

IOAN. IAC. CHIFFLETII
PATRICII, CONSVLARIS, ET
ARCHIATRI VESONTINI

VESONTIONIS PARS ALTERA,

DE

ARCHIEPISCOPIS BISON TINIS,
ET ALIIS CIVITATIS BISON TINÆ
ECCLESIASTICIS REBVS.

PRÆMISIMVS ARCHIEPISCOPORVM
*nomina, quæ partem hanc posteriorem capitum
loco distinguunt.*

LVGDVNI,
APVD CLAVDIVM CAYNE,

M. DCXVIII.

NOMINA ARCHIEPISCOPORVM

Sanctæ Vefontionensis Ecclesiæ.

1	<i>S. Linus.</i>	<i>pag. 9</i>	23	<i>S. Protadius.</i>	129
	<i>SS. Ferreolus Presbyter,</i>		24	<i>S. Claudius II.</i>	138
	<i>ac Ferrutius Diaconus</i>		25	<i>S. Donatus.</i>	150
	<i>Vefontione Martyres.</i>	16	26	<i>S. Migetius.</i>	162
2	<i>S. Maximinus.</i>	29	27	<i>S. Ternatius.</i>	165
3	<i>Sanctus Paulinus.</i>	31	28	<i>S. Gernasius.</i>	<i>ibid.</i>
4	<i>S. Eusebius.</i>	33	29	<i>Felix.</i>	166
5	<i>S. Hilarius.</i>	34	30	<i>Tetradius II.</i>	167
6	<i>S. Pancharius.</i>	40	31	<i>Albo.</i>	169
7	<i>S. Iustus.</i>	42	32	<i>Vvandelbertus.</i>	172
8	<i>S. Anianus.</i>	46	33	<i>Euroldus.</i>	<i>ibid.</i>
9	<i>S. Syluester I.</i>	50	34	<i>Aurulus.</i>	173
10	<i>S. Frominius.</i>	53	35	<i>Hervicus.</i>	<i>ibid.</i>
11	<i>S. Desideratus.</i>	54	36	<i>S. Gedeon.</i>	<i>ibid.</i>
12	<i>S. Germanus Martyr.</i>	57	37	<i>Bernuinus.</i>	175
13	<i>S. Antidius Martyr.</i>	67	38	<i>Amaluinus.</i>	178
14	<i>S. Leontius.</i>	96	39	<i>Arduicus.</i>	179
15	<i>S. Celidonius.</i>	98	40	<i>Theodoricus I.</i>	181
	<i>Importunus.</i>	116	41	<i>Berengarius.</i>	183
16	<i>Germesillus.</i>	<i>ibid.</i>		<i>Ayminus.</i>	184
17	<i>Claudius I.</i>	117		<i>Gontherius.</i>	<i>ibid.</i>
18	<i>Vrbicus.</i>	118	42	<i>Gyrfredus.</i>	<i>ibid.</i>
19	<i>Tetradius I.</i>	119	43	<i>Guido.</i>	185
20	<i>Syluester II.</i>	<i>ibid.</i>	44	<i>Guichardus.</i>	186
21	<i>Vitalis I.</i>	<i>ibid.</i>	45	<i>Leutaldus.</i>	<i>ibid.</i>
22	<i>S. Nicetius.</i>	120	46	<i>Hector.</i>	187
			2	2	Bertal

Bertaldus.	187	67 Odo.	180
47 Vualtherius I.	ibid.	68 Hugo V.	182
48 B. Hugo I.	191	69 Vitalis II.	183
49 Hugo II.	224	70 Hugo VI.	185
50 Hugo III.	228	71 Ioannes III.	187
51 Hugo IV.	235	72 Ludouicus.	188
52 Pontius.	236	73 Aymo.	189
53 Guilelmus I.	237	74 Guilelmus III.	190
54 Ansericus.	240	75 Girardus II.	191
55 Humbertus.	241	76 Theobaldus.	192
56 Vualtherius II.	244	77 Joannes IV.	194
Herbertus.	245	78 Franciscus I.	197
57 Theodoricus II.	249	79 Joannes V.	199
58 Stephanus.	251	80 Quintinus.	301
59 Amedeus.	254	81 Carolus.	302
60 Ebrardus.	256	82 Franciscus II.	304
61 Girardus I.	257	83 Antonius I.	306
62 Joannes I.	261	84 Petrus.	310
63 Nicolaus.	266	85 Claudius III.	313
64 Gaufridus.	268	86 Antonius II.	317
65 Ioannes II.	270	87 Ferdinandus, qui nunc	
66 Guilelmus II.	271	viuit, anno 1618.	322

VESON

VESONTIONIS PARS SECVNDA,

DE
ARCHIEPISCOPIS BISON-
TINIS ET ALIIS CIVITATIS BISON-
tinæ Ecclesiasticis rebus.

P R Æ F A T I O.

*Quinam hætenùs de hac materiâ scripserint,
& quâ fide.*

As antiquitates, rem nouam si appel-
lauero, tu me fortè, Lector, *ἡγεμόνων*
loquutum dixeris: & verò audenter di-
cam, rem nouam aggredior, &

*Ania Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo.*

Primus, quòd sciam, *Gilbertus Cognatus*, in suâ Bur-
gundiæ superioris descriptione, pauca quædam in
hoc genere vulgauit, adeò mutila, adeò respersa
commentis, adeò luce indigna, vt puderet hominis

a 3 hære

hærescos tincti fuligine meminisse, nisi ex illo *Demochares* libro de sacrificio Missæ, ex *Demochare* alij recentiores, & ipse quoque Illustrissimus Cardinalis *Baronius*, de Bisontinis Præsulibus, quædam à veritate aliena proposuissent: hinc S. Antidium sæpe legas primum Episcopum Bisontinum, qui fuit decimus tertius, & S. Germanum, septimum, qui duodecimus fuit, & Antidio prior. Quos quidem errores partim sustulit Lud. Golusius IC. in suis rerum Burgundicarum commentariis Gallicè conscriptis; sed tamen (maximè eorum culpâ, qui monumenta ipsi subministrarunt) tam multa aut confudit, aut omisit, ut minimè dubitem, quin hoc nostrum opus, rerum illarum studiosis nouum planè videatur, & si quidem ab aliquo tentatû ac susceptum, tamè à nemine adhuc prout rei dignitas postulat, elaboratû. Lustrauius certè non modò omnis generis cufos codices, sed & vetustissimos manu exaratos cõmentarios, instrumenta vetera, aliâque monumenta, quæ vel in publicis Bisontinis, & Sequanicis archiuis, vel in Bibliothecis inueniri potuerunt, ut tibi breuem hunc tractatum, quasi tot chartarum ac voluminum epitomem proponeremus. In antiquissimis verò, quæ maximè dubia esse solent, monitum te volumus, iis vfos nos esse commentariis, quorum fides nulli sapienti locum hæsitandi relinquat: nam ex diuerso Ciuitatis sapius immutata statu, ex Pontificum Imperatorum, rerumque externarum cum domesticis collatione, aliisque indicij intelliges, quæ

quæ tibi ex eo monumentorum genere de vetustissimis quibusque referemus , ea non à recentiorum aliquo ex coniecturis conficta , sed ab ipsis illorum temporum inspectoribus consignata literis , & ad nos usque fuisse deriuata : quorum ideò verba ipsa, etsi nonnumquam impolita, & auribus delicatis absorta plerumque proposuimus, ne cui veniret in animum vereri, ut vel ipsâ paraphrasi, ac sententiæ mutatione, aliquid de historiæ puritate detractû foret. Est etiam quod aduertas, cum in multis ac perantiquis catalogis, è Bisontinis Archiepiscopis ij non accenseantur, qui ob improbam vitam meritò (ut è dyptichis) expuncti sunt, nos tamen eos omnes non solum qui impij, sed etiam qui intrusi atque illegitimi, & qui quocunque modo pro Archiepiscopis, siue, ut aiunt, de iure, siue de facto se gesserint, enumerasse, ut integritati narrationis consulere-mus: quanquam Herbertum intrusum, & aliquot alios pseudoarchiepiscopos, distincto ab aliis characteribus expressimus, neque ordinem quem inter cæteros obtinent, arithmeticâ notâ designauimus, cum verè Archiepiscopi non fuerint; quæ ex indiculo præcedenti, vnico oculorum iactu cognosces. Habe igitur nostram hanc Bisontinorum Metropolitanorum chronologiam, adiectis quâ fieri potuit breuitate Bisontinæ Ecclesiæ rebus; & si quid oculos nostros fugit, si quid minùs splendide explicatum, æqui bonique consule.

S. CHRY

S. CHRYSOSTOMVS
Sermone 18. ad Populum
Antiochenum.

DISCE quid sit Ciuitatis dignitas, & tunc manifestè scies, quòd si habitatores ipsam non prodiderint, auferre poterit alius nemo Ciuitatis dignitatem: non quòd Metropolis sit, neque quòd habeat edificiorum magnificentiam & ornatum; neque quod multas habeat columnas & porticus & deambulationes; neque quod antè alias ciuitates predicetur; sed inhabitantium virtus & pietas: hæc est dignitas & ornatus & tutela Ciuitatis; Ita vt si hoc desit, omnium sit vilissima, licet infinitum ab Imperatore consequatur honorem.

PRIMVS

PRIMVS BISON TINVS

Præsul, Sanctus Linus.

L N I T I O præfandum cuiuspiam fortasse videbitur in eos, qui è Christi, aut Apostolorum discipulis nullum aut vix vllum in Gallias destinatum, vnius cuiusdam auctoris verbulo nixi affirmant; sed eam disputationem non fert huiusce chronici breuitas. Sit hoc dixisse satis; cum eiusmodi rerum certitudo, ex vnâ testimoniorum auctoritate æstimanda sit, & primos suos Pastores, qui è Christi, & Apostolorum discipulis fuerint, tot producant antiquarum ecclesiarum tabulæ; qui eas falsi arguat, nã ille (quod quãmitissimè dictum sit) temeritatis notandus videatur. Et verò, si prudentis est, cum pugnantes occurrunt sententiæ, eò demùm propendere, vbi maius stet momentum ac pondus, vel ex multitudine, vel ex antiquitate, vel ex probitate atque integritate dicentis: eum sanè minùs æquum iudicem nemo non dixerit, qui plus esse putet in vno scriptore nescio quo, quàm in tot populorum & ciuitatum consensu, totque antiquorum ac sanctorum virorum, qui primi res illas in ecclesiarum tabulas retulerunt testimoniis, auctoritatis. Certè, cum in tantâ re errasse, aut malitiæ sit aut ignorantia: vtrius è duobus tot magnos viros, qui in iis ecclesiis floruerunt,

b   insinu

insimules, non faciliè dixeris. Neque enim malæ mētis argui fas est, qui vitæ sanctimoniâ claruerint, neque ignorationis, quos sua apud posteros vel prudentia, vel sacrarum eiusmodi rerum peritia commendarit. Habe igitur de Lino nostro certa, habe sincera, & locorum ac personarum definita circumstantiis, quæ nostri in nos maiores transfuderunt.

54. Beatissimus Apostolorum princeps Petrus, cui tum ex Christi amore, tum ex summi Ecclesiæ Pastoris officio, ingens inerat fidei latè propagandæ studium, varios in plerasque Orbis partes, euangelij præcones destinavit; qui dum suam cuique assignat provinciam, Lino è 72. Christi discipulis vni, & aliquot aliis, Galliæ obtigerunt. Is Gallias ingressus, suum strenuè obire munus, omnesque insinuandæ in barbarorum animos veræ religionis explorare aditus cœpit. Cumque Vefontionem aduentaret, anno Incarnati Verbi quarto suprâ quinquagesimum, obuius ei factus est, non longè à mœnibus, miles quidam *Onnastius* nomine, eiusdem ciuitatis Tribunus, vir opulentus, qui hominis alieni cultum insolitum in vestitu demiratus, quisnam & cuius Dei cultor, inquisisse fertur; cui Linus; *Vnum*, inquit, & *verum Deum colo, qui propitius tibi sit, cuius filius Iesus Christus, humanâ propter nos assumptâ naturâ, dura quidem & dira à Iudæis pertulit (ab iis quippe post innumera tormenta actus est in crucem): sed tamen die post mortem tertiâ, præter naturæ leges reuiuiscens, germanum se summi Dei filium, satis superque omnibus probauit: nunc verò viuit inter cæ-*
lites,

lites, Rex ipse calitum; viuétque æternum, cum iis; quos ipse fides in eum pietasque aggregarit. Arrisit Tribuno hominis vel constantia vel sapientia, & subiit mentem, ædibus eum suis excipere; non quò ad veram fidem signa transferret, sed explendæ curiositatis ergò; vt de Nazareno illo crucifixo, de quo iam quædam pauca subausculta- rat, noua & mira doceretur. In *Onnasij* hospitio ita se gessit *Linus*, vt ille viri sanctitatem suspiciens, fundum ei concesserit, in quo *Linus*, qui eò prædicandæ Christi resurrectioni venerat, ædiculam in eiusdem resurrectionis, & Virginis Deiparæ, ac S. Stephani Protomartyris honorem excitauit, in eaque Baptisterium constituit; in quo sacris vndis tingerentur, qui exinde Christo nomen darent. Onnasium in cæteris fidem Christi amplexum esse tradunt nonnulli codices. Et iam longè plurimi ad veram lucem aspirabant; cùm ecce quodam die contigit, vt populus Diis suis, quos in lapideis columnis crexerat, sacrificaret: Accurrit *Linus*, & per turbam, in locum, vbi Diis fiebat, irrumpens; *Desinite*, inquit, *eiusmodi numina reuereri, & vni Deo Opt. Max. debitum honorem, fœtilibus simulachris expendere; quin potius me duce germanam fidem amplectimini.* Quorum verborum fulmine, vna è columnis iecta simulachrum quod sustinebat, solo afflicta collisit. Exacerbauit sacrificulos hæc iniuria: extemplò supersticiosam multitudinem, in virum Sanctum exasperant; vnde commota plebs, & Christianam perosa fortitudinem, facto impetu,

suum Apostolum, eiusque discipulos, ciuitate extrudit. At reputans animo Linus, vix posse feroces illos animos emolliri, ad B. Petrum reuersus, perhonorificè ab eo susceptus est.

Atque hic ipse Linus esse creditur (& hoc antiqui plerique codices habent) natione Italus, prouinciâ Tuscus, patriâ Volaterranus: primùm quidem è 72. Christi discipulis vnus, deinde etiam Petri discipulus, eiusque in Vrbe Coëpiscopus; qui primus ab illo Romanam cathedram tenuit annis ferè duodecim, ac demùm à Saturnino capite damnatus est. Reiectâ siquidem eorum sententiâ, qui cum Linum vllum Petro successisse negent, non eum anno Vespasiani nono, Saturnini Consularis iussu Martyrio coronatum; sed sub Nerone, statim à Petro (vt liber apocryphus sub Damasi nomine, de Romanis Pontificibus); vel etiam ante ipsum Petrum (vt Metaphrastes) diem obiisse tradunt: eâ, inquam, explosâ opinione, vt cui omnis propè aduersetur antiquitas, Baronio teste; nihil facilius est, quàm vt ostendamus, potuisse Linum, anno Christi 54 (vt Bisontinæ omnes tabulæ docent) Vefontione versari. Et quidem Paulus Romæ agens, & scribens secundam ad Timotheum epistolam, *Salutat te*, inquit, *Eubulus, & Pudens, & Linus*. Romæ igitur tunc erat Linus: at eam epistolam, datam constat, anno Christi 59. cum scilicet Vefontione iam Linus reuertisset. Testatur præterea Ioannes I-II. epist. ad Episcopos Germ. & Galliæ, & consentiunt noui ac veteres

veteres chronographi, B. Petrum duos sibi adsciuisse in Romano Episcopatu adiutores, Linum in Urbe, Cletum in suburbiis. Hoc verò si expendatur quo tempore factum est, faciliè apparebit, nonnisi post annum 54, Lino Vesontione regresso, fieri potuisse: & sanè, cum B. Petro, Coëpiscopos creandi occasio fuerit fidelium multitudo; nemo id factum dixerit, cum primùm sedem suam, Romam transtulit (anno scilicet Christi 45.) sed cum post multorum annorum labores, ea facta est ad Christi gregem accessio, vt solus ipse curandæ Romanæ Ecclesiæ non esset satis. Neminem certè scriptorem inueni, qui tempus Lini à Petro in Coëpiscopum assumpti adnotarit, vno excepto Onuphrio, qui id factum dicit anno Christi 57. quo anno Vesontionem iam reliquerat Linus, qui anno 54. eam ingressus, haud longiori, quàm anni vnus spatium videtur apud Bisontinos fuisse versatus. Huic verò sententiæ fauet plurimùm, tum historia rerum à B. Lino Vesontione gestarum (quam ex adorandæ vetustatis codicibus retulimus) quæ S. Linum Ciuitate pulsum, ad B. Petrum reuertisse asserit: tum etiam Martyrologia Bisontina, quæ cum alterius cuiusquam Lini non meminerint, quàm qui à Petro primus Romanam rexit Ecclesiam; eius tamen festum, non 23. Septembris; (vt Martyrologium Romanum;) sed 26. Nouembris notant: quæ fortè dies non est obiti à S. Lino Martyrij; sed aut ipsius aduentus Vesontionem, aut deturbati Idoli, aut primi

b 3 apud

apud Bisontinos positi Baptisterij, vel oratorij dedicati. Accedit, quòd acta SS. Petri, & Pauli à Lino Papâ conscripta, quæ (vt benè notat Baron. anno 69. num. 6.) exstant in bibliothecâ Patrum, aliisque locis, Manichæorum tincta fuligine; tamen in antiquissimis Bisontinis codicibus habentur sincera, & tanto autore digna: quod argumento sit, Bisontinos opus illud Lini Papæ (tamquam rem primi sui Episcopi) habuisse percarum, ac præcipuo quodam studio conseruatum, in posteros transfudisse.

Quòd verò attinet ad locum, in quo primas Ventione sacras ædes erexit S. Linus, quémque agrum fuisse constat Onnasij Tribuni, quidam codices id factum habent *in monte Cælio*, qui nunc S. Stephani mons: quæ verba intelligas velim, non de summo monte (vbi nunc Ecclesia S. Stephani,) verùm de eo inferiore loco in cliuo montis, vbi Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ. Hoc pluribus docebimus in Hilario, quinto Episcopo, cùm de ecclesiâ, quam Helenæ sumptibus, in loco prioris à Lino fundatæ, atque à Maximino restitutæ excitauit. Vnum hîc attigisse sit satis; cùm ad ritus baptismatis maximâ opus fuerit aquarum copiâ, ad trinam mersionem, quæ priscis temporibus (vt ait Clemens canone Apostol. 49.) in præcepto fuit, vero certè simile non sit, baptisterium à Lino in summo monte Cælio constitutum, loco arido, & in quo alia hodièque aqua non suppetat, quàm quæ plente cælo, per tubos & canales è domorum tectis in subiectas

subiectas cisternas influit: quin eo potiùs loco, *vbi fons aque viuae ab ipsis terre meatibus euiscerabatur*; qui est hodiernæ S. Ioannis Euangelistæ basilicæ situs. Et sanè, in eâ Ecclesiâ S. Ioannis, multoties dirutâ ac reædificatâ, seruatum est ad hanc vsque diem baptisterium; cui ex perpetuâ & constanti traditione, à S. Lino nomen est, vulgò *fons Saint Lin*, in facello, quod S. Eugendo postea consecratum est, quòdque in vetustis Ecclesiarum codicibus, *primitiua Capella* passim appellatur. Quo in baptisterio, sacris vndis elutos constat Vesontione paruulos æquè atque adultos, vsque ad tempora *Migetij* Archiepiscopi Bisontini, qui annis abhinc ampliùs nongentis, in aliis quinque Ecclesiis, sancti Ioannis Baptistæ, Iussani Monasterij, sancti Mauricij, sancti Petri, & sancti Laurentij, baptisteria constituit; quæ, vt propinquiora, faciliùs à Ciuibus, ac suburbanis adirentur per totum annum: exceptis tamen hebdomadis Paschæ, & Pentecostes, in quibus, alio loco baptismum conferri vetuit, quàm in veteri maioris ecclesiæ S. Ioannis Euangelistæ baptisterio, *Sancti Lini* dicto: quò vel eâ obligatione, locum illum agnoscerent Bisontini, in quo primi apud eos Christi cultores, de B. Lini manu, sacra mysteria suscepissent.

Porro columnæ illæ Idolij veteris, è quibus vnâ deiecit S. Linus, positæ erant in summo monte Cœlio: & è quatuor, tres adhuc stabant anno 1347; quæ anno eodem, die S. Pauli conuersioni sacro, magnâ ventô

ventorum vi deiectæ sunt : sed cùm è tribus, duæ rursus essent erectæ, earum altera die S. Michaëlis anni 1488, pari ventorum impetu, solo prostrata est: quam cùm Ciuitatis Rectores, sequenti Aprilii restitui curassent; demum anno 1497, die S. Stephani, residua vtraque columna, ventis deturbata atque confracta est, nec ab eo tempore vnquam resecta. Cæterum, supersunt hodièque eodem loco, quatuor columnarum bases, peristylia, aliæque fragmenta magnæ molis, quæ prima huius operis parte, tibi ex æncâ tabellâ expressimus.

SS. FERREOLVS PRESBYTER,
ac Ferrutius Diaconus, Vefontione
Martyres.

SANCTO Lino, primo Vefontino Antistite, ciuitate eiecto, atque ad Romanam sedem translato, fidem faciunt peruetusti codices, curatam à compluribus Apostolicis viris apud Bisontinos rem Christianam: sed illorum res gestæ, atque etiam nomina, tum videntis per ea tempora superstitionis æstu, tum euersâ non semel ac vastatâ ciuitate, planè nobis periêre: vsque ad illustre martyrium SS. Ferreoli ac Ferrutij, quorum historiæ summa hæc est.

B. Polycarpus Smyrnenſis Episcopus, S. Ioannis, *discipuli quem diligebat Iesus*, auditor ipse ac discipulus, pro suo in Gallicam Ecclesiam singulari affectu, Ire-
 næum

næum eò destinauit , cum magno Euangelij præconum comitatu. In iis erant *Ferreolus ac Ferrutius*, Athenienses, fratrum par nobile, quos vt vnico partu editos, simulque pro Christo passos, sic vnâ & eadem die Christianis initiatos mysteriis , sacroque baptismo elutos ferunt; vt iis, qui lucem hanc (quæ sub oculos cadit) simul aspexerant , simul Christianæ fidei aurora , & alta sempiternæ gloriæ dies affulgeret. Hos Irenæus , cùm ad Lugdunensem Episcopatum euectus esset ; siue ex speciali Pontificis delegatione ; siue, vt quidam volunt, ex summi, quo tunc fortèungebatur, Galliarum Primatis officio; siue etiam ex mero gloriæ Diuinæ propagandæ studio, Vesontionem prædicandi Christi ergò delegauit. Qui dum hanc prouinciam felicissimè gerunt, & ingentem multitudinem à tenebris ad lucem , à seruitute ad libertatem, à viâ, quâ itur ad Orcum, ad optatissimam semitam indeterminatæ beatitudinis adducunt ; eodémque tempore, *Felix, Fortunatus, & Achilles*, ab Irenæo quoque missi, egregiam apud Valentiam Galliarum , Christo operam nauant: contigit utrosque, tot inter labores, cœlesti viso recreari, quod in ecclesiæ Bisontinæ libris sic refertur :

Dum hæc gererentur, contigit Beato Felici, cùm se sopori dedisset, visionem uidisse; quam suis fratribus narrans, dixit. Vidi locum mirabilem (fratres carissimi) splendore munitum, diuersis floribus adornatum, florum & aromatum suauitate, mirisque odoribus fragrantem, in quo erat tabernaculum

naculum, auro gemmisque insignibus constructum: vidi etiam quinque agnos sine maculâ, mundos, candore splendidos, qui in eodem atrio lilia depascebant. Dum hanc mirabilem virtutem intuitus essem, audiui vocem terribilem, mihi dicentem: Euge, euge, serui boni & fideles; quia super paucâ fuistis fideles, super multa vos constituam; intrate in gaudium Domini Dei vestri: venite Irenæi discipuli, sociate vos cum fratribus vestris. Factum est, dum de hac tam præclarâ visione Beati Felicis inuicem sermocinarentur, repleti Spiritu Sancto Fortunatus, & Achilleus dixerunt: Gloria tibi ô Iesu Christe, lumen æternum, splendor gloriæ, gloria Angelorum, totius celi & terræ Domine; qui nos indignos famulos tuos per seruum tuum Felicem latificare dignatus es, & promissione tuâ non fraudasti: nunc ergo Domine, rex Regum, reple nos seruos tuos cælesti consolatione, ut dignè consequi passionem valeamus; infunde super nos tui muneris gratiam, quos tuum verbum annunciando testes tuos esse voluisti: non enim Domine, nostræ virtutis est, insidiis, iaculisque peruersi hostis, posse resistere, nec tormentorum immanitates ferre, nisi tuâ muniti coualescamus protectione.

Hac igitur completâ oratione, ecce quidam è fratribus à Ferreolo & Ferrutio beatissimis viris à Bisuntio missus, epistolam huiusmodi scriptam protulit relegendam. Carissimis amicis, & in Christo fratribus, Felici, Fortunato, & Achilleo, Ferreolus & Ferrutius in Domino salutem. Qui moderanter regit sæcula, & disponit totius mundi suffragia, ipse seruis suis, ad inuitationem suæ confessionis, arcana sui pectoris non negauit. Cùm vigilatâ nocte me sopori dedissem,

dedissem, vidi reuolutam celi paginam, ac quinque coronas miro splendore fulgentes, auro gemmisque insignibus adornatas, sidereo fulgore coruscantes, quæ singulis Angelorum manibus deportatæ, signum Crucis in medio eorum scriptum monstrabant: quod dum ammirarer, audiui vocem terribilem, mihi dicentem: Venite Irenæi discipuli, percipite promissum Patris, vobis paratum, ut sicut unà fecistis voluntatem Dei in terris, ita pariter percipiatis regnum promissum in calis. Credo, sanctissimi fratres, quod nos Dominus ad Martyrij coronam inuitat: confortati igitur vigilemus & oremus, spiritu feruentes, ne diabolus veniens furetur thesaurum nostrum. Acceptis itaque Ferreoli & Ferrutij literis, Felix similiter Sancto Ferreolo ac Ferrutio, quæ viderat, narrauit per epistolam: sicque factum est, ut diebus ac noctibus, psalmis & hymnis, indesinenter Dominum Iesum Christum laudarent æternum.

Dum sic cælestis agonotheta, athletas suos præmunit, & iucundo spectaculo parat, adest immanis bestia Cornelius, Romani Dux exercitus, qui Valentiam ingressus; cum Christi cultores acerbissimis tormentis subiiceret, occurrit Vesontione Claudius (Præfectum pro Romanis fuisse credimus,) & Cornelium adit Valentix (alij Lugduni; sed potuit utroque loco cum illo agere:) qui cum vidisset, quod Cornelius Dux, in Sanctos Dei, id est Felicem Presbyterum, Fortunatum, & Achilleum Diaconas, à Beato Irenæo illuc directos, rabiem suam duriter exercebat, de Ferreolo & Ferrutio ei narrare cœpit, dicens: Sunt huiusmodi duæ personæ in ciuitate vestrà, per quos iam medius populus vester

ad hanc religionem, conuersus est: & colunt dominum; qui ab hominibus crucifixus est: etiam & ancillam vestram uxorem meam huiusmodi seducentes, Christianam fecerunt: virginibus suadent ne nubant: Deorum nostrorum despectio tam grauis est, ut nullus eos iam Deos esse dicat, iam sacrificia vel thura, quod est placabile Diis nostris, propter eos nullus offerre praesumat: non solum autem eis sacrificare prohibent, sed & malleis eos confringere praesumunt. Quo audito Cornelius ait: o Inuictissimi Dii, ut quid virtutes vestrae ad nihilum rediguntur, ut iam nullus locus sit, in quo despectio vestra, per huius Christianitatis titulum non subleuetur? & quid, frater Claudii, agimus, si Diis patrum nostrorum non succurrimus? penè omnis terra, se Christo tradere habet: ut quid tam terribile est signum illius Christi crucifixi, ut ante illud Dii nostri tabescant? sed nec lex illa Christianorum, aliquando commisceri potest legibus Deorum nostrorum: nunc igitur accipe literas, & accedens ad locum, huius legis doctores diuersis pœnis interfice, ut ceteri metum habeant. Claudius respondit: quae dictus iubes, factis comprobabo: & acceptis literis nequissimi Cornelij, Bisontiensis repetiit urbem.

Claudius denique, de iussione Cornelij sollicitus, sicut erat immanissima feritatis rabie repletus, de Sanctis Domini facta inquisitione quid agerent, reperit eos Diuinis operibus insistentes, sancta praedicationi continuè vacantes, fidem Catholicam adaugentes. Erat autem ab urbe milliariorum & semis, specus solitaria, & sylvarum circumclusa arboribus, ubi sanctissimi doctores nocturno tempore remoti à turbâ liberius Domino excubabant; diluculo verò reuertentes ad ciuitatem,

tatem, verbum Domini indefinenter prædicabant: sed quanquam specus horrentibus umbris, ante horum aduentum obtenebrosa, ac sine luce fuerat; lux tanta tamen ipsis præsentibus assistebat, quòd ultra fulgorem Solis radiabat: nec mirum, si locum tenebra non habebant, ubi duo Soles, orbem terræ illuminantes prælucebant: quos Claudius iubens comprehendere, ac locum, ubi iudicium fieret, diuersis ornatibus decorari, ipse pro tribunali sedens imperat eos adduci; quibus adductis ait: Sacratissimorum Principum præcepta sanxerunt, quòd aut sacrificaretis Diis, aut diuersis vos interficiam pœnis, ut ceteri metum habeant: quòd si sacrificare volueritis, ex arario publico remuneratos vos largissimè incolumes abire dimittam, & in conspectu Principum nostrorum magnis cumulatòs honoribus adstare faciam. Tunc Ferreolus ac Ferrutius aspicientes in cælum, signo Crucis Dominica muniti, dixerunt: ecce nos paratos habes; quod tibi pater tuus diabolus dictauerit, fac; nos autem in nomine Domini nostri Iesu Christi semper speramus, & quantumlibet nos diuersis cruciatibus affligas, ipsum tamen redemptorem ac reparatorem vitæ nostræ Christum confitentes, sine fine cum illo erimus: pecunia tua tecum sit in perditione; nobis autem sufficit vnum Dominum colere.

Audiens hæc crudelissimus Claudius, iussit eos ad trocleas extendi, & flagellis cædi: & cum flagellarentur, nihil dolorum sentiebant; sed omnipotens Deus, qui semper protegit suos, ita Martyres suos dignatus est custodire, ut quamuis carnali cruciarentur pœnâ, angelico tamen habitu, & virtute mirabili, in vultibus resplenderent; quod videntes populi mirabantur. Deinde reclusos in carcere, post tri-

duum iussit sibi presentari tyrannus, & ait: sacrificabitis Diis, annon? Sancti Ferreolus & Ferrutius dixerunt: non sacrificabimus, nec à bonâ Christi confessione recedere optamus. Tunc carnifex irâ & furore magno repletus, linguas eis amputari iussit; quibus amputatis, illi magis acceperunt organum linguæ spirituale ad confortandos fratres, & ad predicandum verbum Dei: dicebant enim; Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur: beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum: & ad Claudium conuersi dicebant; cognosce, miser, quia dij tui non possunt facere sine linguis homines loqui, cum ipsi nec loqui possint, nec audire; sed respice in nos, & Baptismi ablutione persundere, & ex toto corde in Christum crede, & indulgentiam mereberis peccatorum obtinere. Tunc Claudius irâ, & magno furore repletus, acutissimas subulas, triginta vni, & triginta alteri, tam in manibus, quàm in pectoribus, & in pedibus, vel cæteris corporum compagibus, malleis ferreis transfigi iussit: & hæc omnia tormenta, tamquam ros suauissimus, qui de calo descendit, magis eis refrigerium, quàm dolorem præstabant. Igitur cum nullum dolorem sensissent, exquisitis cunctorum tormentorum suppliciis, cum se iam victum cerneret in cunctis, iubet tandem gladio in eos animaduerti, quos præ sui pudoris magnitudine ultra non poterat pati: eorum ergo percussione, tanta odoris fragrantia emanauit, ac si cuncta eò loci thymiamata inferbuissent, si omne balsamum redoleret, si cunctorum genera pigmentorum locus ille portaret: odor namque ille suauitatis Dei præsentiam circa sanctorum corpora adesse monstrabat: suauitas paradisi

*dis obuiam eis veniens, nuntiabat quàm amœnum, quàm-
que suauissimum habitaculum illis preparabat: tantâ nam-
que iocunditatis gratiâ, tamque miri timoris fulgore locus
ille à circumstantibus visus est illustrari, ut æstimaret se po-
pulus, Deitatis gloriâ obumbrari. Binæ oliuæ, & duo can-
delabra, ante Dei faciem semper lucentia, margaritis, &
inæstimabilibus laureati coronis, confederunt in celis: quia
armati loricâ fidei, & gladio verbi Dei, fortiter egerunt in
terris: quorum corpora Christiani, nocte sublata, in cryptâ
sepelierunt, ubi orationibus, psalmis, & hymnis quotidie
agentes Deo gratias, habitare solebant. Ipsi intercessores
sint pro nobis ad Dominum; ut sic in huius ergastulo vitæ
degentes, nosmetipsos regamus, ut cum eis in æternâ patriâ
gaudere valeamus. Facta sunt hæc circa Sanctos Dei Fer-
reolum Presbyterum, & Ferrutium Diaconum, sextodecimo
calendas Iulij, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est
honor & gloria in sæcula sæculorum; Amen.*

Hæc ex antiquis codicibus; quibus consentiunt
Martyrologia, cum Bisontina, tum alia: & similia
habet Surius tom. 7. 16. Iunij, & tomo 2. 23. Aprilis,
in actis Sanctorum Felicis, Fortunati, & Achillei.
Illud verò prætereà obseruandum ex traditione,
Sanctos Ferreolum, ac Ferrutium, tam dirè excru-
ciatos fuisse, atque etiam capite minutos, eo loco,
ubi nunc *facellum S. Brigittæ*: cuius facelli altare, in-
fidet columnæ cuidam, ad quam alligati dicuntur
Martyres inter varia sua tormenta: hinc loco illi
nomen hæsisse putamus *vici Martyrum*, quod cor-
ruptè vulgus vocet *la rue des Martelots*. Neque hoc
omitten

omittendum, clauos trabales, sacris martyrum capitibus impactos, in coronæ speciem: manus etiam clauis perfossas; ut constitit cum inuenta sunt eorum corpora, prout dicemus inferius in Aniano. Legimus quoque in nonnullis commentariis, Martyres præcisa capita gestasse ad cryptam usque, in quâ reperti sunt, milliario & semis à ciuitate: sed repugnat hæc melior ac certior eorum historia, in quâ dicuntur Christiani, eorum corpora, nocte sublata, in eâ cryptâ condidisse: illum autem errorem in vulgus sparsum credimus, ex Martyrum imaginibus, quæ post omnem memoriam sic expressæ sunt, ut trunca corpora, præcisum caput in sinu præferrent: quod præcisi quidem capitis argumentum fuit, non tamen post præcisionem gestati: quanquam & hoc prodigium sæpe visum in Martyribus, ut in S. Germano notabimus.

De tempore verò, quo hæc gesta sunt, multæ sunt & discrepantes sententiæ. Nonnulli eos cum Irenæo missos in Gallias dicunt à Polycarpo, de consensu ac mādato B. Ioannis Euangelistæ, recens è Pathmo Insulâ reuersi (rediit autem anno Christi 98.) Quidam veteres libri, *sub Aureliano* passos dicunt: Alij sub *M. Aurelio Antonino Philosopho*, qui Luciū Verum Imperij sociū habuit; ita Gaulterus in Chronologiâ, Latinae editionis, 2. sæculo, columnâ sextâ: At Belleforestius in Cosmographiâ, (ut & vetustus quidam, quem legi, membraneus codex) *sub Commodō*: Philippus verò Ferrarius in topogr. Martyrol. Romani, passos

passos ait *sub Seuero*. E quibus opinationibus priores quidem duæ, magnam habent ex temporum rectâ putatione repugnantiam: si enim Irenæus (quocum Ferreolus ac Ferrutius ex Asiâ venêre) in Gallias missus est, superstitè adhuc Beato Ioanne, cuius obitus contigit anno Christi 101; cùm sub Seuero Martyrij palmam sit adeptus, centum circiter ex eo tempore vixisset annos, quod nemo dixerit. Rursus, cùm S. Polycarpus, passus habeatur anno 169. (*Baron. ibidem*), nec Imperio potitus sit Aurelianus ante annum 271; si Aureliani persecutione Martyres effectos dicamus Ferreolum ac Ferrutium, annos expleuerint, ex quo missi sunt, duos minimùm supra centum, quod æquè incredibile sit. Liceat ergo mediâ, ad securitatem, viâ incedere, & de missionis quidem tempore, conicere non obscuro argumento, Irenæum, Ferreolum, ac Ferrutium, Benignum, Andeolum, Augustodunenses Martyres, Andochium, Tyrsum, ac Felicem, & si qui alij dicuntur à B. Polycarpo in Gallias destinati; eos, inquam, ex Asiâ deductos fuisse à Polycarpo, anno 167, dum Romam ad Anicetum Papam venit, atque inde missos in Gallias, quasi pro semine, ut cresceret atque augerentur in gentem magnam. *Baro. anno 169. nu. 20.*

At horum omnium Martyrij, non vnum idemque tempus fuit: & Irenæum quidem, atque Andeolum constat Seueri persecutione sublato: de aliis verò ut sit, Bisontinos, certè Martyres, passos existimo sub Aurelio; tametsi non sub M. Aurelio

d

Antoni

Antonino Philosopho (vt tertia ferebat sententia) qui imperauit ab anno Christi 163. ad 182; sed sub *M. Aurelio Antonino Bassiano*, dicto *Caracallâ*, seu *Caracallo*, qui Imperator fuit ab anno 213. ad 219. Quòd enim Bassianus Seueri filius, *Aurelij* quoque nomen vsurparit, constat ex nummis, quibus vultos suos, circumscripto *Aurelij Antonini* nomine, exprimi voluit: & illius nominis occasionem refert *Ælius Spartianus* in Antonino Getâ: *Septimius Seuerus*, inquit, quodam tempore, cùm consulisset ac petiisset, vt sibi indicaretur, quo esset successore moriturus, in somnis vidit Antoninum sibi successurum. Quare statim ad milites processit, & Bassianum filium maiorem natu, *M. Aurelium Antoninum* appellauit. Cur id factum, & quo tempore, dixerat idem Spartianus in Seuerò; Quum iret contra *Albinum* (Seuerus) in itinere apud *Viminatium*, filium suum maiorem Bassianum, appposito *Aurelij Antonini* nomine, *Cæsarem* appellauit, vt fratrem suum *Getam*, ab spe Imperij, quam ille conceperat, summoueret. Illud igitur certum, *Aurelij Antonini* nomen Bassiano attributum, qui & causâ breuitatis, nunc solitariè *Aurelius*, nunc *Antoninus*, modò *Bassianus*, aliàs *Caracalla*, antiquis dictus est. Non potuisse autem Bisontinos, aut Valentinos Martyres, sub Aurelio Antonino Philosopho torqueri, nec eius copiis præfuisse *Cornelium Ducem* (quo in Galliis cum exercitu agente, eos passos constat) hinc certissimè concludi puto, quòd in omnibus, quæ de illis exstant, monumentis, ab Irenæo iam tum Lugdunensi Episcopo, cui per omnes Gallias

res

res Christiana curæ esset, alij Vesontionem, Valentiam alij, destinati legantur: at certum est, ex Eusebio lib. 5. cap. 6. & Hieron. de script. eccles. Irenæum cum plures iam annos versatus esset in Galliis, & legatione perfunctus esset adhuc presbyter ad Romanum Pontificem pro Martyribus Lugdunensibus; tamen non ante annum 180. fuisse in Lugdunensi Episcopatu, Photino subrogatum. Quæ cum ita habeant, nec nisi multis antè annis (nempe circa annum 169.) Aurelij Antonini Philosophi exercitus, ob Germanicam expeditionem Gallias obtinuerit, planum est, ad eius tempora referri non posse præfatorum Martyrum agonem. Ac ne nullo veterum testimonio, nostram hanc sententiam inniti putes; audi antiquum auctorem anonymum, in actis Sanctorum, Felicis, Fortunati, & Achillei, apud Surium editionis Coloniensis 1578. qui ut ibidem rectè notat Surius, visa narrare potius videtur, quàm audita: *Igitur eo tempore, inquit, Aurelij Principis persecutionis furore saeuiente, Dux Cornelius Valentinam ingreditur ciuitatem. Vnde cum vestandi gratiâ, potentie dilatatione sublimis, arrogantie tumore terribilis, populi copiâ circumseptus procederet, audit Sanctum Felicem, Fortunatum, & Achilleum assuetæ deprecationis inuocatione psallentes: quorum voces audientes, piâ tantæ dulcedinis oblectatione mulcebantur; ut angelicis choris concinentibus, intonare modulatione canoris clarissima organa crederentur. Locus verò psalmi hic erat: Omnis terra adoret te Deus, & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo, altissime, alleluia. Cornelius hac auditu denun-*

*tiante cognoscens, tam stupore attonitus, quàm dira mentis
 furore succensus, ait: Quisnam sonus aurium mearum se-
 creta percussit? nunquid post Seueri Principis seueram, lau-
 dabilemque Lugdunensium trucidationem, in his locis Chri-
 stianitatis aliqua indicia remanserunt, quæ & sacrilegè nu-
 mina despiciant, & audacèter Principum decreta cõtemnāt?*
 Similia habet libellus propriorum officiorum eccle-
 siæ Arelatensis, cùm de Sanctis, Felice, Fortunato,
 & Achilleo. Quæ si vera sunt, fateamur necesse est,
 eos neque sub Aurelio Antonino Philosopho, ne-
 que sub Commodo, neque sub Seuero, Martyrij
 palmam adeptos; sed sub Aurelio aliquo, qui Seue-
 ro posterior fuerit, & cuius copiæ militares, aliquan-
 do versatæ sint in Galliis; pro quo in vetustis codi-
 cibus, affine Aureliani nomen irrepsit. Is est Seueri
 ipsius filius *M. Aurelius Antoninus Bassianus Caracalla*,
 de quo hæc Spartianus in eius vitâ, vbi Getæ necē,
 magnâmq; illam ab eo editam populi Romani
 stragem enarrauit: *His gestis Galliam petiit, atque ut
 primum in eam venit, Narbonensem Proconsulem occidit.
 Cunctis deinde turbatis, qui in Galliâ res regebant, odium
 tyrannicum meruit; quamuis aliquando fingeret se beni-
 gnum, cùm esset naturâ truculentus. Et cùm multa contra
 homines, & contra iura ciuitatum fecisset, morbo implici-
 tus, grauiter laborauit. Quia verò Getæ cædes, & cæ-
 tera Romanorum laniena, contigit anno Christi*
 214. in eum pariter annum, Caracalli profectiõnē in
 Gallias, quam statim inde aggressus est, & Sanctõrū
 Ferreoli ac Ferrutij Martyrium referendū putamus.

Vt

Vt sacra Martyrum corpora, inuenta & translata sint, dicetur inferiùs suis locis. Enimuerò non possum te hîc sub extremum celare, lector, rem apud nos tritam, firmatâque multorum testimoniis. Impendente ciuitati clade aliquâ, seu peste, seu bello, aut alio publico malo, visuntur duæ splendidissimæ faces, quæ ciuitatis mœnia ac propugnacula obambulant magnâ spectantium admiratione. Hoc signo Diui Bisontinorum tutelares, suam opem polliciti creduntur: nec frustra, quod experti ciues, tum aliàs sæpe, tum maximè anno 1575. (vt priori parte fusiùs diximus) cùm hæretici facto in ciuitatem impetu, pars armis cæsi, pars in Dubim deiecti, deleti omnes, ni fortè pauculi arreptâ fugâ euasêre.

I I.

S A N C T U S   M A X I M I N U S .

S. MAXIMINVS Vefontionem missus est, & Episcopus consecratus à *Caïo* Papâ (qui sedit ab anno 284. ad annum 296.) Veterem ædiculam â S. Lino primùm exstructam, & S. *Stephani* nomine consecratam reædificauit: in eâque Clericorum Collegium instituit, victurum ad Apostolorum normam; cùmque ea ecclesia, vtpote angustior, non caperet ingentem eorum, qui Maxi-

mini miraculis & prædicatione permoti, Christo quotidie nomen dabant, multitudinem; aliam basilicam in foro ciuitatis iuxta Capitolium consecrauit in honorem Diui Ioannis Baptistæ. *MS. Vet. Vides, Lector, quantum mutatus ab illo ciuitatis status: vbi forum illud, vbi Capitolium? hinc certè vel maximè agnoscas, harum Bisontinæ Ecclesiæ tabularum integritatem: quarum vix alius auctor esse potuit, quam qui illâ ipsâ, de quâ scripsit, ætate vixerit. Omnibus igitur rectè constitutis, & Paulino sibi suffecto, ad secretiorem vitam anhelans, in quodam viridario, sexto ab vrbe milliaro distante, eremiticâ vitâ est functus: vbi quantum vitæ sanctitatis, & prædicationis refulserit instantiâ, non sufficit enarrare lingua: nam multi Christiani pergebant ad eum in eremo: cæci illuminabantur, & infirmi sanabantur ab infirmitatibus suis. De suo demum ex hac vitâ discessu diuinitus edoctus, Paulinum accersiri iussit: à quo Dominici corporis munitus viatico, migrauit ad Superos (cùm rexisset Ecclesiam per annos sex) anno, vt habent quidam codices, 291. 19. Iunij. Alibi notatum vidi eius obitum, pridie calendas Iunij. Vtut sit de die eius obitus, quæ propter diuersitatem sententiarum incerta est; illi sacra est in Ecclesiâ Bisontinâ, ea ipsa lux Maij 29. in quam Maximini Treuirensis festiuitas cadit: à quo tamen distinctum fuisse constat Maximinum Vesontionensem, quippe qui antiquior sit Treuirësi; siquidem Maximinus Treuirensis æqualis fuit Athanasio, cùmque exulantem excepit Treuiris: & interfuit*

interfuit Concilio Agrippinensi , anno 346. cum Panchario sexto Bisontinorum Antistite. Et denique Maximinus noster , sepultus est in illâ suâ eremo, non longè à ciuitate Bisontinâ (nunc iuxta pagum *Torpot*) quâ in eremo sacra illi est hodièque ædícula : & ibi ipsius ossa adhuc esse creduntur; cùm cōstet quidem eo loco condita, de eorum verò releuatione, nulla extet mentio. Ad illud sacellum, dictâ die Maij nonauigesimâ , adire solet quotannis frequens populus : & podagricos, qui eò deducuntur, Beati Maximini opem experiri ferunt.

III.

S A N C T U S   P A U L I N U S .

. MAXIMINO successit *S. Paulinus* eius discipulus : qui dum decimaretur legio Thebana apud Agaunum, sub Diocletiano & Maximiano Imp. anno Christi 297. in Maximini eremum secessit : vbi cùm delitesceret , & fame ac laboribus confectus , propè iam ageret animam , mittitur ab Angelo , eius quidam discipulus, qui ei quæ ad vitam opus erant ministraret. Atque ex eo tempore conueniebant omnes Christiani ad eum, viri & scæmine , quia nimiam penuriam Christiani illo tempore sustinebant: nulli enim Christiano licebat, vel possidere aliquid, vel aliquam rem, seu artem exercere,
ant

aut aliquod negotium agere, quos B. Paulinus, nec diebus nec noctibus deferebat. Postea reuersus vixit annos aliquot in suorum Sacerdotum contubernio, obiitque
 310. circiter annum Domini 310. sepultus in ecclesiâ S. Stephani ante altare, *ubi multis emicuit virtutibus: dicebat enim quidam religiosus, celos se apertos in die eius sepultura vidiſſe.* MS. Verus.

Ea verò ecclesiâ S. Stephani, in qua sepultus est Paulinus, nunc dicitur *Sancti Ioannis*, in quâ neminem sepeliendi nunc inualuit consuetudo, haud dubiè Paulinò posterior. Constat enim vetustissimos Christianos sepultos fuisse in ipsis ecclesiis, in quibus cogebantur synodi, psalmi canebantur, & conferebantur sacramenta: vnde pro eodem accipiebatur *cæmeterij* nomen, & *ecclesiæ*, & persecutionũ tempore arcebantur Christiani à *cæmeteriis*, hoc est, *ab ecclesiis*: Vide Eusebium lib. 6. cap. 13. lib. 7. cap. 11. lib. 9. cap. 2. Postea verò pacatis rebus cautum est, ne in ecclesiis conderentur humana cadauera: exstant hac de re decreta in Conciliis, Triburiensi, Bracharenſi, Nannetenſi, Vafenſi; & id consuetudinis inductum est, vt maior Sanctorum reliquiis exhiberetur reuerentia: nunc verò recens vsu receptum est, vt præter leges atque instituta Maiorum, passim fidelium corpora, intra ipsas ecclesias tumulo mandentur. Quòd ergo quædam ecclesiæ (vt nostra S. Ioannis) humana cadauera non recipiant, id moris non altiùs repetendum est, quàm à medio illo tempore, quo sedatæ tyrannorum in Christianos persecutio

quationes. Paulinus verò, qui primis illis temporibus vixit, haud dubiè in Sancti Ioannis templo sepultus est; cui soli tunc erat à Sancto Stephano nomen.

I V.

SANCTUS EVSEBIUS.

EVSEBIUS Romanæ ecclesiæ Subdiaconus, Presbyter ordinatus est, & in Bifontinum Episcopum consecratus à Melchiade Papâ (qui sedit annis 311. 312. & 313.)

Vesontionem ingressus, salutifera Diuini verbi præcepta, stolidis paganorum cordibus tradidit, ferâque eorum mentes, terrâ ignorantiae caligine cæcitas, Euangelij lumine illustrauit. Omnem ferè in eâ habitantem populum, modico duorum annorum & semis, quo sedit, spatio, ad Christi fidem adduxit. Construxit *edem sacram S. Petro Apostolo*, tunc in suburbio, nunc in centro ciuitatis: in quâ post obitum (qui contigit circa annum 313.) sepeliri voluit.

313.

In eâ S. Petri basilicâ, post omnem memoriam celebrari solita est quotannis, postridie Paschatis, Missa, quam *trium Euangeliorum* vocant: cuius ritus satis inusitati ignoratur institutio.

V.

SANCTVS HILARIVS.

VBLATO Bisontinorum Pastore Eusebio, adeoque lupis, vel eo nomine audacius in tenerum Christi ouile grassantibus, perlatum est ad *Syluestrum* primum, vniuersi fidelium gregis Antistitem (qui sedem Romanam tenuit ab anno 314. ad 336.) afflictam rem Christianam apud Bisontinos; vix paucos superesse, quos Christum non puderet profiteri; quare, si Deo Domino parta seruare, si augere vellet, maturè ei ecclesiæ hominem præficeret, cuius solertiâ, & reduci oues dissipatæ, & aliæ de nouo ad Christi caulas ac pascua traduci possent. Annuit Syluester, & *Hilario* Romanæ ecclesiæ Diacono, viro forti ac strenuo, eas partes demandat.

Sub S. Hilarij verò Præfulatu, vetusti libri lectionum ecclesiasticarum S. Ioannis, & S. Stephani, 17. Iulij, & alij, qui de Hilario, æquè omnes affirmant, *Beatam Helenam* Constantini ter maximi parentem, Vesontione iter habuisse: cùmque ibi ædiculam Protomartyri Stephano à S. Lino primùm extructâ, ac deinde à S. Maximiño reædificatam inuississet, multaque cum Hilario de diuinis rebus colloquuta esset,

esset ; ingentem pecuniæ vim, ad augustioris, atque amplioris basilicæ ædificium contulisse : ad extremum pollicitam, si quid ex Protomartyris reliquiis nancisci vspiam posset, id se missuram Vesontionē, acceptâ Episcopi benedictione recessisse. Sed quòd nonnulli è citatis codicibus, hunc Helenæ transitum referunt in illud tempus, quo Constantinus expeditionem aduersùs Maxentium adornabat ; non quadrat hoc cum eo, quod ex vetustis membranis retulimus, *Hilarium*, quocum *Helena* sermonem habuit, à *Sylvestro* Pontifice præfectum fuisse ecclesiæ Bisontinæ : non enim ante annum 314. sedit Syluester ; profligatus est autem à Constantino Maxentius, 312. Id verò contigisse existimauerim vel anno 320. cùm ageret in Galliis Constantinus, vt probat Baron. eodem anno: vel certè post Constantini Baptismum, qui Romæ celebratus est anno 324. cùm omnis abiisset paganæ sæuitiæ timor, multumque ad rem Christianam accessisset auctoritatis. 320. 324.

Interim ecclesia magni ornatus & structura (verba sunt antiqui codicis) *in honorē S. Protomartyris Stephani edificatur : videlicet eo loco, vbi fons aquæ viue, per aquæductum veniens in ciuitatem, ab ipsis terræ meatibus euisceratur ; nimirum ad radices montis Cœlij, vbi nunc ecclesia, quæ mutato postea (vt infra dicemus) nomine, à S. Ioanne appellata est : fons enim ille gelidæ perennitatis (cuius caput quarto circiter à ciuitate milliari, iuxta pagum vulgò Arcie) per aquæductum opere Romano, cuius plurima super-*
c 2
sunt

sunt vestigia, rupem incisam (quæ nunc porta ciuitatis) præterfluës; montis Cœlij, seu Stephanij quando superare non poterat verticem , lambebat radices, ac prope eum ipsum locum, vbi nunc ecclesia *S. Ioannis*, laxabatur in varios ciuium vsus. Eorûmq; ductuum reliquiæ, iuxta basilicam *S. Ioannis*, tum anno 1324. nonis Augusti, tempore Vitalis I I. Archiepiscopi; tum etiam nuper in vicinis ædibus inter fodiendum repertæ sunt.

Et certè *S. Linum*, primum Bifontinorum Episcopum, atque inde Petri successorem, eo loco, vbi nunc ecclesia *S. Ioannis*, sacram ædem, primam omnium quas Vefontio viderit, excitasse, quæ deinde à B. Maximino restituta, atque Helenæ magnificentiâ longè facta sit illustrior; quæque primum quidem *S. Stephani*, tum *S. Ioannis* simul & *S. Stephani* nomen acceperit, ac demùm (ad distinctionem alterius basilicæ, quæ postea in superiori parte montis, *S. Stephano* dedicata est) ab vno *S. Ioanne* cognominata sit; tum suprâ in Lino probauimus, tum verò ita persuasum semper fuisse Maioribus nostris, ex eo vel maximè patet, quòd *S. Ioannis* basilicam, *matrem ecclesiam* nunquam non appellent. Id sexcenties reperias in vetustissimis rituû & sacrarum lectionû codicibus. Et sanè in *S. Ioannis*, vt quæ sit mater ecclesia, & caput cæterarum, inaugurati sunt post omnem memoriam Bifontini Archipræsules, Episcopi suffraganei, & totius diœcescos Abbates atque Abbatissæ: in eâ recepti Imperatores, & Apostolicæ sedis

sedis Legati; celebratæ Synodi; Chrisma consecratum; definitæ Ecclesiasticæ causæ. Accedit quòd ei semper adiacuit Archiepiscopium, iuxta veterem, & vñ receptam Ecclesiæ consuetudinem, *de Episcopalibus ædibus propè matrem ecclesiam constituendis*. Deinde, vt ex antiquis ceremoniarum libris perspicuum est, quoties ad officia aliqua diuina, supplicationes, aut alias celebritates, conueniebat Bisontinus Clerus; honoratior semper locus, ac potissimæ cedebat partes S. Ioannis Canonicis, Stephanienfibus secundæ. Cùmque hi (vt est appetens præcellentie cuiusdam humanum ingenium) vel opibus ecclesiæ suæ, vel splendore ducti, inferiorem ecclesiâ S. Ioannis, vt oculo, sic animo despicerent, eamque deturbare fatagerent de maternitatis dignitate, pertracta est diutissimè ea controuersia, modò coram Archiepiscopis, nunc coram Cæsarum ac Summorum Pontificum tribunalibus: & semper Canonicis S. Ioannis adiudicata causa: primùm quidem à Guidone Vienneſi in Synodo Trenortiana; deinde ab eodẽ Guidone, tum Calixto secundo, in Lateranenſi quingentorum Patrum Concilio: cuius decretum innovarunt, Eugenius III. Adrianus IV. Honorius III. aliique vel Pontifices Romani, vel Imperatores, vel Archiepiscopi Bisontini: donec sub Gulielmo II. anno 1253. ab Hugone tt. S. Sabinæ presbytero Cardinali, & Apostolicæ sedis Legato, vtriusque ecclesiæ Canonici, ne de suis iuribus vlteriùs contenderent, in vnius Capituli corpus vniti sunt.

sunt: de quibus omnibus agemus suis locis.

326. Sed ad Hilarium redeamus. *Helena* verò (pergit citatus codex, cui concinunt alij omnes) cum magno exercitu Hierosolymam perrexit: ibique Dei adiutorio lignum sanctæ Crucis inuenit: (id factum anno proximè sequenti post Nicænum Concilium, & secundum Baronium anno 326.) quâ inuentione celebratâ, Hierosolymitanum Episcopum S. Macarium adiit, magnis precibus deposcens, ut si apud se aliqua eiusdem Protomartyris essent reliquiae, dignaretur sibi aliquid earum concedere, non immemor horum quæ promiserat Deo & S. Stephano. Cuius supplicationi annuens Patriarcha Macarius, obtulit cum Dalmaticâ partem sanguinis S. Stephani Protomartyris. Sicque repedauit Romam quamcitiùs; ubi tunc temporis se agebat in sceptris filius eius Constantinus: mittens inde Sancto Hilario Vesuntium, pretiosissimum quod secum detulerat pignus reliquiarum. Insuper præparat Romæ classem, quæ deducta per mare euasit Arelatum; inde emenso Rhodani fluminis ascensu, ingressa Ararim, peruenit ad aquam, cuius nomen est Dubius, quæ est decurrens iuxta Urbem Vesontiensum; in quam paululùm ab Arari emersa, cùm ascendendo laboraret, est dissoluta compagibus (ignotum quâ occasione & casu:) sicque onus nauis in fluminis gurgitem non comparuit mersum: erat enim onusta marmore, & ære, & diuersi generis materie, quæ erat necessaria construendæ ecclesiæ: sed & Beata Helena ad hoc reparandum, longum non habuit vitæ terminum, statim utique in Domino quieuit sine beato. Illi in Sanctarum canonem relatæ celebris est dies Augusti decima octaua. Ex eo verò marmo

marmore, quod ornandis Vefontinis basilicis miserat; quòdque haustum est aquis Dubij; superesse variis in locis permultas columnas, vulgus credit: at hæc ex coniecturâ.

Cæterùm latuerunt ista Cardinalem Baronium, cùm in suis ad Martyrologium Romanum notis 3. Augusti, & in Annalibus, anno 416. num. 16. scriptum reliquit, ante annum 415. quo repertum S. Stephani corpus, nullas vnquam in Occidente visas eius reliquias, excepto vnico è lapidibus, quibus percussus est, quem nauta quidam Anconam Italiæ ciuitatem ad mare Adriaticum sitam detulerat. Certè, quisquis ille fuit sanguis Protomartyris ab Helenâ missus, in Vefontinis lipsanothecis distingui nõ potest, quod sciam, ab eo qui sub Celidonio Episcopo (de quo postea) è brachio S. Stephani manauit. Hoc quidem certum, partem Dalmaticæ S. Stephani, à Bernuino Archiepiscopo Bisontino, qui Caroli Magni ætate floruit, in maiori altari ecclesiæ S. Ioannis, quam flammis exustam reedificarat, collocatam fuisse, neque vnquam ex eo tempore inde eductam puto.

Porro *Macarium*, à quo Helena eas reliquias accepit, notat Eusebius in Chronico, creatum fuisse Hierosolymitanum Episcopum post *Hermionem*, anno septimo Constantini (qui est Christi 312. ex Baronio.) Ad eum verò Helenam Constantini filij sui epistolam de templo Dei extruendo, Hierosolymâ detulisse scribit Theodoretus lib. 1. hist. cap. 18. Addit Ruffinus

Ruffinus lib.1. c.17. illum repertam ab Helenâ Christi Crucem, à latronum crucibus, impetrato miraculo distinxisse. Et ipse etiam censetur inter sanctos in Martyrologio, ad decimam diem Martij. De nostro autem Hilario est quod obserues, eum præter Augustam basilicam, quam Helenæ sumptibus, in imo monte Cœlio exstruxit, atque ad summitatem perduxit (quæ nunc dicitur *S. Ioannis*,) aliam præterea in superiori parte montis (quæ sola *S. Stephani* nomen retinuit) cœpisse excitare : sed pium hominis consilium, inexorabilis fati necessitas abrupt; dum excessit ex hac ad splendidiorē beatarum mentiū lucem, vndecimo calendas Augusti; & , vt quidem
 330. existimo, circa annum Christi 330. Instante obitu, cœlesti viso Christi Seruatoris, qui prægustandas illi æternas voluptates dederit, recreatus legitur.

V I.

SANCTVS PANCHARIVS.

SANCTVS Pancharius, (qui & *Pancratius*) Hilarij decessoris sui discipulus, ei defuncto subrogatus est, & à *Iulio Primo* Pontifice (qui sedit ab anno 337. ad 352.) Episcopus consecratus. Synodo Agrippinensi anno 346.
 346. sub eodem Iulio celebratæ consensit per Legatum. Basilicæ ab Hilario in superiori parte montis Cœlij
 in S. Ste

in S. Sephani honorem inchoatæ ædificium promovit: & iam opus affectum urgebat; cùm in fidei Catholicæ professores furente, ac latè grassante Constantio, ciuitate cessit, secessitque in cremum cum sociis aliquot. Eam Constantij persecutionem fusè describit Athanasius epistolâ ad solitariam vitam agentes: *Ceterum*, inquit, *cùm esset Arelate & Mediolani Constantius, omnia pro hæreticorum hortatu suggestionēque faciebat: vel potius illi ipsi agebant, Caesaris potestate succincti.* Et mox: *Notarij præsto in singulis urbibus, & Palatini minas secum ad Episcopos & Iudices deferentes, ut isti quidem de causâ iudicarent, illi verò contra Athanasium scriberent: ut aut communionem cum Arianis haberent, aut pœnam exiliij sustinerent.* Ac paulò post: *Quot igitur Episcopi (prout in sacris literis est) ad Præsides & Reges abducti sunt, & à Iudicibus hanc sententiam audierunt: aut subscribite, aut ab ecclesiis recedite: detrabi enim vos ab ecclesiis Imperator iussit: quot in singulis urbibus palabundi sese sparserunt, ne ut Episcoporum amici accusarentur. Nam & Magistratibus scriptum est, & multa pecuniarum denunciata, nisi quisque suæ ciuitatis Episcopum subscribere coëgisset.* In his igitur fortibus, & excelsi animi Episcopis, qui aquâ & igni carere priùs elegerunt, quàm Arianæ demeritæ patrocinari, fuit S. Pàcratius Bisontinus, qui in solitudinis horrore, ad quam se receperat, alperitati victus, & cœlestium rerum contemplationi deditus, cùm in hominibus leprâ horridis (quibus se vltro adiunxerat) omni obsequio iuuantis, quotidianam operam poneret, vitam aliquâdiu

f

traxisse

traxisse dicitur. Cùm autem illa Constantij Ariani
 355. Imperatoris persecutio, anno Christi maximè 355.
 toto orbe Catholico, ac nominatim in Galliis vi-
 guerit; eo quoque anno exulasse crediderim Pan-
 charium, paulòque post (nempe circiter annum
 356.) ex eo exilio ad supernam patriam euocatum.

VII.

S A N C T V S I U S T V S .

V E F F I C I T V R Panchario *S. Iustus*, qui ma-
 trem Ecclesiam *S. Stephani*, primum à *S.*
Lino in imo monte Cœlio constitutam,
 tum restitutam à Maximino, denique ab
 Hilario Helenæ magnificentiâ longè illustriorem
 factam, in honorem *S. Ioannis Euangelistæ*, & *S.*
Stephani dedicauit. *MS. Vetera.* Attendit scilicet, *B.*
Ioannis maxima esse in eam ecclesiam merita: cuius
 agrum, ipsius discipulorum discipuli *Ferreolus* ac
Ferrutius, proprio cruore aspersissent: parari deinde
 vni Protomartyri consecrandam basilicam; cui vel
 eo nomine non displiceret, quòd illo non abiectò,
 alius prætereà matri ecclesiæ patronus adsciscere-
 tur. Hinc superius Cœlij montis Dominicum (quod
 à Frominio decimo Episcopo perfectum est) *S. Ste-*
phanus à Maioribus dictum; inferius autem, & cæ-
 terorum caput, *S. Ioannes* simul & *S. Stephanus*; im-
 mò com

mò compendij causâ & distinctionis, *S. Ioannes* nudè appellatum est, ad hæc vsque tempora. Iustus verò instante Iuliani desertoris læuitiâ, cessit furori, & ab *Eusebio Martyre, Vercellensi Episcopo*, apud Pedemontanos honorificè susceptus, egit cum illo familiarissimè: ac tamdiu Vercellis latuit, donec sedatâ tempestate, ad suam reuersus Chrysopolim, atque optimi Præsulis expleto munere, fatis concessit. Illud verò mirum contigit, cùm extremum spiritum exhalaret; visum aperiri cælum, eiúsque beata mens, albicantis columbæ specie, ex ore ipsius fursùm euolare. *Hæc ex antiquis tabulis.*

Sex porrò annos versatum esse in Galliis cum exercitu Iulianum, testantur rerum æuo illo gestarum scriptores; nempe anno Christi 355, 8. Idus No- 355.
uembriis, Cæsar creatus à Constantio Imperatore, & Gallicis prouinciis præfectus; calendis Decembris Mediolano profectus in Gallias, ibi hæc illac excurrendo, ac domandis Alemannis, aliisque Romanæ Reipublicæ hostibus, tamdiu egit, donec anno 361, Constantinopolim mouit aduersus Constantium, redacturus illum in ordinem, aut etiam vitam ei adempturus; ni mors Constantium insperata præripuisset. Gèmini verò transitus Iuliani per Vesontionem, meminit Ammianus Marcellinus eius miles, & focius itinerum: priorem notat lib. 16. initio: posteriorem libro vigesimo, non longè à fine. Et prior quidem contigit anno 356; vt prima huius ope- 356.
ris parte notauimus: posterior autem anno 360, ali- 360.
f 2 quot

quot mensibus , ex quo Iulianus ab exercitu acclamatus est Imperator : cùm profligatis Arthuariis reuertens , *per Besantionem Viennam biematurus absecessit.* At neutro tempore vexatos à Iuliano Bisontinos Christianos , aut Iustum eorum Antistitem , ex eo vel maximè constat , quòd quamdiu in Galliis egit , dissimulatâ impietate , Christi cultores non modò non malè habuit , sed & amare visus , ipsos Episcopos plurimis officiis demeritus est ; atque vt scribit Eunapius in vitis Philosophorum , ἅπασι (γαλατίας) ἐκ τῶν θεῶν πεποιθας , ἀλώεγκει , πάντας μὲν λαοτάων ἐν διεκπῶς θεῶν : *Omnem Galliam ex Deorum beneficio subegit , ab omnibus ignoratus , quòd deorum cultui addictus esset.* Nec audiendus Zosimus , qui libro tertio , cum asserit in Galliis palam vanis numinibus litare solitum , atque Christianos ad id superstitionis adigere ; cùm ipse Ammianus libro 21. initio , referat eum , *vt omnes nullo impediante ad sui fauorem illiceret , adherere cultui Christiano sinxisse , à quo iampridem occultè descuerat :* eamque ob rem , cùm Viennæ versaretur mense Ianuario (anni 361,) iamiamque in Illyricum , & inde Constantinopolim esset profecturus (vnde nunquam in Gallias rediit) adhuc tamen Epiphaniæ festum , aditâ ecclesiâ Christiano ritu , & solemniter , numine orato colere videri voluisse. Cœpisse autem eodè anno 361, in Illyrico , se Idolorum cultorem palam profiteri , ipsemet testatur , epistolâ inde ad Maximum Philosophum datâ , vbi hæc habet : ὁρῶντες ὅτι θεοὶ ἀναφανδὸν , ἐ , τ' ἀληθῶς ἔστιν κατελ

361.

κατελ

πατελόντων μοι στραπιδὲς θεοῦ (ὧς ἐστὶν, ἡμῖς φανερῶς βεβού-
 ληται : Deos publicè, & palam colimus, & totus meus exer-
 citus pietatem amat : nos apertè boues immolamus, &c. Id-
 ipsum indicat Ammianus sub initium libri 22. cui
 immeritò Baronius (anno 361. num. 6.) illud affinxit,
 quòd dixerit Iulianum, non ante quàm Constanti-
 nopolim perueniret (peruenit autem tertio idus De-
 cembres eiusdem anni 361.) publicè Deos coluisse.
 Etsi enim Ammianus priùs narrat, quì Iulianus Cō-
 stantinopoli exceptus sit; non tamen dicit, eum ad
 id vsque tempus à publicâ superstitione abstinuisse:
 sed tantum eò vsque, *ubi abolitis, quæ verebatur, adesse
 sibi liberum tempus faciundi, quæ vellet, aduertit*: nempe
 in Illyrico, cùm apertè se pro Constantij hoste ge-
 reret; à quo ut stare videretur, cōsusque se à Chri-
 stianis sacris finxerat non abhorre.

Iuliani autem absentis furorem, per *Sallustium* in
 Galliis Præfectum, ut ipsi Iuliano amicissimum, sic
 nominis Christiani acerrimum hostem, grassatum
 esse, ac Martyres etiam effecisse, *Eliphium* virum
 Tullensem, eius fratrem *Eucharium* Episcopum, &
 sorores *Libariam* atque *Susannam*, autumat Baronius
 (anno 362. num. 256.) hocque in eorum actis per Ru-
 pertum Tuitiensem Abbatem conscriptis, putat
 emendandum, quòd passi dicantur, dum Iulianus
 cum exercitu in Galliis moraretur: cùm eò tempore
 Iulianum constet non modò non subiecisse tormē-
 tis Christianos; sed iis palam fauisse, atque etiam
 videri voluisse Christianum. Ut sit de istis, Iusti

362.

- certè nostri fugam idcirco putamus referendam in
 362. annum 362, Iuliani Imperantis secundum, non au-
 tem in præcedentes, quibus Gallias cum militari-
 bus copiis obtinebat: quòd Iustum persequentium
 insidias declinantem, in omnibus nostris monumē-
 tis legamus, ad *Eusebium Vercellensem* apud Pedemon-
 tanos diuertisse: constetque Eusebium, statim à
 Concilio Mediolanensi, anno 355. cùm aduersus
 Athanasium subscribere recusasset, agentibus Aria-
 nis, iussu Constantij Imperatoris exulem in Orien-
 tem ablegatum, neque inde reuersum, ante præno-
 ratum annum 362: cùm, vt ait Hieron. aduersus Lu-
 ciferianos, *ad eius reditum lugubres vestes Italia mutauit,*
ac totus penè exhilaratus est Catholicus orbis.

VIII.

SANCTUS ANIANVS.

VSTO ad præmia iustorum euocato, in
 Anianum, virum vel sacrarum literarū pe-
 ritia, vel admirandâ quadâ dicendi vi, vel
 vitæ sanctitudine spectatissimū, suffragia
 Ordinum omniū votq; consenserunt. Quo sedente
 contigit, vt magno Reipublicæ bono, Sanctorum
 Ferreoli Presbyteri, ac Ferrutij Diaconi, qui Vefon-
 tione pro Christi nomine mortem oppetierāt, sacra
 corpora, olim in cryptâ, milliario & semis à ciui-
 rate

tate condita, & iampridem latentia, tum cùm minimè quærentur, militum quidam Tribunus (qui ex illustri Achæorum gente fuisse traditur) inter venandum reperiret. Rei gestæ historiam habet ex vetustis ecclesiarum codicibus.

Cùm Beatus Anianus, in Bisunticâ ciuitate, Episcopali fungeretur officio, Tribunus quidam militum, qui ad custodiam ciuitatis fuerat destinatus, venandi studio, milliarij ac semis. ferè spatio, ab vrbe est progressus; cùmque reperi- tam vulpem à canibus sequeretur, in antiquam monumenti Martyrum foveam casu vulpes fugit: sed Tribunus dum pertinaciter insistit, militibus fossorium affferri iussit: hæc dum per foveam inquiritur, latens ades, ubi Sanctorum Martyrum corpora requiescebant, reperitur. Nuncius itaque statim Beato Aniano destinatur: at ille festinus occurrit, quia iam hoc opinione vulgi. antea audierat; & quoniam Spiritus Sancti gratiâ afflatus erat, Diuinitatis eum in huiusmodi miserationibus pietas non latebat. Martyrum ergo sepultura eius iussu detegitur, statimque Sanctorum corpora in monumento reperiuntur. Sanctorum igitur Martyrum corpora, sue passionis, virtutisque mirifica, in semetipsis monstrauerunt insignia: nam eorum capitibus trabales clauis malleis ferreis impulsæ, affixi inuenti sunt; palma verò, Domini- cæ Passionis signum aperiunt, quia se perforatas clauis ostendunt. Et quanquam abscissionem capitum egregij Martyres excepissent, ordo tamen clauorum in eorum capitibus quasi coronam agebat, quæ totius compagem orbis possidebat. In ceteris undique membrorum iuncturis, inuenta sunt subule, compactæ malleis. Hæc sunt quidem passionis Sanctorum insignia;

insignia, in quibus Diuina remunerationis monstrantur & merita: clauis namque diuersis infirmitatibus medelam multis præstât temporibus: subula quoque omni auro pretiosiores, omnique margaritarum decore decentiores, vim totius medele credentibus exhibebant.

Beatus itaque Anianus Archiepiscopus, Tribunus quoque cum militibus, ad ciuitatem redeunt cum triumpho & exuiis, maximis præfidiis corpora Sanctorum ad matrem ecclesiam S. Ioannis Euangelistæ, summâ cum reuerentiâ deferunt: quibus ipsa ciuitas ab oppugnatione barbaricâ defenditur, & à superstitione Gentili absoluitur: ubi virtutibus innotescunt, dum dignanter orantium vota suscipiunt, infirmitates quoque ac languores depellunt, immundos spiritus effugant, libertatem captiuis corporibus præstant. Interim verò à Beatissimo præfato Aniano, in loco sepultura edificatur ecclesia: Sanctorum corpora ibidem denuò cum aromatibus sepeliuntur: Conuentus fratrum ad Dominum seruiendum in Sanctorum Veneratione Martyrum constituitur; clauis verò ab eorum capitibus per Sanctorum manus Sacerdotum sublatis retinentur, per quos sæpe infirmitatibus diuersis hominum medela impertitur.

Beatorum igitur Martyrum Ferreoli Presbyteri, & Ferrutij Diaconi, Christo annuente, nonis Septembris inuentiorem celebramus, ut quoniâ eorum victoriæ recensentur in cœlis ab Angelis, laus Iesu Christi ac Redemptoris nostri, qui semper triumphat in Sanctis, de ore & mente hominum nunquam recedat in terris. Sed quoniam hæc à sanctissimo Patre nostro Aniano Archiepiscopo cognouimus, eiusque vitam inestimabilem non seriatim sed transeundo tetigimus, di-

gnum

gnum est, ut pro nostræ fragilitatis modulo, eius beatissimum finem proferamus. Peractis namque nonnullorum annorum curriculis, post sanctorum corporum inuentionem, eadem die eiusdem inuentionis, sicut interiorem hominem seruauerat immaculatum, ita ipsis deferentibus Martyribus, quibus deuotè seruierat, transiuit ad Dominum.

In Martyrologiis Bisontinis, nonis Septembr. notatur Inuentio SS. Martyrum Ferreoli & Ferrutij: ac eadem die, Depositiō S. Aniani, qui eorū corpora transtulit ad Ecclesiam S. Ioannis. Ea autem reperta Valentiniano & Valente Imperantibus, antiquæ complures tabulæ restantur (etsi malè quidam codices, sub Iuliano,) quæ & S. Anianum obiisse notant, circa annum salutis 374. Quia verò Martyres plurimis ex eo tem- 374. pore miraculis clariuisse refert ea, quam descripsimus historia, placet vnum hîc reddere ex Gregorio Turonensi libro primo de gloria Martyrum cap. 71. Visonticorum quoque ciuitas propriis illustrata Martyribus, plerumque miraculis præsentibus gaudet. Huic in abdito cryptæ, duo, ut passio declarat, Martyres Ferreolus & Ferrutius sunt sepulti. Factum est autem quodam tempore, ut vir sororis meæ, inualecente febre grauiter agrotaret; cūque iam quarti mensis spatio, lectulo anhelus occumberet, ut nihil aliud coniux mæsta, nisi quæ sepultura erant, cogitaret; Sanctorum basilicam flens ac tristis expetiit, prouolutaque coram sepulchris, palmis ac facie rigente opprimit pauimentum. Accidit autem fortuito, ut extensâ dexterâ manus palmâ, folium herbæ Saluie, quod pro honore Martyrum in cryptâ conspersum fuerat, operiret. Postquam autem fusâ

oratione cum lacrymis , surrexit à tumulis , putans aliquid de linteaminibus , quibus induta erat , manu prendisse , ut adsolet , volam continuit clausam , egressaque basilicam , patefactâ manu folium herbæ miratur : obstupescit verò quid hoc esset , munus cœleste indultum sibi diuinitus recognoscit , ut scilicet per id virtus Martyrum infirmo succurreret. Domum igitur iam letior rediens , folium dilutum aquâ , viro porrexit ad bibendum : qui ut hausit plenius fide , protinus sanitatem plenissimam meruit obtinere.

Contigit hoc miraculum , cùm adhuc Martyrum corpora extra ciuitatem asseruarentur , in cryptâ (quæ hodièque adiri solet) sub ecclesiâ , quam S. Anianus in illorum honorem excitarat : è quo loco , multis postea sæculis , in ciuitatem delata sunt , ut in Hugone primo dicturi sumus. De loco sepulturæ & translatione Beati Aniani , mox agam in Syluestro.

I X.

SANCTUS SYLVESTER I.

UNC Golusius sequenti *Frominio* postponit , ac vtriusque res perperam miscet : nos cum ex certioribus monumentis , & antiquissimis catalogis hoc loco restituimus. Beatus igitur Syluester , parentum hortatu , atque etiam

etiam iussu, virginem sibi despondit, cuius ample-
xibus cum præferret illibatos toros, eò sponsam ad-
duxit, ut æternæ virginitatis voto uterque se Deo
obstrinxerint. Orantibus adfuit destinatus è cœlo
nuncius, qui geminâ propositâ coronâ, sponsæ simul
& sponso animos ingentes attulit, quò datam Deo
fidem, fortiter pièque seruarent. Puella igitur cœ-
tui Virginum, Sylvester Clericis sese adiunxit: quos
inter magnâ laude, ac præcellentis cuiusdam virtu-
tis significatione versatus, dignus tandem iudica-
tus est, qui translato ad Superos Aniano, ad Episco-
patus apicem eueheretur. Id officij cum gereret, ac
senescente vel Idolorum cultu, vel Arianâ impieta-
te, magna fieret in dies ad pium gregem accessio;
Santo Mauricio & sociis basilicam Vesontione dedi-
cauit (quæ hodièque superest) in quam ad synaxes,
& diuina officia, populi pars aliqua conueniret. Fuit
verò adhæc mirabilium operum patrator insignis;
ut cuius virtus in curandis paralyticis, cæcis etiam
lucis vsurâ donandis, quin & mortuis ad vitâ reuo-
candis, non rarò eniteret. Ad extremum instante
morbi vi, cum vitæ metam diuino beneficio præ-
uideret, euocato Clericorum cœtu, thronum Pon-
tificalem ascendit (ita nostræ tabulæ,) & medio
in grege, pius pastor, beatam Deo animam reddi-
dit: corpus verò prope Anianum decessorem suum
tumulo mandari voluit; sed quo loco, incertum:
eius porrò festum sic notatur in Martyrologio S.
Ioannis. v I *Idus Maij. Bisontij, S. Sylvestri Episcopi &*

2 IOAN. IAC. CHIFFLETII

Confessoris, cuius Vita commendatur miraculis. Ac deinde sequenti mense: Nonis Iunij, Translatio Sanctorum Confessorum Sylvestri & Aniani, Archiepiscoporum Chrysopolitanae Ecclesiae. Vnde, quò, quando, & à quo facta hæc translatio, mihi adhuc incompertum. Sufficor tamen, cùm ampliata est S. Petri ecclesia, ut Beati Nicetij Bisontini Archiepiscopi corpus, extra muros sepultum concluderet, SS. Aniani & Sylvestri corpora, in aliquâ veteris ecclesiæ parte condita, effossa fuisse, & rursus sepulta in medio choro basilicæ in melius restitutæ: eo quippe loco, in solo quod psallentium pedibus quotidie teritur, cernuntur in quadrati cancelli formam dispositi lapides (subtensis ad humum secernendam muris, qui aliquot abhinc annis inter fodiendum reperti sunt) qui amplum satis spatium concludunt. Et quidem in eo quadrati latere, quod maiori altari vicinius est, medius lapis sic inscriptus legitur:

SANCTORVM SEPELIT CANCELLVS
CORPORA MVLTÀ.

HAC IGITVR CAUSA NON
SVSCIPIT ALIA.

In latere verò opposito, hæc lapidibus insculpta sunt:

MVLTÀ

MVLTÀ SANCTORVM CORPORA
IBIDEM SEPVLTA SVNT, QVORVM
ANIMÆ FELICES IN COELIS
CORONANTVR.

Hoc quoque fortasse loco conditum Eusebij quarti
Episcopi corpus, quod alioqui sepultum constat in
eâdem ecclesiâ S. Petri, quam ipse exstruxerat.

X.

SANCTUS FROMINIUS.

YLVESTRVM sequutus est *Frominius*,
pietatis ac religionis absolutissimum ex-
plar: in cuius elogiis hæc maximè relique-
runt Maiores nostri, quòd orationi, af-
flictationi corporis, atque eleemosynarum largitio-
ni addictissimus esset. Superiorem Cœlij montis
basilicam, Stephano Protomartyri à B. Hilario ex-
citari cœptam, & promotam à Pancratio, perfecit:
atque in eâ Regularium Canonorum collegium
primus constituit; quod auctoritate Apostolicâ mu-
niri curavit, multis à Damaso & Siricio (sedit Da-
masus ab anno 367, ad 385: inde Siricius ad 398,) in 367.
cam rem obtentis priuilegiis. Hinc initium Cano- 398.

nicorum S. Stephani, adeoque ipsius ecclesiæ: ut vel ex eo appareat, quàm nullo fundamento, eam Bisontinarum omnium antiquissimam fecerint nonnulli; quæ tum cum perfecta est, quatuor alias ante se haberet; nempe matrem ecclesiam S. Ioannis Euangelistæ, S. Ioannis Baptistæ, S. Petri, & S. Mauricij. Defuncti Frominij corpus, conditum est ad dexteram partem altaris S. Stephani; superioris ecclesiæ, an inferioris quæ S. Ioannes simul & S. Stephanus dicebatur, non est usquequaque certum: neque enim tam antiqua est consuetudo illa, neminem in Sancti Ioannis ecclesiâ sepeliendi; ut suprâ monui in Paulino.

X I.

SANCTUS DESIDERATUS.

DESIDERATO Patrono gloriantur in primis Ledonenses: eiusque felix ex hac vitâ discessus, celebris est in diœcesi Bisontinâ, ad sextum calendas Augusti. Perbreuem de illo narrationem accipe ex vetustis membranis.

Desideratus vir summa castitatis, splendore perspicuus, et sui vocabuli claritate, Deo placitus, atque dilectus, parentibus nobilissimis ortus est; cuius parentes diuinâ reuelatione commoniti, quod dignum Deo Antistitem funderent mundo

*mundo prolem ; mox editum paruulum, lactis pabulo enutritum, expleto tempore cunarum erudiendum tradiderunt studiis literarum. Mox in eo lampas cœlestis gratiæ ita resplenduit, vt cunctos sodales suos in scholis præcederet, & flore sapientiæ, ac riuo torrentis facundiæ superaret : cùmque iam ætate crescente, officia diuina cœpisset dignè persolvere, toto desiderio ad aulam paradisi anhelaret. Sed & cùm illius longè latèque fama percurreret, & amor in bonorum præcordiis glomeratus succresceret ; mox vt Frominius Pontifex defunctus est, vt ciuitatis cathedram S. Desideratus susciperet, Clerus & populus vrbis Chrysopolis, ipsum Episcopum vnanimiter elegerunt. Diuino igitur decreto, Pontificatus locatus in folio, cœpit verbum Dei in corda credentium animarum seminare, corporumque languores curare, captos vinc-tosque redimere, viduarum & inopum curam gere-re, plebem sibi à Domino creditam ritè gubernare : & quia Pontificis administratione fulgebat, plures ex discipulis reliquit sui sacerdotij successores. Tandem post multa bona, apud Ledonem suæ diœcesis vicum excedens sæculo, feliciter migravit ad Dominum ; & cum summâ alacritate mentis, carne exutus, modo quo constituerat condignè traditus est sepultura, in ecclesiâ Ledonen-si. Ex cuius tumbâ fluit aqua, ex quâ infirmi & debiles sanitatem recipiunt : & multa inibi videntur fieri miracula, meritis ipsius gloriosi Confessoris. Transit autem sexto calendas Augusti, letantibus Angelis cœlestium coheres effectus. Hæc ex antiquis codicibus: quidquid sit autem de aquâ illâ ex S. Desiderati tumulo manare olim solitâ (quod de aliis plurimis Sanctorum sepulcris narrari solet,) nunc certè nihil
tale*

tale apparet: etsi id moris esse accepimus Clericis Ledonensibus, vt in lapideum S. Desiderati sarcophagum aquam inmittant, quâ populus iuuari se in multis credat. Neque est, quod in cuiusquam sales ac iocos incurrat, aut superstitionis arguatur, qui aliquid in eâ aquâ, supra quàm in communi existimet inesse virtutis: nam ex arcâ illâ lapideâ, quæ quondam S. Desiderati ossa complexa est, cœlestem aliquam vim in aquam infusam vero simillimum est deriuari, quam piæ mentes ac simplices, vario suo emolumento experiantur: & docent morales Theologi, satis esse contactum sanctorum corporum, aut alicuius rei quæ ad Sanctos pertineat (cuiusmodi est ille sarcophagus,) vt res alioqui cõmunis, cultu aliquo digna censeatur. Cæterum ossa S. Desiderati, quæ pridē ex lapideo sepulchro educta fuerant, & in thecâ ligneâ collocata, in capsâ argenteâ translata sunt tēpore *Caroli de Nouocastro* Archiepiscopi Bisōtini, vt fidē facit rei gestæ narratio, quæ quia prolixior est, nos eâ in hæc pauca cōtraximus:

Anno Domini 1465, Indiēt. 13, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, D. Pauli Diuinâ prouidentia Papæ I I. anno primo, die festo Beatissimi Confessoris Desiderati, quæ est 27 dies mensis Iulij, R. in Christo Pater, & Dominus Stephanus Falquerij, Dei gratiâ Abbas S. Eugendi Iurenfis, Lugd. diœcesis, Ordinis S. Benedicti, ad preces nobilium honorabilium Scabiorum, Burgensium, & Incolarum Ledonis salnerij, virtute & auctoritate commissionis sibi datæ, 8, Iulij eiusdem anni 1465, per Venerabilem

bilem & circumscriptum virum Magistrum Stephanum de Bellouisu, in Decretis Licentiatum, Archidiaconum de Grayaco, & Canonicum in ecclesiâ Bisontinâ, Vicariumque Generalem in spiritualibus & temporalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini D. Karoli de Novocastro, Dei & Apostolicæ sedis gratiâ, electi, confirmati, ac Administratoris in spiritualibus & temporalibus prædictæ Ecclesiæ Bisontinæ; ossa siue reliquias Beatissimi Desiderati, quondam Archiepiscopi Bisontini, & ecclesiæ parochialis de Ledone Salnerij Patroni ac Fundatoris, de antiquâ capsâ ligneâ transtulit in alteram capsam argenteam, mirificè ornata, & compositam, per dictos nobiles & honorabiles Burghenses, incolâsque, & habitatores dicti Ledonis Salnerij, ac prædictæ ecclesiæ de Ledonesalnerij parochianos curatam ac traditam.

Hæc ex instrumento translationis, in ipsâ argenteâ capsâ incluso: ex quibus discis, S. Desideratum non patronum modò fuisse ecclesiæ Ledonensis post obitum, sed etiam ante obitum fundatorem; quòd prior manuscriptus codex tacuerat.

XII.

SANCTUS GERMANVS

Martyr.

ANCTISSIMO Præfuli, & Martyri Germano (quem septimum fuisse Bisontinæ sedis Episcopum, malè Baronius in Martyrol. dixit ex Demochare) dicata notatur

h

in Mar

in Martyrologiis Bisontino ac Romano anniuersaria celebritas ad vndecimam diem Octobris. Is apud *Grandisontem* (oppidum id temporis nobile, nunc in pagum redactum, quem vulgus *Grandfontaine*, quarto circiter à Vefontione milliario) gloriosam pro
 396. Christo mortem oppetiit circa annum 396, (malè Baronius, anno 372:) eò scilicet sese receperant Arianae impietatis sectatores, quos ille de reliquo grege sollicitus, ciuitate Bisontinà eiecerat: sed cum nec perditarum ouium immemor, eò se contulisset, vt eas (si tamen vellent) diuini verbi prædicatione, ad Christi pascua, caulàsque traduceret; versa est in lupinam feritatem ouium natura, & nouo crudelitatis genere in proprium sæuiri pastorem. Rem vtì gesta est, habe ex antiquis tabulis Palmensibus, quo loco sacra eius ossa pie asseruantur:

Post gloriosum Beati Desiderati ad cœlos transitum, Beatus Germanus vir apostolicus, signis & prodigijs inelytus, concordante fauore populi, aut potius Dei spiritu proclamante (Vir olim ministris deputatus) aliquando sacris altaribus sacerdos electus est. Factus ergo Presbyter, tantâ sanctitate emicuit, vt in Missarum solemnibus, inter manus ministerium Angelicum appareret. Qui etiam tantæ dignitatis fastigio sublimatus, multis calamitatibus ac tribulationibus huius mundi, pro Christi nomine affectus est: nullis usus est prosperis, cum omnia aduersa ob Christi amorem portaret. Hic ante Episcopatum probabilis fuit Confessor, & in Episcopatu nihilominus semel & iterum, vsque septies, pro nomine Saluatoris examinatus atque diiudicatus est: hic fecit
vasa

vasa plurima sacrata, sacris altaribus apta : ministeria quoque sacra solerti industriâ sanciuit : denique suâ predicatione ac traditione , multos ad credulitatem & Baptismum Christi conuertit. Postquam verò prædictam plebem ad verum Dei cultum præfatus Dei Pontifex conuertit , & multos à variis languoribus liberauit, hæreticos etiam, qui in suâ ciuitate Chrysopoli remanserant, in suis predicationibus grauius impugnabat , & ut eos ad viam veritatis reduceret, modo blandimentis vel exhortationibus , modo increpationibus vel vituperiis corripiebat : sed quia dicente scripturâ : In animam maleuolam non intrabit sapientia , neque cordibus induratis & subditis peccatis ; sicut aspis surda contra incantatorem , ita & isti hæretici contra predicationis verbum obturabant aures suas : & sicut Iudæi in B. Stephanum , ita isti in B. Germanum dentibus fremebant ; & si eum extra ciuitatem inuenire potuissent , non minus quàm Iudæi Stephanum , isti Germanum lapidassent. Erat autem quarto ab Urbe milliaris quedam ciuitas , turribus & muris tunc munitissima , nomine videlicet Grandisons ; in quâ quidem ciuitate multi hæretici confluerant ad refugium , propter metum Beati Germani , qui hæreticos omnes , quos inuenire poterat , à ciuitate & patriâ exstirpabat : ibique die & nocte dicti hæretici , sua iniqua consilia peragebant. Gloriosus igitur Germanus hæc audiens , de Chrysopoli exiit , & ad ciuitatem illam perrexit : ad cuius aduentum per odium , & inuidiam exierunt , & ad persequendum eum adstipulati sunt. Quid plura ? intenderunt arcum suum , ut sagittarent in occulto immaculatum , id est , insidiabantur ei , ut eum morti traderent si possent : verumtamen quia in aperto ei nocere nō

audebant, disposuerunt ei insidias ponere. Erat enim quidam vicus in ciuitate, per quem ire & redire solebat, cum ad predicationem iret vel rediret: & cum Deus famulum suum illum, veritatis pugilem, donatino gloriae caelestis remunerare vellet, raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut fictio deciperet animam ipsius: & verè raptus; nam cum quadam die à ciuitate serò reuenteretur, & per vicum illū sicut solebat transire vellet, illi miseri qui arcū insidiarum tetenderant, quasi sagitta de occultis insidiarum proficientes, Sanctum Germanum orantem inuenerunt: & dum oraret, audita est vox consolans eum; quod audientes haeretici dicebant magicam artem esse; alij verò dicebant, Angelos confortantes: cuius gratiā conuersi sunt plurimi. Ipsa orante sagittauerunt eum, & armis suis capite priuauerunt: & ita consummatus in breui expleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima ipsius. Post hæc flexus, caput suum inter brachia recepit: de quo multi obstupefcentes fugerunt. Gloriosus itaque Martyr Christi Germanus, & Sacerdos Domini dilectissimus, inter amplexus caput habens, Angelò duce & caelesti lumine precedente progreditur, super caput suum ferens Spiritum sanctum, in similitudinem columbe. Qui cum de vico exiisset, terra tremuit, & ceciderunt muri ciuitatis illius & turres: & qui viderunt hæc omnia, dixerunt: Verè magnus est Dominus, qui talia operatur; verè amicus Dei erat hic: & conuersi sunt populi multi. Qui cum ante ecclesiam beatorum Martyrum Ferreoli & Ferruti accessisset, inclinauit se ibidem; & inde pertransiens circa Chrysopolim à latere desuper, ad Ecclesiam & Ciuitatem se inclinans, sine morâ perrexit vsque Palmam, declinauitque ad quandā basilicam

silicam iuxta maiorem ecclesiam ; ibi enim fundauerat Sanctimoniales, ibique obdormiuit in Domino Iesu Christo. Cetera miracula causâ breuitatis omitemus : ipse enim tantâ sanctitate præpollebat, quòd etiam spiritu prophetiæ plenus erat : omnes morbos à corporibus humanis expellebat, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in seculorum sæcula, amen.

Hæc vetusti codices. Nec verò est, quòd cuiquam in animum veniat suspicari, rem esse insolentem, & de vulgi commentis assutam, gestationem illam præcisi capitis : gestit enim plerumque ludere in iis sapientia, quæ maximè ab humanis sensibus & consiliis absint. Audi Rupertum Tuitiensem Abbatem, (apud Surium tomo 5, 16, Octob.) simile quid referentem de Martyre Eliphio; *Martyris, inquit, corpus erexit se per virtutem Christi, & ambabus amplexum manibus caput suum, per unum milliare, comitantibus utique Angelis, & Christum collaudantibus deportauit. Idem habes de Martyribus, Vrso, Victore, & sociis, ex Thebeorum legione, Solodori in Galliâ, sub Maximiani Tyrannide, capite truncatis, & deiectis in profluentem, qui (ut habent eorum acta apud Sur. tom. 5, & tom. 7, 30, Sept.) capita sua in manibus portantes, flumen egressi sunt, & ad locum, ubi nunc in ipsorum honore basilica fabricata est, peruenerunt. De sancto verò Dionysio Galliarum Apostolo, consentientia sunt scriptorum testimonia, sit omnium instar Metaphrastes in eius actis, quæ citat Florentina Synodus, & refert Surius tomo 5. Ferebat, inquit, ipse caput in manibus, tan-*

quam aliquod trophæum, à Divinâ omnino portatus gratiâ.
 Sed est in Germano nostro quòd obserues, primùm
 itineris longitudinem, milliarium scilicet. qua-
 tuordecim; quippe totidem numerantur à *Gran-*
difonte ad *Palnam*; duobus (quod minimum sit) in
 singulas leucas nostras vulgares milliariis compu-
 tatis. Deinde illam terræ concussionem & disiectio-
 nem murorum ac turrium: certè ab irato numine,
 quod aliquas tam immanis facinoris pœnas exige-
 ret, & illatam sibi in iniuriam, ac læsam suâ Ma-
 jestatem, aliquâ tandem furoris sui significatione
 declararet. Postremò columbam illam capiti insi-
 dentem, Divinæ Sancti Spiritus præsentia specimē:
 quâ olim notâ agnitus à Præcarlore Christus, illud
 quippe à Deo fuerat præmonitus Ioannes; *Super quē*
Ioan. I. *videris Spiritum descendantem, & manentem super eum,*
hic est qui baptizat in Spiritu Sancto; vidit autem Spiritum
descendantem, quasi columbam de cælo.

His igitur prodigiis, his datis è cælo signis egres-
 sus Germanus, per villam *SS. Ferreoli & Ferrutij* (quæ
 Grandifontem inter & Vefontionem mediâ ferè viâ
 interiacet) inclinavit se venerationis ergò ad *SS.*
Martyrum basilicam, vbi tunc sacra eorum λείψανα:
 simile reuerentiæ signum, ad ecclesiam Bisontinâ
 conuersus exhibuit, cum prope Chrysopolim, Pal-
 nam versùs transiret: vt vel hinc discant incendia-
 rij, & sacrarum ædium atque altarium euerfores, ab-
 stinere manus, & adeò religiosè colere ea loca, quæ
 à tanto Martyre, & cælo iam donato, in honore ha-
 beri

beri cognouerint. Palmam denique vbi peruenit (oppidum est decimo à Vesontione milliario, ex opposito Grandifontis) declinauit ad Sanctimonialium, quas fundauerat, basilicam, in quâ hodiêque sacræ eius reliquiæ coluntur. Ei basilicæ tunc temporis maior alia adiacebat; nunc verò utrâque variis casibus dirutâ, ac deinde restitutâ, res eo sunt statu, vt Palmensium ecclesiarum maxima sit, quæ ad Moniales pertinet. Id cœnobium, viuente adhuc S. Desiderato, ædificari cœptum legimus: perfectum deinde à S. Germano, ab eoque piis & Deo consecratis fœminis (quæ postea Benedictinum Institutum sequutæ sunt) attributum; à Vvandalis postea disiectum; ac deinde circa annum 600, à *Vuarnario* palatij Burgundici Comite reædificatum, atque auctum prouentibus. Vuarnarij huius obitum refert Vignierus in chronico Burg. ad annum 603 (est enim alius à Vuarnario palatij primùm Austrasiani Comite, ac deinde Burgundionum Præfecto sub Clotario Rege; de quo idem Vignierus anno 618, quémque anno 630, fatis concessisse dicit.) Sepultus verò fuit in choro ecclesiæ dicti Monasterij, quod restituerat: & extat insigne eius lapideum monumentum; circa quod insculptum Guntranni Regis somnium hîc tibi vtcunque reddimus.

Somnium

Somnium illud ita refert Aimoinus lib. 3, cap. 3, *Hic*
 (Guntrannus Rex) *quādam die venatum in syluam*
profectus, sociis, prout res exposcebat, huc illucque dispersis,
ipse cum uno suorum fidissimo fidelium (is creditur fuisse
 Vuarnarius) *sub arbore quieturus resedit, positoque in fa-*
miliaris amici gremio, capite, oculos cupiens furari labori, ob-
dormiuit. Et ecce ex ore quiescentis Regis, in modum reptilis
animal

*animal egressū, oras propter labentis riuuli percurfare, ac in
 vltioriē ripam transire satagere cœpit. Quod cernens ille;
 super cuius genua Rex ceruicē inclinauerat suā, gladium va-
 ginā nudatum fluuiolo superposuit, & sic animal illud ad al-
 teram transmeauit partem, atque sub radice cuiusdam mon-
 tis ingressum, post aliquot horarum rediit spatium, & eodem
 ponte usum, in os Guntranni Regis est ingressum. Et sur-
 rexit Rex, & familiari narrans somnium, mirabile se di-
 xit vidisse visum, inquires: Conspexi fluuium permaximum
 ponte ferreo constratum, per quem transuectus, speluncam in
 cuiusdam montis radice constitutam sum ingressus: inibi in-
 æstimabiles thesauros, absconditāque veterum reperi ga-
 zam patrum. Refert alter, quid de eo & ipse intuitus sit: con-
 sonāque sibi apparuerunt somnii verba, ac visio manifesta.
 Quid plura? effossus est locus, enormēque auri ac argenti
 inuentum pondus, de quo Guntrannus ciborium mira ma-
 gnitudinis simul, & pulchritudinis compactum, Hierosoly-
 mam mittere destinauit ad Iesu Christi Domini sepulchrum.
 Sed cum & itineris difficultas, & Saracenorum, qui eadem
 infestabant loca, timor, ne vota perficeret obstitissent; in ba-
 silicā, quæ Cabilonensi adiacet ciuitati (cuius condendæ ipse
 auctor exstiterat) super sepulcrum S. Marcelli poni iussit:
 quod quamdiu tumultum S. Martyris durando venustauit,
 nullum in totā Galliā opus, quod ei equipararetur, potuit in-
 ueniri.*

Hæc Aimoinus: quibus addunt Palmenfes, Gun-
 trannum Regem, monstrante de cœlo manu (vnde
 Palmenfi vrbi nomen inditum putant; atque etiam
 insigne, *Palnam extensam*, qualem in Vuarnarii tu-
 mulo

mulo inter duos Angelos expressam habes) agnovisse, id cordi esse Superis, ut Monasterium Palmen-
se restitueret: quod & per Vuarnarium, seu Guarna-
rium ibidem commorantem, fecisse aiunt: præte-
reâque thesauri reperti locum ostendunt, vicinum
vrbi Palmenfi montem (malè enim hæc in agro Tu-
ronensi contigisse narrat Paradinus, annal. Burg. lib.
1,) in quo monte nunc vinea est, quæ ideò *thesauri*
vinea dicitur, vulgò *la vigne du Thresor*: quæque olim
iuris cum esset eius Monasterij, à Sebelotâ *de Varres*,
Abbatissâ, anno 1347, concessa est Gerardo S. Mar-
tini Palmenfis parochus, pro iure quarundam de-
cimarum in pagis *Champvans*, & *Grosbois*: ex di-
plomate.

In eo quoque cœnobio, celebrem illam *Othiliam*
Virginem (cuius nomen relatum est in tabulas ec-
clesiasticas ad 13 diem Decembris) educatam fuisse,
& eius ad quam postea euecta est sanctimonix po-
suisse rudimenta, tum Lazius de Gentium migratio-
nibus libro 8, capite *de Ducibus Alemanie & Suevia in*
Alsatiâ; tum antiqui Palmenfium codices testantur.
Sed postea reuerfa, obiit in Alsatiâ, vbi nunc per-
celebris est eius memoria. Sacrum ipsius *velum* in Pal-
menfi Monasterio hodièque piè asseruatur.

XIII.

SANCTVS ANTIDIUS
Martyr.

ANCTVM Antidium (cuius festiuitas notatur in Martyrologio Bifontino, ad decimamseptimam diem Iunij ; in Romano verò ad vicesimamquintam eiusdem mensis) Petrus de Natalibus in catalogo Sanctorum lib. 8, cap. 32, & Marulus lib. 3, exemplorum, cap. 2, Turonensem Episcopum dixere, sed immeritò; cùm Gregorius Turonensis, qui lib. 10, de gest. Franc. cap. 31, decessores suos enumerat, neminem accenseat huius nominis:

In omnibus porrò Archiepiscoporum Bifontinorum catalogis, Antidius proximè ante Nicetium reponitur; etsi longo dirimuntur interregno; & inter vtrumque vacasse dicitur sedes multo tempore. Nos verò, sicut quinque ante Nicetium omisso restitui-
 mus, sic & Antidium in hunc locum referendum putamus. Cùm enim Beati Protomartyris brachium, aliàque sacra pignora (de quibus postea) à Theodosio Iuniore Vesontionem missa constet sedente Celidonio (quod fieri non potuit ante annum
 415, quo S. Stephani corpus reuelante Deo repertum est; immò nec factum est, nisi mortuo Honorio, qui

i 2 obiit

obiit anno 423;) certumque sit ex omnibus de S. Antididio monumentis, eum sub *Croſco* Vandalorum Rege trucidatum; cuius Croſci in Gallias irruptio ex omnium Chronographorum calculo, (vt paulò poſt innuam) in annum 407, aut aliquem è proximè ſequentibus referenda eſt: neceſſe habemus fateri, Celidonium Antididio poſterioreſ fuiſſe; quin & Leontium, vt oſtendemus in *Leontio*. Nec mirum, erratum in hac parte ab iis, qui noſtrorum Antidiſtitum ordinem inſtituerunt, atque Antidium ferè in Attilæ tempora reiectum; cùm nihil ſit frequentius apud ſcriptores, qui res per ea tempora geſtas prodidèrè, quàm vt eas Galliarum clades, quæ frequentes fuèrè à Stiliconis temporibus ad Attilā vſque (hoc eſt ab anno 406, ad annum circiter 453) inter ſe confundant, eàſque generali *Vvandalicæ perſecutionis* nomine designent. Flodoardus hiſt. eccl. Remenſis lib. 1, cap. 6, *S. Nicàſium* Remenſem aſſerit paſſum à Vvandalis, tempore *Aniani Aurelianenſis*, *Lupi Trieaſſini*, & *Servatii Tungrenſis*; quos tres certū eſt Attilā in Galliis graſſante floruiſſe. Sed eum Vvandalos ab Hunnis nec nomine, nec tempore diſtinxiſſe perſpicuum eſt; tum ex eo quod habet ipſo initio capituli octauī, *Sub eādē Vvandalorum, vel Hunnorum perſecutione, quidam Dei ſeruus, &c.* quaſi Hunni, Vvandalī ſint: tum etiam, quod de hac Galliarum vaſtitate agere dicit S. Hieronymum, epiſt. ad Ageruchia; qui certè cùm obierit anno 420, ſcribere non potuit de Attilæ clade, quæ contigit anno

451, & sequentibus: sed de illâ egit, quæ propriè Vvandalica dicitur, quæque anno maximè 407, Gallias malè habuit. In quâ etiam occubuisse cum sociis *S. Nicasium* Remensem Episcopum (non autem, ut alij plerique dixêre, sub Attilâ) vero similis putamus, cum Baronio anno 407, num. 42: tum quòd S. Hieronymus citatâ epistolâ vndecimâ ad Ageruchiam, disertè scribat Remos à Vvandalis vastatos: tum quòd acta S. Antidij, quæ mox ex antiquis manuscriptis codicibus reddemus, fidem faciant, ab eodem Crofco Vvandolorum Rege interemptos cum *Antidio*, præter *Valerium* Lingonensem Archidiaconum, *Desiderium* quoque eiusdem urbis Lingonensis, & *Nicasium* Remorum Antistites. Quòd verò Hincmarus, qui octingentis circiter abhinc annis eandem Remensem ecclesiam rexit, capite 17, cuiusdam suæ epistolæ, (quæ quinta est earum, quæ anno 1602, ex ms. Spirensi typis Moguntinis vulgatæ sunt) dicit, eodem tempore *S. Anianum Aurelianensem*, & *Lupum Trecentem* Vvandalis restitisse, quo *Nicasius* Remorum Archipræsul; non obscure significat, se populos omnes aquilonares, *Hunnos*, *Sueuos*, *Alanos*, *Burgundiones*, *Francos*, *Gothos*, *Gipedas*, *Sarmatas*, aliòsve qui annis illis fermè quinquaginta prænotatis miseras Gallias vastarût, vno Vvandalorum nomine comprehendere; omnesque eorum irruptiones, quòd exiguis discretæ fuerint interuallis, quasi pro vnicâ censere. De *Antidio* nostro hæc habet ex veteri codice MS. Metropolitanæ basi-

licæ S. Ioannis : quæ nos cum ms. *Monasterij Accincti* ord. Cistert. & aliis quibusdam exemplaribus collata, atque etiam ex eis (vbi opus fuit) emendata, in capita aliquot, methodi gratiâ distribuimus.

*Vita & Passio S. Antidij Bisonticensis
Archiepiscopi.*

Caput I.

Beatus Antidius Chrysopolitana Urbis Archiepiscopus, nobili germine editus, veræ religionis efficaciæ deditus, sacris eruditus moribus, seruandis plenius operibus, inter creberrimos luporū discursus positus (quia quippe tunc plures Ariana sædabat dementia) de suorum curiosè satagebat custodiâ. Certabat custos pro gregis incolumitate totis viribus, quia serum hostem suis insidiari cernebat ouibus. Hic quindecim caritatis circumfulgens radiis, pietatis succinctus balteis, vexillo triūphans dogmatis, quæ populis pandebat eloquio, actu seruabat & animo : erat enim humilis & benignus, patiens & modestus, fidelis & castus, spe firmus & verus, pius & caritatiuus, concors & sobrius, obediens & latus, mente seruerus : vigilabat pro posse super eos quibus præerat, ne serpens callidus deciperet, quos regebat, neque retrogrados faceret, quos iam antè damnarat: summi Regis suppetens præfidium, illud semper præferebat Dauidicum : Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam: orationi inuigilabat, ieiunius instabat, eleemosynis inhærebat; nil de transitoris cogitans, omni nisu ad æterna tendebat, quæque in se studebat, eis ceteros instruebat. His & similibus roboratus armis, tantis eum Dominus donauit triumphis, ut etiam

etiam demonibus imperaret, eosque sui corporis famulatui subiugaret. Unde commodissimū duximus, quò ex eius gestis pauca, quæ veridicorum senū relatu comperimus, sacra Catholicaque Religioni mancipatis notificaremus: rem quidem maximam humanaque admiratione confectam, sed diuinæ potentia habilem, suæque iussioni parentibus quàm citò præstabilem: vniuersa nempe suo iustè obediunt plasmati, suoque imperio sacra institutionis obsecundant seruatori, sanctæque legis famulantur cultori: nam fidei munitis inuictæ, facultas imperandi virtutibus est promissa cunctarum creaturarum, necnon & elementorum potestatibus, à summo & vniuersali conditore, qui dixit: Si habueritis fidem ut granum sinapis, & dixeritis montibus, ut recedant à suæ conditionis loco, seque mittant in mare, amen dico vobis obsecundabunt dictui vestro. Imperant etiam & Dæmonibus, Christi milites: meritò quidem, ut qui ad restaurandum eius formati sunt ordinem, qui suā proteruitate & concupiscentiâ, cælesti priuatus est gloriâ, humilitatis ac caritatis, fideique roborati potentiâ, ipsum antiquissimum hostem à dignitate deiectum Angelicâ (quam loco eius possessuri sunt post transitorie vitæ tempora) proterant & conculcent imperio, suæque seruitutis subdant officio.

I I.

Memoratus itaque Pontifex suos circumquaque dirigens palmites, ut vitis fructifera, dum prædicationis gratiâ, prætitulata Urbis præterire vellet mœnia, contigit, ut Duuij fluminis pontis conscenderet culmina, ubi diuino tectus velamine, fretus Angelico solamine, daemones vidit adstantes, sui laboris accidentia recitantes. Nomen ergo Duuij amnis

uij annis , cur ita nuncupatum sit (ne forè legentibus vel studiosis auditoribus fastidium ingerat) pandendum est : dicitur namque Duuium mutatâ literâ , quasi Dubium ; eo quod dubio , & flexuoso alueo discurrat , suâque furiositate , ac velocitate , super se nauigantes , dubios reddat. Huius quippe fluminis Vallo Urbs prædicta cingitur , eiusque perenni situ roboratur , non illius tam firma profunditate , vel undis , quàm Protomartyris Stephani munita triumphis ; beatique Antidi (cuius ornatur ossibus) solata meritis. Vir denique Venerandus , ubi iam dicti pontis intrauit aditus , repente ex aduerso ei apparuit agmen demonum , sua magistro gesta consentientium : videbatur namque inter illos quidam Iudicis modo sublimiori residens sede , ceteros ad se conuocans , ac uniuscuiusque certamina sciscitans : caput eius diademate cingebatur , manus regio sceptro firmabatur , corpus purpurâ variis tinctâ coloribus tegebatur : in quo ut imperterritus Antidius defixit intuitum , subito visus est aduenisse quidam Aethiopum nimia toruitatis , terribilis specie , miserâ consumptus macie , resolutis & torpentibus membris , uti fessus itinere , manu gestans sandalium , sui laboriosi certaminis indicium : cùmque scrutarentur quid talia portenderent : fertur respondisse , Romanæ ecclesiæ Pontificis sandalium fore , in quem cùm per septem annorum curricula plura vibrasset iacula , multa librasset certamina , ut suæ speciei monstrabat miseria , nec ulla posset impudicitie superari maculâ , diutina primùm profitebatur frustra peregisse tempora ; ad vltimum verò ceu victor de victi detrimento sese glorificans , asserebat supra memoratum Romanum Antistitem , suâ suasioni cessisse , & in impudicum

dicum laqueum incidisse: cuius rei indicium solabatur sandalio. At Beatus Antidius haud procul stans, quid rei exitus indicaret expectans, hæsitabat in animo de patris & magistri uniuersalis (scilicet Papæ) præsidio. Ipsa, quâ visa sunt hæc, dies erat tertia ante feriam, quâ dominicâ celebratur cœna, sanctumque conficitur chrisma: præteritâ uerò dominicâ, Palmarum uidelicet die, Dæmon gloriabatur summum Pontificem deliquisse, & à directi ordinis tramite recessisse.

III.

Venerandus igitur Antidius benedictæ crucis signo munitus, tam de magistri sollicitus ignauia, quàm de future solemnitatis curiosus præsentia, meditabatur in animo quid expleret obsequio: adstabant circa Præsulem clerici confabulantes, variis compassibus sese quatientes, pedagogum attonitum conspicientes, nec tamen illi colloqui audentes: Quos ipse conuocans suæque benedictionis munimine confirmans: talibus illos fertur eloquiis commonuisse; Recedite commilitones mei, pax uobis: de dierum aduenientium statu uel ordine sollicitè curate; populum qui ad Ecclesiam conuenerit pro posse roborate: oportet enim me pro uestrâ multorumque salute singulare certamen inire, diæque sabbati ad uos redire. His dictis, fratribus inde remotis, Dæmones sic alloquitur: discedite maligni insidiatores, pontis aditum occupantes, neminem noceatis, nec quenquam urbem hanc inhabitantium decipiatis. Conuersus autem ad suprâ notatum Aethiopem, dixit: Præcipio tibi Dæmon in nomine Dei Patris omnipotentis & Filij & Spiritus sancti, in quo uiuimus, speramus, & sumus, cui omnia famulantur Elementa,

k

qui

qui te offensione tuâ segregauit ab Angelis, ut meo te corpori supponas, meque Romam sub manu Domini Dei nostri eâdem velocitate, quâ uenisti, saluum & incolumem perferas, nullam habens euadendi potestatem, quousque ad locum, quem tibi dixero, peruenias: tu namque ceu quoddam leue nauigium per rapidissimas discurrens undas; Dominus autem noster Iesus Christus, qui nunquam in se deserit credentes, rector erit & remiger. His finitis, vexillo se muniens crucis, non oblitus sandali, demoni se superposuit, illum sæpe iterans uersum, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Ferebatur itaque Christi famulus curru diabolico, diuino regente stimulo, lenis ut pennifer, fortis ut armiger, Dominum semper inuocans, & pro totius Romanæ Urbis populo supplicans. Ergo nullo terrore concussus, nullo inexplicabili itinere impeditus, horâ fermè diei tertiâ, quâ cæna colitur dominica, ante fores Lateranensis Ecclesiæ peruenit. Ibi quoque relicto demone, Dominica uirtutis suique imperij constricto ligamine (quippe ut qui malorum incitator est omnium, nullâ suæ calliditatis arte summi sacerdotis irretiret animum, quâ sui reatus occultaret vinculum) domum denique Domini intrat, prostratusque in oratione, grates Deo omnipotenti reddidit, qui ferocissimum & indomitum hostem sui serui deditiōi suppeditauit.

I V.

Erigens autem se, ut multitudinem coeuntium ad tam solemne statutum conspexit, quidnam quærent, uel ubi summus sacerdos moraretur, sollicitè requirebat: cui quidam Clericorum primus omnium intulit, ipsum quem expetebat Antistitem, in sanctuario esse, ut sacris indutus uestibus inde

inde procederet ad altare, officia diei conuenientia ministraturus. His auditis Beatus Antidius, iam recitantis sermone territus, ubi Pontifex induebatur, cucurrit festinus. Extrahens ergo illum seorsum ab aliis, ne ab expertibus rei impediretur, neque consilium ab ipsis nudaretur: ordinem patrati sceleris planè representauit; cùmque ille tanti criminis sese reum disculparet, virque beatus illud sandaliij indicio approbaret, nimio ferè exanimis factus terrore, meditabatur quid respondendi foret idoneum: desperatio namque ingens (adeò ut vix lacrymis abstineret) incessebat, inusitatique reatus illum confessio coarctabat. Tandem beati viri prouolutus pedibus, propriij criminis pro posse soluit nodum, omnique nisu remissionis supplicat præsidium: at Beatus Antidius, ita magistri ceu propriis cõpunctus lacrymis, manibus illum erigit, verbis solatur, quidque agendum foret, expedito indicat sermone. Rogatu igitur eiusdem Papæ, consamulantibus ministris, vir Dei sacris ornatus indumentis, cunctisque ordinatim dispositis, quæ ad procedendum more Romano solita sunt institui, à sanctuario procedens cum laudibus & hymnis prosequente Clero, ad sacrum deducitur altare. Spectabat undique Præsulem ignotum populus obstupefactus, sese variis agitans sollicitationibus, quid rei præsentis signaret euentus: cernebat enim inopinatum nec ante visum Vicarium, mysteria tanto diei cõgruentia dispensantem: notum verò & quotidianum Pontificem nullâ sui corporis insanitate patente vacantem. Vir denique venerandus, cæpta peragens officia, balsaminum consecrauit chrisma, oleique sanctificauit liquamina, cunctisque Missæ completis mysteriis, in sanctuarium regressus, sacris vestibus exutus, magistro omni diligentia,

remissionis & curationis suæ commisit certamina. Hærebant simul discipulus & magister, sese vicissim flecentes, lacrymarum affluentia madentes, propria alternatim delicta confitentes, seque pro suis inuicem reatibus supplicantes.

V

Benedictionis ergo dono mutuatim dato, pacisque munimine firmato, Præsul Antidius, non chrisinatis oleique immemor (quippe ne sibi commissis Christiana institutionis deessent subsidia) secum sacramenta ferens rediit ad locum, in quo demonem statuerat. Regem quoque omnium Regum inuocans, crucisque sacre se signaculo roborans, directis in cælum luminibus, dixit: Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tuâ libera me. His dictis se iam dicto sibi subdito hosti superposuit, virili imperans iussu, ut eum eadem reueheret velocitate ad vrbis Chrysopolitana sedes, quâ iam antè illum exportauerat ad ipsius Lateranensis Ecclesiæ fores. Vetus itaque demonis obedientis possibilitate, veluti rapidissimâ cuiusdam currus agilitate, omnipotenti relictus aurigâ, proximioris sabbathi feriâ, horâ diei sextâ, Chrysopolim repatriat. Morabatur adhuc in vrbe præfatâ, multitudo Clericorum, quæ conuenerat ad diem Sanctum cænæ Domini: aderant & pœnitentes, qui venerant ad impetrandam suorum solutionem scelerum, Patris & Domini expectantes aduentum, qui triduanis sollicitationibus macerati, dum Patris comperissent reditum, lati, & gaudio vix abstinentes lacrymis, concurrentes undique salutabant eum. Quidam autem eius prouoluti pedibus, redeundi licentiam flagitabant: quorum precibus vir adquiescens Beatus, semotis primùm à conuentu ecclesiastico communionem, domusque

que Dei ingressum dedit, conuocatisque dehinc Archileuitis, iussit chrisma sacerdotibus distribui. Ad extremum vero cunctis ordinatim completis, que in Dominica Resurrectionis vigiliâ sunt celebranda, sacra Missa finiuit officia. O mira Dei omnipotentis potentia, ô mira virtus nostræ salutis magnifica, cuius regimine cuncta subsistunt condita, qui sibi famulantibus tanta confert subsidia, ut etiam inuisibiles, & indomiti hostes, sua timeant imperia: ô virum laudibus meritisque politum, cuius bestia mansuescens oraculo (que quidem nec cami regitur vinculo, nec concitari potest calcaris aculeo) obedienter eius se submisit obsequio. Nulla illum demonis terruit species, nulla maceravit esuries, nec potius terruit inopia, per quinque dierum ieiunia. Omissis ergo, que de Beati viri gestis præscripsimus, ad ipsius martyrii seriem reuoluto margine redeamus.

V I.

Honorio igitur magni Theodosij filio, cum prole fratris Arcadij, minore Theodosio summam imperij iure moderante regio, tot tantisque perturbationibus undique concussa est Gallia, populi primùm peccantis insolentiâ, barbara dehinc prævalente violentiâ, Dei insuper permittente potentiâ, ut que paulò ante gloriabatur de multarum gentium cæde, suâque victoriâ, post vno immenso, ac terribili barbarico impetu repente proculcata, omnibus ferè viribus amissis triumpho gloriam hostis crudelitate superatam lugubri clamore, planctibus, ingentiq; permisto mœrore recogitaret, animoque miserè commendaret. Croscus enim Rex Vandalorum, nequissimo matris impie fretus cōsilio, cū Suevis, & Alanis, de finibus suis egressus, Gallias appetens, omnia ferro, ra-

pinis, & igne, in quibus sua praevaluit ferocia, vastauit, & ad perniciem vsque deleuit. Mater namque illius, filium ad peruersora incitans: si cupis (inquit) fili, noua rei effector videri, tibi que nomen omnium maximum adquirere, Christiana religionis esto destructor, cunctarumque ecclesiarum euerfor: nil quoque utilius peragere potes, quo nomen tuum eleues, quam si praecessorum tuorum instituta adnihilas, ipsorumque adificia proteras & conculces. Quibus incitamentis tyrannus nimio furore succensus, Rhenum apud Magon-tiam transiens, eandem urbem primum cum populo vastauit, plures dehinc Austrasiorum ciuitates vallans, Mettas peruenit, cuius murus nutu ruës diuino, Vandalorum adiu-uit ingressum: vniuersas posthac Galliarum vrbes peruagās, alias subsidione deleuit, alias incendio cremauit: plures au-tem non solum pecuniis, sed etiam populo priuauit: Christianae quoque religionis fautores, prauis & inauditis persecu-tionibus quatiens, quosdam variis protraxit pœnis, quosdā verò citato secuit ictu bipennis: inter quos beatissimum Ni-casium Remensem Archiepiscopum, virum vitā, moribús-que gloriosum, post multorum cruciatuum varietates, mode-rati nusquam memor animi, stemmate decorauit martyrij. Nullus in Barbaris vesaniae modus, nullus indulgentia locus, sed semper ad cadendum continuus. Instabant cruenti liēto-res, insatiabiles non solum de victarum gentium spoliis, sed de patronorum insontium suppliciis.

V I I.

Id est, ea
loca, quae
postea
Burgun-
diones
occupa-
uerunt.

Burgundionum ergo inuadentes confinia, suā nimis inua-lescente ferocia, omnium ferè ecclesiarum straucrunt adifi-cia: Christianos quoque sua spernentes imperia, pœnā dita-
runt

runt Ultimá. Insaniebant in eos sauiori Vesaniá, quos maiori cernebant vigere constantiá; inuictáque nitentes turres subuertere, hostiliori dimicabant certamine. Vnde factum est vt Beatum Desiderium Lingonensem Antistitem, virentem ac fructiferum vitis dominica palmitem, quia brutis noluit ipsorum obedire prestigiis, numinibus scilicet vt litaret vanissimis, mucronis ictu ceruicis nudarent intimis. Memorabilem necnon est Valerium eiusdem doctóris eximij dispositum, quem ad Archileuita delegerat officium (à prophanis eò quòd omninò ritibus distulit animum) multimodis cruciatibus distortum, cœlestis militiae tironibus reddidére consocium. Chrysopolitanos autem in fines vt peruentum est, non minori exarsére ferociá: sed parui pendentes cæpta primis certabant disæquare vltima. Gloriosus itaque Antidius, cade compertá, variis in diuersa cogitationibus reuoluens animum, plebis sibi commissæ curiosè querebat præsidium: sed sollicitationis summa vertebatur ad Dominum: meditabatur primùm sese cum Clero intra mœnia Urbis inuicta tutum hostibus posse resistere, si dimicando mallet Vl-cisci barbarico sanguine, quàm tormenta pro Christi pati nomine: recogitabat dehinc non quietis, sed periclitantibus opus fore remige; non securis, sed trepidantibus, consolatoris solamine: denique se prælio magis, quàm fugæ præparans, agmen urbanum diuini verbi prædicatione corroborat, seque Eucharistie sacre munimine firmans, benedictione fusá foras ad opem ferendam progreditur. Festinat ergo curiosus pastor iam vnius ouilis oues simul locare; affines pecorum greges imminentium impetu luporum territos eruere, prostratos al-leuare, dispersósque contrahere. Est autem oppidum ab Ur-be decem

be de:em milliariis distans, quod Rufiacus dicitur; in quod quia non solum muro, sed etiam flumine ad montis radicem stagnante muniebatur, provincialium plures desertis vicis agitante metu confugerant. Ad preparandos itaque fidelium animos, quò maiorem plebis sibi commissæ partem confugisse comperit (indubius scilicet quin hostium illic primum illapsura foret atrocitas) vir venerabilis ut miles intrepidus occurrit.

VIII.

Nondum in Patris & Magistri aduentu exultantium oppidanorum finierat sonitus, cum incurrentium undique barbarorum audiebatur fremitus: at beatus Antistes iam suæ cernens tempus adesse martyrii, se pro suis hostiam Deo litare cupiens, filios incitabat, dicens: Nemo vestrum, fratres, à veritatis tramite devians, mortis metu ab honore se gloriosi triumpho segreget: levis enim est cruciatus, qui volucri cum tempore transiens, perennem reddit pro mercede quietem; nullum quoque pretiosius reor fore negotium, quàm si doloris citati merce, salutis æternæ ematur remedium, & exultationis perpetuæ gaudium. Estote ergo mei imitatores, quem vobis elegistis primicerium: quemque necis egregiæ, Deo fauente, videbitis esse principium: comitetur ergo mecum ad victimam qui suam Christo sociare nititur animam. His & similibus Christicolæ instruens hortatibus, barbaris obuius exiit, supplicans & suadens, ut non sibi, sed plebi ignoscerent, suæque crudelitatis modum vel in presentibus traderent. Adhuc quidam Vandalorum, ferali succensus vesaniâ cruentas in Christi famulum manus iam mentis inops audacter intulit, detraxit, ictibusque crebris eum diuerberans,

rans, cuius professionis vir testaretur, minaci voce requirit. Cui vir venerandus iam summi desiderij munus parum impetratum comperiens, latus respondit; Christiana religionis me fauctorem profiteor; Christi que Crucis signum me gestare gloriatur, quem verum & omnipotentem Deum fateor; cuius ad arbitrium poli voluitur sphaera, terra subsistit machina, maris reguntur spatia, cunctaque moderantur condita. Incensus his amens barbarus, manus sancti cervici applicat, faciem alapis pulsatur, vinculumque manu veraque vesano ludici praesentare festinat.

I X.

Iudex igitur impius, ut in Christi famulum direxit intuitum, corporis statim vultusque speciem considerans; cuius honoris culmine sublimaretur, fateri iussit: cui beatus Antistes hilari voce respondens, dixit; Christiani vocabulum si Christi iuxta vixero mandata, mei culmen honoris est: neminem enim sublimiorem honoris gradu fore existimo, quam cunctipotenti Deo famulantem, ipsiusque famulatus premio gaudia in caelis sempiterna consequentem. Tunc quidam indigenarum capti ante praesidem ducti, aliquid sibi remedij in morte Pontificis praestari sperantes, sceleris miseri participes effecti, accusantes, ut fertur dicebant; Caput hic est Christicolarum; plebs hunc omnis sequitur, nouaeque legis instructor, baptizati populi possidet Pontificium. Motus ad hac tyrannus immitis, iussit inde rapi Pontificem, ut cunctis spoliatus amictibus, cruciaretur ictibus, si sacris nollet litare numinibus. At cruentus carnifex, iussa magistri citis complens actibus, Dei viri inde remoti os, atque oculos ceterasque corporis compagines, fustibus flagellisque tundens, omnia
crudeli

crudelitatis instrumenta, nisi Christum suis litans aris, negaret, minabatur. Beatus autem Antidius, inter tormenta positus (quamquam hinc verbera, illinc gladius, non solum ad pœnam, sed etiam ad mortem ingerebantur) postquam corpus intumescens vulneribus, incussos flagellorum ictus nudis vix ferre poterat ossibus; luminibus sursum directis constanti voce dicebat : O Deus omnipotens Genitor, ô Christe cum patre Deus, orbis conditor, ô Pneuma sacrum Dei hominumque mediator, qui simplex es in essentiâ, quem iuste trinum fatentur personarum vocabula, visita quas o mei corporis ergastula, ut mundialibus à vinculis tibi dicatus erutus spiritus, sanguine sui immolatus hospitij, cœlorum societur ciuibus : rege Domine populum mihi commissum, ne quis illorum impatiens, pœna formidet fastigium, ut incolumis numeri perfectum tibi soluam debitum. Tortoris ergo respiciens ora, dicebat : Perage miser cœpta : Dominus autem mihi adiutor est : non timebo quid faciat mihi homo. Quod indigne sanguine passus ferens mortifer, gladium à latere reuocans, viri beati caput singulari excussit ictu. Strata soli petunt exanimis artus puluerea, celsa poli penetrat ouans spiritus culmina, cateruâ stipante cum tripudiis Angelicâ. Adfuerunt noctis in eiusdem obscuro properantes ab abditis viri Christicolæ, qui furtim collecta Beati Martyris membra extra castri pratitulati mœnia tumulo dederunt. Lugebat hunc multitudo Christicola (quam vineam urgebat manus barbarica) de nece magis Antistitis turbida, quàm de suo cruciatu territa : fleuit & mœsta Chrysopolis, virum obiisse fructiferum, quem pastorem habuerat egregium, doctoremque præcipuum.

X. Quis

X.

Quis deinde exitus agmen furiosum sit adsecutus, quæve pœna cruentis carnificibus ad vindicandas fidelium iniurias tradita sit, intimari non piget. Diruto ergo pratitulato castro, incolis omnibus captiuatis, mortisve nexibus constri-ctis, Croscus cum omni subsequenti exercitu, ad expugnandam Chrysopolim cæpto furore festinat. Cuius impetum Chrysopolitani, loci situ fisti, audaci respuentes conamine, & militari spernentes certamine, furoris eius iram verterunt in rabiem. Urbem denique diutinâ vallans obsidione, cum nullâ posset inuicta mœnia, ciuēsque animosos calliditatis arte superare, oppidum super unum montium, haud longè circumfluentis amnis à margine situm, ad prohibendum ingressum vel secessum ciuium (qui nunc usque Vandalorum mons ab incolis nuncupatur) condidit. Quod etiam urbani parui pendentes, beati Antidi magis interuentionibus protecti, quàm suâ valitudine defensi, persequentium euasere perfidiam : quæ res barbarica crudelitati ingens fuit incendium. Ad vlciscendas itaque Christianorum contumelias tanta Barbaros inuasit rabies, ut atrocitatem, quam in Christi plebem exercuerant, nutu diuino, in seipsos verterent, seque inuicem cadentes morti traderent.

X I.

Croscus itaque cum Suenis & Alanis Galliam Lugdunensem peruagans, cum Arelatum peruenisset, iam maiori destitutus exercitu, captus à Mario Præside, catenis nexus per plures, quas vastauerat, urbes ad improperium reductus, victisq; victor ad vindicandas iniurias representatus, post multorum cruciatuum tormenta,

1

2

impiam

impiam vitam misero finiuit obitu. Barbari autem qui cædi superfuerant, amisso iudice quò quemque metus compellebat diffugientes, nec minima quidem ex eis pars restitit, vixque ullus fuit, qui captionis mortisque pœnam liber posset euadere. Mortis etiam Beati Antidij fautores finitimos (domini scilicet & magistri, quia consensere in contumeliam) ita diuina protraxit ultio; ut luridi facti, & imbecilles, cunctisque corporis penè viribus, & suppellectilis supplemento destituti, calamitatem, quam in seipsos perpeSSI sunt, ad facinoris perpetrati memoriam, & Beati Antistitis gloriam posteris successoribusque suis, suo videlicet ex germine prodeundis relinquerent: videntur enim ex eorum editi stirpe, ad tricesimum usque annum corpore vigere, opibusque crescere; post tricesimum verò viribus & facultatum solamine destitui, sicque vitam inhonesto funere finire. Quod quia sceleris in Dei famulum commissi causâ, protestantibus eiusdem contingere comperi, in huius testamenti serie digere curaui.

X I I.

Vas igitur electum ne traditum obliuioni vilesceret, nève inani frueretur solatio: à patre-familias detegitur, & magnæ vilitatis honorisque præmio, familia fruendum traditur. Plebe namque fidelium paulatim reuirescente, tantis Dominus Beatum Antidium sublimauit honoribus: ut quicumque languore detenti, impetrandi remedij gratiâ, tumulum eius adirent, quocumque morbo grauati angerentur, sanitati redditi læti domos repeterent. Vnde cultus & reuerentiâ non minimâ habitus, basilicâ ibidem adificatâ, aliquandiu ibi conditus honorificè requieuit: Chrysopolitani verò posthæc

posthac non ferentes, tanti muneris decus haud longè ab urbe, non Urbano venerari cultu: sui suafione Præsulis animati, properatibus undique multis Christicolarum agminibus, beati viri corpus inde remotum, Pontifice cum clero praeunte, cum magno tripudiorum strepitu, undique laudibus hymnisque consonantibus, in suam transfulerunt Chrysolim, in monasterium scilicet Beati Pauli Apostoli: Vbi etiam alia sanctorum corpora requiescunt. Ibi ergo iuxta basem altaris, gloriosissimi antisitis reliquiae, omni cultu & reuerentiâ reconditæ, multis, opitulante Deo, pollent miraculis: qui viuit, gloriatur, & regnat, in trinitate perfecta Deus per infinita secula seculorum. Amen.

His omnibus addit vulgus ex traditione, Dæmonem S. Antidio suppositum, distichum quoddam fudisse, quod refert Robertus Cœnalis Episcopus Arboricensis lib. 1, Gall. histor. perioch. 15, in hierarchiæ Gallicæ Topographiâ, vbi Archipræsulum quorundam Epitheta multis ante sua tempora sæculis edita notans; Bisuntinus, inquit, dignitate clarus est, ob miraculum ab eo perpetratum; Vnde carmen prodiit, quod appellant Sotadicum:

Signa te signa, temerè me tangis & angis,

Roma tibi subito motibus ibit amor.

Cum scilicet adiuratus Dæmon Archipræsulem deferret Romam. S. Sidonius Aruernorum Episcopus S. Antidio paulò posterior libr. 9, epist. 14, quam scripsit Burgundioni suo, Pentametrum solum producit: Interrogas, ait, per pugilatorem, quos recurrentes asseram versus, ut celer explicem, sed sub exemplo: ij nimirum sunt

recurrentes, qui metro stante, neque literis loco motis, ut ab exordio ad terminum, sic à fine releguntur ad summum; sic est illud antiquum: Roma tibi subitò motibus ibit amor.

Vetustus membraneus codex de Archiepiscopis, eadem prorsus habet, quæ M S. Ecclesiæ Metropolitanae; & illud præterea, Beatum Antidium ex Canonico Bisontino, eximiae sanctitatis ergò in Archiepiscopum electum fuisse: in eoque munere, tum alia permulta gessisse admiratione digna; tum verò semel atque iterum, Dominici Corporis è sacra pyxide absentiam, prophetico spiritu cognouisse. *Erat (inquit antiquus auctor illius commentarii, quicumque est) quidam Sacerdos in Diœcesi, Chrysopolitanus, qui cum nimis festinus, & propter hoc magis improbus pergeret ad quemdam infirmum, causâ tradendi viaticum, nihil in vase recepit: cui occurrit Beatus Antidius, querens ab eo, quò tenderet: respondit sacerdos, Ad communicandum quemdam ego vado. Vir Dei Antidius Spiritu Sancto repletus dixit: vide quid vis facere, nihil enim habes in vase: quo sic reperto, miratur sacerdos Antidij Sanctitatem profundam, & mirabilem veritatem. Quadam aliâ vice, quidam alius Sacerdos, dum iret ad communicandû quemdam, recepit in vase hostiam nõ consecratâ, loco Corporis Christi: quia hostiam sacratam nõ habens, populo satisfacere, & ipsum decipere, defectumque proprium velare sic credebat. & dum pergeret, ut inceptum propositum adimpleret, obuius fuit ei gloriosus Antidius, igne feruido caritatis accensus, dicens ei; Eucharistiam non habes: immò, respondit Sacerdos, in vase habeo. Tunc Antidius, qui spiritu viuendo, spi-*
ritu

ritu pariter ambulabat, dixit ei: scio quòd non portas Corpus Christi verum, sed portas panem purum. Ad hæc Sacerdos, sciens quòd verum diceret, inuenit se confusum: quod Sacerdotem & populum in admirationem conuertit: & ex tunc populus Beatum Antidium in reuerentiam maiorem habuit, & timorem; multique seipsos retrahentes à defectibus, & spiritualibus firmitus in hærendo, gloriosum Antidium mirabilem predicabant. Historiam de Sancto Præsule, Romam dæmone vecto, atque inde reuecto, eodem ferè modò narrat: quæ verò ab eius reditu cõtingerint, sic exponit. Cum ergo Beatus Antidius Chrysopolim venisset, inuenit chlamydem suam, totam niue & gelu conspersam; quod multos in admirationem conuertit: & cum ab eo quæreretur unde venisset, nemini voluit indicare. Interea Papa, huiusmodi mirabilium admiranda considerans, misit Chrysopolim ad sciendum, utrùm Archiepiscopus extra ciuitatem fuisset, & quando; maximè illis temporibus, & diebus, quibus ipsi Papæ ostensum est miraculum supradictum: & sic repertum est, quòd à crastino Palmarum usque ad sequens sabbathum (quod est vigilia Paschæ) præsens nõ fuerat Beatus Antidius in prædictâ ciuitate. Et quãuis per totam illam hebdomadam non comediisset, nihilominus semper vultu hilaris, & decorus, ut prius apparuit. Et cum Papa facti veritatem cognosceret, gratias egit Deo de tantâ gratiâ sibi factâ per Beatum Antidium, & de suâ liberatione à Diabolo iniquo & dolofo. Fertur autem quòd extunc Papa assurgit ad præsentiam Archiepiscopi Chrysopolitani in memoriam supradicti miraculi; quod non est assuetus facere in præsentia Prælati cuiuscumque. Rexit igitur gloriosus;

riofus Antidius ecclesiam Chrysopolitanam (post regressum eius de Româ) per modicum spatium temporis, multis signis & prodigiis clarescendo. Sauebat verò tunc pestis Vvandalica, &c. pergit enarrare de Vfontione à Vvandalis Crofco duce obselsâ: quos dicit in monte, qui trans Dùbim est ad Orientem (is est veteri nomine *mons Delij*, prope Brigillam, ex eo tempore *mons* quoque *Vvandalorum* dictus) castra primùm collocasse: ac deinde attento loci vel arte vel naturâ munitissimi situ, id consilij cepisse, vt propugnaculo, seu castrò, in quod sese reciperent, in eo monte excitato, variis excursionibus simul pertentarent quid animi esset ciuibus, simul intercluso comœatu, ac cibariorum obsessis vndequaue aditibus, eos ad deditionem compellerent. Laborabant obsessi ciborum inopiâ (quippe eò ad ingentem numerum securitatis ergò è totâ Prouinciâ confluxerant) cùm B. Antidius iumenta quatuor, quæ illi obuia fiunt, tritico onusta, sisti iubet; & inuocato Numine triticum auget egregio miraculo, vt alendo populo frequētissimo satis fuerit. Sed non fuit optimo Pastori satis, nisi se ipse pro sui gregis incolumitate victimam mactandam daret. Habitâ ad populum oratione pro foribus Metropolitanæ basilicæ S. Ioannis, egressus è ciuitate, ad *Castrum Ruffeyum* (locum id temporis munitissimum, in quem permulti secesserant) se contulit, ac paulò post comprehensus à barbaris, & dirè trucidatus est. Illud verò mirandum accidit, vt præcisum à reliquo corpore Martyris caput, lau

put, laudem Deo diceret, & absque pectore, absque pulmone ac faucibus, vno Omnipotentis nutu vocem lingua formaret. Quo prodigio attoniti Vvandali, ac furore amentes, quos antea in pium gregem, in suorum deinde capita strinxere gladios, ea rabie, vt intra perbreue tempus, ad mediam circiter partem mutuâ internecione deleri sint. Quâ de causâ Dux Croscus, eo ferè capto consilio, *fugiamus Israëllem, Dominus enim pugnat pro illo contra nos*, solutâ obsidione, collectisque copiis ex illâ vastitate, Viennam versùs contendit, & à Mario tandem apud Arelatem captus interiit. Hæc antiquæ illæ membranæ, etsi aliis verbis, certè eâdem sententiâ: quæ ideò retulimus, quòd in historiâ superiùs descriptâ, vel omissa sunt, vel alio ordine narrata.

Illud verò contigit non rarò, vt quibus vel caput, vel lingua præcisa est in Christi contumeliam, iis nec verba defuerint: luculento sanè testimonio, quòd ab ipsis fidei veritas ac certitudo staret; quibus summus Deus veritatis parens, & ipse æterna Veritas, sublatis humanæ vocis organis, vocem tamen tanto miraculo daret. Plenæ sunt his exemplis Martyrum historiæ; id concessum *Eusebio* Martyri, *Aigulpho* Lirinenfi Abbati, ac sociis, *Placido* monacho, *Parmenio*, de quo in actis S. Laurentij, *Leodegario* Augustodunensi Episcopo, *Aniceto* Nicomediæ Comiti, prætereaque vni de generosis illis septem fratribus Machabæis *Ambrosio* teste, & aliis plurimis, vt passim animaduertere est in actis Martyrum.

Sed vt de tempore Martyrij S. Antidij nonnihil adnotemus: statuitur in eius actis, *sub Imperio Honorij ac Theodosij Iunioris*: hoc est, tempore aliquo interiecto inter annum 408, (quo imperare cœpit Theodosius) & annum 423, (quo Honorius è viuis excessit.) omninò existimandum est, Sanctum Antidium martyrio coronatum fuisse, in generali illâ Galliarum clade, à populis borealibus, maxime verò à Vvandalis illatâ (siue à Stilicone in Romanum Imperium concitati fuerint, siue non: quod satis obsecrum est inter scriptores) quos Prosper illius inspector Tragœdiæ testatur in chronico, *Arcadio sextum, & Probo consulibus, pridie calendas Ianuarij* (hoc est ultimâ die anni quadringentesimi sexti, à calendis Ianuariis inchoati) *Gallias traiecto Rbeno ingressos*: memineruntque huius irruptionis, Hieronymus epist. II ad Ageruchiam, Orosius libro septimo, Cassiodorus in chronico, Marcellinus, Zosimus, Aimoinus, Marianus Scotus, Sigebertus, alijq; noui ac veteres historici, quorum cusi extant commentarij: ac præter historiam S. Antidij quam retulimus, acta manuscripta, neque adhuc (quod quidem sciam) typis vulgata S. Desiderij Episcopi Lingonensis. Sed auctorum, quos citauimus, nonnulli, Ducem ac Regem Vvandalis fuisse referunt *Modegisil*, seu *Godogisil*; alij *Croscum*, qui & *Crocus* quibusdam, & *Carocus*: potuerunt certè hi Duces, suæ quisque exercitus parti præesse, aut etiam quilibet toti exercitui; sed alter tamquam Imperator, alter vt pro Imperatore. Est autem

autem simile vero, *Croscum* Ducem, à quo passus est Antidius, trajecto Rheno ultimâ die anni 406, hac illac cû exercitu aliquamdiu discurrisset per Gallias: nec nisi anno 408, aut 409, Chrysopolim aggressum, 408. B. Antidium Martyrem effecisset. Certè Orosius illo- 409. rum temporum scriptor, & quo viuentē hęc gesta sunt, cû libro septimo refert, Hispanias à Vvandalis fuisse occupatas; mox subiungit, eos qui Hispanias obtinebant, patefactis Pyrenæi claustris, barbaras gentes, quæ per Gallias tunc vagabantur, in Hispaniarum Prouincias immisisse. Contigit autem primus Vvandalorum in Hispanias impetus, anno Christi 409, (*vide Baronium eodem anno:*) igitur anno 409, Vvandalī qui ab anno 406, cis Rhenum in Gallias venerant, eas adhuc infestas habebant. Et sanè antiquissima & sincerissima, quæ dedimus, acta S. Antidij, eius Martyrium referunt in tempora Honorij & Theodosij: annus verò 408, fuit vtriusque simul imperantis primus.

Cæterum adhuc superest *Ruffaci* turris, quam hodièque indigenæ, *S. Antidij turrim* vocant: siue, vt quidam dicunt, quòd in eâ fuerit à Vvandalis incarceratus; siue etiam quòd ea turris, ex veteri Archiepiscoporum apud *Castrum Ruffacum* palatio, à S. Antidij temporibus diruto, huc vsque perseuerarit.

Quo verò anno, vel à quo Archiepiscopo Bisontino, S. Antidij corpus Vesontionem translatum sit, & in B. Pauli basilicâ repositum, tacet translationis historia. Meminit certè Hugo primus in illo suo

centum; Ioannis Euang. Largis, & Iachi: dens etiã S. Martini Archiepisc. Altare, quod est situm retrò hoc maius altare, consecratum est in honore S. Antidij Martyris, S. Ioan. Euange. omniumque Martyrum. Altare quod est situm ab Aquilone dedicatum est in honore S. Vincentij Martyris, Gregorij Romani Pontif. Ermenfredi Abbatis; in quo continetur reliquia S. Martini Episc. Cesarij Episc. Romani Martyris; Benigni Mart. Altare ab Australi plagâ, consecratum est in honore B. Stephani Protomart. S. Ambrosij; S. Hieronymi; in quo continentur reliquia S. Protomartyris Stephani; Ermenfredi Abbatis. Hæc autem dedicatio Ecclesie siue altarium facta est per manus Domini Hugonis Archiepiscopi Bisuntini IX Kal. Februarij.

Extarponere altare maius S. Pauli, antiquus tumulus lapideus S. Antidij, qui circum Episcopi decumbentis, in plano insculptâ effigiem, sic inscriptus est:

CORPVS BEATI ANTIDII EGREGII
MARTYRIS FVIT A RVFFEIO
TRANSLATVM, ET IBI POSITVM,
QVI PRO NOBIS ORET. AMEN.

Vt verò ex eo tumulo elatum sit, & in eleganti capsâ collocatum anno 1360, dicemus in *Ioanne de Viennâ*.

De historiâ verò S. Antidij Romam vectore dæmone profecti, adeò multa sunt certaq; monumenta, vt eam vel vt spuriam reiicere, vel reticere vt indecoram, nec historici esse putem, nec æqui rerum æstimatoris. Eius certè veritatem adstruunt, pri-

mum libri vetustissimi, & constans maiorum traditio : deinde antiquissimæ imagines pictæ, fictæve in Ecclesiis Ruffeij, S. Pauli, S. Petri, S. Magdalenæ, &c. necnon breuiaria vetera, & Caroli *de Nouo Castro*, editum anno 1480; Antonij *de Vergeio*, 1535; Claudij à *Baumâ* 1578, ex quibus Golusius.

Accedit ritus perillustis notatus in adorandæ vetustatis codicibus ecclesiarum. In solemniquidè supplicatione, quæ à Clero instituitur feriâ quartâ in Rogationibus; *Cùm veniunt super pontem* (verba sunt ritualis codicis S. Ioannis) *incipitur Responsorium, Miles Christi, à Canonicis S. Pauli: tunc sunt parati duo Canonici S. Pauli, qui cantant versum in medio pontis, & Prior debet habere stolam, & dicere orationem, & aquam benedictam iactare in Dubio.* Est autem illud Responsorium huiusmodi: *Miles Christi gloriose, Antidii sanctissime, tuo pio interuentu culpas nostras ablue; ut celestis Regni sedem valeamus scandere.* In aliis quoque supplicationibus publicis, in quibus Sanctorum pignora circumferri solent, capsæ S. Antidij curam peculiarè gerūt, & eius cōseruatores ac protectores dicuntur IIII Viri Tribus Burgēsis, in cuius Tribus finibus ea Pōtis regio cōtinetur, in quâ visionem S. Antidii contigisse ex antiquis monumentis suprâ retulimus.

Denique in tanti miraculi memoriam, intra altare ecclesiæ castri Ruffeij, nunc in pagum redacti, hodièque recondita creditur phiala, plena eo ipso chrismate, quod Romæ consecrauit S. Antidius, & Româ Vefontionem detulit equo illo veloci. Miramur

mur verò Illustrissimum Cardinalem Baronium, cum in notis Martyrologij Romani, 25 Iunii, historiam hanc relata à Sigeberto, *quòd magiam*, inquit, *potius, quàm pietatem redoleat*, apocrypham esse dicit, ac meritò reiiciendam; cum ea (vt est in breuiario Claudij à Baumá) *nulli supra fidem videri debeat, postquam Christus ipse à Diabolo supra montem excelsum, & supra templi pinnaculum delatus est*. Magis certè vltro obtemperant dæmones ex pacto nefario; sed & Sanctis parent vel nolentes, non pacto inducti, quin potius eius imperio, cui quondam reuersi discipuli, illud magno suo gaudio retulerunt; *Domine etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo*. Pontificem verò, quem vt commonefaceret S. Antidius, Romam contendit, Petrus de Natalibus & Marulus locis citatis, *Zozimum* vocant: alij ex temporum rationibus contendunt vix alium esse potuisse ab Innocentio, quem etiam putant, S. Antidij commonitione permotum vel maximè, vt eam in posterum vitam ageret, ob quam inter Sanctos confessores ad quintum calendas Augusti meritò censeretur. Neque est quod hîc sannas edant Barbari, qui à Romanis signis desciscere: quasi exuere hominem sit, purpuram Pontificiam sumere; aut nequeat illa Petro eiusque successoribus promissa certitudo in decernendo, cum humanæ vitæ noxis complicari: sed hæc Theologis relinquimus. Illud quoque peccatum, ipsius Sanctitari derogare nemo dixerit; nisi qui in Dauide, Paulo, Magdalenâ, Augustino, aliisque è vitiorum cœno ad eximiæ

Luce 10.

citasse ampliore formâ; cuiusque *claustrum, refectorium, dormitoriū*, ac cæteras regulares officinas, cōmodiūs ad quoscūq; vsus restituisse. Nouam præterea *Laurētio* Martyri construxisse non longè à ponte ciuitatis. Quin & Monasterium in summo Dianæ colle erexisse, quod postea dirutum à *Vvandalis*. Vvandalarum nomine, Hunnos Attilâ Rege, circa annum 451, aut 453, per Gallias effusos, hîc intelligi puto (quod frequens esse apud Historicos, monui in Antidio:) siquidem Leontium priori illâ Vvandalarum irruptione, in quâ S. Antidius fortiter pro Christo occubuit, posteriorem ideò fuisse existimo, quòd 25 annis sedisse dicatur: Frominius verò adhuc sub Siricio Papâ vixerit, cuius annus primus est Christi 385: tum à Frominio præfuerint Sancti Desideratus & Germanus; ac deinde Antidius Martyrio coronatus sub Vvandalis Duce Crofco, circa annum 409. Quæ cū ita habeant, non est certè locus Leontio, nisi post Antidium.

Demum curata re ecclesiasticâ, & auctis sacrarum ædium vasis atque ornamentis, excessit Leontius, sepultusque est in ecclesiâ S. Stephani. Creditur iacere in sacello S. Agapiti, vt mox dicemus in Celidonio.

X V.

SANCTVS CELIDONIUS.

445.

E Celidonio agit S. Leo Papa, epistolâ octogesiâ septimâ, ad Episcopos Prouinciæ Viennensis; quam anno Christi 445 scriptam, colligi videtur ex rescripto Valentiniani Imp. ad Aëtium agentem in Galliâ Magistrum militiæ, quod habetur inter nouellas Theodosij, post codicem Theodosianum tit. 24, de Episc. ordin. Idem rescriptum datum constat anno 445, 8 Idus Iunij, in causâ Hilarij Arelatensis, recens à S. Leone Papâ Romæ damnati. *Vide Baron. anno 445.* venerat scilicet Vesontionem Hilarius Arelatensis Episcopus cum S. Germano Episcopo Autissiodorensi; cumque vir alioquin integer, quique etiam in Sanctorum canonem relatus est, tamen præter omne ius, *ordinationes sibi omnium per Gallias Ecclesiarum vindicaret (vt ait S. Leo) & debitam Metropolitanis sacerdotibus in suum ius trāsferret dignitatem,* Celidonium, cuius nomen de bigamiâ delatum fuerat, deposuit: qui cum ad S. Leonem Papam prouocasset, re maturius discussâ, *absolutus est Celidonius Episcopus* (verba sunt S. Leonis, epist. 87,) *quoniam se iniuste sacerdotio fuisse deiectum, manifestâ tæstium responsione, ipso (Hilario) etiam præsentem monstrauerat: ita vt quod Hilarius nobiscum*

nobiscum residens posset opponere, non haberet. Remotum est ergo iudicium, quod prolatum in hac sententiâ legebatur; quod tamquam vidua maritus sacerdotium tenere non posset: & paulò post: Redditus itaque est Ecclesiæ suæ, & huic, quam amittere non debuit dignitati Coëpiscopus noster Celidonius: sicut gestorum series, & post decursam cognitionem sententiæ, quæ à nobis est prolata, testatur. Hæc Pontifex; quæ aliquandiu dubitavi, num de Celidonio Bisontino dicta essent: maximè cum legissem apud Baronium (anno 445, num. 13.) Celidonium illum, de quo Leo Papa, Episcopum fuisse Prouinciæ Viennensis: tamen id ex illâ epistolâ colligi non potest: & satis constat, Bisontinum Metropolitanum, nec Lugdunensi, nec Viennensi, nec alij cuiquam Primati fuisse subiectum. Sed omnem hæsitationem sustulit peruetustus codex Monasterij Iurenensis (quod nunc à S. Claudio vulgus appellat:) vbi, in rebus gestis SS. Romani & Lupicini, legitur Hilarius Arelatensis deturbato de suâ dignitate Celidonio Bisontino Episcopo, S. Romanum Vesontione presbyterum consecrassè. Placet ipsa antiqui auctoris anonymi verba proponere. Audiat namque memoratorum (Romani videlicet & Lupicini) famâ, Sanctus Hilarius Arelatensis Episcopus, missis in causâ clericis, beatissimum Romanum, haud longè sibi à Vesontionensi vrbe fecit occurrere; cuius incitamentum, vitamq; dignissimâ predicatione sustollens, imposito honore presbyterij, ad Monasteriû honorificè repedare permisit. Siquidem antedictus Hilarius, Venerabilem Celidonium supradictæ Metropolis Patriarcham,

cham, Patritio, Præfecturique fultus fauore, indebitam sibi per Gallias vindicans monarchiam¹, à sede Episcopali, nullâ existente ratione deiecerat. Ob quod in audientiâ Beatissimi Papæ Leonis, Romæ malè gessisse conuictus, restituto quoque in Episcopatu Celidonio, Apostolicâ auctoritate ob usurpationem illicitam regulariter est increpatus. Hæc ibi. Hilario verò comitem adfuisse Vesontione Germanum Altissiodorensem, fidem facit in vitâ S. Hilarij antiquus auctor, qui se eius exequiis interfuisse dicit, crediturque esse Honoratus Episcopus Massiliensis: refertur in Chronologiâ Lerinensi: *In excursibus autem, inquit, quis ut dignum est explicabit, quantum eius præsentia profectum contulerit ciuitatibus Gallicanis? Sanctum Germanum (Altissiodorensem) sæpius expectando, cum quo sacerdotum, ministrorumque vitam, necnon profectus, excessusque tractabat. Ubi eius aduentus innotuit (nèpe Vesontione,) flammata ad utrosque, nobilium & mediocrium studia conuolarunt, astringentes Celidonium inter nuptam suo adhibuisse consortio: quod Apostolica sedis auctoritas, & canonum prohibent statuta: simul ingerentes sæculi administratione præfecto capitali aliquos condemnasse sententiâ. Tanta rei nouitate permoti, testes impetrant præparari: conueniunt ex aliis locis probatissimi sacerdotes: res omni ratione, prudentiâque discutitur, accusatio testimoniis confirmatur. Adhibetur vera simplexque definitio, ut quem scripturarum regulæ remouebant, voluntate propriâ se remouere deberet. Ille urbem credidit expetendam; ibique se iniusto rigore astruit condemnatum, &c.*

Exstat insuper in Ecclesiâ Bisontinâ, Celidonij Episco

Episcopi celebre monumentum, aduentus brachij S. Stephani Vesontionem, cum aliis permultis sacris pignoribus à Theodosio Secundo missi: & prodigium insigne manantis ex brachij ossè cruoris: quæ vt sincerius referamus, habe ipsa verba lectionum ecclesiasticarum S. Ioannis, & S. Stephani.

Auditâ corporis S. Stephani reuelatione (ea contigit anno Christi 415, malè quidam anno 417. vide Baronium) *Imperator Honorius gauisus est maximè, quia erat Christianissimus: mandauitque quamcitiùs Ioanni Papæ (is enim eâ tempestate patriarchabatur Ierosolymis) vt sibi transmitteret partem pretiosissimi thesauri à se reperti; videlicet de corpore Protomartyris Stephani. Qui deuotè complens Imperatoriam iussionem, misit ei brachium S. Stephani, secundùm Christianam meritò venerandum religionem. Ille verò accipiens deuotissimè munus tam optabile, detulit illud Romam, id portans voti, vt in honore Domini, & eiusdem Martyris deuotione construeret ecclesiam: sed non compleuit opere quod conceperat voluntate. Statim verò exutus homine est egressus viam carnis, ex more: cuius cùm suscepisset Imperium nepos illius minor Theodosius, sicut fuit Imperij, sic cæpit esse bonæ voluntatis sui antecessoris & hæres. Cumque id satageret, vt voluntati opus maturaret, ostensum est ei per somnum, Beati Stephani brachium (quod penes se erat reconditum) vt transmitteret Vesuntium, in ecclesiam eiusdem Martyris, quam olim in eadem vrbe amplificauerat donis & beneficiis Regina Constantini mater Helena: indèque fore Ecclesiis Gallie futuram per interuentum Protomartyris protectionem apud Dominum assiduam.*

Quâ visione Imperator compunctus, & tamen nolens repugnare Dominicis iussionibus (erat enim Deo deuotissimus) fecit quod ei mandatum fuit diuinitus: eâ vtique tempestate Celidonius Præsul erat in ciuitate. Contigit verò per idem tempus, dum hæc gerebantur, ante quàm Legati Theodosij cum reliquijs peruenirent ad urbem, decem Galliæ Episcopos reuelatione diuinâ fuisse commônitos, ad urbem properare concito itinere, vt sanctarum reliquiarum possent participare. Qui, vt eis iussum fuerat, venientes Chrysopolim, causam sui aduentus vnusquisque nesciente alio, indicauit vrbis Episcopo. Horum omnium quoniam vna fuit confessio, maxima fuit in Præsule admiratio: coactisque in gregem retulit vniuersaliter, quod ab eis didicerat singulariter, quantâque in commune eis tunc fuit lætitia potest argumentari bonorum intelligentia, quia adesse se senserant communiter, Dei voluntate & providentiâ.

Tertio nonas Augusti, die scilicet quo celebratur reuelatio eiusdem Beati Protomartyris Stephani, Proceres Imperatorij venientes Chrysopolim nunciauerunt Gallæ. Patriciæ ex Regis præcepto, quia ille dispositioni tantarum reliquiarum non poterat interesse, vt illa faceret sui vice ex eis, secundùm quòd per Legatos cognosceret suum velle: erat enim Regis consanguinea, & ad deuotionem suam Princeps in eâdem patriâ. Hæc cum Episcopis, & Clero, deuotissimoque populo quamsolemniter fuit obuia sanctis reliquijs. Non est facile, vt dicat aliquis, letabantur Episcopi de visitatione Domini, & Stephani: gaudebat Clerus, quia eis aderat destinatus à Deo patronus: plaudebat omnis sexus & ætas, persoluendo Deo in commemoratione Beati Stephani laudes debitas.

debitas. Quanta, & qualia impræsentiarum Dominus tunc fecerit miracula, nullius valet enarrare lingua (arridebat enim sanitas, cui erat qualiscunque infirmitas:) de quibus tamen vnum hîc censuimus inferendum. Igitur postquam deductæ fuerunt reliquæ, nec tamen adhuc reconditæ, Episcopi qui aduenerant, cœperunt inter se querere, qualiter possent de brachio S. Stephani habere: Videbatur enim horribile, ossa brachij confringere: sed quia aderant Dei reuelatione, iterum visum est ventraliter possibile. Tunc Sanctus Celidonius Archimandrita, accipiens forcipes, quas fabri vocant vulgò tenalias, à tenendi officio, cœpit ex his maius os brachij mordaciter stringere: sic enim censuerant se posse parcius & cautiùs frangere, ut factis particulis Episcopi valerent participare. Stringente verò os Archiepiscopo, defluxit ex eo sanguis recentissimus, tam largè, ut diceres ibi adesse Beatũ Stephanum viuentem in carne. Quo viso qui aderant, perculsi nouitate miraculi, in semet corde tenius conuersi, ex ardore spiritus, lacrymarum obtulerunt holocaustum: ad posse reddentes Deo grãtias: sicque non solum Episcopi, Verum etiam fideles quamplurimi sunt sanguine participati: repedantibusque ad propria, plebs sua cuiusque Ecclesiæ occurrebat quam deuotissimè, gaudentes de Beati Stephani sanguine, & per ipsum in perpetuum à Deo concessâ benedictione. Galla verò Patricia una cum Præsule Celidonio, ossa brachij Protomartyris accipiendo, maius condiderunt sub altari, quod erat in basilicâ sui nominis principali: minus verò ornauerunt gemmis, & auro, ad instar humanæ manus opere factò, & in diebus opportunis ab Episcopo acciperetur, & plebs ab eodem per ipsum Crucis signaculo muniretur. Mi-
serat

serat etiam supradictus Imperator Theodosius cum Beati Stephani brachio, aliarum reliquiarum maxima munimina: videlicet Beatae Mariae pectinem, & eius capillorum aliquid: cingulum quoque Dominicum: Sanctorum necnon Martyrum corpora Epiphanijs, & Isidori; quæ cum magnâ reuerentiâ, & honore conuenienti, sarcophagata sunt in ecclesiâ B. Stephani, videlicet eò loci, ubi fons aquæ viuæ ab ipsis terræ meatibus euisceratur.

Hæc ex codicibus Ecclesiarum, quæ inter diuina officia quotannis recitari solent: in quibus etiam sequens Hymnus perantiquus, de iisdem Reliquiis continetur, in festo SS. Epiphanijs & Isidori canis solitus:

<i>Laudemus Epiphanium,</i>	<i>Militum Christi præuius</i>
<i>Demus mûdum præconium,</i>	<i>Meritum habet celsius:</i>
<i>Pangat chorus noster melos,</i>	<i>Huius latum os brachij</i>
<i>Tangat dulcor cuius cælos:</i>	<i>Orpat statum Bisuntij.</i>
<i>Isidoro causa pari</i>	<i>Magnificemus Virginem</i>
<i>Laus à choro debet dari,</i>	<i>Cuius habemus pectinem,</i>
<i>Non funebri Tragædiâ,</i>	<i>Crines, Cingulum filij,</i>
<i>Sed celebri melodiâ.</i>	<i>Sui cumulum gaudij,</i>
<i>Hi deuotè toti tui,</i>	<i>Excedit rerum ordinem</i>
<i>Christe pro te sunt mortui,</i>	<i>Quæ dedit Deum hominẽ.</i>
<i>Hæc profecto plenissima</i>	<i>Innocentum Reliquia</i>
<i>Ostenditur dilectio,</i>	<i>Sunt augmentum lætitiæ;</i>
<i>Pro dilecto dum anima</i>	<i>Hi sanguine baptisati</i>
<i>Exponitur Martyrio.</i>	<i>Sine fine sunt beati.</i>
<i>Sic Stephani debet canis</i>	<i>Hæc præfata simul data</i>
<i>Egregium martyrium;</i>	<i>Sunt incolis Chrysopolis</i>

A pio

*A pio Theodosio. Ut consequamur gratiam,
 O quàm bonum fuit donum, Adipiscamur gloriam;
 Quanta præsens Ecclesia In quâ veræ diuitiæ
 Tanta habens iocalia: Sunt & veræ delitiæ,
 Quorum adest solemnitas, Fastigia concordia
 Horum iuuet nos sanctitas, Præconia perennia. Amen.*

His consentiunt aliæ Bisontinæ Tabulæ, ex quibus constat *Caput S. Agapiti Martyris*, cum supradictis Reliquiis per Theodosium missum, vt infrâ dicemus in *Valtherio I, & Hugone I.*

Illud autem clementer interpreteris velim, quod minor Theodosius Honorij Imperium suscepisse dicatur: etsi enim regnante in Oriente Theodosio, Occidentis Imperium Valentiniano tertio adhuc puero cessit post Honorium: cùm tamen per ætatem eas explere partes non posset, summa vtriusque Imperij diu penes vnum Theodosium fuit, qui Constantinopoli Regiam habebat: quem constat ea sacra munera Vesontionem misisse, siue ea Constantinopoli deportata sunt, siue (quod vero similis est) ex Italiâ de ipsius mandato. Sanè brachium Protomartyris Romę relictum ab Honorio indicat relata historia: & Agapiti apud Præneste Italiæ Ciuitatem Martyris caput, non aliunde, quàm ex Italiâ videtur asportatū; idq; agente Gallâ Placidia Valentiniani III matre, quæ cum filio in Occidente regnabat. Nam hanc ipsam esse, quæ in Bisontinis codicibus constanter *Galla Patricia* appellatur; liquet tum ex *Patricia* nomine, quod Principem fœminam,

seu Imperatricem sonat (non alia quippe *Galla* eo tempore *Patricia* fuit, & in Occidēte Princeps, quā *Placidia*:) tum ex eo quòd *Galla Patricia* Theodosio Iuniori sanguine iuncta dicitur: eius verò amita fuit *Placidia*, soror *Arcadij*, (quo patre natus est Iunior Theodosius,) Christianorū Cēsarū & mater, & soror, & filia, cuius hic extat nūmus aureus cruciatus,

Athaulphi Visigothorum Regis primū vxor, deinde Constantij Cēsaris, ex quo Valentinianum suscepit: de cuius religione ac pietate Orosius hist. lib. 7. cap. 43, Ado Viennensis Chronicorum ætate sextâ, & Constantius in rebus gestis S. Germani Altfiodorensis. Abrahamus Bzouius annal. ecclesiast. tomo 14, qui secundus est continuationis Baronij, anno 1336, nūm. 27, *Diā Placidiam* vocat, & eo anno miraculum apud Rāuennates per eam patratum refert, ex Tabulario Rāuennate. Quāquam autem eam Vefontione versatam fuisse constet, cū illi venēre à Theodosio legati; Rāuennæ tamen morari solitam

solitam colligitur non obscurè, tum ex citato Constantio, in actis Sancti Germani, tum ex aliis historicis.

Quod verò hîc dicitur, corpora SS. Epiphanijs & Isidori, collocata esse in ecclesiâ S. Stephani, (nunc S. Ioannis,) eo loco sita, *ubi fons aqua vina ab ipsis terra meatibus euisceratur*; hoc indicat eo tempore fontem illum, à pago Arcie in ciuitatem decurrere solitum; ideòque disruptos non fuisse aquæductus à Vvandalis duce Crofco, cùm S. Antidius Martyrium subiit: sed fortè id factum est ab Attilæ copiis, à quibus etiam deleta est Vesontio.

Porro caput S. Agapiti Prænestini Martyris, Celandonius in medio choro superioris ecclesiæ condidit, grandibus saxis impositis, & desuper erecto altari: sed multis post sæculis Hugo Primus inde erui iussit, vt dicemus suo loco. Hocque, & cæteræ à Theodosio missæ reliquiæ, cum aliis permultis, Vesontione hodièque piè asseruantur. Et *Cingulum* quidem *Saluatoris*, *sanctam Christi Sindonem* (quâ diues est Bisontina Ecclesia) interpretantur aliqui, sed nullo fundamento: quòd enim quidam aiunt, *cingulum & sindonem* synonyma esse, ex illo Prouerbiorum 31, *sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chanaanæo*, friuolum est: sanè præterquàm quòd id nullo planè auctore dicitur, eum sensum ex vi vocum seu Græcarum, seu Latinarum, seu etiam Syriacarum, nemo vnquam deduxerit: & quicquid sit, *Cingulum* illud Christi, à Theodosio missum (quod propriis-

simè *cingulum* est, seu *zona* quædam) habetur saltem ex parte, in argenteâ lipsanothecâ, in sacratio S. Ioannis.

Cæterum historiam & miracula *Sacrofancti Christi Sudarij* (quod in Chrysopolitanis S. Stephani sacra-riis habetur) toto orbe celeberrimi, attingere hoc loco non duximus operæ pretium. Satis constat, vo-to ad pretiosum hoc linteum nuncupato, Vesontio-nem peste liberatam, curatos paralyticos; lucis vsu-ram persæpè cæcis redditam; animam agentes, & in mortis confinio positos, magno omnium stupore incolumitati restitutos. Quin & apud omnes in cõ-fesso est, ex eâ Syndone, diuinum nescio quem splen-dorem emicare, qui sanctum quemdam horrorem spectantibus afferat: & cum pluries tentarit eam pi-ctor imitari; sic tamen perstrictos eius oculos, vt sa-cra stigmata, & sanguineæ notæ, nunc palleferent, nuñc ad viuidum recentis sanguinis colorem acce-derent: adeò vt bonus Apelles manum à tabulâ non semel sit coactus abducere: & qui alia omnia ad vi-uum exprimeret, in hoc vno nihil se posse professus sit. Testes quoque sunt æstus illi populorum, qui ex omni orbe ad sacratissimum Sudarium, die Paschæ, & Dominicâ post Christi Ascensionem quotannis spectandum confluunt; fremere solitos ad pretiosi linteï explicationem energumenos: & impios illos spiritus horrendis clamoribus, quos alioqui nullâ arte humanæ fauces efformare queant, sacratissimi sanguinis ac stigmatum testari plerumque præsen-tiam.

tiam. Sed nolumus, quam non prætexamus ordiri telam; quodque iusto volumine explicandum sit (& breui ab aliquo explicabitur, ut speramus,) in huius Archipræfulum chronici angustias compingere.

Ad rem nostram redeamus. Brachij S. Stephani duorum tantum ossium est mentio, maioris, & minoris. Et maius quidem, *iectibus lapidantium Iudeorum quassatum* vidisse se dicit, & in altari S. Stephani condidisse, S. Leo Papa IX, dato pro ecclesiâ S. Stephani diplomate, 3 Idus Ianuar. 1051, Indict. 4, Pontif. anno 2: & hodièque habetur os illud in eodem altari: quod quia spectare nondum licuit, ambigo sitne *os brachij*, quod vocant, an *cubitus*. At verò minus os asseruatur non integrum in sacrario eiusdem ecclesiæ, argenteo brachio inclusum, cum aliis quibusdam reliquiis, quarum hic est catalogus: *Nodus de spinâ S. Vincentij cum paruulo osse manus ipsius: exigua phiala plena sanguine S. Stephani: de lacte, & vestimento, & velo S. Mariæ: de ligno Crucis: de spongiâ & de sepulcro Christi: de pallio Eliæ Prophetæ: de reliquiis S. Symphoriani, S. Fausti, S. Bonitti, & S. Genebaldi Episcopi: de reliquiis S. Ioannis Euangelistæ: de corpore, & vestimento S. Pauli primi Eremitæ, & de fructu palmæ, quæ ei victum præbuit.*

Quod verò refert Andreas Valaderius, in Augustâ basilicâ S. Arnulphi Metensis, ex quodam Episcoporum Metensium chronico; *Theodoricum 49 Metensem Episcopum, construxisse ecclesiam S. Stephani Metensis*

(*nunc Cathedralem,*) in eâque brachium Protomartyris Stephani, quod Leonis IX tempore, Vefontione Metas ipse transtulerat, collocasse; sic intelligendum putamus, ut partem ossis minoris, quod in argenteo brachio habetur minimè integrum, Metensis ille Episcopus Theodoricus à Bisontinis acceperit. Cum autem utrumque os brachij S. Stephani, repositum dicatur à Gallâ Patriciâ, & Præsule Celidonio, in basilicâ sui nominis principali, (quibus verbis significari videtur superior ecclesia Montis Cœlij, quæ à solo S. Stephano nomen habet,) est quòd obserues ex veteri codice S. Ioannis, eas reliquias ad matrem ecclesiam S. Ioannis pertinuisse: idcirco priscis illis temporibus Custodem reliquiarum superioris ecclesiæ S. Stephani, fuisse Canonicum S. Ioannis, eique certâ portionem cibi ac potus, è S. Ioannis refectorio (cum Canonici vnâ viuerent, conferrentque omnia in cômune) mitti quotidie solitam: Eam ob rem factum postea, cum sua cuique Canonico domus, sua supellex fuit, ut Thesaurario S. Stephani, à S. Ioannis Capitulo, certi in annos singulos fructus, vitæ sustentandæ ergò, penderentur.

Qui decem illi Episcopi, qui iubente Deo Vefontionem venerunt, nusquam comperire potui. Ex eo verò sanguine, qui è Protomartyris brachio Vefontione manauit, plenæ hodièque phialæ plures in Ecclesiâ Bisontinâ supersunt: nempe à tergo maioris altaris S. Stephani, & intra brachiū argenteū, quo minus os brachij S. Stephani clauditur. In sacrario verò

S. Ioan

S. Ioannis extat imago argentea Protomartyris, quę lagenulam ex Achate gemmâ, eo sanguine plenam gestat : & Bernuinum Archiepiscopum constat partem sanguinis S. Stephani intra altare basilicę S. Ioannis condidisse: (quamquam dubium mihi est, num in aliquâ ex dictis phialis asseruetur ille alius sanguis ab Helenâ missus sub Hilario.) Atque ex eodę crediderim fuisse eum qui apud Bituricenses; de quo sic Gręg. Turon. de glor. Mart. lib. I. cap. 33; *pars enim beati sanguinis, sacrosancti Leuitę huius (Stephani) sicut celebre fertur, in altari Biturigę ecclesię continetur*: tum eiusdem sanguinis aliquod subdit miraculum: fortę etiā eum, quę Colonię Agrippinę in ecclesiā S. Severini haberi notat Sacrarium Coloniense. Et quamquam non ignoramus, ante inuentum S. Stephani corpus, aliquid ex eius sanguine in quibusdam ecclesiis visum, qualis ille, quem à Machario Hierosolymitano acceptum, B. Helenā Constantini mater Vesontionem cum Dalmaticā Protomartyris misit (seu naturalis fuit sanguis, ab aliquo è Christi cultoribus, tempore Martyrij S. Stephani collectus; seu etiā miraculo ex aliquâ eius imagine, aut aliā quapiam re ad eum spectante manauit, ut S. Stephani sanguis dici possit; sicuti hic noster, qui ex eius brachij osse arido fluxit:) vero tamen simile est, cum Bisontinum sanguinem, cum tantâ copiâ profluxerit, non modò in decem illas Galliarum Ecclesias, quibus pręerant decem qui eò conuenerant Episcopi; sed & in alias plerasque orbis partes fuisse distributum.

butum. Quare ex eo esse existimo illum, qui apud *Neapolim Campaniæ*, in ecclesiâ *S. Gaudioſi* habetur: seu ex Africâ à *S. Gaudioſo* asportatus est (quod famam ferre dicit Baron. in Martyr. 3 aug.) seu ex alio quopiam loco Neapolim transmissus. Quòd enim Baronius, cum sanguinem ab Orosio acceptum Hierosolymis, & in Occidentem illatum probari putat ex epistolâ Luciani, non satis constare videtur: nam in eâ epistolâ Luciani, atque etiam in epistolâ Auiti, nulla mentio est *terre sanguine madefactæ* (vt ait Baro.) sed solummodò terræ, ac pulueris, in quem (vt fit) caro, & nerui Protomartyris iam à pluribus sæculis sepulti abierant. Eum, inquam, sanguinem Vespotione Neapolim peruenisse (seu priùs in Africam delatus est, vnde eum *S. Gaudioſus* detulerit, siue non) hinc mihi probatur vel maximè, quòd magno miraculo liquefcere atque ebullire conspiciatur, inter Missæ officia, die tertiâ Augusti: quâ die sanguis è Sancti Stephani brachio apud Bisontium manauit.

Ex quo etiam percommode solui puto quæstionem illam, cui quomodocumque ex Geronij Tarraconensis sententiâ respondet Baronius citato loco: cur videlicet Inuentio corporis S. Stephani celebretur 3 Augusti: cum inuentum fuisse constet mense Decembri: translatum Hierosolymam, 7 cal. Ianuarij: inde Constantinopolim, 5 cal. Octobris: Constantinopoli Romam, nonis Maij: denique S. Stephanum Martyrio coronatum, postridie Natalis Domini

Domini. Adhuc Baronius, diem illam tertiam Augusti, ante inuentum corpus S. Stephani, celeberrimam illi fuisse in ecclesiâ, ac deinde auctam celebriori solemnitate Inventionis corporis ipsius. Sed frigida est eius coniectura, nec satis probat, eam diem S. Stephano, corpore illius nondum reperto, fuisse dicatam. Cum verò nobis constet ex omnibus tabulis Ecclesiæ Bisontinæ, Theodosij Legatos cum brachio Protomartyris, aliisque tanto Principe dignis muneribus, tertiâ die Augusti Vesonitionem ingressos: eademque die inter Celidonij Bisontini Præsulis manus (cum ex ossè brachij frustra aliquot, quæ astantibus Episcopis traderet, conatus esset abrumpere) tantâ copiâ fluxisse sanguinem, ut non modò in decem illos Episcopos, sed & in alios multos è circumstantibus distributus sit: non obscuro argumento autumet quis, celebritatem ipsam inuenti corporis S. Stephani, in tanti prodigij *μνημόνεον*, ad tertiam diem Augusti fuisse reiectam. Quæ dies, ut Inventioni corporis Protomartyris libera esset, consultò statutum est in ecclesiâ Bisontinâ, ut commemoratio SS. Epiphaniij & Isidori fieret 4 Augusti; S. verò Agapiti, 20 Aprilis; aduentus verò brachij S. Stephani, & admirandi illius sanguinis 13 Iulij: cum tamen eadem die mensis Augusti tertiâ, Vesonitione accepta sint, cum brachio S. Stephani, & capite S. Agapiti, corpora SS. Martyrum Epiphaniij, & Isidori, & cruor ex ossè brachij Protomartyris emanari.

- Quòd verò attinet ad tempus, quo hæc gesta sunt: hoc quidem certum ex relatâ historiâ, ea contigisse tempore aliquo interiecto inter obitû Honoriij, qui contigit anno 423; & obitum Theodosij, qui anno 450: sed quo præcisè anno, incertum. Id nonnulli referunt in annum 439, quòd eo anno corpus S. Stephani Hierosolymis translatum sit: Constantinopolim, quæ erat Theodosij sedes. Sed non habet fundamentum hæc coniectura; si vera est: quam descripsimus narratio, in quâ dicitur, brachium illud Protomartyris, quod Vefontionem auissum est; Romæ ab Honorio fuisse asseruatunt, qui illud acceperat à Ioanne Episcopo Hierosolymitano, paulò postquàm inuentum est corpus B. Stephani: Ioannem enim Hierosolymitanum fato concessisse anno 416, proxime sequenti post annum inuenti corporis, probat Baron. eodem anno, num. 35. Igitur iam pridem brachiû illud Romæ habebatur: neque anno 439, Constantinopolim cum reliquo corpore ab Hierosolymis translatum fuit. Si coniecturis agendum: senserim ego id factum anno 444, paulò antequàm Hilarius Arelatensis, veniret Bisontium, & Celidonium Episcopatu priuaret: occasione nimirum sanguinis, è brachio S. Stephani, dum à Celidonio tractaretur, diffuentis, populum rem adeò insolentem, vindictam diuinam interpretatum: & scilicet ratum, Episcopum suum occulto aliquo scelere teneri, eum ad Hilarium, bigamie, & usurpato Iudicij in causâ sanguinis, magis tumultu quodam, quàm certâ rei cognitione

gnitione detulisse : quibus ille se in Curia Romanâ coram S. Leone purgavit : tuncque fortè S. Leonem miraculi perspectâ magnitudine , indixisse , ut ea dies tertia Augusti , quâ hæc contigerant , Inventioni corporis Sancti Stephani in posterum sacra haberetur.

Appropinquante vero tempore , quo Beatus Celidonius Pontifex gloriosus , Sancto sibi revelante spiritum , ab hac luce se subtrahi cognovit : mercedem laborum suorum à pio Iudice recepturus , iussit locum sepulturae suae preparari , et iuxta predecessoris sui sarcophagum collocari : in quo post eius transitum , à fidelibus est honorificè repositus ; hæc ex veteri ms. Creditur verò Celidonius cum decessore suo Leontio , sepultus in sacello S. Agapiti (ubi olim erat Chorus antiquæ ecclesiæ S. Stephani : nunc autem à temporibus Hugonis I, qui eiusdem basilicæ longè amplius ædificium à Valthero inchoatum perfecit , sacellum S. Agapiti extra chorum est , & ad angulum , qui dexter est , altare maius intuenti.) Exstant siquidem in eo sacello ad murum , sepulchra duo antiquissima absque epigraphâ , minutis columnis distincta : in quibus iacere creduntur , Leontius , ac Celidonius. Hinc fortè appellatam sæpe reperias in Bisontinis codicibus capellam S. Agapiti, *Cæmeterium Archiepiscoporum.*

XVII.

CLAUDIVS I.

Hic, & quatuor sequentes, in nullis catalogis reperiuntur: sed eos ex actis Conciliorum & registro D. Gregorij Magni restitimus: neque dubium est, quin annis istis circiter centum & quadraginta ante Nicetium, alij sedem Bisontinam tenuerint, quorum nomina perierint nobis. Quia verò in codicibus Bisontinis, eo toto tempore sedes vacasse dicitur, venit mihi in animum suspicari, Bisontinos Antistites, Vesontione per Atilam euersâ, alibi domicilium habuisse: donec Ecclesia sub Nicetio à Brunechilde restaurata est: quod certè est aliquo modo sedem vacasse, tametsi improprie: nisi quis *sedis* nomen, muris potius, ac domibus, quàm dignitati ac titulo Episcopali tribuendum putet.

Interfuit igitur Claudius hic, Concilio Epaunensi, sub Sancto Sigismundo Burgundiæ Rege celebrato, anno 509: eundemque esse *Claudium Episcopum* 509. purat Baronius (anno 490,) qui subscriptus legitur cuidam Synodo Arelatensi, & cuidam Lugdunensi circa annum 490, coactis in causâ Faustî Rhegiensis: sed in eo non est audiendus, quòd hunc Claudium, eum esse dicit, cui publicus in Ecclesiâ exhibitur

betur cultus. Nam illum per septem solum annos
Bisontinam sedem tenuisse, nec nisi longo post
hunc Claudium tempore, suo loco ostendemus.

XVIII

VRBICVS.

552.

VRBICVS subscripsit Concilio Aurelia-
nensi quinto, anno Christi 552, Vigiliij Pa-
pa, 13. *Baron. num. 25.* Rhenanus lib. 3 re-
rum German. in *Valle Pannina*, legisse se di-
cit in veteri quodam codice, subscriptum Epaonen-
si Concilio Orbicium Episcopum Ecclesie *Vesontiensis*, quæ
proxime sequitur *Constantinus Episcopus civitatis Octo-*
dorensis. Sane ille Orbicius, non alius esse videtur ab
Vrbico, qui quintæ quoque Synodo Aurelianensi
interfuit. Sed quomodo Vrbicus adesse potuit
Eponensi Concilio, cui Claudium Vesontionensem
subscripsisse constat ipsis cusp Concilij Eponensis
tabulis; idque proxime ante Constantium Octodo-
rensem? proculdubio secundum quoddam Conci-
lium vulgato recentius proponit vetustus ille visus à
Rhenano codex; nam & Ioan. Stumpffius, ex anti-
quis manuscriptis asserit interfuisse Eponensi Con-
cilio, anno 546 celebrato, *Gramarium Episc. Vindonise-*
nsensem, qui etiam subscriptus legitur Aurelianensi
quinto, cum Vrbico nostro; & utriusque decessores

546.

Clau

Claudius Vesontionensis, & Boiſicus Vindomiffensis, priori illi Eponenſi Synodo anno 509 adfuiſſe reperiuntur. Vide ſuprà Partis I, cap. 38.

XIX.

TETRADIUS I.

TETRADIUS anno Chriſti 570 miſit vice ſuâ Caſarium Presbyterum ad Concilium Lugdunenſe, quod primum dicitur eorum, quæ exſtant. Huncque ipſum eſſe ſuſpicor Tetradium, qui Concilio Pariſienſi ſecundo, ſeu (vt quidam volunt) primo, interfuit anno 558, vel 559.

XX.

SYLVESTER II.

VBSCRIPTIT *Sylveſter* Concilio Matifconenſi primo, anno 582. (*Baron.num. 10.*) 582.
& ſecundo, anno 588. (*Baron.num. 10.*) vtri- 588.
que ſub Pelagio Secundo.

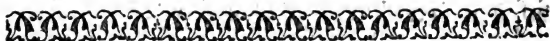
XXI.

VITALIS I.

VITALIS cum multis alijs Proſulibus, *Theodorico Rege, & Brunechilde Regina*, ſubſcripſit priuilegio Monafterij S. Medardi Sueſſionenſis

593. nensis dato 7 Cal. Iunij, anno ab Incarn. Domini
593, Indict. 11, quod cap. vlt. lib. 12 epistolar. ex Rēgi-
stro D. Gregorij Magni, nobis indicauit D. Gaspar
de Mornieu Rēgius in Lugdunensi Præfecturâ Consi-
liarius, vir numquam satis laudatus, ob accuratam
diligentiam, quâ Sanctorum gesta, & Præsulum
Gallicorum Catalogos vndecumque ex puluerulen-
tis Ecclesiarum archiuiis, truncatisque tumulis eruit
& exsuscitat, & ad Chronologia normam, pio &
indefesso labore posteritati consulens, conatur re-
ducere.

X X I I.

S A N C T V S N I C E T I V S.

E S. Nicetio Archiepiscopo Bisontino (cu-
ius felix ex hac vitâ discessus, ad octauam
diem Februarij in diœcesi Bisontinâ, festâ
celebritate recolitur) hæc habet ex vetustis
ecclesiarum codicibus.

*Erat in Beato Pontifice Nicetio, contra errores diaboli-
cos, cælestis sapientiæ plenitudo; aduersus mundi conflictæ-
riones, insatigata constantia fortitudo: Cuius quidem eloquē-
tia cælitus inspirata, populum sancte viuere edocebat. Beatæ
vitæ exemplis subditos roborabat: sæculū, eiusque amatores,
repletus Spiritu Sæcto, cōsuebat. O quàm iuste prædicamus,
cunctis præconiis esse laudabilem, quem Sanctitas sacerdo-
tem, quem eruditio Doctorem, quem vera fides constituit*

egre

egregium Confessorem. Vir denique prudens & eximius, quia ardenti animo ad cœlestia properabat, terrena solo actu non tamen affectu possidebat. & quia non posse Deo servire, & Mammonæ se sciebat, soli Deo serviens, divitiis imperabat; in dandis elemosynis assiduus, in vigiliis strenuus, in oratione conspicuus: tam doctrinâ, quàm vitâ clarebat: prædicationem suam operibus confirmabat; cuius sermo puritate amabilis, simplicitate laudabilis: & quia Sancti Spiritus gratiæ perfectè donum possidebat, amatus ab omni populo erat. Vir autem Israëlita, in quo dolus non erat, hæreseos incitamenta fidei firmitate subnixus conculcabat; sanctam Ecclesiam in fide orthodoxâ regebat. In quo officio, quantus, quamque industrius exstiterit, si quis studiosè requirit; in epistolis Beati Gregorij Papæ, super eâdem hæresi abscissâ, huic & aliis Galliarum Episcopis directis, reperire poterit: fuit enim Beati Gregorij Papæ contemporaneus, & admodum Sanctimonie eius contubernio per literas usus: cui sapissimè literarum schedulas dirigebat de conculcandâ hæresi, de sanctâ prædicatione in populo Dei, de legis ministerio, & doctrinâ fidei. Ipse verò legaliter suum implens officium, & magistri præceptis diligenter & curiosissimè intendebat, & à mandatis Domini nullatenus declinabat.

Erat autem tunc temporis B. Columbanus Luxoviensis cœnobij Pater celeberrimus: cuius rogatu B. Nicetius Antistes sanctissimus Anagrates, & Luxovium & Fontanas adiit, & in utroque cœnobio, ab eodem sanctæ memorie Columbano edificatis ecclesiis, quia in suâ erant diœcesi, altaria dedicavit, ibique de Divinis dulci & ammirabili confabulatione habitâ, post multarum lacrymarum sparsa flu-

mina, post deosculationes creberrimas, Præsul ad ciuitatem rediit. Columbanus verò monachorum vitam educando, apud Luxouium aliquanto tempore fuit. Inter quos quanta fuerit nexæ concordia caritas, quantaq; in oratione societas, non est dictu facile: die enim noctuque desiderabant alter alterum videre: salutatorias epistolas sæpe sibi mittebāt: de Dei seruitio hortari & commonere inuicem sese studebant. Posthac verò accedente discordiâ inter Reginam Brunechildem, & beatissimum Columbanum (nulla enim concordia inter bonum & malum) iussu Regis Theoderici (regina enim urgebat) pulsus à Luxouio per manus satellitum, ductus est ad Bisunticam ciuitatem in exsilium. Vbi videns eum B. Nicetius, mutua dilectionis alacritate persunctus, & fratris aduersitati, solatium inferens, modestè condolebat, & multo gaudio replebatur, quia confabulandi copiam tali cum viro habebat: ubi diu eum honorificè tractans, saluâ Regis reuerentiâ, secum habuit: donec Dei voluntas, (in cuius manu sunt omnia) suâ potentiâ, ac dispositione beatum virum ab hoc exsilio liberatum reduxit. Non videbatur B. Columbano se exsiliū passum esse, sed Dei Paradisi deliciis, quamdiu cum Episcopo mansit, interfuisse.

Verum, cū iam omnipotens Deus voluit Beatissimum Confessorem, & Archiepiscopum, ex suo seruitio remunerari: & quia super pauca fuerat fidelis, super multa constitui: cæpit aliquantulum febribus fatigari: cūque iam suæ depositionis diem imminere sentiret, conuocans Clerum & populum, verbum salutis edidit; suæ vocationis diem ab hoc seculo notificauit; pacem eis, Magistri sui ac Saluatoris vestigia sequens, reliquit. Ipse verò sexto Idus Februarij exutus
homi

hominem, in Domino quieuit. Cuius sanctissimū corpus delatum est ad ecclesiam, quam antecessor eius sanctæ recordationis Eusebius quartus Episcopus, in honore B. Petri Principis Apostolorum construxerat; & extra muros sepultum est, sicut ipse in vitâ disposuerat. Populus autem sanctâ devotione commotus, propriam ei condiderunt ecclesiam, sepulchrum eius infra sanctuarium continentem: Ut quem in terris dilectissimum habuerunt Pastorem, in cælis mererentur propitium intercessorem: Vbi ostendit piissimus Dominus, qualis sui famuli fuerit Vita, cuius ossa innumeris miraculis coruscant: ad cuius sepulchrum fiducialiter recepturi, quod iure possunt, fideles populi properant; ad laudem ipsius & gloriam, cui honor & iubilatio per infinita sæcula.

Hæc ex libris S. Ioannis, S. Stephani, & S. Petri. Hæresis porro illa, cui amouendæ adlaborauit Nicetius, Simoniaca est, quæ per ea tempora, toto quidem Christiano orbe, sed maximè in Galliis grassabatur: ad quam extirpandam, etsi frequentes exstât à Greg. Magno ad varios Principes & Episcopos datæ epistolæ, lib. 4 registri epist. 51, 52, 53, lib. 7, epist. 113, 114, li. 9, ep. 50, 51, 53, 54, 55, 57; nusquā tamen videre mihi licuit vel vnā earum, quas ad Nicetium nostrū conscripsit, & eæ fortassis planè periêre. Cæterum quæ S. Columbanus exsul (anno secundum Baronium 612) Vesontione gesserit, vbi â S. Nicetio exceptus est, placet referre ex Ionâ, illius æui scriptore, in vitâ S. Columbani, cap. 18, apud Bedam tomo 3: & exstat aliis permultis locis tum cusa, tum manuscripta.

612.

Discessit ergo Rex (Theodoricus) relinquens virum quemdam procerem, nomine Baudolphum (al. Baudulphū.) Is enim cū remansisset, virum Dei à monasterio pellit, & penes Vesontionense Oppidum perducit ad exsulandū; quoad- vsque Regalis sententia, ex eo quid voluisset, decerneret. Commorans ergo inibi, audit carcerem eo in loco plenum esse damnatorum hominum, mortis damna exspectantium: ad quē vir Dei properat; ingressusque ostium nullo obstante, verbum Dei damnatis depromit: spōdētque illi, si liberarentur, emendaturos, & de commissā noxā pœnitentiam acturos. Beatus itaque Columbanus post hæc ministro Domoali (cuius superius fecimus mentionē) imperat, vt manu ferrum, quo cōpedes irretiti erant, atq; innexi, apprehendat ac trahat. Quod ille apprehensum trahit, & veluti frutex putrefactus, per partes cōminuitur, egredique carcerem damnatos, solutis compēdibus, iubet. Peraçto autem Evangelici cultus officio, pedes lauit, lin- teoque abstersit; imperatque deinde vt ecclesiam petant, & commissi sceleris, pœnitendo ac fletibus abluendo, culpas lauent: properantes ergo illi, ecclesiæ fores obseratas reperiunt. Tribunus igitur militum cū vidiſſet virtute Dei per beatum Columbanum damnatorum compedes fractos, & vacuū sibi tantummodò reliçtū ergastulum, insequi calces damnatorum (ac si à somno excitatus) cum militibus cœpit. Illi verò post tergum appropinquare satellites videntes, & fores ecclesiæ obseratas cernentes, geminā Vallati angustia, virum Dei compellant, vt eruantur. Ille autem anxio anhelitu sursum caput attollit; precaturque Dominum, vt suā virtute ereptos è ferro, non sinat denuò tradi satellitum nexui. Nec morata Auctoris bonitas; fores firmis obseratas claustris reſerat,

ferat, atque in angustia positis aditum pandit, pernicique cursu ingrediuntur ecclesiam. Fores autem post damnatorum introitum, in oculis militum absque humana manu obserantur, ac si custos usu clauigero perniciter & reserasset & obferasset. Perueniens ergo beatus Columbanus cum suis simulque & Tribunus cum militibus, fores obseratas reppererunt, Aspasiumque nomine custodem querunt, ut claues largiatur: qui cum venisset, clauigeroque usu fores reserare voluisset, ait se numquam diligentius obserata claustra inuenisse. Nec quisquam post ausus est damnatis iniuriam inferre, quos Diuina virtus eruerat.

Baudulphum supra memoratum, quidam esse volunt eum, in cuius odium erecta dicitur statua lapidea ad Archiepiscopium: lactat enim imperitum vulgus, sine auctore, ut solet, *Baudum* quemdam, vel *Baudulphum*, muliere quâdam suadente, Archipræfulem quemdam Bisontinum lapide obruere aliquando tentasse, & causam dedisse ponendæ illi statuæ, quæ cum galeâ, loricâ, & accincto gladio cernitur. Et sanè *Baudulphus* ille Miles, *Theodoric* Regis minister domoalis *S. Nicetio* Archiepiscopo infensus fuisse traditur, quod *S. Columbano* Vesontione agenti palam faueret. Quicquid sit, explodendi sunt ij, qui *Baudum* illum Ciuem Plebeium Bisontinum, & Viticolam temerè faciunt, cum repugnet in primis habitus statuæ planè militaris: nec vero simile sit Ciues monumento in odium plebis erigendo consensisse, aut certè clam positum superstites reliquisse. Pergit verò *Jonas* cap. 19.

Post hæc vir Dei (Columbanus) cernens, quòd nullis custodiis angeretur, à nulloque molestiam sustineret; (videbāt enim omnes in eo Dei virtutem flagrare, ideòque omnes ab eius iniuriis segregabantur, ne socij culparum forent;) ascendit Dominicā die in verticem ardui cacuminis montis illius: (ita enim situs vrbs habetur, cū domorum densitas in diffuso latere procliu montis sita est, prorūpunt ardua in sublimibus cacuminibus; qui undique abscissi fluminis Douæ alueo vallante, nullatenus commeantibus viam pandit:) ibique vsque ad mediam diem exspectat, si aliquis iter ad Monasterium reuertendi prohibeat: & cū nullus contrarius existeret, ipse per mediam urbem cum suis ad Monasterium regreditur. Hæc Ionas.

Sed rursus Columbanus Luxouio abire iussus, antequam ad Italiam accederet, Vefontione iterum transisse dicitur, ad finem eiusdem capituli 19. Ex quibus emendes Surium, qui tomo sexto, cū S. Columbani res gestas ex Ionā, mutato nonnihil vt afolet stylo auctoris, describit; pro illis Ionæ verbis, *virum Dei à Monasterio pellit, & penes Vefontionense oppidum perducit ad exsulandum; reddidit, iuxta Vefontionense oppidum in exsilium abegit:* cū tamen non ad vicinum quempiam locum, sed ad ciuitatem ipsam Bisontinam fuisse deductum per Baudulphum, ibique vinctos magno miraculo è carceribus eduxisse, non obscurè significet Ionas, dum ciuitatis situm, & rupem Stephaniam, ac flumen ambiens graphicè depingit: constetque ex iis, quæ de S. Nicetio suprà retulimus, cum Vefontione excepisse perhumaniter

ter

ter beatum Columbanum Luxouio exfulantem.

Hic porro notandus est breuiarij Bisontini neo-
tericus quidam compilator (ex quo nonnulli recen-
tiores,) qui Nicetium hunc nostrum confudit cum
Treurenſi ; dum eum à Treurenſi ſede ad Biſonti-
nam tranſlatum dixit: cùm tamen hi duo (vt ex tem-
porum rationibus eruitur) diſtinctiſſimi ſint: Treui-
renſis ſiquidem ordinatus eſt Epiſcopus anno 529:
Baron. ibid. num. 14: Clotarium primum Francorum
Regem pluries anathemate perculit: Theodorico
Burgundionum Regi reſtitit: interfuit Synodo Ar-
uernenſi, anno 541; & Aurelianenſi quintæ (cui etiam
adſuit *Vrbicus Veſontionenſis*) anno 552: ac tandẽ cùm
anno 565, ſuam ſedem Treurenſem, à quâ exſulaue-
rat, perhonorificè recepiffet, obiit, anno quidem
mihi incerto: ſed tamẽ ante tempora Gregorij Ma-
gni (qui ſedem Apoſtolicam tenuit ab anno 590 ad
604,) ſepultuſque eſt Treuiris in baſilicâ S. Maximi-
ni Treurenſis, vt refert Greg. Turonenſis, & ex illo
Surius, alijque recentiores. Quæ autem miſcentur
de eodẽ Nicetio; fuiſſe ſcilicet Magno Gregorio
æqualem & familiarem; & S. Columbanum Luxo-
uio pulſum Veſontione excepiſſe (anno 612 ex Baro-
nio,) quadrant iſta in Nicetium Biſontinum: qui &
ſepultus eſt in ædẽ S. Petri Biſontinẽſis: vnde in anti-
quo cerimoniali codice Metropolitanæ, habetur:
*In feſto S. Nicetij, ſexto Idus Februarij, itur ad Miſſam in
eccleſiâ S. Petri, ubi requieſcit corpus euſdem Sancti, cum
proceſſione, & omni decore, exceptis vexillis.* Iacere cre-
ditur

612.

ditur prope maius altare, nec vnquam effossū est. Cū autem (vt ex eius historiā retulimus) delatum fuerit eius corpus in ecclesiam S. Petri, quam ab *Eusebio quarto Præsule* olim exstructam ipse reedificarat (vt constat ex vetustis codicibus:) & extra muros eiusdem ecclesiæ sepultum, prout adhuc viuens præceperat: cūque pij superstites, qui nec sacrum eius corpus sub dio relinquere, nec alio quā quem elegerat loco reponere vellent, *propriam ei condiderint ecclesiam, sepulchrum eius infra sanctuarium cōtinentem*: hoc sic accipiendum putamus, vt ædes S. Petri eā parte ampliata sint, quā nunc S. Nicetij ossa cōtinent (neque enim vllus, quod sciam, antiquus liber, meminit ecclesiæ S. Nicetij:) factūque successu temporis, vt ecclesiæ S. Petri maius altare, illud ipsum fuerit, quod prope S. Nicetij sepulchrum olim fideles crexerant.

Sedente Nicetio *Theodoricus Rex Burgundionum, & Brunehildis Regina, Bisontinam ecclesiam à Vandalis* (potius ab Hunnis) *euerfam reedificarunt*; ex veteri chronico rerum Burgund. Sed quam quæso è multis? puto, *S. Stephani*: quæ fortè, quòd ex eo tēpore illustrior esset ac magnificentior, aduersus matrem ecclesiā S. Ioannis primatum affectarit. Illud verò Chronicū; satis apud nostrates frequens, etsi nō ignoramus respersum esse cōmentis; qui tamen illi hac in parte fidem negauerit, audiat ab Aimoino lib. 4, cap. 1, *incredibile videri, tot ab vnā Brunehilde, pia ædificia, in Austrasiā, & Burgundiā erigi potuisse.*

XXIII.

SANCTVS PROTADIVS.

ANCTO Protadio in diœcesi Bifontinâ, sacra est dies (quâ ad cœlos euolauit) Februarij decima. De eo hæc habent Ecclesiæ Bifontinæ tabulæ.

Tempore Clotharij Francorū Regis incliti beatissimus Protadius, vir Apostolica auctoritatis, Bisuntica ciuitatis adeptus cathedrâ, rexit Episcopium, non tam dono quàm merito; quia nullâ ambitione terrenâ suscepit honorem, in quem S. Spiritus gratia perpetuam sibi sacrauerat mansionem: nam summo labore animum ad virtutem à pueritiâ confirmauit; & ut erat nobilissimus genere, moribus nobilitatem non obscurauit, quæ bonorum actuum splendore in eo modis omnibus coruscavit. Reges ac Principes maximè eum metuebant, item plurimum diligebant: cuius quippe fidei constantia dubios confirmabat, temerarios grauitas temperabat, seueritas eorum lasciuiam corripiebat. Emicuit quidem in eo cœlestis conuersationis gloria, cui iugis inerat in cibis abstinentia (edebat autè solummodo ut uiueret, non autem uiuebat ut ederet,) in potu sobrietas, in uigiliis assiduitas, in oratione pura erat sedulitas: vitam Angelicam bonus Pastor agebat, ab ore cuius laus Domini non recedebat: laudem etiam Propheticam semper habuit, cuius in conspectu Domini non solum mors, verum & pretiosa uita exstitit. Quid igitur lucidius hoc Sacerdote, quid clarius hoc sancto Pontifice, in quo non

solum

solum continentia ratio in escaum paritate, & castigatione corporis erat, verum ampliora illius virtutis bona, quae ad animi pertinet castitatem, habebat; quae non concupiscentias duntaxat carnis refranat, sed etiam mundana sapientia vanitatem conculcat: nullus enim ipsum per philosophiam & inanem fallaciam decipere poterat, qui sanctarum scientia scripturarum ad summè eruditus, & Sancti erat Spiritus doctrinâ inuisibili ad summè repletus. Diebus enim suis, veritatis inimici, sicut adhuc sunt, non deerant, qui infra sanctam Ecclesiam bella civilia commovebant: quorum versutiam spiritualis Pastor, fidei armatus galeâ inexpugnabili, caritatis loricâ circumdatus invincibili, veritatis quoque insecabili scuto munitus, Dominica Crucis vexillo percutiens non solum confutavit, verum etiam quamplurimos illius serpentina veneno astutia imbutos, ad sanctae matris Ecclesiae gremium perfectè sanatos reduxit.

Quantâ denique virtute, quantâque Dei potentiâ vir noster apostolicus, haeresim (quae eo tempore, Simoniacae, Gallicanas multum scdauerat ecclesias) extirpauerit, si quis diligenter ac curiosè requirit, in registro B. Gregorij Papae reperiet; qui super hoc laudes Deo & gratiarum actiones, Francorum Reges salutando, rependit. Industria enim eius, cunctis in hac parte resistebat erroribus: fidem autem Catholicam à cunctis muniebat impugnationibus. Specialis quoque pauperum cura in eo maxime praeualebat; circa quos vestimentorum ac ciborum distributor egregius secretè manebat, quia se Christum sub formâ pauperis vestire ac pascere cognoscebat. Domesticorum quoque vitam tam exemplis quàm eruditione ad portum dirigebat beatitudinis; non sibi viuens, sed

*sed illis : Atqui egregius paterfamilias de thesauro suo noua
 & vetera populis præserebat, qui vtriusque testamenti vnum
 atque idem sacrosanctum martyrium edocebat, gregemque
 Dominicum fidei predicatione augebat: cui etiam Episcopa-
 lis definitio conuenienter aptata, in nullo dissonabat, quoniam
 modis omnibus irreprehensibilis erat. Inter cetera quidem,
 huius beatissimi viri adscribitur laudibus, quòd dubitantibus
 Clericis inter se de diuersis ecclesiarum vsibus, (rogante bona
 memoriae Stephano sanctæ matris ecclesiæ B. Ioannis Euan-
 gelistæ, & Haymino S. Stephani eiusdem ciuitatis Decano)
 libellum ediderit, in quo ad separandum omne ambiguum
 hæc scripta reliquerit: quid in Conuentu fratrum agi conue-
 niat; quid tenere ecclesiam, quid-ve vitare oporteat; quot
 sacri ordinis ministros festiui dies habeant; quò, & quando
 processiones fiant; quo tempore totius Urbis congregationes
 ad matrem ecclesiam conueniant: quicquid etiam agendum
 sit per anni circulum in ecclesiâ, sancta eius edocuit posteros
 industria.*

*Clotarius denique Rex, tantæ dilectioni, siue timori eum
 habebat, quòd absque eius nutu siue consilio, nihil in regno
 agere præsumebat, quem adeò miro affectu colebat, vt in om-
 ni scripto (sicut adhuc memorialia eius testantur) Patrem,
 & Dominum appellaret; & se Rex magnificus, seruum, ac
 filium subiiceret. Nec mirum, si Rex terrenus, ac mortalis
 eum metuebat, in quo Rex cælestis, & immortalis perenniter
 habitabat. Hic autem felici migratione exutus homine, quar-
 to Idus Februarij, ingressus est cælum; ubi locatus, Angelicis
 spiritibus & coniunctus, intercedit pro populo ad Dominum.
 Corpus verò eius sanctissimum, delatum est ad B. Petri Apo-*

stoli monasterium, & ad aram in Sanctuario collocatum: ubi si deuotâ mente suffragium queritur, citò Diuina largitas adesse cognoscitur; præstante Unigenito Dei filio, qui cum Patre & Spiritu Sancto uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum.

Præsentissimam B. Protadij opem Bifontini experiuntur, tum in aliis multis, tum maximè in imbris vel laxandis, prout opus est, vel continendis. Quare, cum eius corpus pridè in capsâ lignèâ, alioqui nō inelegâti asseruaretur; nuper Capellani S. Petri, sacro eius concludendo cranio argenteum caput; reliquis ossibus capsam argenteâ Ciues cōflari curauerunt; in quâ nobis præsentibus translata sunt 9 Februarij, anni 1614, per manus R.D. Philiberti Pourtier Canonici Bifontini, & Vicarij generalis.

Porrò liber ille rituum à Sancto Protadio conscriptus, exstat hodièque in ecclesiâ Sancti Ioannis, sed interpolatus à recentioribus, qui noua officia, nouosque ritus variis ex eo tempore occasionibus inductos, ad vsus Clericorum inseruerunt: adeò vt quid à S. Protadio priscâ illâ ætate institutum, quid à posteris adiectum fuerit, planè dubium reliquerint. Hæresim verò illam Simoniacam oppugnasse non potuit iam Archiepiscopus, sub Gregorio Magno: obiit enim S. Gregorius anno 604: at anno 612 in uiuis adhuc fuisse S. Nicetium, & Vefontione exfulantem B. Columbanum suscepisse vidimus: sed potuit illi hæresi restitisse S. Protadius Magni Gregorij tempore, cum nondum Archie

chiepiscopatum esset adeptus. Qui autem Frācorum Rex eum tanto in honore habuit, is est *Clotarius Secundus* Chilperici filius, qui Galliarum omnium gessit monarchiam ab anno 614, ad 631, vel (vt quidam) 632; quem tradunt seruorū Dei fuisse studiosissimū.

Sed accipe rem miram, quæ Vesontione contigit sub Protadij Præfulatu. Nocte quādam (seu furum ingenium fuit, seu Custodum incuria, qui aditus sacrarij minùs diligenter obserassent) ingressi fures brachium S. Stephani, quod nobilissimā ex auro thecā variis distinctā gemmis inclusum, in S. Stephani ecclesiā seruabatur, surripiunt; & auri, quān ossium cupidiores, thecam quidem in vsus suos asportant; brachium verò omni gemmā pretiosius, in flumen *Dubium* ex itinere deiiciunt, non longè à ciuitate. *Proiecto brachio in flumen* (verba sunt, quæ in vetustis lectionum ecclesiasticarum libris) *illud diuidebatur continua quantitas defluentis aquæ; & cumulus vndarum in liquidos parietes erectus, spatium terminauit in medio, vbi brachium sanctum sicco sinu aquosi fundi blandè receptum collocabatur. Nec defuit lucido Martyri lux Diuina; sed in modum candela ardentis lumen appositum apparuit, quod nullis auræ spirantis flatibus exstingui valebat. Id prodigij obseuatum à piscatoribus: Rumor interim spargitur in populo, ablatum à furibus brachium: exco- gitantur viæ omnes, quibus furtum deprehendi possit, sollicitè perquiritur vndique: quem tumultum pis- catores prædicti audientes, vt intellexerunt quod acciderat, monstrabant populo locum in fluuio, vbi brachium sanctum*

cum lumine inter aquas in sicco positum omnes simul videntes, indubitata fide huius miraculi posteris reliquerunt. Mox clerus, populûsque vniuersus locum adicere cum prece publicâ; acceptumque brachium S. Stephani, in ipsius ecclesiam, vnde sublatum fuerat, ingenti omnium gaudio reportarunt. Hinc in Ecclesiâ Bisontinâ, Inuentioni brachij Protomartyris sacra est dies Iulij vigesima: quâ die rei gestæ historia in Diuinis officiis recitari solet. Atque hæc est secunda Commemoratio S. Stephani, in diœcesi Vesontionensi fieri solita: cum prima fiat 13 Iulij, vt notauimus in Celidonio. In tertiâ verò Commemoratione, quæ celebratur 23 Augusti, legi solent duo miracula, quæ tibi ipsis antiquorum verbis hîc reddimus, ne styli mutatione, aliquid de veritate narrationis detractum putes.

Erat quidam vir in provinciâ Catalaunorum, qui solebat frequentare superiores partes Burgundia, causâ picis, vnde vasa vinaria ab incolis præparantur. Is cum sæpe hospitio reciperetur in ciuitate Vesonticensi, semper ecclesiam B. Stephani cum oblationibus suis visitabat. Quodam tempore dum iterum eodem itinere positus, serò venisset ad hospitium; cumque socij itineris, propter accelerandam viam se dicerent in ipsâ nocte exituros; cæpit præparare candelam, quam B. Martyris ecclesiæ more solito ob deuotionem exhiberet: Cui dum hospes illius diceret, non esse sibi opus in nocte ascendere ad ecclesiam; & si illi commendare vellet candelam, ipse eam manè factò ad S. Stephanum deportaret; non acquieuit illi, sed surgens, de nocte ascendit in montem; & perueniens

ueniens ad ecclesiam ceremonias persoluebat, & patrocinia B. Martyris efflagitans, securus recedebat. Vrbs verò Chrysopolitana super quemdam montem posita est, undique rupibus acutis per naturam munita; quam circumfluens penè ex omni parte quoddam flumen, quod vocatur Dubium, tutum & amœnum locum incolis præstat: cùmque tota Vrbs satis scopulosum circuitum habeat, ex uno tamen latere per altissimum præcipitium patescit ruinis, ita ut neq. aditum neque exitum ullis in terrâ viventibus, nisi volatilibus aut serpentibus exhibeat: iuxta quam rupem, in inferiori planitie via publica dirigitur. Comites autem huius religiosi viri similiter de nocte surgentes, ad eandem vulgarem viam perueniunt; & non inuento illo cœperunt clamare, & vocare illum nomine, ut ubi esset scire potuissent: quos dum ille in summâ rupe inferiùs clamantes audiret, respondebat se protinùs ad illos properare velle; & cùm nox tenebrosa esset, probabili errore vsque ad montis præcipitium clarè videntibus valdè formidandum peruenit; & dum se putaret per planum incedere ad socios, cùm ipsi prope rupem fuissent inferiùs, & ille in saltu aliis hominibus mortali, longè distaret ab eis superiùs; subito Diuinâ subuectione in planum inter medios socios illæsus depositus est. Illi verò mirantes, unde tam repentè veniret, & qualiter de sursum viuis venire potuisset; respondit se nescire, & nihil difficultatis habere, nisi quòd se per capillos aliquantulùm suspensum fuisse, & parum molestiæ dicebat habere; sanus tamen & letus, Deo & Beato Martyri Stephano gratias agens, iter cœptum peregit.

Hoc miraculum, quod in antiquissimis codicibus descri

descriptum est, quo præcisè tempore contigerit, incertum. Distinctiùs refertur alterum de *Lamberto*, tunc Præposito Lingonensi, postea eiusdem urbis Episcopo: qui cùm Romam adiens, Vefontione iter haberet, Protomartyris ope, quam implorauerat, scædo manus tumore, ac dolore acerbissimò liberatus est.

Fuit vir quidam, *Lambertus* nomine, natione *Lingonicus*, ex nobili prosapia ortus, sapientiâ & virtutibus admodum ornatus; qui *Lingonica* Urbis Præpositus in primis, postea disponente Diuinâ gratiâ Pontificali honore in ipsâ sede est sublimatus, qui cùm adhuc memoratæ Urbis Præpositus esset, ei quidam morbus super alteram manum increuit, quæ vulgus superossum solet vocitare: vnde valdè cæpit agrotare; ex utrâque enim parte carne ingruente, os altè supereminabat, totumque corpus vis doloris exurebat: Sed venerabilis vir, Domini providentiâ vulnus suum committens sanandum, cum tanto dolore Romam adire cæpit, ac Bisonticâ Urbe transiens, ecclesiam S. Stephani in ipso monte sitam visitavit. Qui cùm cryptam, ubi sanctum Martyris brachiū habebatur, fuisset ingressus, tamquam mancus ex unâ parte, ex alterâ verò dolore alterius penè debilitatus, orationem Deo ac S. Martyri quam deuotè fudit, deprecans, ut morbum alleviaret, quo inceptum iter perficere posset: erat quippe vix possibile, tanto labore agrotantem, tam longum iter perficere. Verùm, quid non offert indubitata fides credentibus! ubi enim peractâ oratione surrexit, auditâ Missâ ibi, brachio Domni Stephani, per hoc sperans habere salutem, se signari expetiit. Iam acceptâ licentiâ abeundi, nihil reminif-

cens mali, quod tam dirè antea passus fuit, viam aggredi cœpit; donec eò, vbi seruiens cum suis opperiebatur (videlicet ante ipsas fores Monasterij,) peruenit. Cùm igitur ex more equum ascensurus, tegumenta manuum, scilicet vantos, à seruiente sibi exigeret; seruiens vnum ei contulit, alterum verò, quem propter vim doloris iamdiu non induerat, retinuit; atque domino suo reliquum vantum exigenti arridens dixit; ô vtinam verum esset, quòd ipsi manui tamdiu passæ tegumentum suum conueniret. Ad cuius vocem tum demum dominus suus, sospitatis suæ effectum agnoscens, manum suã quamdiligenter intuitus, ita eam sanatam inuenit, ac si nullius vnquam lésionis mala in eã pertulerit. Cœpit ergo à circumstantibus sciscitari, in quã manuum videbatur prius malum illud haberi. Denique tanto, tam repentino gaudio, & salute repletus, vnà cum sociis cryptam, vbi prius orauerat, concito itinere repetiit; atque Christo, & S. Protomartyri, quem post Deum, auctorem suæ salutis credebat, gratias egit.

Lambertum, in quem id beneficij collatum est, tunc Præpositum, inde Episcopum Lingonensem, eum esse non dubitamus, qui censetur inter amicos ecclesiæ Bisuntinæ, in veteri Missali codice S. Stephani, in quo hæc habes: *Nomina amicorum nostrorum defunctorum; Vualtherius Eduensis Episcopus, Luzo Darentasie Archiepiscopus, Lambertus Lingonensis Episc. Hugo Lausonensis Episc. Vilelmus Diuionensis Abbas, Aldricus Vercellensis Episc. Nizo Lugdunensis Episc. Poppo Patriarcha Aquilienfis.* Hæc porro in hunc locum retulimus, occasione inuenti sub Protadio brachij S. Stephani,

f cū

cùm tamen ea aliquot post sæculis contigisse constet: obiisse enim S. Protadium existimo, die decimâ
 626. Februarij, anni sexcentissimi vigesimi sexti, quo anno S. Claudius ei successus est.

Ecclesiam verò S. Petri, in quâ depositus est, cùm *Monasterium* dictam legis; nō est quòd ad monachos pertinuisse existimes: nihil enim frequentius in antiquorum scriptis, quàm vt ecclesiam quamlibet, monasterij nomine appellent: sicut & nos Galli, quamcumque basilicam, *Moustier* appellamus. Imò in Bisontinis ritualibus, ecclesiarum omnium Clericos, seu Canonicos, dictos persæpe inuenias *Fratres*: quod nomē ideo illis attributum puto, quòd in primâ suâ institutione, regulares fuerint, & vitæ communi addicti.

X X I V.

SANTVS CLAUDIUS II.

DE S. Claudij chronologiâ, & ordine inter Bisontinos Archiepiscopos, variæ exstiterunt, eæque inter sese pugnantes sententia: quibus referendis ne diutius adhærescam, quàm huiusce chronici breuitas ferat; ante omnia, eius historiâ tibi propono, ex archiuo cœnobij S. Claudij; eam ipsam, cuius nōdum editæ prima verba notat Molanus in suis ad Vsuardum notis.

Quæ

Quæ sanè, etsi auctore anonymo, ex eo tamen perantiqua esse apparet, atque adeò omnium quæ vnquam scriptæ sunt antiquissima; quòd ipso initio profiteatur auctor, cam se scribere *laudabili Fratrum Iurensum instantiâ commonitum*: vitam enim S. Claudij non videbantur postulaturi vt scriberetur, si ab aliquo iam conscripta erat: & illa vox (*Fratrum Iurensum*) æuum S. Claudij sapit; quo loci illius monachi nondum à S. Claudio, sed à loco (veteri nomine) *Iurense*s dicerentur. Quæcumque verò in hac historiâ habentur, adeò conueniunt & consonant inter se (quemadmodum paulò post demonstrabimus,) vt vel hinc maximè fidem mereantur apud omnes, qui tempora rectè putare norint.

*Vita S. Claudij Archiepiscopi
Bisontini.*

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Laudabili Fratrum Iurensum instantiâ commoniti, vitam Beati Claudij, & eius miracula summatim delibare decreuimus; cuius vita meritum si ad plenum prosequamur, mendacem inuidiam minimè poterimus declinare: & idèò paucas eius virtutes attingimus, vt nos lector parcos potius veritatis, quàm prodigos falsitatis inueniat.

Beatus igitur Claudius fuit ex nobili Salinensium Principum seu Palatinorum genealogiâ: qui vsque ad septimum annum cum decenti curâ in domo parentum suorum nutritus fuit. Transacto autem septimo ætatis sue anno, ab ipsis pa-

f 2 rentibus

rentibus, probatissimis literarum magistris instruendus traditus fuit; sub quibus artes, quas liberales vocant, infra paucos annos plenè didicit: infra cuius temporis spatium, non solum artes prædictas, verùm etiam libros veteris & noui testamenti, historias siue Passiones Sanctorum Martyrum, atque vitas Sanctorum Confessorum, necnon & sermones seu homilias Sanctorum Doctorem, sub ipsis magistris adolescens sibi legendo percurreret: erat enim iam in hac ætate, ingenio docilis, corde feruidus, & sanctis operibus totus deditus, nec sinebat diem transire absque bonis operibus. In hac autem ætate non solum (ut diximus) literarum studio vacabat, verùm & omnibus diebus, præcipuè Dominicis & Festiuis, ecclesiam frequentabat: Missam & horas canonicas, ac Diuinæ scripturæ sermones auidè auscultabat, ac in armario suo pectoris recondebat. Personis verò religiosis aut honestis se admiscebat, & cum eis de virtutibus ac bonis operibus semper conferebat: inhonestis autem, aut scurrilibus numquam iuxta eorum inhonestatem, aut scurrilitatem responsum dedit; sed potius mansuetè verba rationabilia dulciter & sapienter reddebat: erant iam enim tunc eius verba sale sapientiæ condita, ac in tantum rationabilia & dulcia, quod omnium in se prouocabant affectum. Diligebant autem cum prouecti & sapientes, velut iam virum factum & virtuosum, & sapientem; alij verò, ut adolescentem affabilem atque prudentem. Nūquam in foris, tripudijs, seu quibuscumque mundanis spectaculis astare visus fuit: numquam cum mulieribus iuuenibus absque rationabili causâ diu fuit; nec de qualicumque nefando opere notatus, nō de risu, respectu, vel quocumque tam modico verbo dignus reprehendi indicatus. Hic

Sanctus

Sanctus erat vultu Angelicus, formâ decorus, incessu maturus, moribus ornatus, sensu profundus, sermonibus affabilis, charitate præditus, in tantum, quòd omnes qui eum intuebantur, iudicabant eum esse verum Dei famulum. Hac quæ suprà diximus, in adolescentiâ sine reprehensione peregit.

Factus autem ætatis viginti annorum, erat iam in diuinis eruditus, ac in bonis operibus assuetus: militiâ elegit Clericalem, petiitque humiliter, ac pro suis meritis obtinuit, se recipi in Canonicum cathedralis ecclesiæ Bisontinensis. Qui creatus siue factus dictæ ecclesiæ Canonicus, incepit in ipso Canonicorum collegio ecclesiam frequentare; Missis, horis canonicis, & aliis officiis ecclesiasticis interesse; libros sacræ scripturæ diligenter reuoluere; lectiones ipsius sacræ scripturæ feruenter, & attentè audire; magistrorum sermones deuotè auscultare; ac per omnia, (ut verus Christi famulus) absque reprehensionis notâ se habere: ac in tantum infra breue temporis spatium, diuinâ gratiâ ipsum prosequente, in prædictis sanctis operibus profecit; quòd sacræ paginæ probatissimus, ac talis, quòd in totâ Burgundiæ prouinciâ, suo tempore non fuit factus similis magister & professor. Prædictis autem donis, & virtutibus ditatus, de die in diem in sanctitate proficiebat; ecclesiam, ut diximus, frequentabat; Diuina officia in suo gradu, & prout ad ipsum secundum ordinationem ipsius ecclesiæ, absque defectu, reuerenter, & deuotè exercebat; orationi, prout temporis opportunitas se offerebat, frequenter incumbere; omni penè tempore, exceptis Dominicis & Festis, semel in die refectionem sumebat; sæpe noctes in oratione, lectione, & sanctâ meditatione peruiigiles ducebat; casti,

Et, ut credimus, virginem (utpote qui numquam de quacumque parua infamia notatus fuerit) se custodiebat; in vestimentis mediocrem se habebat; in moribus vero humilem, in verbis dulcem & affabilem se exhibebat; ac (ut uno verbo cuncta complectar) in omnibus virtutibus, omnium iudicio, pollebat: ita ut crederes illum iam probatissimum monachum.

Completis autem in huiusmodi sanctis operibus duodecim annis; eius suffragantibus meritis electus est in Archiepiscopum Bisuntinensis Ecclesiae: quod qualiter factum fuerit, breuiter enarrare dignum duximus. Infirmante enim dicta sedis Praesule infirmitate quam decessit; vir beatissimus timens quod post euenit, ne scilicet in Pontificem eligeretur, Ecclesiam ipsam ad tempus relinquere disposuit, & ad suos parentes (Dominos scilicet Saliensium) deuenire festinauit, & cum eisdem in ipsa Salinensium villam habitare cepit. Dicto autem Praesule viam uniuersa carnis ingressa, Clerus & populus per aliquod tempus fuerunt in eligendo discordes, illis uolentibus unum, aliis vero alium: tandem post multas alterationes inter se habitas ad se redierunt; & unanimes in oratione & fletu se prostrauerunt, supplicantes humiliter, ut meritis Beata Dei genitricis, & S. Joannis eorum patroni, & omnium Sanctorum, Dominus eis misericorditer inspirare dignaretur, quem in Pastorem dictae Ecclesiae eligere deberent. Orantibus autem illis, vox de caelo intonuit, quae ipsos Canonicos, ut a fletu cessarent, monuit, & Beatum Claudium eligerent. Tunc Canonici non modicum latificati, Sanctum virum unanimiter elegerunt: & facta huiusmodi electione, non humanam, sed potius diuinam, miserunt ad Sanctum

Sanctum virum honorabiles totius Ecclesiæ & ciuitatis, pro obtinendo, & habendo eius consensu, & pro reducendo ad ipsam ecclesiam memoratam. Factâ autem prædictâ electione, & Beato viro præsentatâ, ac in dictâ Salinenfi villâ diuulgatâ, non est nostrum dicere, quantâ letitiâ tota villa fuerit repleta, ad quantâsque eius parentes eruperunt gratiarum actiones. Habito eius (quem denegare non potuit) consensu; qui destinati fuerant, reduxerunt eum ad Bisuntinensem ciuitatem: & ibi eius diuulgato consensu, quis dicere potest in quanto gaudio ciuitas fuerit, quantâsque gratiarum actiones Domino egerit? puto verè, ad hoc non sufficere Maronis eloquentiam. Celebratis autem gratiarum actionibus, Canonici miserunt ad Romanum Pontificem, pro obtinendo ipsius electionis canonicam confirmationem: pro quâ dictus Pontifex, compertâ rei veritate, laudes immensas & gratiarum actiones cum lacrymis Domino retulit, & quantum necesse fuit, ipsam approbauit anno sexcentesimo vicesimo sexto Incarnationis Dominicæ.

Factus autem Archiepiscopus, subitò officium Pastorale feruenter exercere cœpit: in collegio namque residens, ecclesiam deuotè frequentabat; Missas solemnes reuerenter celebrabat; horis canonicis continuè intererat; sermones Clero, & populo memoratu dignos faciebat; causas ecclesiasticas horis debitis benignè audiebat, & decenter determinabat; nec propter ipsas, seu quæuis alia negotia ecclesiastica (quæ tamen irreprehensibiliter administrabat) nisi esset euidentis necessitas, ecclesiam horis, quibus diuina officia celebrantur, dimisit. Exponebat disertissimè sacratissimas sententias veteris, & noui testamenti; & per suos mellifluos sermones, eradicabat vitia,

etia, virtutes inferebat: erat namque profundissima literatura, & per omnia similis bono patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Visitabat sepe prouinciam sibi commissam, sacram verbi doctrinam seminando: & ut plura vno verbo concludantur; per omnia fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suā. Erat etiam, ut diximus, valdè dulcis & affabilis, pius, & mitis; quibus virtutibus, miro modo omnium ad se attraherebat affectum: & nihilominus tantum erat in Dei amore elenatus; quod in contemplatione assidue fixus, vix poterat ad corporalem refectiōem declinare: vocatus tandem, ab oratorio & studio latus & hilaris, ad mensam descendebat. Anno autem septimo sui Episcopatus, Diuino amore totus accensus totis praeordiis, delicias, pompasque huius saeculi funditus volens relinquere, & Domino fontis viuo plenius vacare; cunctis strenuè dispositis, ciuitatem suam cum dignitate reliquit, & in Monasterio S. Eugendi (quod est iuxta fines dictae diocesis) omni clero & populo dictae ciuitatis renitente, ac lacrymis ipsum reuocante (ab Angelo, ut ferunt, Monachis praenunciatus) deuenit: ibique habitum, vitamque monachalem arripuit.

Residens verò in dicto Monasterio, per omnia ut verus monachus se gerebat: erat enim in diuinā contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in ieiuniis continuus, in vigiliis feruidus, in sanctis lectionibus & meditationibus praeclarus: comedebat, & dormiebat ut Monachus: in Diuinis verò officiis peragendis, primus omnium ecclesiam intrabat, & ultimus recedebat: suo sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem monasticam promouebat. Per idem tempus

Sanctus

Sanctus Iniuriosus Abbas, vir utique magna sanctitatis & prudentie, dictum Monasterium regebat : qui videns Beati Viri sanctitatem, ei humiliter presentavit regimē ipsius Monasterij ; supplicando, quatenus dignaretur ipsum , & oves Domini pascere & regere : quod Vir Sanctus , cum grandi mansuetudine renuit. Completis autem quinque annis ab introitu S. Claudij, Sanctus Iniuriosus Abbas migravit ad Dominum: quo dato ecclesiastica sepultura , Fratres venerabiles dicti loci , communi consensu, cum magno deuotionis ardore, praefatum beatissimum Praesulem elegerunt sibi in Pastorem: & habito eius (quem eximiā charitate , quā erat praeditus, dedit,) assensu, miserunt ad Sedem Apostolicam, postulantes beatum Virum sibi dari in Pralatum. Sanctus vero Ioannes Sancta Sedis Apostolica apicem tenens, qui praedictum Sanctum optimē nouerat, eisdem Fratribus, ac Monasterio beatissimum Virum concessit in Pastorem : quod non sine Diuinā dispositione factum esse creditur, quòd in loco, in quo plures floruerant Sancti, beatissimus Praesul adnumeraretur , & locus ipse insignior efficeretur.

Accepto autem regimine dicti Monasterij , multi Clerici nam Ecclesiae Bisuntinensis, quàm aliarum Ecclesiarum; nec non multi iuuenes nobiles diuersarum Urbium , oppidorum, & terrarum , ad eum cateruatim confluebant , cupientes ei adherere , ac cum magnā instantiā postulantes se recipi in Monasterio : quos beatissimus Pater absque difficultate , & personarum acceptione recipiebat. Videns autem beatissimus Pater, in dicto Monasterio magnum monachorum numerum, disposuit recuperare oblationes olim dicto monasterio per Reges & Principes factas. Vnde primò huius rei causā perrexerit

Parisijs ad Regem Clodoveum ; cuius pradecessores (Reges scilicet Burgundia & Francia) dona , seu pensiones largissimas prædicto obtulerant monasterio. Apud dictum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit: qui Rex benignè confessus est, se debere , & soluere teneri dicto monasterio , & Fratribus ibidem Deo deseruientibus, pro supplemento victus, & vestitus dictorum Fratrum , summam quinquaginta modiorum tritici, & quinquaginta modiorum hordei, & quinquaginta librarum denariorum argenti. Deum testor, quòd ego propriis oculis vidi , & legi in archiuis dicti monasterij, inter alias chartas unam, diuersis signis & characteribus signatam , super dictas summas confectam, sic incipientem : Clodoveus Francorum Rex, omnibus præsentem paginam lecturis, salutem. Accessit ad nos vir Venerabilis Claudius, &c. Et non solum monachis , qui tunc in ipso Monasterio in magno numero erant, necessaria administrabat; Verum etiam pauperibus Christi, & omnibus aduentantibus, alimenta sufficienter distribui faciebat. Non est nostrum enarrare , quatenus vir ipse beatissimus ipsum monasterium augmentauit: nam si de tēporalibus libeat fieri sermonē; ecclesias ipsius monasterij muniuit pretiosissimis indumentis, vasis, crucibus, & candelabris aureis & argenteis, libris decentissimis, pannis sericis: Sanctorum Verò reliquias reposuit in capsis argenteis, lapidibus pretiosis adornatis: monasterium, & domos ipsius, ædificiis decenter reparauit & auxit: iura alienata recuperauit. In spiritualibus verò, dici non potest, quantum monasterium auxerit: nam libri sermonum eius, redditus Fratribus, ex quibus cognosci potest , qualis in doctrinā fuerit : sed insuper ex scripturis ipsius monasterij, & potissimè beati Rustici, (qui sub

Beato

Beato viro in Monasterio, officio Prioris claustralis functus, post ipsum Abbas exstitit) potest videri quales Fratres sub ipso Sancto fuerint. Patrator verò miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus exstant libri conscripti. Fuit autem Pater Beatissimus in dicto Monasterio Abbas annis quinquaginta quinque. Fuit verò in hoc seculo usque ad quartum annum Childeberti Francorum Regis.

Nunc verò aliqua dicenda sunt de eius gloriosissimo fine: Expleto autem anno quinquagesimo quinto, à quo tempore Abbas electus fuit, sanus & immunis ab omni maculâ, licet esset antiquus, & plenus dierum, incidit in quamdam leuem infirmitatem: tertiâ autem die suæ infirmitatis, conuocari fecit omnes Fratres, quibus prolixum & luculentum fecit sermonem, in quo miris rationibus dulciter eos monuit, primò de Diuino amore, secundò de contemptu huius mundi, tertio ne aliquo modo tristarentur de eius recessu: & videns eos vberriimè flentes, acceptâ ab omnibus pace, eos è cellâ suâ abire praecepit; totâque exinde sequentem noctem in orationibus peregit. Quartâ verò die, cum suorum adiutorio in ecclesiam perrexit; & in ipsâ, sacramenta sacra Pœnitentiæ, & Dominici Corporis, totus profusus in lacrymas, veneranter recepit: & cupiens fugere pompas urbium, & honorem populorum, corpus suum in ipso monasterio sepeliri iussit: deinde suorum adiutorio in cellam rediit. Quintâ autem die, circa horam diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod legendo & orando sedere solitus erat, erectis sursùm brachiis, manibus iunctis, oculis ad cælum suspicientibus migrauit ad Dominum.

Vniuersæ huius narrationis summa est: S. Clau-

- dium* Salinensibus Comitibus oriundum, anno ætatis vigesimo in Canonicum Bifontinum electum: expletis in eo munere annis duodecim (cùm annorum esset duorum supra triginta) ex Diuino testimonio in Archiepiscopum electum fuisse; atque anno Christi 626, à Summo Pontifice confirmatum (is tum erat *Honorius*, vt quidam alij codices habent, qui sedet ab anno 626, ad 638.) Pertæsum deinde Archiepiscopalis Curix, & priuatæ vitæ studio ductû, anno septimo sui Episcopatus; ætatis suæ 38, vel 39;
626. Christi, 632, vel 633, ad *S. Eugendi* monasterium se recepisse. In quo cùm quinque annos compleuisset, defuncto Abbate *Iniurioso*, vno omnium monachorum consensu electus in Abbatem, à Ioanne Papâ eius nominis quarto (vt distinctè habent aliæ membranæ; & qui Ecclesiam rexit annis 639, 640, 641,)
632. confirmatus est anno Christi 639, vel 640; ætatis suæ,
633. 45, vel 46. Constitutus Abbas, ad *Clodouæum* Francorum Regem aliquando adiit, res sui monasterij curaturus: is est haud dubiè *Clodouæus Secundus*, qui scepra tenuit ab anno 648, ad 665; vel (vt quidam) ab anno 647 ad 664: nam ad *Clodouæum tertium*, (qui Rex fuit ab anno 689, ad 693) vix crediderim iter aggressum S. Claudium, iam tum nonagenarium: & videtur indicari in relatâ historiâ, eum primis Abbatix suæ temporibus ad Regem venisse; vt scilicet omnia constitueret quasi de nouo, quæ ad creditam sibi familiam pertinerent, & collapsa illius iura restitueret. Cùm denique Abbatis partes sustinuisset
- annis

annis quinquagintaquinque , ad cœlos euolauit, octauo Idus Iunij, quæ dies ipsi etiam sacra est in Martyrologiis Bisontino, ac Romano(quamquam in alio quodam Bisontinensis ecclesiæ S. Stephani Martyrologio , notetur eius festum die præcedenti, his verbis : *Nonis Junij, In diœcesi Lugdunensi S. Claudij Archiep. Bisontini.*) Obiit autem anno quarto *Childeberti* Francorum Regis: Is est *Childebertus secundus*, cuius regni annus quartus cadit in annum Christi Seruatoris 695, vel 696: est verò ætatis S. Claudij circiter centesimus.

Quæ cum optimè conueniant, facilè apparet non potuisse S. Claudium interesse Concilio Epauensi, quod celebratum constat anno Christi 509: neque in Bisontino Archiepiscopatu, vel S. Nicetio proximè suffectum esse, (vt nōnulli senserunt:) vel sextum à Nicetio præfuisse eidem ecclesiæ, (vt habet nouum Breuiarium Bisontinum, ex plerisque catalogis , in quibus S. Claudius primum à *Geruasio* , & sextum à *Nicetio* locum obtinet :) cum enim S. Protadium floruisse constet regnante Clotario secundo, qui è viuis excessit anno Christi 632; necesse est, fuerit *Protadius* Nicetio propior , vt cum eodem Rege per literas frequenter egerit. Rursum , cum *Donati* Archiepiscopi Bisontini certissimæ extant mentiones annis 633, 650, & 662, aut circiter (vt mox ostendemus;) fateri cogimur, cum S. Claudio immediatè successisse, quippe qui anno 632, aut certè incunte 633, in Iurensem cremum secesserit. Hæc de S. Claudij chronolo-

giâ. Quòd verò in catalogis, sextus positus sit à Nicetio, à quo est secundus; id fortè factum habitâ ratione temporis, quo obiit, non quo gessit Archiepiscopatum: nam vt vidimus, ab Archiepiscopatu abdicato, sexaginta ampliùs annos, quâ Abbas, quâ monachus, in monasterio Iurenſi egit.

Eius acta (etsi non satis ad chronologiæ normam aptata,) & miracula, Gallico idiomate vulgavit anno suprâ sæcularem nono, *Henricus Bogue-tius*, Magnus apud San-Claudianos Iudex: in quem anno proximè sequenti, *Lectius* nescio quis è Caluini-anorum turbâ *μνησφόρος*, impudenti quidem, & audaci, sed planè elumbi atque enerui oratione Geneuæ declamauit; cui nomen esse voluit *Claudiomastix*. Dignus ipse plagis, & impietatis atque imperitiæ notâ; qui non modò suâ illâ mimicâ, & certè puerili eloquentiâ exploſerit pium honesti viri conatum; sed & in debitam Sanctis, ac sacris eorum reliquiis venerationem, vanissimis argumentis disputarit. Nos cum porrigere iubemus manum *Bellarmino*, aliisve, qui nostri huius æui nouatorum commenta exsufflarunt.

X X V.

SANCTVS DONATVS.

ONATVM familiæ suæ, sed patriæ magis ac Bisontinæ Ecclesiæ, Sanctissimi viri Columba

lumbani vota pepererunt. Rem uti gesta est, refert Ionas cap. 13 vitæ S. Columbanî: quo ideò libentius utimur; quòd, ut ipsemet testatur, superstite adhuc Donato scripsit: hoc eius opus habetur apud Bedam tomo 3.

Erat tunc temporis Dux quidam nomine Vvaldeleuus, qui al. Vvandal. nus. gentes, quæ inter Alpium septa, & Iurani saltus arua incolunt, regebat: huic soboles nulla erat, ut Juuencus de Zachariâ & Elizabeth ait: Gratius ut donum iam desperantibus esset. Hic cum coniuge suâ Flaviâ nomine, & genere & prudentiâ nobili, ad Beatum Columbanum ex Vesontionensi oppido pergit; precantes simul, ut pro eis Dominum deprecaretur, dicentésque se multis opibus esse ditatos, sed cui hereditatem post obitum relinquerent, heredem non habere. Quibus Vir sanctus; Si, inquit, voti vestri est, ut largitoris donum, eius nomini consecretis, mihi que ex lauacro suscipiendum tradatis; pro vobis Domini clementiam implorabo, ut non solum cum, quem Domino voueatis, habeatis; verum quanta volueritis post pignora suscipiatis. At illi lato animo promittunt, se eius imperiis parituros; tamen pro ipsis Domini misericordiam non desinat implorare. Spõdet Vir Dei, muneribus plenus, se in promptu habere: tantum ne pacti sædus studeant violare. Mirum dictu, vix domum remeant, donum creatoris, aluo gravidâ, mater futura expectat. Editum autem puerum ad Virum Dei defert; suis orationibus largitum munus demonstrat; grates conditori agit, qui sic ad petitiones famulorum suorum, quesita dona largitur. Quem Vir sanctus suis manibus receptum sacrauit, sacroque lauacro ablutum ipse suscepit, Donatumque nomen imponit, matricque

trique ad nutriendum reddit. Qui post alitus, in eodem monasterio sapientiâ imbutus, & Vesontionensis Pontifex perfectus; nunc usque superest eandem cathedram regens. Qui post in amore Beati Columbani, ex ipsius regulâ monasterium virorum construxit, quod Palatium nuncupant, ob veterum munimenta murorum. Addidit post eum bonitatis largitor, famuli sui promissum, alium filium Ramelenum nomine, qui nobilitate & sapientiâ pollens, post obitum patris in eius honorem est suffectus, quamvis seculari habitu, tamen in creatoris amore vigil. Nam & ipse in amore Beati Viri, in saltu Iurenfi, super Nouisonam fluuiolum, Monasterium ex
 al. Agriâ. eius regulâ construxit, in quo Siagrium Abbatem prefecit: addiditque adhuc duas filias pristino muneri, & seculo nobiles, & Christi timori deditas. Post ista munera, mater ipsorum Flauia, post mariti obitum, monasterium puellarum construxit in supradictâ vrbe Vesontionis; & omni munimine roborans, multarum puellarum concionem adunauit. Tanta autem in eis viri Dei gratia flagrauit, ut omnia phalera-
 al. Agriâ. menta presentis vite contemnentes, ad omnipotentis Dei cultum anhelarent.

Hæc Ionas: & similia vetusti Bisontini codices, de S. Donati natalibus. De ipsius verò Sanctimoniâ, deque duobus illis Vesontione exstructis cœnobiis, pauca hæc accipe ex antiquis membranis. Apicem tantæ dignitatis (Episcopalis) adeptus, nullo modo est à suo proposito alteratus; sed idem permanens ipse omnibus proficere cupiens in Christo, non desistebat à cæpto officio. Inter Canonicos denique commorans, monachali scemâ indutus, sic erat inter illos, quasi monachus vnus, Canonici implens officium,

cium, monachi non amittens propositum. Quantam autem solertiam in Catholicâ lege conseruandâ adhibuerit, diligentiamque seruauerit, non est facile narratu. Fama igitur eximia laudis eius vsquequaque propalata, præter solitum multos animabat, ad videnda summi Euang. Ioannis, & Protomart. Stephani limina: qui omnes recreabantur eius consolatione, & benedictione roborabantur: & si quid Apostolico more suis offerebatur pedibus, nihil patiebatur in suorum expendi vsus; sed cunctorum pauperum largiebatur necessitatibus. Præterea monasterium infra urbis mœnia condidit, & in honore B. Pauli Apostoli sacravit, possessionibus ditauit, priuilegio munivit: atque inibi fideles viros sub B. Benedicti, & B. Columbani Luxouienfi regulâ victuros instituit. Suo denique tempore, matre eius Flaviâ cooperante ex propriâ hereditate, aliud in eâdem urbe nobile sanctarum monialium, in honore Beatæ Mariæ est adificatum cœnobium: in quo requiescit eadem Flauia in pace, & Sirudis eius filia, virgo sacratissima, eiusque loci Abbatissa. Antiquus, & sexcentis propè abhinc annis conscriptus Bisontinorû Antistitû catalogus, qui in veteri libro S. Stephani, non Flaviæ soli (vt apertè Ionas) sed & S. Donato tribuit foundationem monasterij Beatæ Mariæ, his verbis: *Per istum (Donatum) recepit Ecclesia villas Domblingum & Arslatum. Aedificauit autem Ecclesiam Sancti Pauli, in quâ etiam in Domino requiescit: & Iussanum monasterium cum matre suâ Flaviâ, quæ ibi sepulta est.*

Quod ergo Palatium Ionas vocari dixit, monasterium est S. Pauli, quod hodièque mœnibus ciuitatis adiacet, quibus à Dubi flumine dirimitur. Puella-

rum verò cœnobium, etiamnum à B. Mariâ nomen habet (à quo vicina porta ciuitatis, *Dominæ nostræ*, seu *Beata Maria* dicta,) & appellari quoque solet *Iussanum Monasterium*: quod primùm quidem monialibus exstructum est; deinde ad Benedictinos Monachos abiit, fuitque Balmenſi monasterio subditum multis ab hinc sæculis; ut patet ex chartis Friderici Imp. 1153, & Adriani quarti Papæ 1155, relatis in bibliothecâ Cluniacensi: quibus *Balmenſe cœnobium* cum omnibus eius pertinentiis, inter quas est *Iussanum monasterium* (mendose enim *Visanum* leges) apud Vesontionem situm, Cluniacensibus datur. Et in quodam instrumento cœnobij Bellæuallis Ordinis Cisterci. dato ad annum 1264, Gaufridi Prioris *Iussani Monasterij* mentionem reperimus. Nuper anno 1607, cœnobium illud Minimis concessum est ad habitandum. In eo verò, super altare quoddam, asseruantur in capsâ ligneâ, ossa quædam muliebria, certè alicuius, cui sua quondam virtus opinionem peperit sanctitatis: sed quæ tandem illa? altum ubique silentium. Si quis est locus coniectura; ego aut Flauiam esse dixerim, S. Donati matrem, & illius monasterij saltem ex parte fundatricem (piam utique scœminam, cui prolem Deus, & eam prolem miraculo concesserit; quæque se Deo, & suas opes, & liberos; gratum holocaustum, consecrarit:) aut sanè ipsius filiam *Sirudim*, (quibusdam *Surudim*) eius monasterij Abbatissam: cum vtramque ibidem sepultam constet. Vtrum autem altero antiquius, *Iussanum*

num, an S. Pauli monasterium; partim ex allatis Ionæ verbis colligitur; cùm dicit puellarum monasterium à *Flauia* post obitum mariti constructum; partim ex S. Pauli necrologio, vbi *Dux Vvandalenus*, Flauia maritus, sepultus dicitur in ecclesiâ S. Pauli. Ex his quippe constat, cœnobium Sancti Pauli, excitatum iam fuisse, cùm excessit è viuis *Vvandalenus*, adeoque *Iussano monasterio*; (quod nonnisi eo defuncto ædificari cœpit) esse antiquius.

Vvandalenum porrò cùm Ducem legis; caue supremum Burgundiæ Principem intelligas: nam eo tempore Burgundiæ Regnum, Francorum Regibus paruit, fuitque provincia Francica, per Præfectos regi solita, quos *Majores domus*, aut *Majores Palatii Burgundici* nuncupabant: ea fuit Vvandaleni, patris S. Donati, dignitas. Et fidem faciunt vetusti commentarij cœnobij Besuensis, præter *Vvandalenum* S. Donati patrem, alium quoque eodem tempore *Amalgarium Ducem*, alteri Burgundiæ parti, Francorum Regum nomine, præfuisse: ei tres fuisse liberos ex *Aquilina* vxore, *Andalcirum* scilicet, *Vvandalenum*, & *Aldalsindam*. Et in *Andalcirum* quidem (vt penes quæ staret stirpis suæ propagatio) dignitates suas, ac præcipuas opes deriuasse: aliis duobus, qui Diuino se mancipauerant cultui, cœnobia duo (normæ utrumque Benedictinæ) à se exstructa, atque opimis prouentibus locupletata, quasi pro dote contulisse; *Besuense* scilicet monachorum, Vvandaleno, qui *Luxovij* primùm ad vitam asceticam institutus, ei Besuensi

cœnobio Abbas præfuit : *Aldalsinde* verò , monasterium Sanctimonialium, prope Ciuitatem Bisontinā exstructum; quod à loco, *Sancta Maria de Battant* appellatum est. Notant verò ad hæc citati commentarii, Aldalsindam Abbatissam, à quibusdam seu prædonibus, seu militibus immanitate barbaris, in suo ipsius monasterio dura & dira passam : indéque expulsam, ad fratres suos in Abbatiam Besuensem cōfugisse; nec multò post, Besuense ipsum cœnobium, direptum fuisse & flammis vastatum. Quibus tumultibus, & quo præcisè tempore id contigerit, nō liquet: hoc certum, eam monialium *de Battant* sodalitatē, quæ circa S. Donati tempora, primum ad B. Benedicti regulam instituta est, Cistertiensē postea Institutum sequutam esse : atque agente Ioanne Cardinali Episcopo Sabinensi, Apōstolicæ Sedis Legato (qui paulò antè fuerat Archiepiscopus Bisontinus) ad illud admissam à G. Abbate Cistertiensi, sedente Capitulo generali, dato in eam rem diplomate anno 1228, quod incipit : *Fr. G. dictus Abbas Cistertij, totusque conuentus Abbatum Capituli generalis, dilectis in Christo, Conuentui S. Mariæ de Battant Bisunt. salutem in Domino. Iustis petentium desideriis, &c.* At paulò antè fuisse illis ædificatam ecclesiam, aut potius reædificatam, fidem facit charta eiusdem Ioannis, adhuc Archiepiscopi Bisontini (ex archiuo S. Magdalenes Bisont.) quæ est huiusmodi:

Ioannes Dei gratiâ Bisontinus Archiepiscopus, vniuersis presentes literas inspecturis, rei gesta notitiâ. Sciant omnes,

quos

quos scire oportuerit, quòd cum domus Monialiũ Cisterciensis Ordinis, sita supra fontē Batēti, fundari deberet (ad normā scilicet Cisterciensem restitui,) ne ex ecclesiā ibi ædificandā, vel cimeterio, ecclesiæ B. Mariæ Magdalenes fieret præiudicium & grauamen; de consensu Canonorum eiusdem ecclesiæ, & prædictæ domus, iura utrorumque per nostras literas sic duximus declaranda: videlicet quòd quicumque instituetur sacerdos in dicta domus ecclesiā, in suā institutione, iurabit in manu Archiepiscopi, vocatis Decano & Capitulo S. Mariæ Magdalenes, quòd eis bonā conscientia fidem seruabit in iis, quæ pertinent ad ius parochiale, &c. Actum anno Domini 1226, mense Februarij.

Anno deinde 1267, vnum è Sanctarum 11000. Virginum Martyrum corporibus Colonia Agrippinæ (vbi quondam trucidatæ sunt) effossum, à Margaritâ Flandrensi, & Hayonensi Comitissâ per fororem Alaydim Monialem S. Antonij Parisiensis acceperunt: quod hodièque in nouis suis ædibus, magnâ veneratione asseruant. Verus siquidem illarum monasterium, supra fontem *de Battant*, extra muros ciuitatis constitutum, (quia illius oberat securitati) anno 1595, lacessitâ bellis Burgundiâ, decreto Senatus solo tenus dirutum est: Moniales in *Iussanũ Monasterium* deductæ; donec anno 1599, propriæ illis ædes in Arcarum vico attributæ sunt.

Sed vt de S. Donati chronologiâ nonnihil afferamus. Subscriptus in primis legitur Synodo Cabilonensi, sub *Clodoueo* Secundo celebratæ; de quâ Baronius anno 662: alij circa annum 660, celebratam putant.

tant. Meminit item *Iacobus du Breul* in antiquitatibus
 vrbis *Parisiacæ*, & rursus in earum supplemento, cu-
 iusdam priuilegij immunitatis, & exemptionis
 ab omni subiectione Episcoporum & Clericorum,
 quod *Audobertus* Parisiorum Antistes concessit mo-
 nasterio *Fossatensi* (nunc *S. Mauri* dicto, ab anno 868,
 quo in illud importatum *S. Mauri* corpus) quodque
 confirmauit *Clodauus Rex*, anno Regni sui quinto, Indi-
 ctione quinta, die 15 Maij: & quatuor Archiepiscopi, vi-
 licet *Gaudericus Lugdunensis*, *Annobertus Senonensis*, *Pre-
 stelandus Bituricensis*, & *Donatus Besontionensis*: septem-
 que Episcopi, qui omnes tum in Regis aulâ erant, atque ad
 sanctam Synodum euocati conuenerant. Annus quintus
 Clodouei, est Christi circiter 650: circiter dixi, quia
 variant chronographi, neque hîc locus est de alienâ
 illâ chronologiâ disputandi. Erratum autem puto in
 Indictione, vt quinta, sit loco septimæ, vel octauæ.
 Sed antiquior existat mentio *S. Donati* in quadam
 Synodo, quam refert *Flodoardus* lib. 2, hist. eccles.
 Remensis, cap. 5, tacito tamen celebrationis loco &
 tempore. De quâ vt dicam, quod vero mihi similis
 633. apparet; habitam puto *Remus*, & anno 633, aut certè
 634. 634; cùm *Dagobertus* (ablato è viuis *Clotario* pa-
 tre anno 332) restitisset iuribus, quæ ipsorum pater,
Ariberto fratri, testamêto reliquerat: ac suorum mul-
 tâ arte conciliatis animis; eâmq; ob rem plurimis
 Regni vrbibus, egregiâ æquitatis & clementiæ si-
 gnificatione iustratis; Remos tandem, Prælatos Re-
 gni, ac Proceres conuocauit. De quo conuentu *Nic.*

Gillius

Gillius in Dagoberto: & antiquior Aimoinus lib.4, cap. 17, ex cuius veteri codice, à Dionysianis Parisiensibus sibi commodato, refert Belleforestius lib. 1, annal. Franciæ, cap. 32, cùm Remos venisset Dagobertus, eò quoque ex omni Regno, & nominatim è Burgundiâ, Episcopos & magnates de ipsius mandato confluisse: ibique habitis comitiis, visos magnam partem euocatos Dagobertum sibi in Principem cooptare. Hoc verò Concilium, (de quo Flooardus citato lib.2, cap.5,) tempore superius notato celebratum fuisse, maximè apparet ex Episcopis, qui illi interfuerunt; Hi sunt *Sonnatus Remensis*, *Arnulphus Metensis*, *Theodericus Lugdunensis*, *Sindulfus Viennensis*, *Sulpitius Bituricensis*, *Modegiselmus Turonensis*, *Senocus Elosanensis*, *Leontius Santonensis*, *Modoaldus Treuerensis*, *Chunnebertus Coloniensis*, *Richerius Senonensis*, *Donatus Vesontionensis*, *Auspicius Augustodunensis*, *Modoaldus Lingonensis*, *Ragnebertus Baiocensis*, *Childoaldus Abrincatensis*, *Berregiselmus Carnotensis*, *Palladius Autisiodorensis*, *Gondoaldus Meldensis*, *Leudebertus Parisiacensis*, *Chainoaldus Lauduni Clauati*, *Godo Virdunensis*, *Ansericus Suesfionensis*, *Claudius Reienensis*, *Bertoaldus Cameracensis*, *Agomarus Siluanebtensis*, *Cesarius Aruernensis*, *Verus Rutenensis*, *Agricola Gabalensis*, *Lupoaldus Maguntiacensis*, *Uuilegiselmus Tolosanus*, *Constantius Albiensis*, *Namatius Ecolefmensis*, *Rusticus Caturcensis*, *Audericus Aufcensis*, *Emmo Aresetensis*, *Felix Catalaunensis*, *Hadoindus Cenomannensis*, *Magnebodus Andegauenensis*, *Ioannes Pictaunensis*, *Leobardus Nanneticus*. Quorum Præsulum si attendas

tēdas chronologiam, comperies primū Synodum hanc multò esse antiquiorem Cabilonenſi, quæ in annū circiter 660 referri ſolet. Cū enim è tot Epiſcopis, tres tantū vtrique interfuiſſe legantur, nēpe *Donatus Veſontionenſis*, *Palladius Antiſiodoreſis*, & *Claudius Regienſis*; duodecim ferè inuenias in Concilio Cabilonenſi, quibus totidem alij huic Remenſi Synodo ſubſcripti reſpondent; qui eos in eādē Sedē, ſæpe etiam non proximè, ſed vno, pluribuſve interiectis præceſſerunt: vt clarum eſt ex Antitiſtiti Gallicorū catalogis. Neque tamen celebrari potuit ante annum 632, cū adhuc S. Claudius, non-
633. dum autem S. Donatus Veſontione ſedebat: ſed ſe-
634. quenti anno 633, aut 634, incunte tum Dagoberti Regno, tum Donati Præſulatu. Aberrat autem *Baronius*, dum anno 631, mortuo Clotario, S. Arnulphum Metenſem, ſimul Epiſcopatum abdiçaſſe, atque in eremum ſeceſſiſſe dicit, ex Ionâ in vitâ S. Arnulphi, apud Bedam tomo tertio: neque enim auctor ille (ſiue Ionaſ eſt, ſiue alius quiſpiam) quidquā aliud docet, quàm S. *Arnulphum*, non ante Clotarij obitum ceſſiſſe dignitati ſuæ, vt trāquilliorē in ſolitudine vitam ageret. Cæterū rectè oſtendit *Regſerius* tomo tertio Stemmatum Lotharingæ, hiſtor. capitali 48; *Arnoldus Vuion* lib. 3, ligni vitæ, 18 Iulij; & *Vincent. Barraliſ* in chronologiâ Lerinenſi; S. Arnulphum anno 622, monaſterium Lerinenſe ingreſſum; ac deinde anno 623, factum Epiſcopum Metenſem, quindecim annos in eo munere exegiſſe: ideo-
que

que nec se vltimò in cremum recepisse, nec ei adhuc superstiti suffectum fuisse *Goëricum*, ante annum 638. Interesse igitur potuit huic Concilio, anno, quem notauimus, 633, aut 634.

Ex his habes annos plus minùs viginti octo, Sedis S. Donati: nempe ab anno 633, ad annum circiter 661: & facilè senserim, ipsum multò etiam vlteriùs vitam produxisse; cùm natus sit degente Luxouij S. Columbano (ideòque non ante annum 592; immò fortè non multò ante annum 612, quo exsulauit S. Columbanus:) è viuis autem excesserit affectu iam ætatis. Cùm ergo diem obiisset septimo Idus Augusti (quæ dies illi festa est in diœcesi Bisontinâ) depositus est in S. Pauli basilicâ, quam ipse construxerat; in quâ etiam sepultus est ipsius pater Dux Vvandalenus: *ex Necrologiis, & aliis antiquis codicibus.*

Exstat à dextrâ parte cœmeterij S. Pauli, ædicula sub S. Donati nomine, quæ Parochia est incolarum *vici Paulini*: illi suus olim præerat Parochus, seu Curatus; nunc verò illud beneficium vnitum est officio *Cantoris S. Pauli*. Non desunt autem, qui existiment, iacere S. Donatum in eo facello, quod ab illo nomen habet: verùm sepultum in S. Pauli, constat sexcentis antiquorum testimoniis; & de translatione, nulla exstat mentio.

XXVI.

S A N C T V S M I G E T I U S.

S A N C T V S Migetius, vir sempiternâ memoriâ dignus, in Ecclesiâ Chrysopolitanâ educatus, & sub S. Donati Archipræsulis disciplinâ ad omnem virtutem eductus; ei ad Superos translato, consentientibus omnium suffragiis subrogatus est. Commendatur à Maioribus nostris, quòd incruentum Missæ sacrificiû æternò Deo quotidie offerret; quòd largus in egenos; quòd in diurnis, nocturnisque precibus assiduus; quòd nunc huius, nunc illius Sancti proposito sibi quòd imitaretur præclaro aliquo facinore, eam se diem perdidisse putaret, quâ aliquos non fecisset in virtute profectus. Officia ecclesiastica per multa instituit, iustis in eam rem collatis redditibus: nouo Ecclesiam censu & vasis auxit. *Ordinauit in Ecclesiâ Bisontinâ quinque Archidiaconos cum maiori Archidiacono, qui vices Archiepiscopi supplerent: assignauitque eis redditus, quos pro sede acquisuerat. Collationes nihilominus prædictarum dignitatum, Camera Archiepiscopi; collationem verò maioris Archidiaconi, Decano & Capitulo liberè resignauit. Possessiones autem & redditus primi Archidiaconi assignauit in Luxouio: secundi assignauit in Fauverneyo: tertij in Treuâ: quarti in Grayaco: quinti verò in Salinis, & in villarum confinibus prædictarum. Præterea ecclesiam parochialem, in honorem S. Ioannis Baptiste, prope muros*

muros ciuitatis, readificauit: atque circum hanc cœmeterium benedixit: in quâ etiam instituit Baptisterium fieri per succedentium annorum curricula (exceptis tantum sabbatis sanctis Pasche & Pentecostes, & per octauas eorum.) Nam antea Ciues & suburbani, qui fuerant baptisandi, in baptisterio maioris ecclesiæ (S. Ioannis Euangelistæ, vbi exstat hodieque illud Baptisterium à S. Lino fundatum) baptisabantur. In aliis verò ecclesiis parochialibus instituit Fontes fieri: videlicet in ecclesiis S. Mariæ Iussani monasterij, S. Mauritij, Sancti Petri, & Sancti Laurentij. Claustrum quoque columnis & testudinibus adificauit, ab ostio ecclesiæ, quod ducit ad palatium, per partem illam, quæ Conuentus dicitur, & per partem Dormitorij vsque ad Refectorium. Priuilegium etiam à S. Macario Patriarchâ Ierosolymitano dudum huic urbi concessum, & per beatam Helenam delegatum, sed suo tempore iam deletum, per Romanum Pontificem renouari fecit. Hæc ipsis auctoris antiqui (quem non alium esse credimus à Ternatio, qui Migetium proximè sequutus est) verbis retulimus; vt appareret quàm alia esset quo illo ciuitatis Bisontinæ facies, ab eâ quæ nunc est: cum S. Ioannis Baptistæ parochialis ecclesia constituta esset prope muros ciuitatis. Quæ ecclesia, quòd baptisterium frequenter appelletur in vetustis libris ecclesiarum; id à Migetij ætate factum puto, qui sacros in eâ fontes primus constituit: & ad quam fortasse per annos aliquot, priusquàm in aliis quatuor prædictis ecclesiis baptisteria erigeret Migetius, è totâ ciuitate, accipiendi baptismi ergò accessum est. Quodnam illud priuilegium à Macario

rio vrbi concessum, nondum comperire potui.

De Migetij felici transitu, hæc subdit idem auctor : *Hic autem eius mos erat assiduus ; vt nocturnæ quieti membra traditurus, sese Sanctorū pignoribus commendaret; & à secularibus absolutus curis, in sanctâ contemplatione animum relaxaret, atque in piâ meditatione necessarium corpori soporem susciperet. In piâ ergo intentione, quâdam nocte soporatus, per visum ad principalem ecclesiam est deductus : Vbi contemplabatur quasi consistentem infinitam multitudinem Abbatum, quorum maior pars videbatur esse Sacerdotum. Inter quos unum recognoscebat hominem, quē (quod sibi nouerat familiarem, quia eius comes in Romano itinere exstiterat) interrogans, quæ tanta esset multitudo; audiuit omnes hos mundanam vitam finiuisse in B. Ioannis Euangelista seruitio. Quos Beatus Ioannes cum Leuitâ Stephano ad altare prædictæ ecclesiæ cum ineffabili cantus melodîâ deducebat, & sacris peractis officiis, omnes ab eius manibus viuificum munus percipiebant. Diuinâ itaque reuelatione est edoctus ; quod non alia eum maneret carnis resolutio, nisi in locis, B. Ioannis vicinis oratorio. Qui gratulabundus super tali visione, seque visitari Diuini respectus miseratione; oratorium B. Ioannis est ingressus : & ibi ex imo cordis profundo, lacrymis prorumpentibus, ad Deum extendens puram mentem, Dei clementiam secretis precibus inuocauit. Quo factò, ad domum quamdam Episcopatuî proximam declinauit, & ibi cum magnâ Abbatum multitudine, & Cleri, visitatus est : sacro se iussit oleo muniri, vnâ cū Corporis, & Sanguinis Domini perceptione. His peractis, astantes respiciēs, singulis pro exhibito officio gratias retulit : fessâque membra ad requiem*

ad requiem in Domino contradidit. Depositus est in ecclesia S. Pauli: ex veteri codice eiusdem ecclesiæ.

XXVII.

SANCTVS TERNATIUS.

SANCTVS Ternatius cōscripsit Bisontinorum Antistitū chronicon, eorūque res gestas; incipiens à B. Lino, qui fuit primus Pontifex de Romā missus à S. Petro Apostolo; & pertingens vsque ad Migeriū prædecessorē suum. Vt ne mireris, nos S. Lino primo Præsule gloriari; aut id neoterici alicuius cōmentum esse existimes, quod Ternatius, (qui nongentis circiter abhinc annis vixit) ex antiquorum traditione, monumentis consignauit. Idem Ternatius Ecclesiam Sanctis Petro & Marcellino ædificauit in campo Martio; vbi nunc est Abbatia S. Vincentij, de quā suo loco. Iacet in ecclesia S. Pauli: ex illius cœnobij tabulis.

XXVIII.

SANCTVS GERVASIUS.

SANCTVS Geruasius clarissimâ familiâ natus, Ternatij frater & successor: ab eo primū ad omnem pietatem institutus, ei denique excedenti

suffectus est vel nolens. Quo in munere, cum plebem sibi creditam, in vnitatem fidei studiosissime contineret, ob innocentiam vitæ charus omnibus fuit.

Geruasio Ternatij primi successor, nonnulli *Ternatium* eius nominis secundum subiiciunt, quem nos, emendatiores codices sequuti, consultò præmittimus: sicut & in omnibus ecclesiarum catalogis omitti videmus.

XXIX.

FELIX.

FELIX, infelicissimis moribus, & patrimonij Christi decoctor improbissimus, Canoniceorum Collegium, virtutum scholam, & officinam pietatis, in vitiorum omnium, & luxu academiam conuertit. Tanta quippe ipsius vel incuriam, vel prauo exemplo, irrepsit in Canonicos morum licentia; ut non modò sub eo, ex regularibus ac vitæ communi addictis, in proprietarios; sed etià è castis in obscenos, ex piis in sacrilegos, è pacificis in seditiosos, ex Clericis demum in milites euaserint. Ita infelix ille pastor commissum sibi gregem, non virenti doctrinæ gramine, non religionis pavit; sed lethali veratro, & noxiis vitiorum herbis, quasi veneno infecit. Hinc scandala in ciuitate; hinc contentiones, & iurgia; hinc etiam conflictus, & cædes
in Cle

in Clero & populo: adeò vt nonnulli ciues grauiter aliquando à Cañonicis læsi, cùm vêtum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. Timuit sibi in eo tumultu Felix: & scilicet veritus ne in se quoque impetus fieret, agente *Comite Montisbeligardi* clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit: Ex quo fertur nullam vnquã diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potius paterna miserentis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegisse.

Ob hanc verò ortam morum in Clero dissolutionem, factum putò, vt Canonici nonnulli melioris mentis, ad S. Pauli monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in necrologio S. Pauli multos huiusmodi legas, S. Pauli *Redditos* Cañonicos, ex S. Ioannis Canonici; & hunc in aliis: *X Cal. Martij, obiit Manasses ecclesiæ S. Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regulariter sepultus.*

X X X.

TETRADIVS II.

CORRUPTISSIME quoque vixit Tetradius (nonnullis *Tetrardus*;) cuius tempore natum sub Felice malum serpsit longius: & Clerus omnis, atque omnis Ordo disciplinam abiicit. Dissipatis denique nimio luxu, sacrarum familiarū bonis,

suffectus est vel nolens. Quo in munere, cum plebem sibi creditam, in vnitatem fidei studiosissime contineret, ob innocentiam vitæ charus omnibus fuit.

Geruasio Ternatij primi successori, nonnulli *Ternatium* eius nominis secundum subiiciunt, quem nos, emendatiores codices sequuti, consultò præmittimus: sicut & in omnibus ecclesiarum catalogis omitti videmus.

X X I X.

F E L I X.

FELIX, infelicissimis moribus, & patrimonij Christi decoctor improbissimus, Canonorum Collégium, virtutum scholam, & officinam pietatis, in vitiorum omnium, & luxu academjam conuertit. Tanta quippe ipsius vel incuriâ, vel prauo exemplo, irrepsit in Canonicos morum licentia; vt non modò sub eo, ex regularibus ac vitæ communi addictis, in proprietarios; sed etiâ è castis in obscenos, ex pijs in sacrilegos, è pacificis in seditiosos, ex Clericis demum in milites euaserint. Ita infelix ille pastor commissum sibi gregem, non virenti doctrinæ gramine, non religionis paut; sed lethali veratro, & noxijs vitiorum herbis, quâsi veneno infecit. Hinc scandala in ciuitate; hinc contentiones, & iurgia; hinc etiam conflictus, & cædes
in Cle

in Clero & populo: adeò vt nonnulli ciues grauiter aliquando à Canonicis læsi, cùm vêtum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. Timuit sibi in eo tumultu Felix: & scilicet veritus ne in se quoque impetus fieret, agente *Comite Montisbeligardi* clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit: Ex quo fertur nullam vnquâ diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potius paterna miserentis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegisse.

Ob hanc verò ortam morum in Clero dissolutionem, factum puto, vt Canonici nonnulli melioris mentis, ad S. Pauli monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in necrologio S. Pauli multos huiusmodi legas, S. Pauli *Redditos* Canonicos, ex S. Ioannis Canonicis; & hunc in alijs: *X Cal. Martij, obiit Manasses ecclesie S. Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regularitèr sepultus.*

X X X.

TETRADIVS II.

CORRUPTISSIME quoque vixit Tetradius (nonnullis *Tetrardus*): cuius tempore natum sub Felice malum serpsit longius: & Clerus omnis, atque omnis Ordo disciplinam abiecit. Dissipatis denique nimio luxu, sacrarum familiarū bonis,

suffectus est vel nolens. Quo in munere, cùm plebem sibi creditam, in vnitæ fidei studiosissimè cōtineret, ob innocentiam vitæ charus omnibus fuit.

Gerualdus Ternatij primi successori, nonnulli *Ternatium* eius nominis secundum subiiciunt, quem nos, emendatiores codices sequuti, consultò præmittimus: sicut & in omnibus ecclesiarum catalogis omitti videmus.

X X I X.

F E L I X.

FELIX, infelicissimis moribus, & patrimonij Christi decoctor improbiſſimus, Canonicoꝝ Collegium, virtutum scholam, & officinam pietatis, in vitiorum omnium, & luxu academiã conuertit. Tanta quippe ipsius vel incuriã, vel prauo exemplo, irrepsit in Canonicos morum licentia; vt non modò sub eo, ex regularibus ac vitæ communi addictis, in proprietarios; sed etiã è castis in obscenos, ex pijs in sacrilegos, è pacificis in seditiosos, ex Clericis demum in milites euaserint. Ita infelix ille pastor commissum sibi gregem, non virenti doctrinæ gramine, non religionis paut; sed lethali veratro, & noxijs vitiorum herbis, quãsi veneno infecit. Hinc scandala in ciuitate; hinc contentiones, & iurgia; hinc etiam conflictus, & cædes
in Cle

in Clero & populo: adeò vt nonnulli ciues grauiter aliquando à Canonicis læsi, cùm vêtum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. Timuit sibi in eo tumultu Felix: & scilicet veritus ne in se quoque impetus fieret, agente *Comite Montisbeligardi* clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit: Ex quo fertur nullam vnquâ diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potius paterna misereantis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegisse.

Ob hanc verò ortam morum in Clero dissolutionem, factum putò, vt Canonici nonnulli melioris mentis, ad S. Pauli monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in necrologio S. Pauli multos huiusmodi legas, S. Pauli *Redditos* Canonicos, ex S. Ioannis Canonicis: & hunc in aliis: *X Cal. Martij, obiit Manasses ecclesiæ S. Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regularitèr sepultus.*

X X X.

TETRADIVS II.

ORRVPTISSIME quoque vixit Tetradius (nonnullis *Tetrardus*): cuius tempore natum sub Felice malum serpsit longius: & Clerus omnis, atque omnis Ordo disciplinam abiecit. Dissipatis denique nimio luxu, sacrarum familiarū bonis,

suffectus est vel nolens. Quo in munere, cum plebem sibi creditam, in unitate fidei studiosissime contineret, ob innocentiam vitæ charus omnibus fuit.

Geruasio Ternatij primi successori, nonnulli *Ternatium* eius nominis secundum subiiciunt, quem nos, emendatiores codices sequuti, consultò prætermittimus: sicut & in omnibus ecclesiarum catalogis omitti videmus.

XXIX.

FELIX.

FELIX, infelicissimis moribus, & patrimonij Christi decoctor improbissimus, Canonicorum Collegium, virtutum scholam, & officinam pietatis, in vitiorum omnium, & luxu academjam conuertit. Tanta quippe ipsius vel incuriâ, vel prauo exemplo, irrepsit in Canonicos morum licentia; ut non modò sub eo, ex regularibus ac vitæ communi addictis, in proprietarios; sed etiâ è castis in obscenos, ex piis in sacrilegos, è pacificis in seditiosos, ex Clericis demum in milites euaserint. Ita infelix ille pastor commissum sibi gregem, non virenti doctrinæ gramine, non religionis pauit; sed lethali veratro, & noxiis vitiorum herbis, quasi veneno infecit. Hinc scandala in ciuitate; hinc contentiones, & iurgia; hinc etiam conflictus, & cædes
in Cle

in Clero & populo: adeò vt nonnulli ciues grauiter aliquando à Canonici læsi, cùm vêtum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. Timuit sibi in eo tumultu Felix: & scilicet veritus ne in se quoque impetus fieret, agente *Comite Montisbeligardi* clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit: Ex quo fertur nullam vnquâ diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potius paterna miserentis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegiſſe.

Ob hanc verò ortam morum in Clero dissolutionem, factum putò, vt Canonici nonnulli melioris mentis, ad S. Pauli monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in necrologio S. Pauli multos huiusmodi legas, S. Pauli *Redditos* Canonicos, ex S. Ioannis Canonicis; & hunc in aliis: *X Cal. Martij, obiit Manasses ecclesiæ S. Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regulariter sepultus.*

X X X.

TETRADIVS II.

CORRUPTISSIME quoque vixit Tetradius (nonnullis *Tetrardus*;) cuius tempore natum sub Felice malum serpsit longius: & Clerus omnis, atque omnis Ordo disciplinam abiicit. Dissipatis denique nimio luxu, sacrarum familiarum bonis,

suffectus est vel nolens. Quo in munere, cum plebem sibi creditam, in vnitatem fidei studiosissime contineret, ob innocentiam vitæ charus omnibus fuit.

Geruasio Ternatij primi successori, nonnulli *Ternatium* eius nominis secundum subiiciunt, quem nos, emendatiores codices sequuti, consultò prætermittimus: sicut & in omnibus ecclesiarum catalogis omitti videmus.

XXIX.

FELIX.

FELIX, infelicissimis moribus, & patrimonij Christi decoctor improbiſſimus, Canonice Collegium, virtutum scholam, & officinam pietatis, in vitiis omnium, & luxu academiam conuertit. Tanta quippe ipsius vel incuria, vel prauo exemplo, irrepsit in Canonicos morum licentia; ut non modò sub eo, ex regularibus ac vitæ communi addictis, in proprietarios; sed etià è castis in obscenos, ex piis in sacrilegos, è pacificis in seditiosos, ex Clericis demum in milites euaserint. Ita infelix ille pastor commissum sibi gregem, non virenti doctrinæ gramine, non religionis pavit; sed lethali veratro, & noxiis vitiorum herbis, quasi veneno infecit. Hinc scandala in ciuitate; hinc contentiones, & iurgia; hinc etiam conflictus, & cædes in Cle

in Clero & populo: adeò vt nonnulli ciues grauiter aliquando à Canonici læsi, cùm vêtum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. Timuit sibi in eo tumultu Felix: & scilicet veritus ne in se quoque impetus fieret, agente *Comite Montisbeligardi* clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit: Ex quo fertur nullam vnquâ diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potius paterna miserentis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegisse.

Ob hanc verò ortam morum in Clero dissolutionem, factum putò, vt Canonici nonnulli melioris mentis, ad S. Pauli monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in necrologio S. Pauli multos huiusmodi legas, S. Pauli *Redditos* Canonicos, ex S. Ioannis Canonicis; & hunc in aliis: *X Cal. Martij, obiit Manasses ecclesiæ S. Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regularitèr sepultus.*

X X X.

TETRADIVS II.

CORRUPTISSIME quoque vixit Tetradius (nonnullis *Tetrardus*): cuius tempore natum sub Felice malum serpsit longius: & Clerus omnis, atque omnis Ordo disciplinam abiecit. Dissipatis denique nimio luxu, sacrarum familiarū bonis,

bonis, res ecclesiastica in eas deuenit angustias; vt
Ecclesia Iussani Monasterij, Ecclesia Sancti Marcellini, (ita
 antiquus auctor æui illius appellat ædem sacram
 SS. Martyribu Petro & Marcellino) *Ecclesia S. Pe-*
tri (Apostoli,) *quæ sita est in medio suburbij, Ecclesia S.*
Pauli, & Ecclesia SS. Ferreoli ac Ferrucij; in quibus sin-
gulis singula fuerant olim congregationes; vix suum quæ-
que sacerdotem sustentare possent. Cui malo, aliis-
 que multis latè grassantibus, vt medicinam faceret
 Zacharias Pontifex, Bonifacium monachum An-
 glum, virum eruditione & vitæ sanctimoniâ clarum,
 Bisontinæ, aliisque Gallicis Ecclesiis lustrandis, cau-
 sisque Episcoporum & Clericorum auctoritate A-
 postolicâ cognoscendis præfecit. Qui Ecclesiæ Chry-
 sopolitanae consuluisse dicitur; piis consiliis excitando,
 atque ad Episcopale munus, extincto Tetradio,
 suscipiendum disponendo. *Albone*, tunc Canonico
 vitæ austerrimæ, & egregiæ virtutis. Eam porrò Bo-
 nifacio factam potestatem, ac delatum Apostolici
 742. per Gallias Legati munus anno 742, notat Baro-
 nius eodem anno: cùm præcedenti 741, questus es-
 set per literas apud Zachariam Papam, nominatim
 de luxu Episcoporum & Presbyterorum Gallia. Te-
 trardus demum è medio tollitur, cùm in venatione
 militem ageret, percussus ab apro, quem inse-
 quebatur.

XXXI.

A L B O.

 L B O non annis sed probitate morum gra-
uis, in Episcopali Sede constitutus est ma-
gno rei Ecclesiasticæ bono. Eius historiam
duximus operæpretium referre, ipsismet illorum
temporum scriptoris anonymi verbis.

*Hæc fratrum misera conuersatio, temporibus istorum
duorum Pontificum (Felicis & Tetradij) incorrecta per-
durauit, usquequò Deus, quia tempus miserendi eius ve-
nerat, super his dignatus est nunc providere. Destinauit enim
quemdam iuuenem, Albonem nomine, Chrysopolitana Ec-
clesiæ Canonicum, qui aliorum non consentiens ludibrio, san-
ctæ conuersationis studium quæsiuit. Hic vir, genere nobilis,
sed fide & religione nobilior exstitit: tantâ enim abstinentiâ,
labore, & vigiliis corpus suum attriuit; ut grauissimâ, &
ferè continuâ agitudine languens, Conuentum sequi vix
posset. Qui vitæ huius naufragia volens euitare, ad mona-
sterium Luxouiensè se transfudit; ubi ab Abbate & fratribus
loci, benignè receptus est. Albo, quem Diuina instruxerat be-
nignitas, consideratis religionis & Ordinis circumstantiis,
modum tam sagaciter retinuit, ut Adonus Prior dicti Mo-
nasterij, sanctitate & virtutibus quamplurimum adornatus,
& fratres dicti monasterij ipsum gratanter retinuissent, (si
voluisset) pro suæ humilitatis & modestiæ statu. Sed ille,
quem Deus suæ Ecclesiæ Pastorem prouiderat, ad recuperan-
dam*

dam Ecclesiam Chrysopolitanam, & fratres eius, qui in tam prauo statu constituti erant; acceptâ à Priore & fratribus licentiâ, ad dictam Metropolitanam ecclesiam remeauit. Interea Tetradus tyrannus (his ita peractis) venationibus inserviens, ab apro percussus moritur. Adeptus igitur Albo, cōsistentibus Cuius Pontificatus officium; fratres alloquitur, eisque verbis benignissimis quid Luxouij didicerat indicauit, & ut more illorum religiosorum, viuerent, ammonuit. Qui (quia consuetudo altera est natura) responderunt, se non aliter velle viuere; sed sicut consueuerant orabant, ut eos vitare permetteret. Videns autem Albo se nihil proficere, Abbatem Luxouensem censuit consulendum. Abbas verò videns eum zelo Dei duci; ad eius roborandam bonam voluntatem, dictum Priorem Luxouensem Adonum, suâ fultum auctoritate, eidem Archiepiscopo dedit adiutorem. Venientes igitur ad nostram matrem Ecclesiam, prefati Archiepiscopus & Prior; fratres satis aptè sunt alloquuti, nunc quidem blâditiis, nunc verò terroribus, ut à dissolutione suâ discedendo, se regulari disciplinæ submitterent, hortabentur. Qui omninò nec potestate, nec minis molliri potuerunt; sed moti ad contumelias deuenerunt. Quod cum viderent Archiepiscopus & Prior (scilicet ipsorum pertinaciam & duritiam cordis,) proposuerunt illis vnum de duobus eligendum: aut obediendo mandatis regulæ, Deoque seruiendo in monasterio disciplinatè viuerent; aut de monasterio exeuntes, quamcumque viam sibi viuendi sumerent. Quod illi audientes, quatuor ipsorum simpliciores, se ditioni Archiepiscopi subdiderunt; alij stoliditate tumentes, & in suâ iuuentute cōfidentes, viam latam quæ ducit ad mortem aggressi sunt. Ordinat

dinatis denique fratribus, & regulari disciplina restitutus, Adonus Prior vale dicens Archiepiscopo, ad propria reuersus est. Qui Archiepiscopus à suo numquam recedens proposito; sed (ne iactantia videretur,) occultè sub triticeos panes, alios tenues ex hordeo supponebat pro vitâ suâ; triticum frangens, aliis erogabat. Similiter dum alij vinum biberent, ipse aquâ in vitro obscuro, vino modico desuper infuso bibebat: Et in orationibus, ieiuniis, vigiliis, tam efficax erat; vt in medio mundi positus, nouus efficeretur Eremita. Nam cum apud Chrysopolitanam urbem moraretur, domus eius Baptisterio adhaerebat, in quo multorum Sanctorum reliquia tenebantur. Nocte de stratu suo, nemine sciente consurgens, ad orationem Deo tantum teste pergebat, ostio diuinitus reserato, attentè psallebat in Baptisterio. Sed cum hoc multi temporis spatium ageret, tandem ab vno Diacono res manifestata est: qui Diaconus longè stans, vt factum viri sancti videret & agnosceret plenius, vidit dum vir Dei accederet, ostium cum clauis seratum, nemine tangente aperiri: illoque ingrediente, diutissimè silentium erat: postea voces audiuit tanquam multorum psallentium, per spatium quasi trium horarum. Ipsoque viro sancto recedente, ostium seratum (vt prius) inueniebatur: Commotoque signo, vir Dei, vt vnus recens ex aliis, ad officium veniebat. Tandem post multos annos Episcopatus sui in pace quieuit. Sed cum iam sui corporis dissolutionem imminere sentiret; dilecto sibi Vandeberto, castitatis & continentiae armis accincto, & in virtutum deuotione composito, consensu Cleri & populi, Ecclesiae curam pastorem commisit, quam ipse viriliter cuncta regens, ac paterno affectu disponens, parui licet temporis in-

172 IOAN. IAC. CHIFFLETII
teruallò , piè ac strenuè gubernauit.

XXXII.

V V A N D E L B E R T V S.

AL BONI igitur adhuc superstiti successit in Episcopatu Vvandelbertus (qui & Vvandalbertus, Gaudalbertus, Vvandeibertus & Gandalbertus,) vir ut precibus , sic ieiuniis , & corporis castigationi addictissimus, atque (quod solidæ virtutis argumentum sit) de se quamdemississimè sentiens : qui decessoris sui vestigia sequutus, in munere piè ac strenuè obeundo , cum quoque aliquantulo pòst tempore sequutus est, felici morte ad vitam immortalem traductus.

XXXIII.

E U R O L D V S.

EV R O L D V S seu *Eurordus* , (quibusdam *Curol-*
dus, aliis *Conradus*) populum suum rexit quic-
tissimè:& auctâ re ecclesiasticâ, anno duodecimo sui
Episcopatus excessit è viuís.

XXXIV..

XXXIV.

AURULCVS.

VRVL CVS, vel *Arulcus* (qui & nonnullis *Arnulphus*,) illustris genere, & rerum gerendarum peritiâ celebris: tum virtutû cæterarum, tum maximè virginitatis ac puritatis integerrimæ nomine, Deo iuxtâ atque hominibus charus fuit.

XXXV.

HERVEVS.

HERVEVS (quibusdam *Hermes*, sed forsan mēdosè) eâdem, quâ *Aurulus* clarissimâ familiâ natus; postquàm Episcopali officio aliquandiu magnâ laude perfunctus est; mortem quæ horrore esse solet, ingenti lætitiâ (qui fructus est piæ actæ vitæ) excepit.

XXXVI.

SANCTVS GEDEON.

SANCTVS Gedeon homo mitissimus, & ad omnem modestiam compositus; summâ animi

- æquabilitate vidit ciuitatem à Barbaris penè flammis absumptam: adeoque afflictam rem ecclesiasticam, vt ex redditibus ecclesiarum S. Ioannis, & S. Pauli, vix tres ministri possent sustentari. Eam ciuitati cladem facile senferim illatam à Saxonibus, qui anno 773 rebellarunt aduersus Carolum Magnum, in *Desiderio* Longobardorum Rege debellando occupatum; & cum ingenti exercitu hæc illac effusi, permulta Regni Francici loca, & nominatim Christianorum ecclesias, ferro flammæque vastarunt.
778. Quod idem anno 778 fecisse leguntur, cum Carolus Magnus in Hispaniâ aduersus Saracenos dimicaret. *Baronius anno 773, num. 13; & 778, num. 3, & seqq.*

Bibliotheca Cluniacensis ab Andreâ Quercetano nuper collecta, in chronologiâ Abbatum, & in chronico refert; Bernonem primum Cluniacensem Abbatem ordinatum fuisse à S. Gedeone Archiepiscopo *Bisuntino*, anno 910. Sed illud, vndecumque irrepsit, haud dubiè mendum est: Gedeonem enim, (qui vnicus est, & *Bernone* Abbate multò antiquior) nostri omnes Catalogi, atque annexarum historiarum ratio, hunc in locum vt referamus planè cōpellunt. Certè vtriusque illius libelli auctores, non videntur valdè antiqui: erroris verò occasionem mox indicabo, in Bernuino.

XXXVII.

BERNVINVS.

BERNVINVS, quibusdam *Berminius*, & *Germinius* (cui in antiquissimis S. Stephani, & S. Pauli catalogis, *Boni* cognomen adiectum vidimus) Illustri Regum Australiorum prosapia satus, magno ecclesiæ Bisontinæ emolumento, Archiepiscopalem dignitatem adeptus est. Nam in primis basilicam S. Ioannis, quæ sub Gedeone in illâ ciuitatis clade conflagrarat, à fundamentis restituit, opere magnifico. Prudentibus, & integræ fidei viris ad sua consilia adhibitis; in Clero instituendo, curâque re ecclesiasticâ, insignem operam posuit. Magnates de genere suo; videlicet Reges, Duces, Comites, Barones, & alios Christi fideles adiit, & præcipuè Constantinum Sextum, tunc Imperatorem Romanorum (imperauit Constantinus VI, cum Irene matre ab anno 780, ad 780. 790: solus verò, à 790; ad 797) ut eorû auxilio ecclesiæ inopiâ releuaret. Quâ Ecclesiam largissimâ liberalitate ditauit: aureis & argenteis Crucibus, Calicibus, Casulis, Dalmaticis, tunicis, palliis, Cappis, velis, cortinisque & possessoribus ditauit, atque ampliauit. Monasteria urbis similiter reparauit: altare maius incomparabiliter adornauit auri & gemmarum fulgore: innumerabilia vasorum inibi acquisiuit genera, pulchritudine & valore, nullo pretio taxanda: illudque consecrauit, & templum reconciliauit in honore Domini
nica

nica Resurrectionis, & victoriosissima Crucis, atque perpetua Virginis Mariae Dei genitricis, & præcipuè Sanctorum Ioannis Apostoli, Stephani Protomartyris, Leuitæ Vincentij, Martyrum Ferreoli & Ferrucionis. In quo quidem altari (sermo est de maiori altari S. Ioannis, quod hodiè-que aureâ tabulâ, & gemmis Bernuini liberalitate collatis nitet) reliquias inseruit: videlicet de præsepio Domini, & de Sepulchro eius: de capillis S. Mariae: de Planetâ S. Ioannis Euangelistæ: de Dalmaticâ, cum parte sanguinis S. Stephani: de reliquiis S. Ioannis Baptistæ: de reliquiis sanctorum Ferreoli & Ferrucij, Epiphanijs, & Isidori, Innocentium, Mauricij, & sociorum eius, Germani, & Antidij Chrysopolitanorum Episcoporum, Ioannis Confessoris de territorio Lingonenſi, cum multis alijs reliquijs. Hæc ex antiquo codice: in quo etiam notatur, Canonicos matris ecclesiæ S. Ioannis, Bernuino Archipræsule defuisse esse regulares. Ita forsan visum optimo Antistiti, ut modicâ hac relaxatione, malo alicui grauiori occurreret.

811. Anno 811, subscripsit *Bernoinus* testamento rerum mobilium Caroli Magni, in quo *Vesontio* cum alijs viginti ciuitatibus in partem bonorum vocatur. *Eginartus*. Et recentior illius mentio habetur in capitulis Regum Franciæ, lib. 2, cap. 25, initio: *In Vesontio, quæ est diœcesis Bernoini Archiepiscopi, Heiminus Episcopus, & Monogeldus Comes, &c.* quod capitulum à Ludouico Pio datum putat Baronius, anno 819. Obiit autem Bernuinus (cùm multos annos præfuisset) pridie Idus Aug. sepultus in *Abbatia S. Viti*, sexto circiter
- 819.

eiter ab vrbe milliario sitâ, quam à Constantino Imperatore acceperat, *ex ms.* Ea Abbatia nunc prorsus deleta est.

Bernuinum Archiepiscopum Bisontinum, consecrasset *S. Odonem* Abbatem Cluniacensem, anno 926; habet Chronologia Abbatû Cluniacensium, relata in Bibliot. Cluniacensi. Verùm cùm citatis annis vixisse constet Bernuinum: & alium eiusdem nominis, ipso recentiorem, nullum habeant catalogi etiam antiquissimi, nec vltra Hugonem primum perducti: cogimur in eâ chronologiâ errorem agnoscere. Verùm quisquis ille est Episcopus, qui Sacerdotem inaugurauit *S. Odonem*; de eo legitur sub finē lib. i, vitæ *S. Odonis*, per *Ioannem* monachum, eius æquæuum ac discipulum scriptæ: si quis canis cibum ab illo benedictum deuorasset, eum quasi accepto veneno præsentissimo, quamprimum interire solitum: *S. Odonem* præ animi demissione renitentem, tamen ab eo Episcopo ad suscipiendam sacerdotij dignitatem fuisse permotum; atque etiam eius rogatu libros quosdam conscripsisse. In chronico verò Cluniacensi à centum circiter annis conscripto, dicitur fuisse *Episcopus Bisontinus*. At in alio opusculo, quod inscriptum est *Chronologia Abbatum Cluniac.* qui *S. Odonem*, non quidem sacerdotem, sed Abbatem ordinauit, dicitur esse Bernuinus Archiepiscopus Bisontinus. Ego *S. Odonem* à Berengario Archiepiscopo Bisontino (de quo postea) & initiatû sacerdotio, & Abbatem consecratum puto: ac pro *B.*, aut

Ber, Berengarij notâ, Bernuini suppositum nomen. Cùmque aut coniectura haberetur, aut certo aliquo testimonio constaret, Bernonem inauguratum fuisse Abbatem ab eo Archiepiscopo Bifontino, qui S. Odonis consecratorem proximè præcesserat: facile fuit. Gedeonem Bernuini decessorem scribere pro Theodorico, qui Berengarium immediatè antecessit. Theodoricum enim verisimile est, Bernonem (qui priùs Abbas fuit cœnobij Balmensis in diœcesi Bifontinâ, quàm Cluniacensis) anno 910, Abbatem consecrasse.

XXXVIII.

AMALUVINVS.

AMALVVINVS seu *Amalguinus*, ob eximiam prudentiam, & suauitatem cōsuetudin is, omnibus quidem, sed Regibus maximè ac Principibus charissimus fuit. Abbatiam Sancti Pauli auxit prouentibus: aliàsque multas suæ diœcesis ecclesias exhaustas refecit, ac restituit afflictas. Hunc verò esse
 840. putamus *Amaluuinum Archiepiscopum*, qui anno 840, Indict. 3, subscripsit edicto Imperiali, quo Lotharius recens factus Imperator, Sedem Remensem restituit Eboni, qui vt refert Flodoardus lib. 2, hist. Eccl. Rem. cap. 19, & 20.) ob quædam crimina fuerat depositus.

XXXIX.

X X X I X.

A R D V I C V S.

AR D V I C V S pietati, & augēdis Ecclesiæ opibus intentus, acquisiuit Ecclesiæ S. Steph. ad luminaria cōcinnanda, salariū Ledonis, de manu Clotharij nepotis Karoli Regis (nēpe Calui.) *ms. codex S. Steph.*

Notat Flodoardus libro tertio historiæ Eccles. Remensis, cap. 20, dedisse *Arduicum* epistolam ad Ludouicum Alemannorum, Hunnorumque Regem, & fratrem Caroli II, Galliarum Regis, cognomento *Calui*, pro Bertulpho Treuerensi Archiepiscopo, cum Hincmaro Remensi, Remigio Lugdunensi, Erardo Turonensi, Adonē Viennensi, Egilone Senonensi Archiepiscopis; sed tempus tacet.

Anno 859, interfuit vniuersali Synodo Tullensi, apud Saponarias: cuius acta nusquam antea edita dedit Baronius in annalibus: simulque duas Synodales epistolas; alteram ad Vvenilonem Senonensem Archiepiscopum; alteram ad Episcopos Britannix; cui vtrique præfixum inter cætera *Ardoici Vesontionum Metropolitanæ Episcopi* nomen.

Vndecim post annis, adhuc vixisse cōstat Arduicū: cū anno 870, præfuerit cum Remigio Lugdunensi, & Bertulfo Treuirensi Archiepiscopis, multorum Episcoporum Synodo apud Attiniacum villam cōgregatæ, in causâ vtriusque Hincmari, *Remensis* sci-

licet,

licet, & *Laudunensis*. Quam Synodum Baronius anno 870, num. 35, *latrocinalem* vocat: nec immeritò, si Hincmari Remensis improbitatem attendas; quo agente Hincmarus iunior, Laudunensis Episcopus, eius suffraganeus & nepos, interceptus in itinere, & spoliatus, ad Synodum indecorè pertractus est. Cæterùm, Episcopos eò conuocatos non tulisse in eum depositionis sententiam; quin lacrymis potiùs ac gemitibus, suam in iuniorem Hincmarum (qui pessimè ab Hincmaro Remensi, atque à Carolo Rege habebatur) propensionem testatos fatetur ipsemet Hincmarus Laudunensis, libello, quem obtulit Ioanni octauo Papæ, in Concilio Ticinensi, anno 878; qui inter eius epistolas post centesimam vndecimam positus legitur: & refertur à Baronio, anno 878. Arduicum certè nostrum fauisse (quod æquum erat) Hincmaro iuniori, liquet vel ex epistolâ ipsius Hincmari Remensis, apud Flodoardū lib. 3, cap. 21, quâ apud nepotem suū queritur, quòd per *Arduicum Venerabilē Vefontionensem Archiepiscopum*, ad se misisset breuiculum quoddam profitendum & subscribendū.

Ad hæc, Arduico, pro tribus villis, *Canennaco*, *Cāpaniis*, & *Alisiaco*, quas ab ipsius decessoribus olim possedissas *Atto Comes* Regis consanguineus obtinebat; aliquot alia bona restituit Rex ipse Hlotharius, dato diplomate cal. Febr. anno Regni sui 14, Indiçt. 3, cū esset in itinere ad Sedem Apostolicam. Quā chartam; & alias complures mihi pro suâ beneuolentiâ spectādas dedit vir magnę probitatis & eruditionis

tionis D. Franciscus *Dorival*, sacræ Theologiæ & Iuris Canonici Doctor, atque in Metropolitano Capitulo Bisontino Canonicus, & Archidiaconus, dictus *Luxowiensis*. Porro datum est illud instrumentum, à Lothario III Rege, Lotharij Imp. filio, & nepote Caroli Calui; anno quo obiit in reditu ab Vrbe: qui videtur esse Christi 870, si bene hîc notatur Indictio tertia: cùm tamen eum plerique anno 869, Indictione secundâ obuisse dicant: Et sine controuersiâ, malè Baronius, eius obitum refert in annum 868. 870.

X L.

THEODORICVS I.

THEODORICVS, clarus genere, sed facundia, & in dandis consiliis, prudentiâ ac moderatione illustrior, Abbatiam, quæ dicitur *Castrum Caroli*; castellum item *Choys* cum villis adiacentibus, acquisiuit ecclesiæ suæ; aliisque multis eâ bonis auxit. *ex manuscriptis.*

Eo verò sedente Carolus Caluus, anno 876, à natiuitate ducto, ipso die Natiuitatis Domini in Imperatorem vnctus & coronatus, celebratâ Ticinensi Synodo, in Gallias per *Vesontium* rediit. *Aymoinus lib. 5, cap. 32.* Tuncque fortassè Vincentij Martyris reliquias Bisontinæ ecclesiæ donauit; quas in veteri codice

dice rituali S. Ioannis, Vefontionem ipse attulisse dicitur. Eodémque anno 876, Carolus Generalem Synodum Pontigonensem Apostolicâ auctoritate indixit: cui vndecimo cal. Iulij, Indictione nonâ inchoatâ, solutâ verò 17. cal. Aug. interfuit *Theodoricus Archiepiscopus Bisontinus*, cum maximâ parte Episcoporum Galliar: quos malè *Tillus* in ordinibus magnatum Franciæ, Ticinensi conuentui præsentés facit; & Conciliorum Ticinensis, ac Pontigonensis Patres sic recenset, quasi Ticini omnes conuenerint: cùm aliter factum constet ex Aimoino, & aliis scriptoribus.

- Ioannis octauæ Papæ, plures exstant ad Theodoricum epistolæ: in quibus eum leges à Pontifice dictum, nunc Byzentiensem, *epist. 151, Indict. 11, anno 878*: nunc Bisincorensem, sed mendosè, *epist. 110, eâdem Indict. 11*: modò Sanctæ Chrysopolitanæ Sedis Archiepiscopum, *epist. 245, datâ 20 Iunij, Indict. 13, anno 880*. Epistolâ verò 243, eâdem die anni eiusdem 880 datâ, rogat Ioannes VIII Carolum Regem (nempe *Carolum Crassum*) vt restitui cûret res Ecclesiæ Bisontinæ, quas *Hubo* eius Fidelis inuaserat: quâ de re multis questum apud se dicit *Theodoricum Sanctæ Chrysopolitanæ Sedis Archiepiscopum*.

Agente quoque Theodorico, restituit *Zuentobolchus* Rex ecclesiæ S. Stephani *villam Pauliaci*. *ms. codex S. Steph.* Fuit ille Arnulphi in Germaniâ Imperatoris filius (*Zuendibolchum* & *Zuendebaldum* quidam vocant) Lotharingiæ Rex à patre constitutus anno

895: qui propagandi regni cupiditate Burgundiam inuasit. *Regino.* 895.

Theodoricus verò post multorum annorum Archiepiscopatum, prauidens exitum suum, omnia sua pauperibus erogauit; saluis, quæ ecclesiæ debebantur, bonis: suosque conuocatos ad pacem hortatus, fœliciter excessit.

X L I.

B E R E N G A R I U S .

BERENGARIUS nepos Theodorici, (cui successit in Archiepiscopatu, raptus, & intro- nizatus communi electione ante altare S. Stephani, cuius erat Canonicus) doctus fuit hæreticorum insectator: sed propter Ayminum hæreticum excœcatus, Vicarium habuit in officio Pasto- rali Stephanum Bellicensem Episcopum: & decimo tertio sui Sacerdotij anno in pace quieuit. *hec ipsis ve- terum manuscriptorum verbis.*

In diplomate sine datâ, quo Hugo primus multa Ecclesiæ S. Stephani conferre se testatur beneficia; mentio est ecclesiæ S. Martini de Tarceniaco, olim à Be- rengario Archiepiscopo, S. Stephano collatâ.

Eius verò tempore, & iussu *Stephanus* Bellicensis Episcopus, transtulit ab ecclesiâ S. Petri, villæ quæ *Domnipetra* dicitur, ad castrum Monrisbeligardi, corpus S. Maimbodi Martyris, natione Scoti: cuius festum

festum in diœcesi Bisontinâ, 23 Ianuarij. Et fertur Berengarius, qui à sacrilegis hæreticis excæcatus fuerat; in eâ S. Maimbodi releuatione, visum miraculo recepisse.

Ayminus.

IN vetusto ms. catalogo S. Stephani, Berengariû sequitur *Ayminus inuasor, vocatus pseudopiscopus, non receptus*: propter quem excæcatum diximus Berengarium.

915. Haud dubiè hic est *Leoninus* Archiepisc. Bisontinus (vt legit Paradinus lib. 2 hist. Lugd. cap. 26,) vel melius *Eiminus Vesontionensis* (vt habet Seuertius;) qui cum pro Bisontino Archiepiscopo, de facto non de iure se gereret, interfuit Synodo Prouinciali Cabilonensi, celebratæ anno 915, Indiçt. 3, vt ex antiquis tabulis refert Seuertius in *S. Geraldo* Marisconensi: non autem circa annum 883, sub Carolomanno, vt vult Paradinus loco citato.

Gontherius.

IN catalogo ms. S. Stephani, *Gontherius vocatus Episcopus*: quidam codices *Hontherum* habent.

XLII.

G Y R F R E D V S.

GYRFREDVS, (nonnullis *Gerfredus*, aliis *Godofredus*, & *Guyfredus*) interfuit nationali Synodo, in Abba

in Abbatiâ Trenolchianâ celebratâ anno 944, in 944.
quâ decretum est, vt reliquiæ, quas monachi Trenolchiani inde eduxerant, secumque in Aruernense *S. Portiani* Monasterium secedentes asportarant, eidem Trenolchianæ Abbatîæ restituerentur. De hoc Concilio vi de San-Julianum, & Seuertij chronologiam. Exstat insuper in archiuo Capituli, instrumentum contractus cuiusdam initi, inter Gyrfredum Archiepiscopum, & *Vilencum* virum Illustrissimum, vnum ex fidelibus *Ugonis* Comitis; datum *U, Cal. Ianuar. Anno VIII, regnante Conrado Rege.* Is videtur esse annus Christi 947.

947.

XLIII.

G V I D O.

GVIDO, seu *Vido* Gyrfredum sequutus est. Malè cum Golusius & alij quidam dixerunt fuisse postea *Calixtum Secundum* Summum Pontificem, quo hic multis annis est antiquior; vixit quippe sæculo decimo; sedit verò Calixtus II, sæculo duodecimo, ab anno 1119, ad 1124. Sed fortè errori occasionem dedit, quòd Calixtus secundus, (qui antea Guido) *patriâ Bisontinus* fuit, filius Guillelmi, & frater Stephani, Burgundiæ Comitum; Archiepiscopus item, non Bisontinus, sed Viennensis; quo in officio constitutum Paschalis II, controuersia de maternitate Ecclesiarum S. Ioannis, & Sancti Stephani

a a

phani

phani dirimendæ delegavit; vt inferiùs referemus in Guilelmo primo.

X L I V.

G V I C H A R D V S.

GVICHARDVS, seu *V-vichardus*, Germanus, Monachus, & Abbas vallis S. Georgij, electus est Archiepiscopus Bisontinus, sub Othone tertio Rege. *Franc. Belleforestius tom. 1, cosmogr. volum. 2, lib. 3:* atque ex illo *Arnoldus V-vion lib. 2, ligni vitæ, cap. 19.*

Refert verò Chronicon Cluniacense (in bibl. Cluniac.) *S. Maiolū* (qui anno 954, electus est in quartum Cluniacensium Abbatē, obiitque anno 994,) vocatum fuisse electione ad Ecclesiam Bisontinensem: sed vel priuatæ vitæ amore, vel propriæ imbecillitatis conscientia, id honoris, atque oneris non suscepisse: quod deinde aut *Guichardo*, aut fortasse *Guidoni* delatum putamus; vel certè etiam *Leutaldo*: cui ex tribus, incertum.

X L V.

L E V T A L D V S.

LEVTALDVS (aliis *Leotoldus*, *Leuraldus*, & *Ieoroldus*) *S. Maioli* successorem *S. Odilonem*, Abbatem

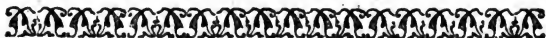
batem Cluniacensem consecrauit, die Pentecostes
anni 994. *bibl. Cluniac.*

XLVI.

H E C T O R.

HECTOREM acquisiuisse S. Stephano Capellam *S. Iustini de Camborniac*, habet charta Sancti Leonis IX Papæ, data 16 cal. Decemb. Pontif. 1, Indict. 3, anno verò Christi 1049 : *ex archiuo Capituli*. In Necrologio S. Pauli, obiisse notatur sexto calendas Nouembris.

Bertaldus.

INTER Hectorem & Vvaltherium habetur in catalogo quodam S. Stephani ms. qui in Hugone primo desinit, antepenultimus hic : *Bertaldus pseudoepiscopus non receptus.*

XLVII.

V V A L T H E R I U S I.

VVALTHERIVS, seu *Galtberus*, in corpore affecto mentem integram gessit: homo mansue-

aa 2

tus,

tus & pius, sed sanitatis imbecillo statu, & valetudini ut plurimum obnoxius. Is quodam tempore, cum morbo contumaci virgeretur, desperatus à Medicis, à beato Agapito Martyre curatus est; prout ex antiquo, adeoque ipsius Vvaltherij æquali scriptore tibi referimus, ipsi finet illius verbis, quæ habentur in libris lectionum ecclesiasticarum S. Ioannis, & S. Stephani, 20 Aprilis.

Caput S. Agapiti, à venerabili Celidonio Archiepiscopo, qui tunc civitati præerat (cùm nêpe à Theodosio secundo Vefontione missum est,) in ecclesiâ S. Stephani, in medio scilicet choro fuit reconditum. Super quod, altare quatuor columnis argenteis sustentatum, decentissimè fuerat edificatû. Verùm quia memoria literis ita traditum non fuerat, nisi quantum quorundam relatio nõ satis firma suggererat, pretiosissimum munus longo tempore latuerat: sed miraculis, quæ per eius meritum Dominus faciebat, cunctis circumquaque manentibus Virtus Divina innotuerat: præstabatur namque ibi cæcis visus, surdis auditus, claudis gressus, loquela mutis, mundatio leprosis; salutem denique se petentibus Martyr tuebatur, vulneribus medebatur, morbi diuersi generis ab ipso pellebantur: sic cunctis repertis partibus Medicina, de toto non erat dubitandum in Martyre. Vnde, cùm eius miraculorum multitudo occurrat permaxima, quæ partim ab incolis civitatis sunt visa & audita, partim verò illustrium senum virorum relatione credita; vnum, quod nostris factum constat temporibus, quodque ab ipsius ore Venerandi Vvaltherij Archiepiscopi sæpe audiuimus, particulariter huic nostro opusculo inferere opportunum duximus. Erat enim hic

Vir

vir simplicitate admodum praeclitus, virtute patientia praemunitus, humilitate magnificus, caritate conspicuus: quem corporis natura infirma & imbecillis quodam tempore & accidentibus ita infecit; adeo omnibus modis, febribus (ut ipse solitus erat referre) egrotavit, quod cibi potusque usum omnino amiserat, vixque lassescente spiritu anhelabat. Huic vero cum nulla Medicorum ope subuentum esset, cumque sibi deesse humanum auxilium praesensisset, statuit Diuinum querere, & ad Medicorum potissimum Christum confugere. Ad altare namque beati Agapiti se deferri praecepit; spe & fide roboratus accessit; Christi Martyri, quatenus sibi apud Dominum subueniret, corde & animo supplicauit. O mira Dei clementia, mira potentia, quae nunquam deest credentibus! Ipse namque omnipotens, qui B. Petro (ut solueret eum de carcere) Angelum suum misit; famulum suum & Martyrem Agapitum, pro hoc egroto orantem copiose audiuit, & eundem Christum ad soluenda eius infirmitatis vincula de supernis sedibus adesse constituit. Visus est enim B. Agapitus in similitudinem candentis pueri sancti adesse, & signo Crucis manu propria sibi benedicere, ac eo modo salutare antidotum suggerere; Surge, inquit, Valtheri, de sospitate securus, de sanitate certissimus, de visione letissimus; nihil dubites, nihil haesites, quia ecce sanus factus es. Quae vox certe ita Praesulem nostrum sanum reddidit, ac si nullum infirmitatis dolorem unquam pertulerit.

Ceteris transactis multorum annorum curriculis, cum iam Ecclesia nostra existeret vetustatis, & cum ferè solutis murorum compagibus patesceret ruinis, Valtherus scilicet beatæ memoriae Archiepiscopus (cuius supra memoriâ habuimus)

cæpit edificare aliam amplioris magnitudinis, infra ambitum suum priorem ecclesiam muris inter se distantibus non nimio spatio continentis: qui quod conceperat mente, non implevit; statim enim natura concedens, in Domino quicuit.

Hæc ibi de Vvaltherio: cuius obitus sic notatus est in Necrologiis: 4 Nonas Octobris, obiit Bisontinus Archiepiscopus Galtherus, qui ecclesiam S. Stephani readificauit. Porro species illa, quâ se S. Agapitus visendum Vvalthero præbuerat, rectè exprimit ætatem, (annorum scilicet quindecim) in quâ beatus Martyr, acerbissima pro Christi nomine tormenta, ac mortem, apud Prænestinam Italiae ciuitatem, tulit. Celebris est eius memoria in Ecclesiâ, die 18 Augusti: & eius, Martyrologia, Romanum, Bedæ, Vsuardi, Adonis, alijque auctores magnâ laude meminerunt: tametsi de eius sacro capite Vesontionem translato, deque iis quæ ibidem consequuta sunt miraculis, illorum nemo (quod sciam) quidquam habet.

Inter Vvaltherum & Hugonem primum reponendus esset Albertus Archiepiscopus Bisontinus; si quis esset, qui anno 1025, adfuisset Concilio Anfano, in causâ Burchardi Viennensis, & Gauisleni Matifconensis celebrato: sed mendum puto irrepsisse in *San-Julianum*, qui lib. de antiq. Cabilonens. Albertum quemdam Archiepiscopum Bisontinum, dictæ Synodo præsentem facit. Nam idem auctor lib. de antiq. Matifcon. dum eos recenset, qui eidem Anfano Concilio interfuerunt, Albertum hunc omittit: quem etiam præterit *Seuertius*, qui Concilium illud

illud ex antiquis tabulis refert. Mirum certè sit, si sedem Bisontinam hic Albertus tenuit, cuius ne in vno quidem catalogo, etiam antiquissimo, & qui in Hugone primo desinat, mentionem reperiatis. Etsi non valdè difficulter legi potuit à San-Juliano, *Alberti* nomen pro *Vualthero*: qui absque dubio, anno 1025, 1025. Bisontinæ ecclesiæ præerat, fuitque (vt sexcentis monumentis constat) immediatus Hugonis primi decessor.

XLVIII.

BEATUS HUGO I.

H A V D scio, an in Præsulū nostrorum chronologiā quidquam obscurius, vel difficilius, quā huic Hugoni, & tribus eiusdem nominis successoribus, suū cuique tempus rectè assignare: tanta est recentiorum in sentiēdo diuersitas, tāta etiam penuria testimoniorum, vt vix appareat, vbi pedem figas. Hoc tamen duce Deo, plurimis monumentis magno labore cōquisitis, atque ad temporum rationes expensis, nos effecisse credimus; vt iis perlectis quæ pauca subiiciemus, quod cuique ex Hugonibus conueniat, in promptu sit dignoscere.

Hugo igitur primus, (quo nullus prior eiusdem nominis, qui in antiquis Precum Bisontinarum Calen

Calendariis *Beatus* optimo iure scribitur) cognomēto *Salinarius*, clarissimā apud Salinas familiā natus (vnde passim in diplomatis *Hugo Salinensis*, vel *Salinis oriundus* dicitur,) Canonicus primū Bifontinus fuit in ecclesiā S. Stephani, & *Rodulphi Burgundionum* Regis capellanus; tum Abbas Commendatarius S. Pauli Bifontinensis, post *Albericum*; inde Bifontinus Archiepiscopus ab anno 1031, ad 1067, aut certē 1066, vt planum fiet ex iis quæ dicturi sumus.

Et primò quidem, Vgonem, priusquā esset Archiepiscopus Bifontinus, reādicasse ecclesiam *Sancti Anatolij Salinensis*, in eāque Ordinem Canonicum instituisse, constitit mihi ex triplici instrumento archiui S. Anatolij: primum est *Rodulphi Burgundionum* Regis, datum anno Incarnationis 1029, regni *Rodulphi* Regis 35; in quo hæc habes inter cætera: *Notum volo fieri cunctis regni Principibus tam presentibus quā absentibus, necnon ecclesiarum ordinibus, Vgonem nostrum capellanum, cognomento Salinarium, Sanctique Stephani Chrysopolitane Urbis Canonicum, nostram presentiam adiisse, humiliterque postulasse, vt res quas Ragenaldus Comes, in valle Salinensi, vel in cæteris locis dedit Sanctis Simphoriano & Anatolio, glorioseque Virgini Agathe, vel ipse supradictus Comes, vel ipse Vgo edificator loci illius, vel cæteri datores, corroboraremus ad honorem Dei, eorundemque Sanctorum, atque ad refectionem Salinensium Canonicorum. Cuius petitioni libenter annuentes statuimus, &c.* Alterum est *Henrici tertij* Regis, datum Aquisgrani, quinto Idus Iulij, anno Incarn. 1048, Indict. 2; anno verò Ordina

dinationis Domini Henrici tertij Regis Inuictissimi
 21, Regni 11, Imperij 3; in quo leguntur hæc verba:
In hac quidem S. Anatolij ecclesiâ ante Episcopatum præfa-
tus Archiepiscopus (Vgonem dixerat) constituit ordinem
canonicum: postea factus Episcopus, rogatu matris suæ (eam
esse puto, de quâ sic Necrologium vetus S. Stepha-
ni; 7 cal. Nouemb. obiit Ermemburga Deo fidelis, mater
Domni Episcopi Hugonis.) quæ apud eandem ecclesiam mo-
rabatur, ordinem immutauit, & monachis Diuionensibus
concessit. Quod nos audientes, prædium nostræ Ecclesiæ, ad
Ecclesiâ alterius regni, & Episcopatus translatum esse, tu-
limus indignè, præcipientes sub obtentu nostræ gratiæ, quate-
nus, ut æquum erat, reuerterentur. Idipsum habet tertiû
diploma Leonis I X, datû 16 cal. Dec. anno Sedis
eius primo, Indiçt. 3, quod sic incipit: Leo Episcopus
seruus seruorum Dei, Hugoni Archiepiscopo (Chrysopolitano,
&c. illudque præterea notat, monachos Diuionenses, lo-
cum illum (S. Anatolij Salinensis) malè & inreligiosè
trahentes, expulsos fuisse. Porro Vgo, quem iam vidi-
sti Canonicum S. Stephani Chrysopolitanæ vrbis, &
Rodulphi Regis capellânû) in duorum Regum di-
plomatis (quæ in archiuo S. Pauli Bisontinensis) ac-
cepisse refertur à Rodulpho Règè Ecclesiâ seu
Abbatiam S. Pauli: alterum est Henrici I V, Regis
Romanorum, datû anno 1067, Indiçt. 4; quo ro-
gatus ab Hugone Sanctæ Bisonticensis Ecclesiæ Venerabili
electo Archiepiscopo (is est Hugo secundus, de quo po-
stea) confirmat donationes & priuilegia, quæ anteces-
sor eius beatæ memoriæ Hugo Archiepiscopus cõtulerat ec-
clesiæ

clesiæ S. Pauli; de quâ hæc verba subiungit : *Hanc ecclesiam cum capellis Rex Rodulfus bonæ memoriæ atavus noster, cum præcepto contulit ei suo dilecto adhuc capellano. Alterum Henrici III, Henrici IV patris, sine datâ, rogante ipso Hugone primo concessum; in quo similia habes de ecclesiâ S. Pauli: Hanc ecclesiam cum capellis Rex Rodulfus bonæ memoriæ Avunculus noster, cum præcepto contulit ei suo dilecto adhuc capellano. Atque id ipse agnoscit in diplomate dotationis Canoniciæ S. Pauli (de quâ postea) dato ad annum 1044: Hanc ecclesiam, inquit, cum capellis tradidit mihi cum præcepto clementia Regis Rodulphi, cum in capellâ multo labore desudasssem, antequam ad Præsulatum accessissem.*

1031.

Creatum verò Archiepiscopum anno 1031, fidem facit vetustum chronicon S. Benigni Divionensis, ex quo nondum typis edito id se notasse me monuit. *Claudius Robertus*, Lingonensis Presbyter, insigni vel cruditione vel morum probitate vir. Cum autem in instrumento quodam S. Pauli Bilontini, è quo mox nonnulla relaturi sumus, annus Incarnationis 1044, Indictione 12, dicatur Præsulatus Hugonis duodecimus, qui minimum fuit decimustertius; fateri necesse est, annos tantum completos, ut sæpe fit, numerari, & decimumtertium eius Episcopatus annu, quia adhuc pendebat, non accenseri: cum alioqui

1032.

anno 1032, Indict. 15, subscriptus iam inueniatur *Hugo Chrysopolitanus Archiepiscopus cum Gaufrido Cabilonensi, Hugone Niuernensi, & Elminio Eduensi Episcopis, diplomati Euzelini paterno & hereditario iure Vergiacensium*

sum Domini, Parisiorum Episcopi, &c. Augustoduni dato, pro Monasterio Vergiacensi: quod inter cætera spectandum mihi dedit Illustrissimus Cleriadus *de Vergoyo*, Comes Camplitenſis, Eques Velleris aurei, & liberæ Burgundiæ Gubernator optatissimus.

Hugoni itaque primo, (quo vix alium reperias, cuius plura exſtent in Eccleſiam Biſontinam merita) prima cura fuit, quæ deceſſor eius *Vvaltherus* piè inchoauerat, ea perficere: baſilicam ergo S. Stephani, quam *Vvaltherus* nimîa totius ædificij amplitudine ac vaſtitate excitare cœperat, perduxit ipſe ad ſummitatem, ſed paulò anguſtiorẽ factam, etſi certè peramplam. Cumque (vt ipſemet teſtatur diplomate Idibus Auguſti dato, abſque inſcriptione anni, quo multa bona eccleſiæ S. Stephani aſſignat, animæ ſuæ remedij cauſâ, & prædeceſſoris ſui *Vvaltherij*, qui me, inquit, *ſacri baptiſmatis vndâ renouatum ſuſcepit, ac tenuit*) ea eccleſia quotidianis laudibus deficeret, *cuncto videlicet Canonicorum cœtu, B. Ioanni Euâg. ſub Chriſti ſamulante regimine*; non modò nouum illi Clerum, ac miniſtros adſciuit, ſed & nouis eam prouentibus, veſtibus pretioſiſſimis, vaſis aureis atque argenteis, codicibus, & reliquâ ſacrâ ſupellectile ditauit, eoque nomine cenſus ipſos eccleſiaſticos, & patrimonium ipſum largiſſimè effudit. Atque ab eo primùm ſancitum puto, vt Præpoſiti S. Stephani, olim *Abbaſes* dicti, (vt conſtat ex chartâ Chuonradi Regis, quam in eccleſiæ S. Stephani gratiam dedit anno Incarn. 967, Regni ſui 28, vbi mentio fit Ste-

phani & Ermenfredi Abbatum S. Stephani) Decani in pōsterum appellarentur: quod etiam fecisse eum in ecclesiā S. Pauli, innox dicturi sumus.

Cū autem veteres ædes S. Stephani, nouarum longè ampliorum ambitu circumclusas mandasset dirui, contigit vt altare S. Agapiti in medio choro veteris ecclesiæ situm, lapidibus, qui è sublimi deiiciebantur, obrueretur, & confringeretur. In eo altari, fama erat Celidonium Archiepiscopum, qui Theodosij Iunioris æuo vixerat, S. Agapiti caput ab eodem Theodosio missum condidisse: id Hugo sollicitè exquiri iussit: cumque magnâ vi amoti essent alter ac tertius miræ magnitudinis lapides, inuentus tādē est pridem absconditus thesaurus, miro omnium gaudio ac stupore, 12 cal. Maij: cuius rei memoria ex eo tēpore in officiis ecclesiasticis quotannis recolitur eādē die Aprilis vicesimâ. Caput verò Martyris, Hugo Archiepiscopus in eburneâ magni pretij capsâ reposuit, donec à Leone IX Papâ intra altare maius S. Stephani conditum est, vt mox referemus fusiùs.

Inter alia pōrò beneficia, quæ plurima Hugo citato instrumento in Sancti Stephani ecclesiam contulit, est alia ecclesia Vefontione in S. *Quintini* honorem consecrata: cuius certè primam fundationem, etsi diu, multūque perquisitam, nullibi adhuc inuenire potui: quamquam in Necrologio S. Ioannis, mentionem reperi illius, qui eam exstruxit, his verbis: 13 cal. Maij, obiit Bisuntinus Laicus, qui ecclesiā S. *Quin*

S. Quintini ædificauit: (forſan ex Turrianorú nobili & antiquâ familiâ fuerit , quorum ibi familiare ſepulchrum eſt) & in Martyrologio S. Stephani, eiufdem dedicatio ſic notata legitur : 3 Nonas Iulij , Chryſopoli, *Dedicatio Baſilicæ S. Quintini egregij Martyris, videlicet in honore ipſius , & Beata ſemper Virginis Mariæ , & Beatorum Martyrum Benigni & Agapiti.* In eâ eccleſiâ nunc peranguſtâ , & quæ facellum potiùs quàm baſilica dicenda ſit, per D. Outheninum *Bardeletum* Presbyterum anno 1514 inſtauratâ, ſeruatur os quoddam S. Quintini Mart. arculâ ferreâ vetuſtiſſimâ incluſum: còque conuenire ſolent pridie calendas Nouembris (qui dies beato Quintino ſacer eſt) eccleſiarum S. Ioannis & S. Stephani Canonici, diuinorum officiorum peragendorum cauſâ , ex veteri conſuetudine in rituum codicibus adnotatâ.

Conſtitutis eccleſiæ S. Stephani rebus, cœpit agitare animo pius Præſul, vt Deiparæ Virgini Mariæ ſacram ædem ab imo conſtrueret: ſed deliberâtî quid ageret , illud demum viſum eſt magis è re Eccleſiæ ſuæ fore , vt quæ bona in nouam Eccleſiam vel exſtruendam , vel dotandam conferre ſtatuerat, ea in eccleſiâ S. Pauli, ſibi quondam à Rodulfo Burg. Rege collatâ (quæ à priſtino ſplendore , atque opibus ipſi olim à S. Donato, primo eius fundatore attributis, prope defecerat) reſtituendâ collocaret. Planâ ſunt iſta , cùm ex citatis inſtrumentis Henricorum tertij , & quarti Regum , quæ in archiuo S. Pauli; tum maximè ex diplomate institutionis Canonicæ

1044. S. Pauli, dato ad annum 1044, quod Hugonis primi testamentum vocant, vbi hæc de seipso Hugo: Igitur post ordinationem Congregationis venerabilis Patroni nostri S. Stephani Protomartyris, quam ex bonis ipsius, quæ quondam malè ablata fuerant, & ex proprio beneficio, necnon maternâ hereditate coadunaueram; diuinitus prouocatus instinctu, volui & in sanctæ Dei Genitricis honorem, à fundo ecclesiam ædificare, & Canoniorum frequentiam pro honorum exhibitione decorare. Dum autem hæc mecum tacitus reputarem, diuque utrùm hoc aut illud surgendo operi cohæretet, consilio haberem, placuit sententiam priorem mutare, nec tamen ab incæpto cessare. Abbatia etenim S. Pauli, olim in eius honore, nunc Piissimæ Virginis Mariæ dedicata, in meâ potestatem venerat: quam bonæ memoriæ prius Abbas dum vixit Albericus rexerat. Quapropter in commune consulenti potissimum est visum mihi, vt & quod debebam meæ Mariæ, & quæ erant in meâ potestate bona S. Pauli unirem, unitumque Canonicis ibi Deo, & Matri eius, & Beato Apostolo, Sanctoque Antidio in eadem ecclesiâ quiescenti feruentibus attribuerem. Notatu digna res est, eam ecclesiam, quæ nunc nudè à S. Paulo nomen habet, non illi solum, sed & Beatissimæ Virgini Mariæ, & S. Antidio Archiepiscopo Bisontino ac Martyri, (cuius sacræ reliquiæ ibi asseruantur) per Hugonem fuisse dedicatam, (vt habes suprâ in Antidio) atque à tribus simul patronis cognominari, non hoc tantum, sed & aliis plurimis, iisque antiquissimis eius ecclesiæ instrumētis: in quibus passim dicitur, Ecclesia Virginis Matris, gentiumque Doctoris, & egregij Martyris Antidij.

Antidij : memineruntque Necrologia S. Pauli, *Xenodochij* olim sub S. Antidij nomine erecti, iuxta ecclesiam S. Pauli, & circa annum 1483 reedificati : sed ei nunc deleti , aliæ succelsere publicæ charitatis domus, de quibus nos suis locis.

Inde multis recenset Hugo , quos fundos , quos census, ac creditus, vel ex fructibus beneficiorum, vel ex patrimonio, Canonicis S. Pauli assignet : ac tandem in eâ ecclesiâ designato sibi tumulo, hæc ad extremum subiicit : *Rogo obnixè ne in loco superscripto Abbas ponatur, neque Præpositus ordinetur ; quia sæpius querunt quæ sunt propria, negliguntque fratrum commoda: Decanus ibi constituatur, talis tamen qui à Fratribus eligatur, & qui magis velit prodesse quàm præesse. Si quis igitur successorum, vel hæredum superscripta iura infringere vel calumniare voluerit, nisi resipuerit, sit damnatus anathemate, quorum Episcoporum subscribimus nomina, auctoritate; sitque pars illorum cum Dathan & Abiron, quos terra viuos absorbuit ; & cum his, qui dixerunt Domino Deo, recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus ; & cum Iudâ proditore Domini, qui cælo, terraque perosus crepuit medius. Ut autem hoc nostrum testamentum, firmitus habeatur post obitum, sigilli nostri impressione signamus, Suffraganeos, Consocios, Coëpiscopos firmare rogamus.*

Signum Hugonis Archiepiscopi, qui hanc chartam fieri iussit, & propriâ manu firmavit, ceterisque idem fieri rogavit. S. Henrici Lausonnensis Episcopi. S. Theoderici Bastleensis Episcopi. S. Aymonis Bellicensis Episc. S. Aymonis Sedunensis Episc. S. Odolrici Lugdunensis Archiepiscopi. S. Elmui

*S. Elmuni Auguſtodunenſis Episc. S. Hugonis Lingonenſis Episc. S. V-vidonis Cabilonenſis Episc. S. V-ualtherij Ma-
riſcenſis Episc. S. Leudegarij Viennenſis Archiepiſcopi. S.
Renconis Aruernenſis Episcopi, Hieroſolymis reuertentis. S.
Rogerij Catalaunenſis Episcopi Româ redeuntis. S. Froilan-
di Syluaneſenſis Episc. Romam pergentis. S. Frederici Ge-
neuenſis Episc. S. Stephani Anitiensſis Episc. S. Pontij Va-
lentinensſis Episc. S. Emmonis Darentasiensſis Archiepiſc. S.
Hugonis Niuernensſis Episc. S. Artaldi Gratianopolitani Episc.
Ego Ermenfredus sanctæ Chrysopolitane Ecclesiæ Cancellar-
ius recognoui. Data VII cal. Aprilis, die Annunciationis
S. Mariæ Matris Misericordiæ, Indict. XII, Anno Do-
minicæ Incarnat. M XLIIII: anno verò Domini Henrici
III, Ordinationis eius XVI, Regni V, Præsulatus Dom-
ni Hugonis anno XII. Actum Bisontij publicè feliciter,
Amen.*

Miretur fortasse quispiam, tot conuenisse ad vnius
ecclesiæ firmandam atque illustrandam dotationem
Episcopos, quâ Metropolitanoſ, quâ Suffraganeos;
ni magnum Hugonis nostri nomen atque auctori-
tatem attendat. Quia verò egimus de ecclesiâ S. Pau-
li ab illo restitutâ; operæ pretium duximus, eius ec-
clesiæ statum à primâ suâ origine, ad nostra vsque
tempora, hîc breuiter ob oculos ponere; adiecto et-
iam Abbatum quàm fieri potuit integerrimo ca-
talogo.

Status

*Status Ecclesiæ S. Pauli, & eius Præ-
positorum series.*

Diximus in *S. Donato*, Monasterium S. Pauli ab eo primùm exstructum, atque institutum ad S. Colum-
bani regulam Luxouiensem; tuncque (vt ex Ionâ
retulimus) *Palatium* vocari solitum: multa deinde
damna passum sub *Felice*, & *Tetrardo* impiis Præfuli-
bus: demum *Alberico* Abbate mortuo, à Rodolpho
Rege Hugoni primo, tunc suo capellano collatum;
qui illud, vt vidimus, anno 1044, reedificatum opi-
mis dotauit prouentibus, voluitque vt eius Præfecto,
non *Abbas* (quod antea) sed *Decanus* nomen esset.

Primus igitur Decanus fuit *Vvichardus*, seu *Gui-
chardus*, ab anno 1044, vltra 1069, quo anno nomi-
natur in chartâ Alexandri Papæ, monasterio S. Pau-
li concessâ: immò longè etiam vltèrius, si eo agente
suspensus est Hugo secundus à Legato Gregorij VII,
circa annum 1078. Eius obitus notatur in Necrolo-
gio S. Pauli, 10. cal. Nouembris.

Gerardus Decanus S. Pauli, in duobus diplomatis
Hugonis tertij 1092, Indiçt. 15.

Oddo Decanus S. Pauli, sub Hugone tertio, ex di-
plomate sine datâ: & anno 1108, Paschalis II Pa-
pæ 9.

Aymo Decanus S. Pauli, 1122, Calixti II anno 4,
14 cal. Aprilis.

Inuecta est deinde in illud Monasterium, S. Au-
gustini regula: à quâ cùm solutiores nonnulli ab-

c c

horre

horrerent, grauis orta est contentio, quæ anno 1131, ab *Anserico* Archiepiscopo certis conditionibus definita est: simul constitutum, vt Decanus sæcularibus Canonicis præesset, Prior verò regularibus. Decanorum ab eo tempore nulla mentio.

Gerlandus vel *Garlandus*, Prior S. Pauli, annis 1131, 1132.

Petrus Prior Sancti Pauli, ex diplom. 1236, mense Maij.

Vvichardus seu *Guichardus* Prior S. Pauli, 1138, 1140, 1143.

Hieremias Prior S. Pauli, sub Theodorico secundo Archiep. ex diplom.

Stephanus Prior S. Pauli, 1220, 1229, 1230, 1233.

Cùm autem anno 1132, vetuisset Innocentius quartus dato Cluniaci diplomate, ne quis, qui S. Augustini regulam sequi noller, in B. Pauli cœnobium admitteretur, sensim defecere seculares Canonici: & anno demum 1252, in Augustinianam normam domus tota consensit: cui eo nomine primus Abbas præfectus est,

1 *Stephanus de Cicons*, qui obiit pridie Nonas Ianuar. 1558, ex Necrologio Sancti Pauli, sepultus in Capitulo.

2 *Otho de Vennes*, secundus Abbas, 1558: obiit 8 Idus Februar.

3 *Renaudus*, tertius Abbas, 1262: obiit 3 Non. Iul.

4 *Ioannes de Sauigneyo*, 1272, 1281, 1294, 1303: obiit 9 cal. April. 1304.

5 *Hugo*

- 5 *Hugo de Monte-Bozonis*, 1312, 1327: obiit idibus Martij, 1332.
- 6 *Henricus de Sanigneyo*, 1348: obiit 1362.
- 7 *Ioannes de Marigniaco*, Decretorum Doctor, 1363.
- 8 *Theobaldus de Nans*, 1371: obiit 16 cal. Maij, 1379.
- 9 *Hugo de Castellione Guiera*: obiit 5 Nonas Octob.
- 10 *Ioannes de Valletrauerfa*: obiit 9 cal. Maij.
- 11 *Odo de Sanigneyo*, 1387, 1390: obiit 9 Maij: sepultus apud S. Paulum, in sacello S. Mariæ.
- 12 *Henricus de Falerans*, 1400, 1404: obiit 13 cal. Maij, 1406.
- 13 *Robertus de Babigneyo*, Doctor in Decretis, ex Abbate vigesimo S. Stephani Diuionensis, 13 Abbas S. Pauli: obiit 1428, 6 cal. Martij: sepultus in imânavi S. Pauli, cum hoc Epitaphio ad murum:
Hic ante est tumba cernua
Abbati Roberto grata:
Sic solent sepeliri
Regulares Canonici.
- Præcedenti anno 1427, obierat Vesontione Ioannes Soardi Abbas vigesimus primus S. Stephani Diuionensis, iacétque in ecclesiâ S. Pauli.
- 14 *Simon de Claranalle*, 1432.
- 15 *Simon de Domnoprato*, ab anno 1439: obiit 1467. Eius verò tempore, nempe anno 1444, migravit ad Superos *B. Ioannes Bassandus*, qui ex Canonico regulari S. Pauli Bisontinensis, factus fuerat Celestinus in Italiâ. *Chopinus in monastico.*
- 16 *Petrus de Roserius*.

17 *Carolus de Nouocastro*, Archiep. Bisontinus, Abbas commendatarius S. Pauli: obiit 13 cal. Aug. 1498.

18 *Ioannes de Palude*, 1499.

19 *Franciscus de Palude*.

20 *Petrus Rolinus*.

21 *Antonius de Gorreuodo*, piissimus Lausancensis Presul: dicitur fuisse Abbas per annos 51: obiit 24 Febr. 1598, sepultus in S. Pauli.

22 *Prosper à Baumâ*, Decanus Capituli Bisontini: obiit 7 Iunij 1599: sepultus cum Decanis in naui ecclesiæ S. Stephani.

23 *Carolus Madrucius*, presb. Card. tt. S. Thomæ in Parione, Episc. Tridétinus: nūc uiuit, & præest 1618. Hæc satis de monasterio, & Archimandritis Sancti Pauli: ad Hugonem redeamus.

1046. Anno 1046, Hugo Chrysopolitanus Archiepiscopus *Halinardum* patre Lingonensi, matre Æduensi nobilibus natum, & filium spiritalem in baptismo, Galtheri Episcopi Æduensis; post regimen cœnobiale apud Benignianos Diuionenses, annorum circiter viginti, in Lugdunensem Archipræsulem electum consecrauit, in loco, cui nomen *Herbestain*, coram Henrico nigro. *Chronicon Sancti Benigni*. Halinardus ille, quem inter æui sui Antistites locum obtinuerit, vel ex eo intelliges, quòd (vt habet idem chronicon) mortuo Damaso secundo Romani cum ab Henrico Cæsare Pontificem postularint anno 1048: sed eo præ animi modestiâ moras trahente, ne id honoris inuasisse potius, quàm admisisse

misisse videretur ; delegit Henricus *Brunonem Tul-*
lensem Episcopum (qui Leo IX dictus est) Hugonis
 Comitis filium , virum vt regij sanguinis claritate,
 sic eximiâ virtute conspicuum: qui cùm Vvormatiâ
 (vbi delectus fuerat) Romam peteret, Vesontione
 iter habuit; ibique quinto nonas Octob. anni 1048, 1048.
 altare maius ecclesiâ S. Stephani sollemni ritu dedi-
 cauit: & in eâdem ecclesiâ *septem Canonicos Cardinales*
 instituit (quod ipsum sequenti anno 1049, primùm 1049.
 Coloniae , ac deinde Remis fecisse legitur apud Vi-
 bertum lib. 2 vitæ Sancti Leonis , & alios) aliâque
 gessit , de quibus constat , tum ex archæo Capitu-
 li Bisontini , tum ex antiquâ tabulâ in eâ basili-
 câ appensâ ; quam (quia brevis est) hîc tibi descri-
 bimus.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo quadagesimo
 octauo, quinto nonas octobris, consecratum est altare Sancti
 Stephani à Domno Leone VIII Papâ, in honore Domi-
 nicæ Ascensionis, & Sanctissimæ Dei Genitricis semper Vir-
 ginis Mariæ, & Beati Protomartyris Stephani, & S. Ioan-
 nis Euangelistæ, & Beatorum Martyrum Vincentij, Aga-
 piti (cuius caput, cum maiore ossè brachij sancti Stephani, &
 duobus nodis de spinâ sancti Vincentij, ab ipso Papâ infra
 idem altare est reconditum) coram Episcopis & Abbatibus,
 & Casatis, & populo qui infinitus conuenerat: ad quem san-
 ctus Papa sermonem faciens, annum concursum populi in-
 stituit, tertiam partem pœnitentiæ suæ omnibus qui conue-
 nerant condonauit; & cunctis, qui ad anniuersarium eius-
 dem dedicationis per secula conuenirent, eamdem indulgen-

tiam concessit. Deinde statuit, ut eadem dies per totum Episcopatum semper celebris duceretur, & per omnes eiusdem Episcopatus ecclesias, tanquam eadem die consecratas, dedicationis officium quotannis solemniter celebraretur, quæ reuera benedictionem à capite in membra omnia transfusam & derivatam omnes acceperant. Statuit item, ut vigilia & dies dedicationis, in treijgayâ Dei in perpetuum haberetur: & omnes illi, qui ad eandem dedicationem, vel ad nundinas ibidem institutas convenirent, & omnis substantia eorum ubique, quousque domum reuerſi essent. Statuit quoque, ut septem de Canonicis ipsius loci eligerentur, qui Cardinales vocarentur, qui cum dalmaticâ, mitrâ, sandalis, chirothecis, ad altare illud ordinati, missas ibi facerent: quorum unus, loci illius Decanus, anulo etiam ad missarum solemnia uteretur. Sine dalmaticâ autem nullus unquam ibi præsumat sacrificare; quâ tamen nullus utatur, nisi cui tempore ordinationis suæ, vel Apostolicâ sede postea fuerit specialiter indulta. In festiuitatibus autem omnibus Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, & Sanctæ Dei Genitricis, & omnium Apostolorum, & Sanctorum Martyrum, Stephani, Vincentij, Agapiti, Ferreoli, & Ferrucij, & Sancti Archangeli Michaëlis, & dedicatione eiusdem loci, & festo omnium Sanctorum, sandalis, mitris, & chirothecis, tam sacerdotem, quàm Diaconum & Subdiaconum vti præcepit, sicut & in cæteris prohibuit diebus. Præterea bannum suum Apostolicum posuit, ne quis cæmeterium, quod ipse ibidem sacrauerat, vel quæcunque ipse (ut diximus) ibi statuta decreuerat, in aliquo violare, vel conuellere præsumeret. Postremò omnes illos anathematis iaculo confossos, in perpetuum dam

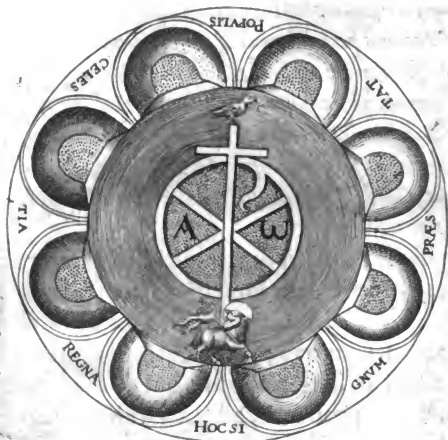
damnavit, qui scientes eadem statuta sua infringere; nisi dignam satisfactionem, tam Sedi Apostolica, quam loci eiusdem Canonicis persolverent. Quam etiam excommunicationem Episcopi, qui ei astabant, suo assensu, & responsione confirmaverunt, quorum hæc sunt nomina; Halinardus Lugdunensis Archiepiscopus, Georgius Colociensis Ecclesie Ungro- rum Episcopus, Kilinus Sutriensis Episcopus, Fredericus Geneuensis, Guido Cabilonensis, Gualtherius Matiscensis, Hugo Bisuntinus.

Quem hîc subscriptum legisti Kilinum, eum esse credimus Sutriensem Episcopum, quem refert *Vibertus* in vitâ S. Leonis lib. 2, cap. 10, cum in Cōcilio Romano, sequenti anno 1049 celebrato, Simonie delatus excusasset, & falsis testibus, qui de suâ innocentia mentirentur, productis, ad præstandum de more sacramentum accederet, subito morbo concidisse, ac domum delatum, paucos post dies miserè interiisse.

Septem illi S. Stephani *Cardinales*, purpureis vestibus (vt ex vetustis imaginibus patet) indui soliti, desuisse creduntur, iam inde ab vnione ecclesiarum factâ anno 1253, de quâ inferiùs suo loco. Sed omnibus Metropolitani Capituli Canonicis, illud concessum non ita pridem à Paulo V, vt violaceâ veste, Lateranensium more induerentur.

In eo verò altari, à S. Leone IX dedicato, digna notatu res est medius lapis, super quo Christi Domini Corpus ac Sanguis consecrari solet, in quo rosa ad duos circiter digitos excavata est; hac inscriptione & figurâ.

In con

In concauam illam rosam , quotannis die cœnæ Domini infundi solet sextarius vini rubri , qui Pintarum sexdecim est , (tantumdem enim capit) de quo bibunt ordine, ex veteri ritu, Canonici, ac deinde populus vniuersus.

Verùm nascatur hîc fortasse cuipiam in Pontificû historiâ versato scrupulus ; num valida fuerit ea cōsecratio, aliâq; priuilegia à Leone IX, Bisontinensi S. Stephani ecclesiæ concessa anno 1048, cùm Leo delectus quidem esset ab Imperatore , nondum tamen à Clero Romano electus, & in Pontificem consecratus , quòd solùm factum constat , duodecimâ die

die Februarij, anni ſequentis 1049: referátque *Otho* 1049.
Frifingenſis, Leonem I X, cùm in purpurâ, & cæterâ
 Pontificiâ majeſtate, priuſquàm inauguraretur in
 Vrbe, Cluniacum ex itinere veniſſet; ibidem ab *Hil-*
debrando Cluniacenſi Priore grauiter increpatum,
 quòd nondum à legitimis Electoribus in Sede Ro-
 manâ conſtitutus, ſolâ Imperatoris fretus nomina-
 tione, iam ſe pro Pontifice gereret: atque câ moni-
 tione permotum Leonē, vt erat ab omni faſtu alieniſſimus,
 depoſitâ purpurâ, ac ſumpto peregrini ha-
 bitu, Romam vſque perrexiſſe. Certè, eſſi conſecra-
 tio altaris, à Leone I X, tunc adhuc *Brunone Tullenſi*
Epifcopo facta, valida fuit (quòd ab Epifcopali cha-
 ractere pendeat) ideòque non iteranda; tamen in-
 dulgentias, aliâque priuilegia, quorum collatio iu-
 riſdictionis eſt Pontificiæ, rata poſteâ haberi oportuit;
 quod & fecit Leo I X, ex quo ad Pontificatum
 promotus eſt, dato diplomate, Idus Ianuarij, Indiét.
 4, anno Chriſti 1051, Pontificatus ſecundo; quod ha-
 betur in archiuo Capituli: vbi repetit ac firmat,
 quicquid eum anno 1048 conceſſiſſe ex veteri tabu-
 lã rerulimus: ac ſub finem ait *vidiſſe ſe, eſ in altari ba-*
ſilicæ S. Stephani condidiſſe preciòſiſſimum S. Stephani bra-
chium, iſtibus lapidantium Iudeorum quaſſatum.

Anno 1049, à Natiuitate inchoato, die Cathedræ 1049.
 S. Petri, Ordinatus eſt ab Hugone Biſontino in Clu-
 niacenſem Abbatem (vt notatur in bibl. Cluniac.)
 Hugo ille alter, vitæ ſanctimoniâ, & miraculis clariſ-
 ſimus, relatus in tabulas Eccleſiaſticas ad tertium

d d

calen

calendas Maïas: quocū paulò post Synodo Remen-
 si à Leone IX indictæ interfuit, incunte Octobri
 1049. eiusdem anni 1049. Refert verò Vibertus Archidia-
 conus in vitâ S. Leonis, & Anselmus monachus in
 eiusdem Leonis itinerario, S. Leonem primâ die
 Octobris, sacrum Beati Remigij corpus solēni pom-
 pâ humo extulisse: quod cū eādē die ad Beatif-
 simæ Virginis Remensem basilicam deportatum
 fuisset, & in altari S. Crucis repositum, id honoris
 Hugoni Bisontino Archipræsuli delatum est, vt in
 tanto Gallicorū Præsulum penè omniū, & plurimò-
 rum Cardinaliū, qui in Pontificis comitatu venerāt,
 cœtu, vnus ipse ad illud altare S. Crucis in S. Remi-
 gij honorē, sacrosanctum missæ sacrificiū peregerit.
 Mirum porrò contigit in eo Remensi Concilio, dūm
 variorum Episcoporū agitentur causæ: cū enim
Hugo Lingonensis Episcopus, plurimorum criminum,
 atquē inter cætera simoniacæ ad Episcopatum pro-
 motionis delatus esset ad Pontificē in Synodo; eius-
 que causam suscepisset Hugo Bisontinus, homo pro-
 nus ad benefaciendum, & qui nihil posset de quo-
 quam mali suspicari, ingenti miraculo obmutuit;
 ne scilicet in causâ iniquâ vir optimus, vel bonâ, vt
 aiunt, fide patronum ageret. Quò prodigio attoni-
 tus Hugo Lingonensis, nocte sequenti Remis se sub-
 duxit. Sed postridie citatus in Synodo, cū absens
 perculsus esset anathemate, & de Episcopali digni-
 tate deiectus, tum è solio surgēs *Hugo Bisontinus*, pro-
 fessus est coram Patribus, cū pridie illius diei pro
 Hugone

Hugone Lingonenſi dicere aggredi vellet, ſibi de repente omnem loquendi facultatem ademptam. Id miraculi S. Leo B. Remigio adſcripſit, eoque nomine publicas illi ab vniuerſâ Synodo grates perſolui voluit. Hæc ex citatis Viberto, Anſelmo, aliſque tum cuſis, tum manuſcriptis codicibus, qui de Remenſi illâ ſynodo.

Decennio poſt, anno ſcilicet 1059, Indiſt. 12, die 1059. ſacro Pentecoſtes, qui tunc fuit menſis Maij 23; cum Philippus primus Francorum Rex, à *Geruaſio* Archiepiſcopo inunctus eſt in metropolitana Remorum Baſilicâ, adſtantibus præter Episcopos viginti quinque, & vigintiocto Abbates (quorum nomina recenſet Tillius) quamplurimis Ducibus, Comitibus, & illuſtribus viris; *Hugoni Biſontino*, quippe ad magna nato, & qui præcipui eſſet inter Gallos Antitiſtes nominis, potiſſimæ in tanto virorum principum cœtu ceſſere partes: ei ſiquidẽ inaugurationi Franci Regis interfuit legatus *Nicolai* Papæ, cum *Ermenſredo* Sedunenſi, altero Pontificis legato. *Tillius*.

Quo verò loco haberetur Hugo noſter, quantique ab optimo quoque fieret, ſatis oſtendit columnen illud Eccleſiæ Petrus Damiani Oſtienſis Episcopopus, epiſtolâ octauâ libri tertij, quam benè longam ſic inſcribit: *Domno V. Reuerentiſſimo Archiepiſcopo Biſontino, Petrus peccator monachus ſeruitutem: Vgoni ſcilicet* (ſic enim plerunque ſcribunt antiqui) *non autẽ* (vt intellexit Baronius literâ initiali deceptus) *Valthero*, cui iam inde ab anno 1031, Vgonem ſuffe-

d d 2 etum

tum vidimus. Venerat scilicet in Gallias Petrus Damiani, ab Alexandro II Pontifice legatus, anno, iuxta Baronium, 1062; cumque ex itinere, Vefontione perhonorificè habuerat Vgo Archiepiscopus: ad quem ille postea benè longam epistolam dedit, vel amicitiae, vel grati animi significandi ergò: ex eà (quoniam aliqua continet, quæ ad res nostras faciunt, & Vgonem non obscure commendant) nonnulla hîc exscribere duximus operæpretium: sic incipit:

Non ignoras, Venerabilis Pater, quoniam dum à te receptus hospitio, tuis interfui, sic omnia velut in quadam animi mei tabellâ depinxi, ut nullâ de cætero valeant obliuione deleri. Teneo scilicet claustrum post absidam ecclesiæ, tuo dumtaxat habitaculo dedicatum; ubi tam priuatè, tam remotè studio pores orationis, ac lectionis insistere, ut eremiticâ videaris solitudine non egere. Alterum quoque claustrum, quod dextrum tenet latus ecclesiæ, non omisi; ubi candidus Clericorum tuorum cœtus, tanquàm chorus nitet Angelicus: Illi enim velut in cœlestis Athenæ Gymnasio, sacrarum scripturarum erudiuntur eloquiis: illic verè philosophiæ solerter incumbunt studiis; seseque sub regularibus exercent quotidie disciplinis. Nec illud excidit, quia præter istas, duas alias nouiter canonicas uno simul eodèmq; tempore construis: vnâ scilicet cum ecclesiâ sanctæ Mariæ Magdalenæ; alteram verò cum ecclesiâ, si ritè teneo, Sancti Laurentij: & cum tua non sit diues Ecclesiâ, mirum est qualiter tam operosis, tamque magnificis sit intenta structuris, & tam profusus quotidie sufficere possit impendius, &c.

Initio

Initio describit metropolitanam ecclesiam sancti Ioannis, quæ propè Archiepiscopiû: claustra item, & scholas Clericorum, quæ æuo illo vigebât. Extollit deinde Hugonis in excitandis ædibus sacris magnificentiam: quippè qui præter eas, quæ plures erant in ciuitate, canonicas, duas alias egregiâ vel amplitudine operis, vel elegantia construeret; alteram cum ecclesiâ S. Mariæ Magdalenes; cum sancti Laurentij æde alteram. Sed dubium cuipiam esse possit, num aliqua præextiterit ecclesia S. Magdalenes, cui facta sit accessio nouarum ædium ac prouentuum ad institutionem canonicæ; an verò Hugo Ecclesiam sub nomine S. Magdalenes omnium primus excitarit. Certè, in diplomate Alexandri II, quod eidem Ecclesiæ concessit Laterani 15 cal. Maij, anno 12 Pontif. indiçt. vndecimâ (hoc est anno Christi 1073.) habes hæc verba: *Proinde notum esse volumus omnibus, qui in Christo sunt, nos Ecclesiam sanctæ Mariæ Magdalenes, sitam Bisontij, vltra Flumen Dubium, iuxta pontem eiusdem fluij constitutam ab Hugone bona memoria eiusdem loci Archiepiscopo, in tutelam Apostolica defensionis suscepisse.* Et in chartâ Guillelmi Archiepiscopi Bisont. datâ anno M C XI, Indiçt. IV. *Quia Ecclesiam vestram sanctæ recordationis prædecessor noster Hugo primus ab imo erexit, ordinem ibi canonicum instituit, facultatibus etiam competenter ditauit, nos eiusdem prædecessoris nostri, &c.* Ex quibus intelligi videtur, primum, qui B. Magdalensæ Ecclesiam Vesontione dedicarit fuisse Hugonem. Verùm, ex Petri

Damiani verbis (cum dicit, *construētam canonicam cum Ecclesiā B. Mariæ Magdalenes*) perspicuè colligī puto, extitisse aliquam Ecclesiam ante institutionem canonicā ab Hugone: Et si fas est aliquid in re dubiā coniiicere; crediderim ego æquāuam esse Ecclesiam Beatæ Magdalenes, Ecclesiæ S. Laurentij (& sanè iactat vulgus ex traditione, in eā quondam Ecclesiā vixisse Sanctimoniales: quod si verum est, id certè ante Hugonis primi tempora fieri debuit) & sicuti hanc, sic illam primū à Leontio construētam; de quo illud expressè notatur, vt suprà retulimus, ex annis quinque & viginti, quibus præfuit, ne vnum quidem illi abiisse, quin aliquos vel in ædificandis sacris ædibus, vel in augendā re Ecclesiasticā sumptus faceret.

Alteram canonicam exstruebat Vgo cum ecclesiā S. Laurentij, non longè à S. Magdalene: ea in extremo Ponte olim à Leontio constituta, nunc verò ab Hugone primo in canonicam erecta est: anno demum 1239 (vt habet ms. codex S. Magdal.) *sequenti nocte post diem Natiuitatis Domini, combustum fuit igne, quicquid erat à Monasterio S. Laurentij vsque ad Dubium:* quod sic accipiendum est, vt ipsa quoque S. Laurentij basilica deflagarit. Nunc certè in exiguum sacellum redacta est, in foro frumentario constitutum, in quod quotannis in vigiliā B. Laurentij, dens vnus eiusdem inuictissimi Martyris, à Capellanis S. Petri (in quorum ecclesiā seruatur) deferri solet, cum supplicatione, & precibus publicis: postridiè verò, qui dies

dies est S. Laurentio sacer, à vesperis ad S. Petrum reportari.

Sed ad Hugonem redeamus: subdit Petrus Damiani in epistolâ ad eum scriptâ hæc, quæ sequuntur: *Illud autem fateor, mihi præ omnibus placuit, quia sepulchrum tuum mihi tunc ostendisti* (in mediâ scilicet naui ecclesiæ S. Pauli, in quâ monumentum sibi excitari curauerat) *à te velut hodie suscipiendum, accuratissimè preparatum; vbi tanquam vespillorum merces, quini nummorum solidi, per quatuor altrinsecus angulos in sudario sunt ligati: vt inter exsequias funeris, in ipso quoque pietatis opere, sepultoribus tuis videatur remuneratio non deesse. In quo nimirum Patriarchæ Abraham tenere videris exemplum,* Gen. 23. *qui cum Saram uxorem suam sepelire satageret, & omnes filij Eth, electa quæque sepulchra sua sibi gratis offerrent; gratuita contempsit, ab Hephron filio Seor speluncam duplicem comparauit: nam & in ipso quaternario numero quodammodò cerneris eius imitatus exemplum: sicut enim quadringentis siclis argenti redemit ille speluncam, sic & tu quaternis quinque solidis aliquo modo videris emere sepulturam. & paulò post: Tu autem, Venerabilis Pater, sapientis mihi videris usus esse consilio, cum sepulturam tibi adhuc viuens, & valens fieri decreuisti: nam si quando deceptrix hæc vita blanditur, si fortè mens lenocinante fastigio cuiuslibet dignitatis extollitur; mox vt ad expectantem se talem domum quis oculos dirigit, puluerem se, sicut est, cineremque perpendit. Hinc est, quòd per Salomonem dicitur;* Ecc. 7. 1. *Quid necesse est homini maiora se querere, cum ignoret quid conducat sibi in vitâ suâ, numero dierum peregrinationis suæ,*

sua, & temporis quod velut umbra praterit? nec illices titillationum motus praevalent carnes in luxurie fluxa resolvere, dum mens cogitur scaturientes vermes, ac profluentem ex eisdem carnibus saniem cogitare. Plura de mortis recollectione, quæ animum à terrenorū cupiditate auellat: tametsi nec appetenda sit mors viro sapienti, nec fugienda; sed è duobus (morte ac vitâ) id demum optandum, quod è diuino obsequio, nostròque, aut proximorum spiritali emolumento magis futurum sit. Subiungit deinde: Vnum præterea torporis ac desidii signum in Ecclesiâ tuâ vidi, quod & tunc, prout expeditionis dictabat hora, corripui, & nunc apicibus tradere non superfluum duco: Plerique siquidem ibi Clericorum resedent, dum vel canonica horarum celebrantur officia, vel etiam ipsa Missarum offeruntur terribilia sacramenta. Cuius torporis ignauiam per Galliarum partes, nonnullis inesse etiam Monachis deprehendi: quod profectò prauæ consuetudinis vitium, & correctione dignum, & de studio militantis Ecclesiæ, in his, qui incolumes sunt, constat penitus eradendum, &c. Hinc longissimâ, & certè piâ ac pereleganti oratione inuehitur in illam consuetudinem assidendi in locis sacris, tempore diuini Officij, eamque non in Clericis modò, sed etiam in laicis damnat: Vgonem rogat, eum morem in suâ primùm Ecclesiâ emendet, tum in aliis; Nunc autem, inquit, sufficit mihi sanctitati vestræ suggerere, ut hoc ignobilis negligentie vitium in suâ prius Ecclesiâ corrigat, deinde per caterarum palmites tanquam falcem salutiferæ correptionis extendat: distictè quippe prohibendum est, non modò Clericis, sed

ricis, sed & laicis utriusque sexus, ut nisi, sicut mos est, inter nocturni lectiones officij, aliàs dum diuinis hymnis insistitur, nemo sedeat, nisi corporis eum valetudo compellat: ac nonnullis interiectis, tandem concludit; Tu autem, dilectissime, quia in occiduis partibus, inter Sacerdotes insignis es, ac celebris famæ; ubique inquantum potes, & hoc ignominiosæ sessionis opprobrium destrue, & cætera, quæ villicatui Sacerdotalis Officij competunt, non segniter implere contende; argue, obsecra, increpa, atque, ut idem monet Apostolus, vigila, in omnibus labora, & opus fac ^{1. Timothy. 4.} *Euangelistæ; ministerium tuum imple, ut cum necesse fuerit, conspectui summi Pastoris assistere, copiosum ac dignum tanto nomine fructum, de peractò valeas ministerio consignare: hæc Petrus Damiani.*

Anno Verbi Incarnati 1063, 3 calendas Iunij, 1063. translata sunt ab Hugone primo ossa veneranda Diuorum tutelarium *Ferreoli* ac *Ferrucij* Martyrum, à Monasterio ciuitati proximo ad Metropolitanam basilicam sancti Ioannis. Diximus superius, ut sacra Martyrum corpora, quæ diu latuerant, reperta sint in cryptâ, seu antro quodam, *Valentiniano* & *Valente* Imperantibus: utq; eo loco, qui altero plùs minùs milliari abest à ciuitate, *Anianus* Bisontinus Præsul, Ecclesiam, seu Monasterium exstruxerit; in eâque iustis dotatâ prouentibus, Clericos, quibus curæ essent sacra pignora, collocarit. *Diu itaque* (verba sunt vetustorum codicum sancti Ioannis, & sancti Stephani) *in statu suo, monasterio permanente, peccatis populi id agentibus, Dei permissu, cuius occulta sunt iudicia,*

Pastorum negligentia ingruente, ad id deuenit; ut sicut fuerat summæ religionis domiciliū, ita fieret irreligiositatis contubernium: nam laicorum in beneficium voluntati à quodam Præsule malè consulto, prædiis ad eum locum pertinentibus traditis, in breui ita dilapsum est; ut destructa congregatione, ad Beatorum Martyrum seruitutem præter admodum paucos Sacerdotes idiotas & indociles nullus remanserit. Cùm ergo communi in excidio totius patriæ, ut in propatulo positi SS. Martyres iacerent (quippe quos latrones de Fræciâ ad Burgundiæ perniciem conabantur auferre) sempiterna pietas Christi, populum suum tanto patrocínio destitui non permittens; non hominum custodiâ, non murorum clausurâ, non denique loci illius firmitate aliquâ, sed suâ nobis eos tamdiu reseruauit admirabili gratiâ. Henrici itaque Imperatoris secundi tempore, Domnus Hugo Archiepiscopus, cui hoc amicorum diligentia summum periculum intimarat; id gerens voti, quatenus eos ad ciuitatem transferret, habebat occultum; quarebat tamen temporis opportunitatem ad id agendum. Tertio denique calendæ Iuni, quod erat crastinum Ascensionis Dominica, orandi gratiâ iussit illò Clerum & populum Archiepiscopus (ut eorum consuetudo fuerat) conuenire. Ipso verò eò veniente, Missæque per se celebratâ, itur ad sepulchrum, ubi pausabant præclara cæli duo luminaria gemini fratres, patriam illuminantes, pacem gentibus conferentes, Dei populum liberantes. Sarcophago autem aperto, inæstimabilis suauitatis fragrantia totius Ecclesiæ ambitum respersit, quæ Dei præsentiam adesse sine dubio signauit. Quosdam verò cernentibus qui aderant, visis eorum ossibus, diuinus timor quasi positos in extasi tenuit.

Cernere

Cernere erat Clerum & populum mixtum, præ gaudio, multo lachrymarum imbre madentem, Dei laudibus communiter exultantem. Mirabile visu; tanta multitudo hominum, cum nulli nuntiatum fuerit, ibi subito affuit, ut nullus unquam in tam breui temporis articulo tot conuenisse meminerit, non tantum ciues, non tantum vicina incolentes, sed de remotis longè partibus occurrentes. Horum autem sacratissimorum corporum partem minorem Dominus Metropolitanus sagaci usus consilio, ad loci conseruationem, qui in eorum honore dedicatus erat, sub principali altari ibidem locauit: maiorem uerò portionem, quæ sibi semper foret presidium, ad ciuitatem cum hymnis & laudibus detulit, atque in B. Ioannis Euangelistæ, in altari Beatissimæ Dei Genitricis Mariæ gloriose recondidit: ubi gloriosi Martyres, ad se confugientibus diuinum præstant refugium, petentibus patrocinium; ad laudem Domini, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Hæc ibi. Nos uerò eam translationem retulimus in annum 1063, quod in hac historiâ facta di- 1063.
catur tertio calendas Iunij, quod erat crastinum Ascensionis Dominicæ: nam in toto tempore Præfulatus Hugonis primi, nullus est annus, quo dies Ascensionis inciderit in quartum calendas Iunias, & consequenter dies Paschæ in duodecimum cal. Maij, præter annum millesimum sexagesimum tertium; ut clarum est ex computo. Et rectè conuenit, quod habet hæc, quam descripsimus, rei gestæ narratio; Domnum Hugonem Archiepiscopum (haud dubiè eius nominis primum, qui pluribus annis ante & post

Henrici secundi Imperium sedit) de periculo ex bel-
 licis tumultibus impendente admonitum; suum de
 transferendis reliquiis consilium, toto Henrici se-
 cundi (qui anno 1056 excessit è viuis) tempore dis-
 simulasse: id verò captâ deinde occasione perfecisse,
 eo anno, quo crastinum Ascensionis incidit in diem
 trigessimam Maij: qui certè annus, non alius esse po-
 1063. tuit à millesimo sexagesimo tertio.

Quia verò in S. Ioannis ecclesiâ repositæ sunt
 Martyrum reliquiæ ab Hugone primo (cuius sum-
 ma fuit in sacris ædibus, vel de nouo excitandis, vel
 instaurandis pietas) de eo dictum putamus, quod
 habet codex ritualis S. Ioannis, 9 cal. Octobris: nem-
 pe *basilicam S. Ioannis, quæ præ nimia vetustate titubabat,*
à Domino Hugone Archipræsule repolitam; ab eoque 9 cal.
octobris solemnî pompâ dedicatam. Ibidem meminit an-
 tiquioris dedicationis, vndecimo cal. Maij, ad vsque
 tempus Hugonis celebrari solitæ. Et infra, aliam re-
 centiorem notabimus ab Eugenio tertio factam
 quintâ die Maij, anni 1148.

Supereſt, vt de tempore obitus Hugonis primi
 aliquid dicamus. Et de die quidem satis constat; sic
 enim notatur in Necrologio S. Pauli: *VI cal. Augusti*
obiit Hugo bonæ memoriæ, huius canonice Inſtitutor, multo-
rum beneficiorum largitor, apud nos ſepultus in medio eccle-
ſiæ. & in codice S. Ioannis: VI cal. Augusti obiit Hugo
primus Archiepiſcopus, qui dedit S. Stephano molendina de
Terraugnoz, & eccleſiam S. Ioannis Salinenſis.

Illâ ipsâ die, quæ S. Deſiderato ſacra eſt, celebra-

tur

tur quotannis anniuersarium Hugonis primi in ecclesia S. Pauli, ad quam conuenire solent Canonici S. Ioannis, S. Stephani, & S. Magdalenes; quibus Abbas olim dabat *prandium cum fabis*, sanè ex consuetudine ad veterem & prophanum ritum introductâ, & nunc meritò suppressâ; *Parentando enim fabas assu-
mebant Antiqui, quòd in iis animas mortuorum esse puta-
rent, & quòd in earum floribus litteræ lugubres reperiuntur.* Plinius lib. 18, cap. 12. De anno verò eius obitus, quòd nullibi notatus inueniatur, paulò difficilior est certi aliquid statuere: nos cum diximus esse, Christi mil-
lesimum sexagesimum septimum, aut fortè proxi-
mè præcedentem 1066: ducti cā ratione, quòd in di-
plomate archiui S. Pauli, quo Henricus I V Rex, do-
nationes factas ecclesiæ S. Pauli confirmat anno Do-
minicæ Incarn. M. LXVII, Indict. IV; ordinatio-
nis autem Henrici quarti Regis XIV, Hugo secun-
dus, adhuc *electus* nominatur, nondum scilicet con-
firmatus: eius verba sunt: *Comperiat omnium solertia,
qualiter fidelis noster Hugo, Sanctæ Bisonticensis Ecclesiæ
Venerabilis electus Archiepiscopus, eiusdémque Urbis, S.
Mariæ Genitricis Dei, & S. Pauli ecclesiæ Vicardus De-
canus, apud Spiram iussu & rogatu sanctissimæ matris meæ
Imperatricis Agnetis Augustæ, in præsentia Guilelmi Comi-
tis Burgundionum, nostrum adiere conspectum, humiliter ob-
secrantes, ut auctoritate confirmaremus regali, quæ ante-
cessor eius beatæ memoriæ Hugo Archiepiscopus tradiderat
ecclesiæ S. Mariæ misericordiæ matris, & S. Pauli, &c.* Aut
igitur anno præcedenti obierat Hugo primus; aut

1066.

1067.

1067. certè (quod vero similis est) eodem ipso anno 1067, 6 cal. aug. Augusti.

Corpus eius sepultum est eo tumulo, quem sibi adhuc viuens & valens præparari iusserat: qui hodiè- que cernitur in mediâ nauî S. Pauli, cum lapideo Præfulis decumbentis simulachro; circa quod hæc postea adscripta sunt carmina:

Lux Clero, populo dux, pax miseris, via iusto:

Fulsit, disposuit, consuluit, patuit:

Nonus trigenus Præful Bisonticus Hugo:

Cum restent Iulij quinque dies obiit.

Illustre hoc quidem elogium, si aliud nihil spectes; sed sanè frigidum, si ad hominis merita attendas. Solus nempe est tantæ virtutis æquus æstimator, ac laudator Deus, qui vnus in conditis habet, quæ ei iusta præmia decernat. Cæterùm, Hugonem trigessimum nonum dicere, qui apud nos est quadragessimus septimus; hominis est, qui ex vno aliquo mutilo catalogo, non ex multorum monumentorum inspectione, exactave putatione temporum, numerum Archipræfulum Bisontinorum emendicarit. Nulli certè hæctenus instituti catalogi, habent quinque illos, quos ante S. Nicetium reposuimus; videlicet *Claudium primum, Urbicum, Tetradium I, Syluestrum secundum, & Vitalem I*: à quibusdam etiam absunt omnes vel illegitimi, vel certè impij, vt monuimus in proloquio huius partis; nempe *Importunus, Germesillus, Felix, Tetradius secundus, Ayminus, Gontherius, & Berzaldus*: quos omnes si è canone expungas, reliquos tantùm

tantum facis quadraginta. At cum in catalogis illius ætatis, qui in Hugone primo desinunt, & adhuc supersunt in variis Ecclesiarum libris, nunc vnus, nunc alius omissus sit, exscribentium inconsiderantia; facile fuit, ut bonus poeta in vnum quempiam ex illis incideret, atque ita Hugonem, *tricesimum nonum* putaret.

Porrò ad pedes decumbentis Archiepiscopi, habes expressos in lapide hos versus :

Anno milleno tercentum septuageno,

Adiunge primo, Pater Hugo reconditur imo,

Cum superet quina Iulij lux, en libitina.

Quæ epigrapha, quibusdam occasionem præbuit, censendi in Bisontinis Archipræsulibus, cuiusdam *Hugonis septimi*, inter *Aymonem*, & *Guillelmum tertium*; qui Hugo annum integrum in Archiepiscopatu non expleuerit; sed obierit anno 1371, 6 cal. Aug. sepultusque sit propè Hugonem primum, qui eadem die ante annos amplius trecentos è viuis excefferat. Sed his versibus aliud nihil significari putamus, quàm anno 1371, Hugonis primi ossa imo recondita fuisse; hoc est, cum navis Ecclesiæ S. Pauli restitueretur, cuiusque solum attolleretur iniecta humo, ne adeò humida, & aquis (quippe flumini propinqua) adeò peruia esset; eductum tumulum Hugonis primi, ne obrueretur; ac deinde eodem loco, in mediâ scilicet naui (vbi nunc ad altarium ferè communem altitudinem eminens conspicitur) repositum. Sanè recens est naus ædificium, & ex eâ in chorum aliquot

quot gradibus descenditur ; cùm alioquin è nauibus Ecclesiarum potius in choros ascendi solitū sit.

In Ecclesiâ verò S. Magdalenes *Cor Hugonis* conditum est in choro superiori (nam ea Ecclesia propè duplex est, duplici fornice, altera alteri magnâ ex parte superstructâ) sub marmore nigro, quod tibi sic exprimimus: In plano figurę quadratę, inscripti sunt duobus quadratis circuli duo concentrici : & in medio quidem lapide insculpta est Archiepiscopi jacentis effigies ; inter duas verò circulares lineas, hic versus : *Hugonis primi cor sepelitur ibi*. At inter duo quadrata, ad oras plani marmorei, hoc semideletum legitur : *Fratres orate pro . . . . . Magñes primo Fundatore , perquem sumus in honore*.

X L I X.

H U G O I I.

1067.

V G O N I S secundi rogatu (quem anno 1067 adhuc *Electum* nominari vidimus) Alexander II canonicam sancti Pauli ab Hugone primo restitutam *sub tutelâ Apostolica defensionis* suscepit , eiúsque priuilegia confirmavit ; dato diplomate Laterani, Idibus Aprilis, 1069. anno Incarn. 1069, Pontif. 8, Indiçt. 7.

1072.

Anno 1072, interfuit illi Æduensi Synodo, in quâ S. Hugo Cluniacensis Abbas Rotbertum Burgundię Ducem , mirâ libertate compescuit , atque ad melio

meliozem frugem reuocauit : de quâ sic vita S. Hugonis Cluniacensis, ab Hugone monacho Cluniac. eius æquali conscripta, quæ refertur in bibliothecâ Cluniacensi : *Dux Burgundia Robertus, Haganonem Æduorum Episcopum mirâ infestatione grauabat, variisque prædonum incurſibus passim Burgundia laborabat. Eapropter Episcopi Gaufridus Lugdunensis, Hugo Bisuntinensis, Accardus Cabilonensis, & Drogo Matiscensis Æduam conuenierunt; magnique Patrem consilij, prædictum Hugonem Cluniacensem Abbatem venire rogauerunt.* In eo cœtu, magnâ omnium admiratione, visi dæmones humanâ specie, Hugonis Abbatis imperio abscedere : cùm ille Dei Omnipotentis nomine præcepisset, vt quotquot conuenissent in eum locum, qui pacis non essent filij, ociùs recederent. Huius Synodi meminit ex occasione Baronius, anno 1055 : cùm tamen (vt monet Seuerius in Chronologiâ,) anno 1072 celebrata sit. Ex quo emendes Andreâ Quercetânûm in bibliothecâ Cluniacensi, qui in notis ad eum locum Vitæ S. Hugonis, Hugonem Bisontinensem, qui huic Concilio adfuit, eum ipsum esse dicit, qui S. Hugonem Abbatem consecrârât anno 1049 : qui enim S. Hugonem ordinauit, est *Hugo primus*, vt diximus; qui verò huic Augustodunensi Conuentui adstetit, est *Hugo secundus*.

In Canonicam S. Magdalenes contulit Hugo secundus ecclesiam *S. Germani de Dimidiâ*; vt patet ex instrumētis, Pontij 1101, Vuilelmi 1109, & Calixti secundi Pontificis 1120, Indict. 13. Ecclesiæ verò S. Pauli
ff (cui

(cui incunte suo Præfulatu visus erat fauere) plurimum postea damni intulit; vt cõstat ex chartâ quadam S. Pauli, cui titulus : *Proclamatio Vvichardi Decani ad Papam, pro quâ cessauit Archiepiscopus Hugo secundus ab officio tribus annis, donec satisfatione emendatum est commissum* : Longam texit querelam Vvichardus, de seruis ecclesiæ S. Pauli ab Hugonis secundi familiâ malè habitis, deque multis bonis, accensibus eidem ecclesiæ creptis. Et quamquam ibi nec vllus notetur annus, nec nominetur Pontifex, ad quem delatus est Hugo; tamen hæc facta credimus sub Gregorio VII, à cuius Legato *Ugone Dienfi Episcopo*, suspensione Ecclesiasticâ coërcitum constat Hugonem Archiepiscopum Bisontinum: de quo sic Gregor. VII, lib. 5 Registri, epist. 17, datâ Romæ, 7 idus

1078. Martij, Indict. primâ, anno Incarn. 1078: quâ epistolâ declarat Pontifex, se causas discussisse Episcoporum Franciæ, & Burgundiæ, qui ab eius Legato *Hugone Dienfi Episc.* suspensi fuerant; *Ugoni quoque Bisuntino Archiepiscopo*, inquit, *quia literæ, quibus inuitabatur ad Synodum, à Clericis suis retentæ, & non sibi ostensæ fuerant, suspensio in eâdem Synodo, Episcopale officium reddidimus; hac conditione, quòd debeat se de obiectis coram Legato nostro, si ei visum fuerit, cum Suffraganeis, aut conuicinis Episcopis expurgare.*

Superius monuimus, *Ternatium* Archiepiscopum, qui est ordine vigesimus septimus, exstruxisse in cãpo Martio ecclesiam sub nomine SS. Martyrum Petri, & Marcellini. Ei parochiali ecclesiæ longè ampliori

pliori factæ, Hugo secundus præcipuum à S. Vincentio nomen esse voluit: relicto exiguo in SS. *Petri & Marcellini* honorem dedicato sacello. Adeò verò eam auxit, vt meritò in diplomate Humberti Archiepiscopi dato ad annum 1140, *primus eius fundator* asseratur. Ad ecclesiam, ædes cœnobiticas adiecit, quas Benedictinis monachis attribuit; sed morte præuentus, non potuit illis Abbatem præficere. Dicunt nonnulli eò deductos monachos, qui olim diuina officia persoluebant in monasterio SS. *Ferreoli & Ferrucij* extra ciuitatem: sed hoc nullo antiqui cuiusquâ testimonio firmatū vidimus: immò eam sodalitatem, iam tempore Hugonis primi penè in nihilum redactam fuisse diximus, in Hugone primo, cū de translatione SS. *Ferreoli, & Ferrucij*.

Obiit Hugo secundus 4 cal. Octob. ex libris obituum S. Ioannis: & quidem anno ferè 1085, si, vt mox dicturi sumus, annus 1092. est sedis successoris eius Hugonis tertij septimus. In Necrologio S. Pauli hæc habes: *Quarto cal. Octob. obiit Hugo Archiepiscopus, & monachus*: haud dubiè Hugo secundus, cuius obitus eadem die notatur in libris S. Ioannis: sed cur monachus? forsan monasterij S. Pauli, idque ante Archiepiscopatum: cū ecclesiæ S. Pauli priuilegia, nondum confirmatus in Archiepiscopum, sed solum *Electus*, apud Henricum quartum Regem (ad quem cum Vvichardo S. Pauli Decàno Spiram adierat) renouari curauerit. Sepultus est autem in ecclesiâ S. Vincentij, quam exstruxerat: quod non aliunde dici,

dici, quàm ex veteri chartâ archiui S. Magdalenes, sine datâ, quæ incipit: *Religiosâ, deuotâque inoleuit affectione, &c.* in quâ dicitur, *tres ciues Bisontinos, Petrum de Calesiâ cum duobus fratribus Dominico & Constantino, paulò postquàm defunctus est Hugo bonæ memoriæ Archiepiscopus Salinis oriundus* (is est Hugo primus, qui S. Magdalenes Canonicam instituit) *videntes ecclesiam à suo tanto viduatam patrono, cœpisse insurgere, & calumniari beneficium aliquod supradictæ ecclesiæ: eamque calumniâ diu acerrimèque contra ecclesiam iniuste agitasse, tempore Hugonis Archiepiscopi, qui apud S. Vincentium iacet. Hic certè alius esse non potest ab Hugone secundo: què tamen nonnulli aliquando opinati sunt sepultum esse in Prioratu Curtifontis; diœcesis Bisontinæ: in cuius Capitulo exstat tumulus perhumilis, sic inscriptus:*

Sobrius & mundus Hugo fuit iste secundus:

Cœlica regna Dei gratia donet ei.

Sed aut esse putamus *Prioris* alicuius, vel *Abbatis* epitaphium: aut fortè etiam illud *secundus*, non ordinem alicuius dignitatis, vel officij, sed familiam denotat.

L.

HUGO III.

HUGONEM tertium clarissimâ Dominorum Salinensium familiâ natum, antiqui codices testan

testantur : patrémque illi fuisse puto *Guillelmum* Comitē Burgundiæ, & Salinensem, de quo sic liber obituū S. Ioannis : *Secundo Idus Nouembris, obiit Wilhelmus Comes Burgundiæ, pater Hugonis Archiepiscopi.* Quin & hunc ipsum *Guillelmum* Comitē esse existimo, quem passim in antiquis instrumentis *Consulem* dictum reperias ; vt in chartis Pontij Archiepiscopi 1101, & Guilelmi Archiepiscopi 1109, quæ in archiuo S. Magdalenes : in quibus habes hæc verba, de causâ quadam definitâ: *quod probatum est iureiurando, atque iudicio, in conspectu Guillelmi Consulis, patris Archipræsulis Hugonis.* In alio verò instrumento eiusdem chartularij, sine datâ, cuius prima verba sunt ; *Religiosâ, deuotâque inolcuit affectione, &c.* refertur transactio quædam facta pro ecclesiâ S. Magdalenes, *laudante & confirmante Archiepiscopo Hugone Guilelmi Comitæ filio :* in cuius quoque Archipræsulis conspectu, calumnia quædam feruentis aquæ iudicio eneuata dicitur. Vides, eundem *Guillelmum Hugonis* tertij patrem, modò *Comitem* dici, modò *Consulem.*

Contulit Hugo tertius ecclesiæ S. Magdalenes, & Canonicis ibidem Deo famulantibus, *altare de Boissères, iuxta Castrum Abès, & aliud altare apud Sayens, iuxta castellum Dolam,* dato diplomate ad sextum idus Apriles, anno Incarn. 1092, Indiēt. 15, regnante tertio 1092. Henrico, Roman. Inuictissimo Imperatore Augusto, anno septimo sedis Domni tertij Hugonis Chrysopolitani Archiepiscopi. Et in chartis confirmationum Pontij 1101, Guilelmi 1109, & Calixti

secundi Pontif. 1120, notantur tria altaria, seu tres ecclesie Canonice S. Magdalenes ab Hugone tertio concessæ, nempe ecclesia S. Petri de Bofferis, S. Germani de Haens, & Sancti Martini de Saens, cum omnibus appendiciis.

1092. Eodem verò anno 1092, Indict. 15, quinto cal. nouembris, constituit primum Abbatem Achardum, in monasterio S. Vincentij, vt constat ex diplomate, è quo huc aliquid transferimus.

Ego tertius Hugo Bisontina Sedis indignus Archiepiscopus, in ecclesiâ Sacratissimi Martyris Vincentij, quæ infra urbem eandem habetur, Achardum venerabilis vitæ virum primum Abbatem constituo; benignissimâ illud adimplens affectione, ad quod antecessor meus bonæ memoriæ secundus Hugo Archiepiscopus omni aspirauerat studio. Cum enim post ipsius ædificationem ecclesiæ, monachos in eâ constituisset, morte præuentus adimplere non potuit, vt eis Abbatem superposuisset: multa deinde enumerat bona, quæ S. Vincentij monasterio confert: Abbati verò hæc sub finem priuilegia impertit; Et quia præfata ecclesia, matri vicinior adhæret; ipsius honorem, & dignitatem in ecclesiâ S. Ioannis Euangelistæ, & B. Protomartyris Stephani specialiter assumentes; suam suorumque successorum personas, inter Canonicos S. Ioannis, dignitate, & numero esse censemus, atque concedimus. Præterea auctoritate Apostolicâ, & Pontificali prohibemus & interdicimus, ne præfata S. Vincentij Bisontini ecclesia, ab Abbatie dignitate in Prioratum, vel alterius ecclesiæ subiectionem cadat: sed Bisontino tantum Pontifici, ab aliis libera, subiaceat: eiusque ecclesiæ

ecclesiæ Abbas S. Vincentij, in Synodo, & aliis, quæ ad officium nostrum pertinent, in ecclesiâ Bisontinensi S. Ioannis Euang. & Protomartyris Stephani, Vicarius noster existat; & immediatè, præ omnibus aliis Abbatibus, post Bisontinum Pontificem, primum locum obtineat, &c. Vnde igitur ego Hugo Dei gratiâ potestatem soluendi & ligandi habens, gladio Pontificali interdico, ne ego, nec quilibet mihi succedens, manum mittere ad hoc infringendum, vel impugnandum audeat donum. Si verò aliqua persona, diabolicâ instigatione præuenta, hoc destruere, vel abolere voluerit, cum Daciano eiusque complicibus perpetuo torqueatur incendio. Ut autem hæc donatio, in futurum firmior existat, manu propriâ firmaui, & sigilli mei impressione signaui, & inferius nostro deuotissimo Clero descripto corroborandum contuli. S. Magnery Decani S. Ioannis, S. Hugonis Decani S. Stephani, S. Gerardi Decani S. Pauli, S. Manegaldi Decani S. Mariæ Magdalenes, S. Guilenchi Archidiaconi, S. Bernardi Magistri, S. Stephani Cantoris. Acta quinto Cal. Nouemb. anno quarto Ordinationis Domni tertij Hugonis Chrysopolitani Archiepiscopi, regnante Henrico tertio Romanorum Imperatore Augusto, anno ab Incarn. Domini millesimo nonagesimo 1092. secundo, Indiët. XV.

Mirum fortasse cuiquam videatur, annum quartum Ordinationis Hugonis tertij, iungi anno Christi 1092, Indiët. 2; cum in citato B. Magdalenes diplomate, idem annus 1092, eadèmq; Indiëtio 15, iungatur anno septimo Sedis Hugonis tertij: sed nihil vetat, eundem annum fuisse Ordinationis quartum, qui fuit Sedis septimus: fortè enim Hugo tertius

tius iunior erat, cū electus est in Archiepiscopum, quā ut Episcopali charactere signari posset.

Quia verò primi Abbatis S. Vincentij institutio- nem dedimus, placet successorum quoque ipsius nomina hīc describere.

Series Abbatum Monasterij S. Vincentij Bisontini, Ordinis S. Benedicti.

- 1 *Achardus*, primus Abbas ab anno 1092: qui forte ille est, de quo sic Lignum Vitæ Arnoldi Vvionis, in adiunctis ad finem: *B. Arcandus, Gallus, primus Abbas monasterij SS. Ferreoli & Ferrucij, extra ciuitatem Bisuntinensem, quod nunc est intrā ciuitatem sub nomine S. Vincentij, multis miraculis fertur suo tempore claruisse. nam & in vetustis chartis, Archadius, & Archandus dictus legitur.*
- 2 *Petrus* Abbas, ex chartis 1140, 1146.
- 3 *Vvichardus*, 1177, 1178, 1185, 1189.
- 4 *Hugo*, 1197, 1198, ex chartis Bellæuallensibus.
- 5 *Anselmus*, 1213.
- 6 *Anserinus*, 1228, 1229, 1235, 1238.
- 7 *Hugo de Mommerio*, fecit clausuram domus, & vineæ S. Vincentij, ex chartâ 1239.
- 8 *Vvircicus*, 1243.
- 9 *Hugo*, 1250, 1253.
- 10 *Ioannes*, 1268, 1273, 1278.
- 11 *Gulielmus de Ruffeyo*, 1303, 1304, 1306.
- 12 *Gulielmus de Quingeyo*, 1339, 1340, 1348.
- 13 *Aymo à Baumâ*, 1350, 1351.

14 *Guliel*

- 14 *Guilelmus de Bisontio*, dictus *Chinius*, 1358: dedit baculum pastorem argenteum.
- 15 *Gerardus de Albaspina*, 1363, 1364.
- 16 *Petrus Beraldus*, 1371.
- 17 *Hugo d'Oyselet*, 1383.
- 18 *Hugo de Môte auin*, vulgò *de Môt-Oyseau*, 1400, 1405.
- 19 *Guilelmus de Leugney*, 1412.
- 20 *Petrus Armenie*: castrum *Villerpater* dirutum restauravit anno 1435.
- 21 *Ioannes Renedalle*, 1453: exstruxit Claustrum testudineum S. Vincentij: obiit 1490.
- 22 *Petrus de Montfort*, cœpit præesse anno 1492: ædes Abbatiales erexit: obiit 1501.
- 23 *Hugo d'Augicourt*: obiit 1517, fuitque vltimus Abbas per monachorum electionem.
- 24 *Antonius de Montecuto*, fuit primus Abbas Commendatarius ab anno 1521: exstruxit præcelsam turrim campanariam: obiit 1532.
- 25 *Franciscus Bonuallot*, qui & Abbas Luxouienſis, & Administrator Archiepiscopatus Bisontini sub Claudio à Baumâ: obiit 1560.
- 26 *Antonius Perrenotus*, Archiepiscopus Bisontinus, dictus Cardinalis Granuellanus: obiit 1586.
- 27 *Ludovicus Madrucius*, Cuiſ & Episcopus Tridentinus, Cardinalis creatus à Pio IV, anno 1561: obiit 1600: Romæ sepultus in ecclesiâ S. Onuphrij. Vide Ciaconium.
- 28 *Petrus de Toledo*.
- 29 *Stephanus Pierrardus*, antea Abbas *Gratia-Dei*: auxit

ædes Abbatiales: obiit 1608.

- 30 *Guilelmus Simonin*, monachus primùm S. Vincentij Professus, indè Cantor, Sacrista, Prior; tum Vicarius Abbatis in spiritualibus & tēporalibus: postea Archiepiscopi Bisontini Suffraganeus, & Archiepiscopus Corinthiensis; vltimò Abbas sui monasterij. Is tertio nonas Octobris, anni 1611, auctoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ reformauit monachos suos ad regulam SS. *Vithoni*, & *Hidulphi*, ad instar Congregationis S. *Benedicti de Monte Cassino*, aliàs S. *Iustine de Paduâ*; & constituit definitum numerum monachorum tredecim: nunc superest cūm hæc edimus, anno 1618.

Hæc de Abbatibus S. Vincentij. De Hugone tertio hoc prætereà habemus, quòd contulerit ecclesiæ S. Pauli *altare de Rosario*, (ex diplomate sine datâ) *Odonis S. Pauli Decani, fratrūque cum eo militantium acquiescens petitioni*. Consecrauit insuper ecclesiam Prioratus *Martyrum*, non longè à Vesulio, per Gilbertum Vicecomitem Vesulanum anno 1092 fundati: ex *Golusio lib. 11, cap. 13*.

Eo verò sedente, Otho quidam *Miles*, bona nonnulla à Maioribus suis iniquè detenta, ecclesiæ Bisontinæ restituit: quâ de re vt constaret posteris, publicum eo nomine instrumentum (quod habetur in archæo Capituli) cōfecit Hugo tertius, 6 Idus Septēb. Indiēt. 8, anno 13 Hugonis III Chrysop. Archiep. regnante Imp.

1100. Henrico III: is est annus Christi 1100, vt ex Indictione colligitur: eodēq; anno, (quē prætergredi nō potuit, cūm

cum annus 1102, sit Pontij primus, ante quem adhuc fedit Hugo quartus) sexto post die obiisse existimo tertium Hugonem: sic enim habet Necrologium S. Pauli; *Idibus Septemb. obiit Hugo tertius Chrysopolitannus Archiepiscopus*: at in libro S. Ioannis notatur eius obitus die sequenti, nempe 18 cal. Octobris: & frequenter variant vno aut altero die, ecclesiarum codices in notandis obitibus: nos priorem diem, quod tutius ac vero similis est, semper accipimus.

L I.

HUGO IV.

HUGO quartus (qui tertium proxime sequutus est) obiit in peregrinatione Hierosolymitanâ, vt constat certissimis monumentis, & maximè instrumento quodam S. Pauli, dato ad annum 1133. Credibile est autem, cum cum Stephano Burgundiæ Comite Hierosolymam iter aggressum (non autem cum Fridrico Duce Sueviæ, vt malè Golusius; qui & Hugoni IV nō bene applicat versus Florentini monachi, de Theodorico secundo accipiendos, vt suo loco monebimus:) refert enim Guilelmus Tyrius, belli sacri lib. 10, cap. 12, *Stephanum Burgundia Comitem, virum inclitum, & multâ nobilitate insignem*, cum aliis quibusdam Occidentis Principibus, magno cum apparatu

gg

2

belli

bellico, ad Godefridum, alióſque in eâ expeditione defudantes iter arripuiſſe. Deinde cap. 20, commiſſo prælio apud Ioppen, noſtros inter, & Aſcalonitas, atque Ægyptios, *ceciderunt*, inquit, *in eâ acie vterque Comes Stephanus* (nempe Stephanus Burgundiæ, & alter Stephanus Carnotenſium & Bleſenſium Comes) & *ali j Nobiles, quorum numerum, vel nomina non tenemus*. Cum his Hugonem quartum obiſſe facile ſuſpicer; cùm hæc contigerint (vt ex Tyrio colligere eſt) circa annum 1100, aut 1101.

Contulit Hugo quartus aliqua beneficia in eccleſiam S. Vincentij Biſont. (vt conſtat ex chartâ Humberti Archiepiſcopi datâ anno 1140:) eius verò obitus, in Necrologio S. Ioánis notatur 16 cal. Febr. & contigſſe exiſtimo anno 1101, indiçt. nonâ: vnde tres tantum meſes ſederit, nempe à Septembri anni 1100, quo obiit Hugo tertius, vſque ad 16 cal. Febr. anni 1101: neque enim perueniſſe potuit ad annum 1102, indiçt. 10; cuius anni exordio, nimirum 3 Idus Ianuarij, primum ſui Præſulatus annum iam agebat Pontius.

L I I.

PONTIVS.

CONFIRMAVIT Pontius donationes eccleſiæ S. Magdalenes, factas per Hugones ſecundum & tertium deceſſores ſuos: eique inſuper

super contulit altare, seu ecclesiam S. Andreæ *de Che-neurey*, dato diplomate, 3 Idus Ianuar. M. C. II, Indiçt. 1102. X. Idem anno 1107, Valclufensem ecclesiam concessit Cluniacensi monasterio, datâ eam ob rem apud Bisontinam chartâ, quæ refertur in Biblioth. Cluniacensi, vbi de rebus tempore S. Hugonis gestis: sed mendosè *Petrus* scribitur pro *Pontio*. Eam Pontij donationem, aliâsque multas confirmat Paschalis II, dato instrumento Indiçt. 15, anno 1107, (non autem 1106, vt leges in bibl. Cluniac.) in quo habes hæc verba: *In Bisuntino Episcopatu, monasterium Vallis-clusæ, quod profecto Romani iuris, per Pontium Episcopum nostro vobis fauore concessum est.*

LII I.

GVILELMVS I.

VILERMVS, seu Guilelmus, ex antiquâ & nobili apud Bisontinos familiâ Dominorum *de Turre*; filius fuit *Odonis de Turre*, cuius obitum sic notatum legimus in Necrologiis S. Ioânis & S. Stephani: *VII Idus Nouemb. obiit Odo de Turre, Miles (hoc est Nobilis) pater Vvilermi Archiepiscopi Bisontini: qui dedit S. Stephano 30 solidos censuales, super homines suos de Pallise: pro quo idem Vvilermus dedit S. Stephano 10 libras, &c.*

Nonnullas ecclesiæ S. Magdalenes factas dona-

tionones, ratas habuit: & altaria, seu ecclesias, S. Petri de Mernay, & S. Pauli de Courchapon, de nouo eidem contulit, dato instrumento, 13 cal. Mart. anno Incarn. 1109, Pontificatus sui primo. Ad hæc, Pontio Cluniacensi Abbati (qui præfuit ab anno 1109 ad 1122) inhabitandam dedit à suæ Congregationis fratribus, & in religione Monastici Ordinis Deo auctore vigilantius informandam, Alpetrensem ecclesiam, religione quondam monasticâ destitutam; diplomate, quod refertur in bibl. Cluniac. non adscripto anno.

Sedente porrò hoc Gulielmo orta est contentio inter Canonicos S. Ioannis, & S. Stephani (quæ diu exinde perdurauit) de maternitate suarum ecclesiarum: & primùm quidem coram Gulielmo Archiepiscopo acta causa est, tum ad Paschalem II Pontificem delata; qui rei cognitionem, & potestatem ferendæ sententiæ commisit Viennensi Archiepiscopo Guidoni (quem postea successorem habuit, dictum Calixtum II.) Is plurimum cepit in eâ causâ laboris, ac Synodum tandem, ex speciali Pontificis mandato, pro solutione controuersiæ indixit apud Trenortium (Gallicè *Tornus* ad Ararim:) cui Synodo interfuere, presidente Guidone Apostolico Legato, G. Lugdunensis Archiepiscopus; Episcopi H. Gratianopolitanus, L. Viuariensis, B. Marisconensis, S. T. Eduensis, G. Cabilonensis, G. Lingonensis, P. Bellicensis, G. Gebennensis, & P. Abbas Cluniacensis, cum aliis septemdecim Abbatibus, & aliis plurimis viris religiosi, propter hanc causam apud Trenortium conuocatis. Ibi ex Patrum iudicio definitum est, ecclesiam

clesiam B. Ioannis debere maternitatis prerogatiuam in perpetuum obtinere: & ipse Legatus, ecclesiam S. Ioannis extunc à querelâ illâ liberam fore decreuit; constituens Episcopalem Sedem in eâ irrefragabiliter permanere: auctoritate insuper Apostolicâ, quâungebatur, sub anathematis obligatione præcipiens, ut nullus eam ulterius Clericus seu laicus inde inquietare, aut inquietandi fauorem præsumeret ministrare. Hæc ad verbum ex vetusto codice S. Ioannis.

Illi verò singulari charactere designati, sunt *Gaucerannus* Lugdunensis Archiep. Episcopi, *S. Hugo* Gratianopolitanus, *Leodegarius* Viuariensis, *Berardus* Matifconensis, *Stephanus* Aeduensis, *Gotfaldus* Cabilonensis, *Gaucerannus* Lingonensis, *Pontius* Bellicensis, *Guido* Gebennensis, & *Pontius* Abbas Cluniacensis.

Monasterio S. Vincentij aliqua fuisse à *Gulielmo* collata beneficia, fidem facit charta vetus *Humberti* Archiepiscopi data anno 1140, in quâ hæc habes: *Reliqua verò beneficia, quacunque illa fuerint, quæ à predecessoribus nostris bonæ memoriæ Archiepiscopis, Hugone secundo, qui primus ecclesiam fundauit; Hugone tertio, qui primum in eâ Abbatem ordinauit; Hugone quarto; Gulielmo tempore sui Episcopatus; Anserico viro Reuerendissimo, eidem cænobio collata, atque concessa sunt, vel à Comitibus, vel Principibus, &c. concedimus & confirmamus.* Quibus verbis (tempore sui Episcopatus) subindicat *Humbertus*, *Gulielmum* aliò transiisse, nec diem clausisse in Archiepiscopatu *Bisont.* Quicquid tandem illo factum sit, præfuit annis nouem, nempe ab anno 1109, ad 1118, qui fuit *Anserici* primus.

LIV. An

L I V.

AN SER I C V S.

NSERICVS (quem ab Humberto successore suo *virum Reuerendissimum* appellatum iamiam monui) regere cœpit anno 1118: & anno 1120, Indict. 13, Pontificatus sui tertio, 3 Idus Iunij, definiuit controuersiam ortam inter Canonicos Bisontinos S. Magdalenes, & Balmeneses monachos, *de ecclesiâ videlicet de Dolâ; quam Canonici infra terminos suæ parochiæ, seu ecclesiæ de Asans, querebantur edificatam, & ob hoc consecrari vetabant.* Quæ causa ita demum conclusa est; vt Præsentatio Dolanæ ecclesiæ, simul ad Balmensem Abbatem, & ad S. Mariæ Magdalenes Capitulum pertineret. *Chartul. Magdal.*

1118.

1120.

1123.

Anno 1123, die octauarum Assumptionis, Ansericus *Petrum* cognomento *Mauritij*, dictum *Venerabilem*, Cluniacensis familiæ magnum lumen, Abbatem consecrauit: ex biblioth. Cluniae. in Chronologiâ Abbatum, vbi *Ansericus* perperam scribitur pro *Anserico*.

1134.

Obiit 12 cal. Maij, ex Neerol. S. Ioannis: & quidem anno 1134, qui fuit ipsius successoris Humberti primus; cum adhuc Ansericus dederit Capitulo Sanctæ Magdalenes, ecclesias *de Goux, & de Pusuz*, eodem

dem anno Incarn. 1134, Indiēt. 12; *ex chartulario Sanctæ Magdal.* eodémque anno inter S. Ioannis, & S. Stephani ecclesias quamdam concordiam fecerit; *ex archiuo Capituli.*

L V.

H V M B E R T U S.

H V M B E R T V S in defuncti locum suffectus est anno 1134 (quod constat ex diplomate, 1134: quo S. Vincentij Abbatix, multa confirmauit, & de nouo contulit beneficia, 6 cal. Nouemb. anno Incarn. 1140, ordinationis suæ septimo.) Pro eo scripsit ad Eugenium Papam Petrus Venerabilis epistolam 25, lib. 4, quæ sic habet: *Ex multâ dilectionis fiducia, quam semper habere consueuimus ad Apostolicam Sedem, soliti sunt plerique amicorum nostrorum ad nos recurrere, & preces suas Apostolica mansuetudini nobis mediantibus offerre. Vnde hoc, tam antiquo vsu, quàm iam expertâ erga nos in expulsiōe fratrum nostrorum de sancto Sabâ Pastoralis dilectione, ac studio vestro, quos eiectionis suscepistis, desolatos aluistis, verberatos confortastis; confidenter Reuerentiam paternam adimus, & pro Domino Bisuntino Archiepiscopo, bono Cluniacensis Ecclesiæ amico, magnitudinem vestram oramus:* (merito amicum dicit, cum bonorum quorundam in Cluniacensem ecclesiam collationes ab Humberto factas, ratas habuerit Fri-

h h

dericus

dericus Imp. diplomate Vvormatiæ dato, 3 Idus Iunij, anno 1153, Indi&ct.1, regni sui anno 2. *bibl. Clun.*) *Ac-*
cusatur enim, ut nobis relatum est, à paucis & vilibus
Ecclesiæ suæ personis: excusatur & commendatur à pluribus
& fide dignis viris, & maximè, arctioris religionis, & or-
dinis Professoribus: qui, ut bene credimus, nullas pro eo pre-
ces funderent, in nullo pro ipso supplicarent, si eisdem preci-
buis suis, vel commendationi, iustitiam in aliquo obuiare sen-
tirent, &c.

1135. Anno 1135, Indi&ct.14, concessit Humbertus Cano-
 nicis S. Mariæ Magdal. ecclesias de Tromarè, & de Bru-
 cè; *ex diplom.*

1145. Decennio post, nempe anno 1145, 5 cal. Maij, do-
 nauit Pontio Abbati Bellæuallis, ecclesiam Cambor-
 niacensem, diplomate dato Iunciuilla: testibus Gotefri-
 do Lingonenfi Episcopo, Guidone Chariloci, & Lam-
 berto Clarifontis Abbatibus. *ex chartulario Bellaual-*
lensi.

1147. Contigit autem sedente Humberto, ut anno 1147,
 Eugenius tertius vitans Romanorum Arnaldista-
 rum persecutionem, in Gallias se conferret more
 maiorum, & visitatâ Claraualle, ac Cistertio (ubi
 mira quædam eo præsentē contigerunt, de quibus
 Bernardus Abbas Bonæuallis, in Vitâ S. Bernardi
 lib. 4, cap. 4.) Vefontionem denique veniret, anno

1148. 1148. Ibi tertio Nonas Maij idem, Eugenius altare
 maius S. Ioannis Euangelistæ consecrauit, & basilicam
 solemnī ritu dedicauit, in honorem Domini-
 cæ Resurrectionis, & Sanctissimæ Dei Genitricis
 Mariæ,

Mariæ, & B. Ioannis Apostoli ac Euangelistæ, & Sanctorum Martyrum Stephani, Vincentij, Ferreoli, & Ferrucij: adstantibus & cooperantibus Archiepiscopis Humberto Bisontino, Balduino Casariensi, Henrico Eboracensi: Episcopis autem Hymaro Tusculano Cardinali, Hugone Altissiodorensi, Arnaldo Austroriensi, Nauarrone Cantienfi, Chrysandino Mantuano. ex Martyrologio S. Ioannis.

Adhæsit verò plusquàm par erat, schismatico Imperatori Friderico Ahenobarbo Humbertus noster: nam & anno 1160 consensit per Legatum conciliabulo Papiensi aduersùs Romanum Pontificem, (Baron. eodem anno;) & in Friderici comitatu ferè perpetuò fuit; vt constat ex plurimis Friderici diplomatis, à quibus vix vnquam abest Humbertus Archiepiscopus Bisontinus: Et vnum quidem habes Arboisij datum anno 1157, in bibl. Cluniacensi: alia in Bibliothecâ Floriacensi, & variis archiuis: habet subscriptionem vnus, Erbipoli dati, ex Chartulario Bellæuallis. Confirmat Fridericus Imp. donationes factas Abbatix Bellæuallis à Raynaldo Comite Burgundiæ; & sic demum subscribitur: *Actum solemniter Herbipoli, Anno ab Incarn. Domini 1156, Indiæ. 4, Epact. 26. Testes sunt Killinus Treuerensis Episcopus, Henricus Dux Saxonix, Matthæus Dux Lotharingix, Stephanus Comes Burgundiæ, Theodericus Comes Montisbelicardi, Humbertus Bisuntinus Archiepiscopus, Otho Frisensis Episcopus, Orlicus Basiliensis Episcopus.*

Anno 1160, Humbertus Landericum de Durnac

hh 2

Deca

Decanum S. Ioannis Bisont. in *Laufanensem* Episcopum Vefontione consecrauit, coram *Ardugio* Gebennensi, & *Vvilelmo* Bellicensi Episcopis, ac permultis Abbatibus: ex chartâ *Gerardi I* Archiepiscopi, de diuisione bonorum S. *Magdalenes*; vbi describitur ac renouatur sententia Humberti, lata in eâdem causâ, adstantibus prædictis Episcopis atque Abbatibus, anno 1160, statim à consecratione Episcopi *Laufanensis Landerici*.

Obiit non multò post Humbertus, calendis Octobris, ex Necrologio S. Pauli, quod habet; *cal. Octob. obiit Humbertus Archiepiscopus, Canonicus noster, hic sepultus*: obiisse autem vero simile est anno 1161; cum adhuc eum vixisse constet anno 1160; & successoris eius *Vvaltheri* nondum confirmati certa extet mentio, anno 1162.

L V I.

VVALTERIVS II.

VALTERVS, quibusdam *Vautherius*, & *Gaultherius*, in omnibus catalogis Humbertum proximè sequitur. Eum certè (si tamen vnquam in Archiepiscopatu confirmatus fuit) breuissimo tempore sedisse necesse est; cum *Herberti* qui post eum intrusus est, iam extent diplomata anni 1163. Huius porrò *Vvaltheri*, habetur

tur charta quædam in archiuo Bellæuallis, *de terminatione querelæ quarundam decimationum aduersus Bellæuallensem ecclesiam*, datâ Bisuntij, anno Incarn. Domini-
nicæ 1162, quæ sic incipit: *Ego Gautherius Dei gratiâ Bisuntinus Electus*, &c. 1162.

Herbertus.

H VNC plerique prætereunt (& rectè quidem si legitimos solum Præfules enumerât:) alij cum Humberto confundunt; sed immeritò, cum alterum ab altero medius *Valtherus* disterminet. Herbertum intrusit Fridericus Ahenobarbus non ante annum 1162: at Humbertum iam inde ab anno 1134, sedisse vidimus, viginti ante Friderici Imperium annis: sed clariùs vtrumque distinguit Guilelmus II Archiepiscopus Bisont. dato diplomate pro monasterio S. Vincentij, anno 1252; quod describit & confirmat alio instrumento, sequenti anno 1253 confecto, *Hugo* tr. S. Sabinæ presb. Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus: quo diplomate testatur Guilelmus, quæ priuilegia Victor IV, Pont. Maximus Abbati S. Vincentij, Humberti Archiepiscopi rogatu concesserat, eadem fuisse postposita, & per longum tempus mansisse incognita, propter inhibitionem quondam Herberti schismatici, qui tanquam Apostata, pro Archiepiscopo Bisuntino, de facto, non de iure se gerebat. Inter epistolas Stephani Tornacensis Episcopi centesima octaua scripta est ad Papam, pro quodam *Odone Clerico*, qui in puerili ætate (inquit) ab Herberto Bisuntino schismatico gradum Acq-

lyri qualitercumque susceperat, cum prius à Catholico Clericus factus fuisset; nesciens miser quantum veneni pestis illa infunderet; quantum periculi manus illa leprosa sibi vel ad præsens, vel in posterum importaret. Aperiatur, addit, super eum, obsecro, paternus Apostolica pietatis oculus, maternus Ecclesiæ Romanæ sinus expandatur, ut qui in suscipiendis ordinibus minoribus deliquit, ad maiores valeat humiliter promoveri.

Dedit hic Herbertus ecclesiæ S. Ioannis, Crucem ex auro purissimo apprimè elaboratam; in cuius centro inclusæ hodièque conspiciuntur salutiferi ligni particulæ in crucis formam dispositæ. Atque vrinà aliquid de Crucis viuificæ amore sibi ipse seruasset, homo cætera impius, & ad Ecclesiæ perniciem natus. Sequiebat Imp. schismaticus Fridericus, in eos, qui ab Alexandri III Pontificis partibus stabant; atque (ut in homine id conditionis, si qua est, ea potens esse solet, ac robusta impietas) Christianum Orbem propè vniuersum, quā ad se pertrahendis qui minùs haberent fidei, quā multandis qui Alexandro adhærerent, schismate suo compleuerat. Cūque eò processisset amentix, ut eorum qui secum sentire nollent, parceret nemini; in eius tamen animo superabat (futuræ pœnitentiæ semen) singularis quidam cultus B. Petri Tarentasij Episcopi, qui cū se murum pro domo Dei opponeret, & Fridericum eiusque affeclas, à vero Ecclesiæ Capite diuisos, atque à fidelium communione extorfes palàm prædicaret, non deerant stygio inflati spiritu, furoris Imperato

peratorij folles, qui ad voluptatem atque assentationem loquerentur omnia, nihil ad veritatem: quique Imperatori obiicerent, mirari se, quòd vnum illum homuncionem, qui tantâ in eum declamaret audaciâ, non modò non perderet, sed eâ reuerentiâ prosequeretur, quâ alium neminem: Cui suggestioni (verba sunt Gaufridi Abbatis Altætumbæ, qui æuo illo scripsit, in Vitâ S. Petri Tarentas. cap. 24; apud Surium tomo 3, 8 Maij) *Herbertus quidam Chrysopolitane incubator Ecclesie, præ ceteris insistebat*: qui cum id Imperatori aduersus Petrum consilij daret, hoc ab illo responsum extorsisse fertur; *si hominibus, ut merentur, contrarium me exhibeo, tunc velis, ut euidenter opponere me incipiam Deo?* Sed accipe quæ de Herberto subdit idem auctor, cap. 25.

Extat in diæcesi Chrysopolitanâ cænobium, quod Bethania nominatur. Illò venturum Tarentasum Archiepiscopum ^{vulgò Bith-} Herbertus audiens, premisit, nuntians eâdem die sese venturum. Expauit Abbas, & cum multâ anxietate in occursum properans viri sancti, ignorare sese quid ageret causabatur: cui ille, angulus, ait, nobis quantuluscumque sufficiet; ne turberis. Verumtamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus apostata, quod disposuerat non impleuit. Exinde vir Beatus ad Imperatorem accessit in ciuitate Chrysopoli constitutum; ubi etiam ab oppressione Catholicorum, maximè Religiosorum, quantum potuit, eius animum reuocauit, Regis iram rugitui similem leonino, monitis simul & intercessione compescens. Conuenit autem solitâ deuotione Populus Ciuitatis ad eum, & innumera etiam
de vi

de vicinis locis undique multitudo confluit: quibus inter cetera de predicto heretico (Herberto) verbum faciens, nec ipsius maliciam veritus, nec presentiam Imperatoris per quem erat intrusus, orationem omnibus indixit generaliter, ut manus Domini acceleraret ab illius tyrannide Ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel mulcendo, ut conuerteretur ad penitentiam, aut de medio tolleretur. Oratum est: & infra quatuor vel quinque dies, miseram idem schismaticum animam exhalavit. Accidit tamen, ut interea visitatus à R. Bellouallensi Abbate, ad primum gratulari videretur aduentum: conuentus autem de confessione peccatorum, & admonitus de penitentia, pugillum strinxit, & applicans ori buccinabat in eo: post modicum verò deponens manum quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quòd non posset aliud obtinere responsum: & agnoscens iudicium Dei, non sine multà confusione recessit. Necdum vir sanctus de ciuitate exierat, & iam in plaustro bouum Herberti cadaver efferebatur infaustum, clamante populo, & dicentes Benedictus Deus, qui tradidit impium.

Quo verò anno hæc contigerint, dubium mihi est: hoc quidem certum, quod Fridericus Imp. dedit rescriptum Vefontione, anno Dominicæ Incarn. 1176. MCLXXVI, cui subscripti leguntur testes, Ilbertus Bisontinus, & Drogo Lugdunensis Archiepiscopi, cum Petro Tullensi, Arducio Gebennensi, Episcopis, Hugone Cluniacensi Abbate, Echerchardo Thesaurario Bisuntina ecclesiæ, Mathæo Duce Lotharingæ, Comitibus Alberto, &c. ex Ioanne à Bosco, in læuo Xysto bibliothecæ Floriacensis: qui tamen in eo corrigendus est, quòd Ilbertum pro Herber

Herberto scripserit. Post Herberti schismatici mortem Rogerius Lausanensis Episcopus, & Apostolica Sedis Legatus Bisuntinam Prouinciam lustrauit: quod mihi compertum est, cum ex Lausanensis Ecclesiæ tabulis, tum etiam ex instrumento Bellæuallensi, quo idem Rogerius, anno 1180, confirmat donationes factas Ecclesiæ Bellæuallis; ac statim initio proficitur, se fuisse delegatum pro visitatione Prouinciæ Bisuntinæ, ne quid in ecclesiâ Dei maculosum remaneret, post schisma illud, cuius erat fautor ille Præsul (Herbertum intelligit) qui Ecclesiæ Bisuntina qualitercunque præsedebat. 1180.

LVII.

THEODORICVS II.

THEODORICVS de Montebeligardo postea Ecclesiam rexit. Frequens illius mentio in archiuis Bellæuallensi, Magdalenensi, & Vincentiano, in chartis, quas fieri iussit annis 1181, 82, 83, 84, 85, 86. Anno demum 1189 1181.
(quo anno S. Vincentij monasterio instrumentum 1189.
dedit, cuius hoc initium: *T. Archiepiscopus Bisuntinus, Hierosolymas partes ad subuentionem Crucis adire uolens, dedi pro remedio animæ meæ, Abbatia S. Vincentij Bisunt. &c.*) cum Friderigo Sueuo, filio Friderici Ahenobarbi, ad Acconensem obsidionem se contulit: ex Ioanne Herold,

ne *Herold*, in *Continuatione belli sacri* post *Guil. Tyrium*, lib. 2, cap. 7; & discedens *Oliuerium Abbatem Luxouienfem* Vicarium reliquit: ex chartis *Bellaual- lensibus*. Quid verò in eâ expeditione gesserit, prosequitur rythmico carmine *Florentinus monachus*, libro de recuperatâ *Prolemaïde*:

Quid de Archipræsule dicam Bisuntino?

Vir est totus deditus operi diuino:

Orat pro fidelibus corde columbino,

Sed pugnat cum perfidis astu serpentino.

Fecit hic arietem, quem de ferro textit,

Qui nostrorum animos plurimum erexit.

Pergit describere, vt ille aries, alioquin ad muros deiiciendos aptissimus, tamen igne græco à barbaris immisso deflagrarit: ac non multò post, hæc subdit:

Hinc Archiepiscopus, gemma Clericorum,

Bisuntinus obiit; Duxque Sueuorum,

Qui nisi contraria foret sors factorum,

Strauisset innumeras acies Turcorum.

Quis hîc literionem illum *Cognatum* non rideat: qui in suâ *Burgundiæ superioris* descriptione, non intellecto *Florentino*, Archiepiscopum quemdam *Bisuntinum* (quem non nominat) *Ducem Sueuorum* facit: quasi non loquatur Poëta de *Friderico Sueuiæ Duce*, quòcû *Bisuntinus Archipræsul* obierit, etsi aliquàto post tempore: nam obiit *Sueuus* tempore oppugnationis; *Theodoricus* autè expugnatâ iam vrbe: de quo sic *Ioan. Herold*, lib. 2 citato, cap. 11, ad finem: *Capitur, inquit, vrbs (Acconensis): tertio obsidionis*

anno,

anno, 4 Idus Iulij, anno 1191: cum peste, tantum apud nostros, intra paucos dies, plusquam quinquaginta Pontifices, Comitèsque perièrè: inter quos præcipui nominis, Rauennas, Fauentinus, Vesontinus, & Balduinus Cantuariensis. Obiit igitur Theodoricus anno 1191: & quidem nono cal. 1191. Decembris: ex Necrologiis, in quibus conscripsisse dicitur piam illam prolam, quæ in Ecclesiâ Bisontinâ, in Mîsâ diei S. Vincentio sacræ concini solet: cuius prima verba sunt, *Melos cordi consonum*: próque eâ decantandâ, annuos centum solidos, ac totidem pro suo anniuersario, assignasse super molendina Campi Martij: dedisse insuper S. Stephano, ecclesias *de Vilers, de Quers, & de monte S. Martini.*

L V I I I.

S T E P H A N V S.

EXTINCTO Theodorico electus est Stephanus, filius *Othonis tertij* Meravia Ducis; nondum tamen confirmatus, quod per ætatem obire id muneris non posset. Sed dum expectatur in fructu maturitas, deciditur præter expectationem: exacto à suâ electione biennio, vt habet antiquus catalogus S. Magdalenes, obiit 4 Idus Iunij: sepultus in atrio basilicæ S. Stephani; cuius tumulo inscriptum legitur:

STEPHANVS
BISVNTINVS
ELECTVS

Ad oras tumuli, quatuor insculpta carmina; è quibus
tertium disruptus faxi angulus nobis eripuit:

*Forma, decus morum, spes regni, culmen honorum,
Fulxit in hunc; horum sedes fuit iste bonorum*

Tot bona, tamque breui, casus brevis abstulit aui.

In eodem templi, atrio sepulti sunt octo Burgundiae Comites; quorum epitaphium olim in lapide inscriptum, detricto eo & exeso, Canonici beneficiorum ab iis acceptorum memores, ad murum describi curauerunt, expressis singulorum imaginibus; addito in medio, S. Stephani Protomartyris habitu, Stephano Electo. Subscripta sunt iconibus nomina hoc ordine:

Gerardus Comes Viennensis, Dominus de Salinis.

Galtherus Comes Burgundia, & Viennensis.

Regnauldus Comes Burgundia, Viennensisque, & Mariscōnensis.

Otho Comes Burgundia, & Dux Merauia.

Stephanus de Burgundiâ, Electus Bisontinus, frater

Othonis Comitis.

*Otho Comes Burgundia, qui instituit duos Capellanos
ad altare S. Theodoli.*

Regnaul

Regnauldus Comes Burgundia, pater Beatricæ Imperatricis.

Vilermus Comes Burgundia, Matisconensis, & Viennensis.

Vilermus Magnus Exarches Burgundia, Viennensis, & Matisconensis.

Epitaphium verò est huiusmodi :

SEPULTURA PRUDENTVM BVRGVN.
DIÆ COMITVM.

*Beis quater hic Comitū sunt corpora, quæis dedit ictū
Mors, & ibi solitum nobis soluere tributum.
Spiritus in cælis horum manibus Michaelis
Sancti portantur, & in altā sede locantur.*

Alterius Epitaphij loco subiiciuntur duo sequentia disticha :

*Nobilium turba, quos mors subduxit acerba,
Octo iacent Comites, ut patet, ipse vides.
Illis parce Deus; dic lector voce benignus;
Ut tibi post mortem conferat alter idem.*

De Stephano verò notatu digna res est, malè cum à Golusio lib. 7, cap. 18, dici filium *Othonis* quinti, Comitis Palatini Burgundia, ex *Mathilde* filia *Roberti* Comitis Artesia, cui nupserat anno 1192. Antiquior est Stephanus Electus, quem melius idem Golusius lib. 6, cap. 38, natum dixerat *Othone* tertio Meravia Duce, ex *Alix* Comitissa Palatina Burgundia, ac fratrem *Othonis* Comitis Burgundia, filij dictorum coniugum.

LIX. AME

L I X.

A M E D E U S.

STEPHANO subrogatur Amedeus, cuius frequens mentio in antiquis instrumentis, quæ Vefontione, quæque in Abbatiâ Gollianâ, cuius ecclesiam, paulò ante obitum, in honorem B. Virginis dedicauit, & consecrauit ritu solemnî.

Ad Celestinum Papam delatum est eius nomê de periurio, simoniâ, & incestu; à G. Decano S. Stephani; Gerardo Cantore S. Stephani; Ioanne Salinenfi, T. de Graïaco, Io. de Varese, O. Fauerniacensi Archidiaconis, & Norrandino Subdiacono. Dicta est igitur illi à Pontifice dies, quâ ad Sedem Romanam, ad obiecta responsurus accederet; quod & fecit constituto tempore: sed cùm intereâ diem obiisset Celestinus tertius, ea causa ad Innocentium tertium Celestini successorê pertinuit: qui Amedeum dimisit, rei inquisitione, Episcopo Cabilonensi, & Abbati de Firmitate, cômîssâ. *Hæc ex epistolâ quâdam Innocentiij III, quæ cusâ extat inter eius decretales.* In Canonicos Amedei delatores,

1212. accusationes deinde conuersæ: quâre Innocentius anno 1212, Legatum misit Bernardum Gebennensem Episc. qui eius vice de maioris vtriusque ecclesiæ Canonicorum moribus cognosceret: sic enim habet di

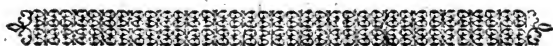

bet diploma, quod descriptum est in veteri codice S. Ioannis:

Vniuersis Christi fidelibus, B. diuinâ permissiōe Gebennensis Episcopus, salutem in salutis auctore. Cū ad paruitatem nostram mandatum Apostolicum emanasset, vt accederemus ad ecclesias S. Ioannis, & S. Stephani Bisontini, eisq̃ vice ipsius impenderemus visitationis officium, inquirentes quæ essent circa Canonicos inquirenda; & appellatione remotâ reformaremus pariter: nos ad utramque ecclesiam accessimus, &c. Actum Bisuntij in Capitulo S. Ioannis, in octauis Sancti Matthæi Apostoli, Anno Domin. Incarn. MCCXII.

Nec multò post, anno scilicet 1214., iterum multorum criminum reus vulgatur Amedeus. 1214.
Commissit Pontifex Lingonensi Episcopo, & Abbati Morimundi; qui purgationem canonicam ab eodem, super totius vitæ actis, & eis præcipuè, quæ in ecclesiasticâ dignitate gessisset, acciperent; & si illam præstitisset, in officio permanere tolerarent. *Hæc ex Innocentiij tertij epistolâ 166, Abrahamus Bzouius tomo 13, annalium ecclesiast. qui primus est continuationis Baronij, anno 1214, num. 1. Vt causa illa cesserit, non cognouimus. Eodem anno Amedeus cū Triderico Treuerensi Archiepisc. Desiderio Dyensi, Conrado Constantiensi, Henrico Argentinensi, Vvaldrico Basileensi Electo, Gaufrido Tricastino Episcopis, subscripsit diplomati Friderici II Imp. pro Ecclesiâ Viennensi, dato Basileæ, anno Domini 1214, Indiçt. 3, Regni 2, 9 Cal. Decēb. Biblioth. Floriac. Obiit deinde Amedeus 15 cal. Febr.*

1218. Febr. anno 1218. Cūque incertum sit, quonam suæ diœcesis loco sepultus sit, cum obiisse suspicor in expeditione terræ sanctæ; ad quam per ea tempora, ex omni orbe Catholico Principes, atque Episcopi concurrebant. Et hunc ipsum esse puto, qui discedēs, Henrico cuidam Camerario partes suas commendauit: vt comperi in instrumento Bellæuallensi, dato ad annum 1218, cuius hoc est initium: *Henricus Camerarius Curie Bisuntinae, fungens vice, & auctoritate Domini Archiepiscopi Bisuntini, dum idem Archiepiscopus esset in partibus transmarinis; Notum facio, quod Richardus Comes Montisbeligardi, concessit ecclesie Bellauallis, &c.*

L X.

E B R A R D V S.

- BRARDVS Ecclesiæ Sancti Ioannis argenteam thecam obtulit, quâ inclusæ seruantur particulae quædam de fimbriis vestium Christi Domini, deque eius sepulchro: cōsecrauit altare Monasterij de Rosieres per Galcherum Dominum Salinensem fundati anno 1219: obiit tertio Nonas Octobris, ex Necrologiis S. Ioannis & S. Stephani.
- 1219.

L X I.

GIRARDVS.

ULTAS dedit chartas Girardus anno 1221.
 1221. Anno 1223 confirmauit donationem 1223.
 XX librarum, super puteum Salinarum,
 factam ecclesiæ Gollianæ, per D. Idam Du-
 cissam Lotharingæ, Dominam de Coloniaco, filiam Giraldi
 Comitis Burgundiæ, sororem Comitis Vilelmi, &
 Galcheri Domini de Salinis, & de castro Braconios
 qui anno 1219, vnâ die tria cœnobia fundasse dici-
 tur; manè quidem *Roserianum*, meridie verò *Gollia-*
num, at vespere *Sanctimarianum*: iacétque prope Idam
 sororem in ecclesiâ Gollianâ. *Ex archiuo Golliano.*

Anno 1224, varia apud Bellamuallem dedit di- 1224.
 plomata: & vnum quoque pro ecclesiâ S. Stephani,
 4 Nonas Martij, duodecim ante mortem diebus;
 quo diplomate testatur se in ecclesiâ S. Stephani à
 puero fuisse educatum, deinde in eiusdem eccle-
 siæ Decanum promotum, multos in eo munere an-
 nos exegisse. E viuis excessit, *Idibus Martij* anni præ-
dicti 1224, cum alioqui Ioannes eius successor, instru-
 mentum confecisse dicatur anno 1225, mense Mar-
 tio. Non ergo *Idibus Martiis* eiusdem anni obierit
 Girardus, sed anni proximè præcedētis. Sepultus est
 apud Bellauallē, ante maius altare, nullo epitaphio.

k k

Hoc

Hoc verò Girardo sedente, fratres Prædicatores
 è familiâ S. Dominici, Vefontione recepti sunt, cir-
 1223. ca annum 1223. Occasionem refert S. Antoninus, tit.
 23, cap. 9, §. 3; vbi de B. Iordane, primo, post S. Do-
 minicum, generali Ordinis Magistro. *Alterâ vice, in-*
quit, cum transfiret (Iordanes) per Bisuntium, antequàm
Fratres domum ibi haberent, contigit eum ibi grauius infir-
uari. Quadam ergo die cùm febribus vehementer astuaret,
factu est vt in immensum sitiret. Et ecce iuuenis habès ma-
pam albam ad collum, lagenam vini portans in vnâ manu,
et scyphum argenteum in aliâ, obtulit ei, dicens; Magister,
ecce porto vobis optimum potum, de quo bibatis secure, quia
in nullo nocebit vobis. Qui non ignorans astutias eius (scili-
cet diaboli) commendauit se Deo, muniens se signo Crucis:
qui statim disparuit. Ex deuotione autem, quam ceperunt
Archiepiscopus, et populus ad sanctitatem viri, dederunt ei
locum ad adificandum Conuentum. Hæc ille. Ea domus,
olim à numero, Conuentus centum fratrum dicebatur:
Et quamquam ædes ipsæ peramplæ ac splendidæ,
eleemosynis ex omni ordine corrogatis exstructæ
sunt; tamen Capitulo S. Ioannis Euangelistæ, quòd
 1224. *fundum concessisset, foundationem adscribit Girar-*
dus Archiepiscopus, dato diplomate ad annum 1224,
his verbis:

Memoria dignum duximus tradere futurorum, quòd Ve-
nerabiles fratres nostri Decanus, totumque Capitulum nostræ
Bisuntinæ matricis ecclesiæ S. Ioannis Euang. attendentes,
&c. Reuerendos fratres Canonicos Ordinis Predicatorum,
ad ciuitatem nostram instinctu S. Spiritus vocauerunt. Ipsi
 etiam

etiam iuxta molendina sua de ripa, locum dederunt (hinc barbaro nomine, fratres *Riueta* dictos legimus in archiuo S. Magdal. in testamento Theobaldi Cantoris, anno 1254: quasi dicas, *parua ripa*: quòd eorum domus ad ripam Dubij fluminis constituta sit) & *ad adificationem loci, consilium & auxilium plurimum impenderunt. Supplicauerunt etiam nobis, vt nos prædictis fratribus in eodem loco cimeterium benediceremus, ad sepeliendum ibi fratres Ordinis prædicti, & eos qui ibi elegerint sepulturam; saluo in omnibus iure parochiali, & iure prædictæ matricis ecclesiæ S. Ioannis Euangelistæ; quæ fundatrix & patrona est prædictæ domus Ordinis Prædicatorum. Et quicumque in domo illâ pro tempore Prior exstiterit, fidelitatem & reuerentiam debet ecclesiæ supradictæ S. Ioannis, sicut Canonicus spiritualis ecclesiæ. Hæc ex chartâ Girardi; cuius exemplar reperi inter tumultuarias schedas Petri Chiffletij S. Theologiæ Doctõris, & Canonici Metropl. Bisontini, Patru mei qui anno 1574,*

Ostentatus, raptusque simul,

Solstitialis velut herba solet,

in ipso iuuentæ flore, conditus est in choro ecclesiæ S. Petri, iuxta Sanctorum sepulchra, in monumento familiari, quod (propter religionem loci) hæredes tantum masculos & innuptos sequitur.

Ad Bisontinam Prædicatorum domum (quam S. Anton. tit. 23, c. 13, §. 1, quinquaginta nouem Prouinciæ Franciæ. Conuentus enumerans, quarto loco recenset) Inquisitio fidei, quam vocant, ab æuo pertinuit. Hinc Innocentius IV, anno 1247, Priori Bi-

kk z

funti

suntino, vt in Lotharingiam & Burgundiam, ad extirpandos hæreticos clam pullulantes, Inquisitores viros idoneos destinaret, præcepit epistolâ 370, datâ 16 cal. Decēb. *Bzouius continuator Baronij anno 1247; num. 4.* Et fuit sanè ea familia magnorum virorum ferax: nam, vt de *S. Vincentio Ferrario* taceam, quem olim vidit Vefontio (prout in *Theobaldo* dicturi sumus) aliquot Archiepiscopi Suffraganeos tulit: ac duos Generales Ordinis Magistros, octauum, & decimumoctauum; de quibus sic frater Vincentius de *Castro nouo*, in chronica Generalium, ad calcem Constitutionum Ordinis S. Dominici: *Anno 1292, in Capitulo Romæ celebrato, electus est in Magistrum Ordinis octauum F. Stephanus Bisuntinus Magister in Theologiâ, & præfuit duobus annis. Hic obiit anno 1295, in Conuentu Lucano. Scripsit autem super Ecclesiasten. Item libellum de auctoritatibus Sanctorum & Philosophorum. Item librum exemplorum per alphabetum narrationum. Item postillam super Apocalypsin. & inferius: Anno 1343, electus fuit in Magistrum Generalem Ordinis decimumoctauum frater Petrus de Palmâ, Magister in Theologiâ, Prouinciæ Franciæ, Conuentus Bisuntini. Scripsit hic Petrus de Palmâ, librum eruditum in epistolas & Euangelia; quem cum aliis manuscriptis in meâ bibliothecâ seruo. Exstat in Doctoris Angelici lucubrationibus, Opusculum duodecimum, quo respondet ad sex quæstiones à Gerardo Lectore Bisuntino propositas. Porro in sacratio Ecclesiæ Prædicatorum Bisont. inter alia seruatur *Cranium Sancti Ermenfredi Abbatis Cusanciæ: Et*
in Con*

in Conuentu, celebrata nuper anno 1615, Generalis Gallicana Ordinis Prædicatorum congregatio, maximo omnium Ordinum Ciuitatis fauore, & applausu.

L X I I.

JOANNES I.

IACONIVS in Honorio III, agēs de *Conrado* Bauariæ Duce, inde monacho Cister-tiensi, postea Cardinali Episc. Portuensi, & Sedis Apostolicæ, pro bello sacro ac aduersus Albi- genſes hæreticos Legato: cum à Capitulo Bisunti- no in Archiepiscopum electum fuisse dicit: tamen ab Honorio Pontifice vetitum id muneris admit- tere; quod ipsius operâ in grauioribus Christianæ reipublicæ negotiis uti vellent. Ea verò electio, cum æquè vacante per Ebrardi obitum Bisontinâ Sede facta esse potuerit, quantum ex temporum rationi- bus potui colligere; in hunc tamen locum tutius referri videtur; quod vero simile non sit extincto Ebrardo, in Conradum potius, hominem extra- neum, quàm in *Girardum* Decanum S. Stephani, & domesticarum Ecclesiæ Bisontinæ rerum scientissi- mum, ac cætera ad Archiepiscopatum idoneum, electorum suffragia propendisse: sed magis id factū videatur, cum deficiente in Bisontino Clero homi-

ne idoneo, aliunde adscisci debuit, & in Ioannem denique Ambianensem Decanum consensum est. Hic verò obiter notandus Baronij continuator *Bzonius*, anno 1222, num. 6, qui Ciaconium citato loco sic intellexit, quasi de *Ioanne* quodam *Argotoraensi*, Ordinis Prædic. dicat, eum à Capitulo Bisontino electum fuisse: cum tamen ea Ciaconij verba ad *Conradum* referenda sint, ut planum erit legenti. Igitur Girardo succedit Ioannes de *Abbatis-Villâ*, diocesis Ambianensis, Picardus, monachus quondam Congregationis Cluniacensis, & Prior monasterij de *Abbatis-Villâ* (malè *Abbatem* vocant Onuphrius in Gregorio IX, Ciaconius ibidem, & Arnoldus Vvion in ligno vitæ:) qui cum in Parisiensi Academia, multis annis Theologiam, magnâque laude docuisset, atque in primis egregiâ polleret dicendi facultate, factus est ex Magistro Parisiensi, Archipræsul Bisontinus. Id muneris per duos annos gessit, ut habet catalogus S. Magdal. exstâtque in archæo S. Magdalenes, diploma iam ab eo datum mense Martio anni 1225, data verò anno 1226 quamplurima, sicut & 1226. apud Bellamuallem. Ab eo moniales S. Mariæ de *Battant*, ad Cisterciensem regulam restitutæ sunt, ut suprâ monuimus in S. Donato. Ad hæc controuersiam de maternitate ecclesiarum, eo qui sequitur modo definiuit: *His supradictis accedit sententia diffinitiva Venerabilis Patris nostri, Domini Ioannis quondam Archiepiscopi nostri Bisuntini, qui postmodum factus est Sabiniensis Episcopus Cardinalis. Cum enim sub eo ecclesia Sancti*
Stepha

*Stephani contra ecclesiam S. Ioannis contenderet, de dignitate maternitatis, placuit utrique parti, ut quod ipse Dominus Ioannes per diffinitiuam sententiam pronuntiaret super hoc obseruandum, ab utraque parte teneretur: & de hoc tenendo Canonici vtriusque ecclesie fidem dederunt: insuper utraque ecclesia se alteri obligauit, in mille marchis persoluen-
 uendis ab eâ, quæ à sententiâ Domini dicti Ioannis resili-
 ret. Ipse autem Dominus Ioannes Archiep. Bisunt. auditis ratio-
 nibus, & inspectis scriptis vtriusque partis, per diffinitiuam
 sententiam pronunciauit, quod ecclesia S. Ioannis, in quâ
 primò incathedratur Archiepiscopus, quod plenius ea ob-
 tinet quæ ad maternitatem pertinere noscuntur, in totâ Bisun-
 tine Ciuitatis parochiâ, sola matris ecclesie possideat digni-
 tatem: sicut continetur in authentico eiusdem Domini Ioan-
 nis, quod ita incipitur; In nomine Patris, &c. Et hanc sen-
 tentiam suam ipse in Synodo Bisuntinâ promulgauit, & per
 excommunicationem futuris temporibus obseruari præcepit.
 Hanc etiam sententiam Dominus Papa Gregorius nonus
 approbauit & confirmauit. Hæc vetustus codex M S. S.
 Ioannis.*

Anno 1227, Anagninæ creatus est à Gregorio IX 1227.
 Cardinalis Episcopus Sabinensis, in quatuor tem-
 poribus mensis Septembris: *plura de illo Ciacon. in Greg.*
IX. Hunc verò Ioannem de Abbatis-villâ, cui Tri-
themius de scriptoribus ecclesiasticis, & Ciaconius
adscribunt libros quatuor de tempore, & de Sanctis,
eundem esse puto cum Ioanne Halgrino, auctore Sex-
ti commentarij in Cantica: nam & Coccius in The-
sauro, Ioannem Algrinum (quem anno 1227 vixisse
notat)

notat) Bisuntinum Archiepiscopum vocat: & Sixtus Senensis libro quarto bibliothecæ, cum scriptores sacros alphabetico ordine recenset, duobus locis meminit auctoris commentarij sexti in Cantica, Parisiis editi per Ascensium, anno 1521; & quem posteriore loco Ioannem Halgrinum dicit, prius *Ioannem de Abbatif-villâ*, *Archiepiscopum Bisuntinum* nominarat. Hoc autem adducor ut credam, quod uterque *Cardinalis Sabinensis* nominetur, & sub Gregorio IX dicatur floruisse. Certè ad calcem illius commentarij in Cantica, quæ vidi editum Parisiis anno 1521, typis Ascensij, legitur, Ioannem Halgrinum, dictum *de Abbatif-villâ*, Decanum Ambianensem, Cantorem de Abbatif-villâ, & Cardinalem Sabinensem, finem illi operi imposuisse anno 1233; illudque opus postmodum sedente adhuc Gregorio IX, fuisse approbatum: (ex quo manifesti erroris arguitur Sixtus Senensis, qui lib. 4 citato, dicit Ioannem Halgrinum, auctorem sexti Commentarij in Cantica, circa annum Domini 1450, floruisse): at constat, non alium per ea tempora exstitisse Cardinalem Sabinensem, à Ioanne *de Abbatif-villâ*, qui & fuerat Archiepiscopus Bisuntinus. Decanatum verò Ambianensem, & officium Cantoris *Abbatif-villæ*, gessisse potuit vel adhuc Prior *Abbatif-villæ*, vel abdicato iam Prioratu. Nec mirum, hos adeò illustres commentarios à Trithemio non recenseri; cum ipse fateatur, Ioannem *de Abbatif-villâ*, multa quoque alia edidisse opera, quæ ad notitiam suam non peruenerint.

Eum

Eum quidam sepultum dicunt Salinis, anno 1229: sed nulla eius apud Salinenses memoria; & *Nicolaus*, ipsius in Archiepiscopatu successor, in instrumento Bellæuallēsi, quod dedit anno 1234, *Ioannis prædecessoris sui, tunc Sabinenſis Episc.* meminit: non ergo obierat anno 1229. Ciaconius eum fato functū dicit circa annū 1240: sed quoniam idem Ciaconius, Gaufridū *de Castilione* creatum dicit à Gregorio IX, Episc. Card. Sabinum anno 1237 (quod fieri non potuit, nisi mor- 1237. tuo Ioanne eiusdem tituli Cardinali;) eo pariter anno, aut præcedenti 1236, Ioannem vitâ functum putamus. In necrologio verò S. Ioannis, sic notatur dies eius obitus. *IV cal. octob. obiit Ioannes Episcopus Sabinenſis, qui prius fuerat Archiepiscopus Bisuntinus.*

Per ea tempora, dum adhuc Seraphicus ille *Franciscus* in terris ageret, ipsius Instituti religiosi sectatores ciuitate donati sunt, illisque à Senatu populó- que Bisontino, templum, & per commodæ ædes erectæ. Quod opus ita inter se se partiti sunt ciues; ut quibus ampla domi res esset, ij pecunias conferrent in ædificij sumptus; cæteri fortunæ tenuioris, suas ipsi manus, atque operam præstarent. *Hæc ex archiuo ciuicæ domus:* neque enim Franciscanis nostris vlla reliqua sunt illorum temporum monumēta; quæ ipsis quæ flammæ (anno 1520,) quæ vndarum iniuriâ periēre: annis quippe 1263, 1456, & 1570, crumpētium è suis alueis aquarum ea vis fuit, ut in templum ac domestica cubacula illapsæ, eorum chartas omnes ac diplomata confecerint, atque expunxerint: cuius

rei fidem facit distichon ad quemdam domus illius parietem adscriptum; sexto minimùm pede à pavimento (nam eò vsque deuenerant aquæ, anno illo 1570, tertiâ die Decembris;)

Dubis erat dubius, nostras sorberet an ades,

Cùm tot aquas istam vexit ad vsque notam.

Eam Franciscanorum domum, nonnulli Sequanicarum, quidam etiam Transalpinarum omnium antiquissimam faciunt. Vt sit eâ de re, illud sanè certum, vt ex domus ciuicæ chartophylacio retulimus, viuente adhuc B. Francisco fuisse excitatam: qui cùm anno 1226 ad cœlos emigrarit; veròque simile putemus non leuibus adducti coniecturis, priùs Dominicanos domicilium Vefontione accepisse anno 1224, quàm Frâciscanos; his certè extructas ædes putamus ipso anno 1226, aut proximè præcedenti, cùm Ioannes Halgrinus Bisontinæ præflet ecclesiæ.

LXIII.

NICOLAUS.

1227.

RANSLATO ad Sabinensem Episcopatum Ioanne, anno, vt vidimus, 1227; & vacante Sede Bisontinâ, mandauit Gregorius IX, Decano & Capitulo S. Ioannis & sancti Stephani; vt intra dies quadraginta à suis literis receptis, idoneum sibi Pastorem canonicè eligerent, adhibi

adhibitis in consilium Abbatibus *S. Benigni* Diuionensis, & *Morismundi*, ac fratre G. de Ordine Prædicatorum: id ni facerent constituto tempore, ad hos tres ius omne eligendi Archiepiscopi deuolueretur. Acceptis literis Pontificiis, seni ex omnibus communi consensu deputati sunt, quibus omnis à Capitulo, eligendi Archiepiscopi collata potestas. Sed cum Abbatem *S. Benigni* elegissent, non seruatis ad amissim iis quæ Pontifex obseruari præceperat; idem Papa, re inquisitâ per Archiepiscopum Vienneensem, & Abbatem *de Firmitate*, electionem Abbatibus, non personæ, sed electionis ipsius vitio irritam declarauit. *Vide in decretalibus cap. 52. cum in veteri, de electione.* Cum hæc gererentur, necesse fuit produci aliquamdiu interregnum. Tandem *Nicolaus de Flauigneyo*, Decanus Lingonensis, vir vel pietatis, vel doctrinæ nomine clarissimus, ad Archiepiscopalis dignitatis apicem euehitur à Gregorio IX: *ex M S. Veteri.* Exstat in archiuo Belleuallensi charta quædam à Nicolao data, anno 1229, mense Februario: aliæ item plurimæ, tum ibidem, tum in 1230. chartulariis Bisontinis, annorum 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, & 1235; quo anno 1235, 7 Idus Septembris, auctis redditibus Ecclesiæ suæ, & expletis boni Pastoris partibus, Moguntia (ex Godefrido Monacho) è viuis excessit; cum (vt habet *M S. Codex S. Magdal.*) sex annis præfuisset. Conditus creditur corâ maiori altari Ecclesiæ Bellæuallis, absque tumuli epigraphâ.

Inter alia, quæ piè gessisse legitur, illud non in

postremis censendum, quod *S. Anatholij*, clarissimi apud Salinas Confessoris, Episcopi natione Scoti, qui vitam eo loco vixit solitariam, sacrum corpus honoratiore capsâ includendum releuarit: cuius rei monumentum exstat in Martyrologio Basilicæ *S. Anatholij Salinensis*, his verbis: *Kal. Septemb. Salinis, Releuatio Beati Anatholij Confessoris atque Pontificis, per manus Domini Nicolai Archiepiscopi Bisuntini.*

L X I V.

G A V F R I D U S.

1236.

1237.

S V B R O G A T V S est *Nicolao Gaufrido*, cuius iam electi, necdum confirmati exstat diploma apud Bellamuallem, datum anno 1236, in Vigiliâ *B. Laurentij*; & ibidem aliud eiusdem iam confirmati, anno 1237, in Inuentione *S. Crucis*. Astitisse legitur, tertiâ die ante octauam *B. Martini*, Gregorio nono altare maius ecclesiæ sanctæ *Sabinæ de Monte Auentino* in Urbe, propriis manibus consecranti; cum *Messanenſi Archiepiscopo*, & quamplurimis Episcopis; & aliarum Ecclesiarum Prælatiſ: *Ex diplomate Gregorij IX. dato Laterani, 10. Cal. Iulij, anno ab Incarn. 1238, Pontif. anno 13, quod refert Bzouius anno 1238, num. 6.* Cùm autem Gregorius IX Concilium apud Lateranum indixisset, datis literis anno 1240. Pont. 14, prioribus quidem 5 idus Augusti, posterioribus vero, idibus

bus Octobris; & in Urbem Prælati ex omni orbe conuenirent, egit Fridericus secundus Imperator Schismaticus, ut interciperentur ex itinere, aditibus omnibus terrâ marique interclusis. Eam ob rem, *Entium* Regem filium suum spurium Pisas destinauit; qui cum Legatos Cardinales, aliosque magno numero Prælatos, Genuensium vectos nauibus Romanam contendere, per exploratores cognouisset, obuiam progressus cum suis Pisanis, eos adortus est inter portum Pisarum, & Corsicæ Insulam. Quæ pugna cum malè cessisset Genuensibus, cæsi sunt ex iis quamplurimi, atque etiam ex Prælatis; cæteri capti ad Imperatorem deducti sunt, & variis in locis custodiæ mancipati. Hæc benè multi auctores; accuratè satis Ciaconius in Gregorio IX, præsertim ubi agit de Cardinali Iacobo *de Pecorariâ*: at Nauclerus volumine secundo Chronographiæ, Generatione 42, disertè asserit, in eo conflictu *Vesontinum Archiepiscopum* in mare submersum occubuisse. Eam cladem malè Ciaconius refert in annum 1240: rectiùs Vignierus in Bibliothecâ historicâ, & Andreas *du Chesne*, in Pontificibus (vterque liber Gallicus) eam contigisse notant anno 1241, quinto nonas 1241. *Maij*: tametsi nos, aut sexto tantum, aut quinto simul & sexto nonas *Maij*, stragem illam editam putamus; cum in Bisontinis necrologiis, Gaufridi (tunc, ut ait Nauclerus, extincti) obitus notetur sexto nonas *Maij*. Malè etiam Ciaconius, Archiepiscopum Bisuntinum, captiuum cum cæteris abductum refert.

Obiit igitur Gaufridus anno 1241, 6 Nonas Maij: & vacauit post eum Sedes, quatuor circiter annos, cùm afflictissima esset res Christiana, apertis FridERICI II, in Pontifices coniurationibus. Exstat in archæo S. Magdalenes diploma, quod per ea tempora dedit *A. Decanus Bisuntinus*, sedem Bisuntinam vacantem regens, anno Domini 1244, in crastino Bordarum.

L X V.

IOANNES II.

ODEM anno 1244, electus est in Archiepiscopum *Ioannes* eius nominis secundus; qui quòd post paucos menses ius suum alteri cessit, propterea in omnibus catalogis omittitur. Exstant tamen in archiuo Monasterij Bellæuallis, Ordinis Cisterciensis, duo diplomata à *Ioanne Electo Bisontino* data, anno 1244, mense Septembri. Quo ipso anno, Innocentij quarti secundo, in 4 Temporibus Aduentus Domini, Lugduni in Concilio Generali, ab eodem Pontifice creatus est Card. t. t. S. Laurentij in Lucinâ: de quo hæc Ciaconius in Innocentio IV, Urbano IV, & Gregorio X.

F. Ioannes Franciogia, de Villâ Abbatis, seu de Abbatis-Villâ, Burgundus, Gallus, Monachus Cisterciensis, Magister in Theologiâ, vir doctissimus, Archiepiscopus Bisuntinus,
creatus

creatus est ab Innocentio IV, Presb. Card. tt. S. Laurentij in Lucinâ, Lugduni in Concilio generali, anno D. 1244, Pontif. 2, in 4 temporibus Aduentus Domini. Deinde ab Urbano IV, anno Domini, 1261, Pontif. 1, mense Decembri, Viterbÿ creatus Episc. Card. Portuensis, & S. Rufinæ. Anno demum 1274, pridie Idus Iulij, obiit Lugduni in Concilio generali, sub Gregorio decimo; ibidem sepultus. plura de illo habet in Innocentio quarto. Sepultum autem puto Lugduni apud Dominicanos. Iuuerit verò hîc annotare errorem Arnoldi Vvionis, qui libro 2 Ligni Vitæ, Ioannem Franciogiam cum Ioanne Halgrino (de quo suprâ) confudit: cùm hic, monachus fuerit Cluniacensis; ille, Cisterciensis: hic, Cardinalis Sabinenſis à Gregorio IX creatus Anagninæ, 1227: ille, tt. S. Laurentij in Lucinâ, ab Innocentio IV, Lugduni anno 1244, Halgrino iam, vt vidimus, defuncto. Sed deceptus est, quòd vterque dictus sit de Abbatif-villâ, vterque item fuerit Archiepiscopus Bisuntinus, nec valdè longo diffiti sint interuallo.

L X V I.

GVILELMVS II.

VILELMVS Imperatoriâ familiâ natus, ex Cabilonensi Episcopatu, in quo constitutus fuerat anno 1231, ex MS. apud D. Seuertium in *catalogo Episc. Cabilonensium*; translatus est ad Sedem . Bifon

Bisontinam, anno 1245. *San-Julianus*. Eodémque anno 1245, interfuit cum duodecim Cardinalibus, & aliis magno numero Prælatis, Missæ ab Innocentio IV Papâ Cluniaci celebratæ, in festo S. Andreæ Apostoli: *ex Chron. Cluniac.* Concilio quoque Lugdunensi interfuit sub eodem Innocentio IV.

1246. Anno verò 1246, releuauit sacra corpora SS. Martyrum *Ferreoli* ac *Ferrutij*, vt testatur Martyrologium Bisontinum S. Ioannis, his verbis: *Anno Domini 1246, 4 Nonas Septemb. residente apud Lugdunum Innocentio Papâ quarto, facta est in hac ecclesiâ reuelatio* (releuationem fortasse meliùs dixisset) *Sanctorum Martyrum Ferreoli, & Ferrutij, prædicatorum huius vrbs; per Venerabiles Patres, Vilelmum Archiepiscopum Bisunt. Ioannem Lausanensem, Seguin. Matisconensem, Alexandrum Cabilonensem, Ansericum . . . . ., & alios Prælatos ciuitatis & diœcesis Bisuntinæ. Quæ vt capias, lector, memorem te esse oportet eorum, quæ ex ecclesiarum libris retulimus in Hugone primo, eum scilicet reliquiarum S. Ferreoli & S. Ferrutij partem minorem, in ipsorum ecclesiâ extra ciuitatem constitutâ reliquisse: maiorem verò partem in S. Ioannis basilicâ delatam, condidisse in altari Beatissimæ Virginis. Minoris partis nomine intelligenda existimo pauca quædam ossa, quæ hodièque habentur in Martyrum ecclesiâ extra urbem: per maiorem verò partem designari puto quicquid nunc asseruatur in basilicis duabus, S. Ioannis, & S. Vincentij: adeò vt hæc à Guilelmo facta releuatio, nihil aliud sit, quàm sacrorum*

crorum corporum collocatio in capsis ac thecis ex ligno deaurato affabrè factis; quibus postea, ut inferius dicemus, successe argenteæ: & eodem tempore, existimo mediam ferè sacrarum reliquiarum partem, quæ hodie exstat in ecclesiâ S. Vincentij, eò ex S. Ioannis basilicâ fuisse translata.

Sub eodem Guilelmo (cum ad eius usque tempora perdurasset vetus illa inter Canonicos S. Ioannis, & S. Stephani, dosurarum ecclesiarum præcellentia contentio) facta est unio Capitulorum Maioris vtriusque ecclesiæ; delegato ad id munus à Sede Apostolicâ, Hugone de S. Caro, Burgundo, Ord. Prædicatorum, et S. Sabinæ Presbytero Cardinali: in cuius rei fidem confectum est hoc, quod sequitur, instrumentum.

Nos F. Hugo miseratione diuinâ T. T. Sanctæ Sabinæ Presb. Card. Apostolicæ Sedis Legatus, Notum facimus vniuersis, quòd Venerabilis Pater Archiepiscopus, Ioannes Decanus totumque Capitulum Ecclesiæ S. Ioannis Euangeliste, ac Pontius Decanus totumque Capitulum ecclesiæ S. Stephani Bisunt. super vniõne ipsarum ecclesiarum, & ad ipsam vniõnem pertinentibus, voluntati & ordinationi nostræ iuramento præstito stare firmiter promiserunt. Nos itaque cum Archiepiscopo, Decanis, & Capitulis prædictis, tractatu super præmissis habito diligenti, de prudentum virorum consilio, volumus, ordinamus, & statuimus, quòd ecclesiæ prædictæ quas vnumus, vna sint ecclesiæ, & deinceps Ecclesiæ Bisuntina ab omnibus in perpetuum censatur, totumque ecclesiæ sic vniatæ sit Capitulum, vni Thesaurarius,

m m

rius,

rius, unum sigillum, cuius sint circumferentie, SIGILLUM ECCLESIAE BISUNTINAE, unum officium ecclesiasticum, illud videlicet, quod in praedicta S. Iohannis ecclesia haecenus existit observatum, unus Decanus, unus maior Archidiaconus, unus Cantor, unus Thesaurarius, unus Scholasticus: & cum iam dicto maiori, alij quatuor Archidiaconi, videlicet Salinensis, Grayacensis, Treuensis, & Luxouiensis: ita quod de Varese, & de Palmâ, Maiori, de Ledone, de Montanis, Salinensi, de Dolâ, de Anjoes, Grayacensi, de Rubeomonte, & de Fauerniaco, Treuensi, de Grangis, & de Aioyâ Archidiaconatus, Luxouiesi, Archidiaconatibus, ipso facto quâ citò vacauerint sint uniti. Decanus superstes Decano praemortuo succedat in Decanatu dumtaxat, non in praebendis, seu Archidiaconatibus, quos nunc tenent Decani superius nominati: ac ipso facto Decanatus, qui primò vacauerit, alteri sit unitus. Et hoc idem de Thesauraria & Cantoria Ecclesiae utriusque sic unita praecipimus observari. Quicquid autem dictarum ecclesiarum acquireretur alteri, pro indiviso acquiratur, ipsarumque privilegia ad ecclesiam sic unitam in omnibus, & per omnia se extendant. Personis verò, & Canonicis viventibus, nullum per hoc praerudicium generetur; quin quamdiu vixerint, dignitates, personatus, seu officia praedicta, quae nunc tenent, licite valeant retinere. Succentores quoque in dictis remaneant Ecclesiis, ad regendum choros Ecclesiae sic unitae, & praesentes in anniverfariis, & distributionibus quotidianis, duplicem percipiant portionem. Statuimus quoque, & ordinamus quadragintaquinque Canonicoꝝ, & praebendarum numerum, in Ecclesia sic unitâ dumtaxat, in perpetuum observandum.

Canonici

Canonicis verò præbendas, quæ Obedientiæ appellantur, non integrè percipientibus, præbendæ quàm citò se facultas obtulerit, integrentur. Reliquis verò omninò expectantibus, præbendæ seu Obedientiæ cùm vacauerint, nullatenus assignentur, sed secundum ordinem receptionis suæ, triginta librarum Stephaniensium pensio pro singulis præbendis seu obedientiis singulos contingentibus, ab unito Capitulo annis singulis persoluatur, præbendâ seu obedientiâ cuiuslibet apud unitum Capitulum remanente, donec dicta quadragintaquinque præbendæ vacauerint, & ad manus uniti Capituli deuenerint: & tunc per unitum Capitulum inter dictos quadragintaquinque Canonicos equaliter diuidentur. Præterea domus, vineæ, redditus, & cætera bona dictarum Ecclesiarum, à quocumque & quocumque modo teneantur, quæ non sunt de corpore præbendarum, quæ vacant ad præsens, vel quàm citò per mortem eorum qui ea possident, vel ex donatione iam factâ possidere debent, seu alio modo vacauerint, ad unitum Capitulum reuertantur: viuentibus tamen personis & Canonicis nullum per hoc præiudicium generetur, quin ea, quæ in præsentiarum rationabiliter possident, ad vitam suam licitè valeant retinere. Ultra quoque statutum numerum personarum, & Canonorum, nullus recipiatur in Canonicum, & in Fratrem: nec dignitas, personatus, vel officium alicui conferantur, donec prædicta redacta fuerint ad numerum constitutum. Electio autem Archiepiscopi cùm pro tempore fuerit celebranda, in capellâ S. Eugendi Ecclesiæ prædictæ sancti Ioannis immediate adherenti, ab unito Capitulo celebretur, sicut hætenus fuit ordinatum. Consuetudines quoque suæ in omnibus, & per omnia in dictis

Ecclesijs obseruentur: ordinatis tamen per nos superius nihilominus exceptis, & in firmitate suâ perpetuò duraturis. Ordinationem autem anniuersariorum, & aliorum, de quibus non ordinamus ad presens, dispositioni & ordinationi dicti Capituli duximus relinquendam: interpretationem & declarationem questionis & dubitationis, si qua super prædictis, vel aliquo prædictorum orta fuerit, nostro arbitrio reseruantem, ac retinentes nobis potestatem faciendi recompensationem Archiepiscopo memorato, super hoc, quòd Archidiaconatus vnimus supradictos. Vniuersa verò & singula supradicta, in virtute præstiti iuramenti, & sub pœnâ excommunicationis, quam ex nunc in scriptis, auctoritate quâ fungimur, in contradictores ferimus & rebelles, precipimus inuiolabiliter obseruari. Datum Bellicen. II, Kal. Octob. Pont. Innocentij P P. II. anno vndecimo.

1253. Transactionem hanc sigillo proprio firmauit Wilhelmus Archiep. sequenti Nouembri eiusdem anni posttridie Beati Martini: quam idcirco hîc ad longum descripsimus, vt planior cuique esset Capituli Bisontini status: qui, quis hodièque sit, vt intelligas (est autem vix mutatus ab illo) habe sequentem indicem, ex tabulis Ecclesiæ Bisontinæ.

Status Insignis Ecclesiæ Metropolitane Bisontinæ.

REVERENDISSIMVS DOMINVS
ARCHIEPISCOPVS.

Quatuor Dignitates.

Decanus Maior.

Archidia

Archidiaconus Maior.

Cantor Maior.

Thesaurarius.

Quatuor Personatus.

Archidiaconus Salinensis.

Archidiac. de Fauverneio.

Archidiac. de Grayaco.

Archidiac. de Luxouio.

Camerarius Domini Archiepiscopi.

Scholasticus, olim praeerat Scholis.

Canonici quadraginta tres. Erant olim 45, cum unita sunt Ecclesiae, sed duae praebendae ex eo tempore unitae fuerunt Capitulo.

Succentores duo, cuique Ecclesiae suus.

Capellani 24, ad nutum Dominorum Canonicorum, pro seruitio Ecclesiarum; In quorum numero comprehenduntur;

Reclusus, Pœnitentiarius Archiepiscopi; in Monasterio sancti Michaelis.

Matricularij duo.

Secretarij duo.

Curatus S. Andreae.

Crucifer.

Magistri choralium duo, cum pueris decem in duabus Ecclesiis: sex in S. Ioannis; quatuor in S. Stephani.

Sequuntur Decani Rurales quindecim;

De Sextâ.

De Fauverneio.

De Salinis.

De Luxouio.

De Montanâ.

De Ajoia.

De Ledone Salnerij.

De Grangis.

mm 3 De .

De Neublanc. . *De Rubeo-*

De Dolâ. *monte.*

De Grayaco. *De Palmâ.*

De Treuâ. *De Varese.*

In hisce Decanatibus ruralibus sitæ sunt Abbatiæ, Prioratus, & Parochiæ totius Diœcesis. In summâ, in Bisontinâ Diœcesi sunt,

Abbatiæ XXVI.

Prioratus XCIV.

Parochiæ DCCCLXXX.

Hic verò obiter monendum ; etsi eâ sententiâ Hugonis Pontificij Legati , sapienter definitum est, vt Canonici vtriusque Ecclesiæ, sedandæ illius contentionis ergò , vna essent congregatio , vnumque corpus , suâque officia , & beneficia , in vnum conferrent : tamen Ecclesiæ S. Ioannis, suam (quæ eripi nullâ ratione potuit) relictam esse antiquitatis prærogatiuam : quæ cùm aliquam maternitatis dignitatem inuehat (si de ipsius Ecclesiæ fundo loquamur ;) non minùs certè nunc in illam , *Matris Ecclesiæ* nomen , ac dignitatem eo sensu quadrare existimandum est , quàm antè latam de vtriusque Ecclesiæ Canonicorum vnione sententiam.

Per hæc tempora duo erant Vefontione *Inclusi*, vt cognoui ex testamento *Theobaldi* cuiusdam Cantoris Ecclesiæ S. Magdalenes, qui anno 1254, *tribus Reclusis, Rineta, S. Stephani, & Bonæuallis*, certam pecuniæ summam legauit. Vefontione habebant duo priores : & quidem *Inclusi S. Stephani* domus , etiam-

num

num adiacet Ecclesiæ *S. Michaëlis*, in monte sancti Stephani: quæ *sancti Michaëlis* Ecclesia sanè perantiqua est, & eius foundationem nullibi legi, etsi plurima inueni, & vetustissima illius monumenta; eiusque dedicationem sic in veteri rituum codice notatam: *III Kal. Octobr. Dedicatio Basilicæ S. Michaelis*. Reclusus *Riueta* nullus superest, nec eius domus, quòd quidem sciam; nisi est *Eremus S. Leonardi*, quæ non longè à suburbio *Riueta*: Pendet ea cremus, certè peramœna, à *S. Vincentij Bisontini Abbate*; sed qui eam incolit, *inclusus* non est, quin ipse sibi stipem identidem emendicat, vnde victitet. Ad Guilelmum redeamus: Is Archiepiscopium reedificauit, cuius foribus statua eius apposita visitur, cum hac inscriptione:

VVILERMVS ARCHIEPISCOPVS

QVI FECIT HOC PALATIVM.

Rebus demum bene gestis, cum per annos tres & viginti, Bisontinæ præfuisset Ecclesiæ, excessit anno 1268, 13 cal. Septembris: depositus est in capellâ *S. Nicolai*, quam ipse fundauerat, in ecclesiâ *S. Stephani*, sub æneo tumulo, hac epigraphâ: 1268.

*Quondam præfedi Cabiloni, Chrysopolique,
Nunc cinis hic, Sedi iaceo subtractus utrique.
Chrysopolitanus Pater hic iacet æthere dignus,
Cuius larga manus, cor nobile, sermo benignus:
Euitans fastus, pius, orans, corpore castus,
Moribus ornatus, regnet sine fine beatus. Amen.*

LXVII.

LXVII.

O D O.

VILELMO successus est Odo de Rubeomonte, qui Sede Apostolicâ vacante confirmatus est à collegio Cardinalium, diplomate dato *Viterbij*, 5 Idus Febr. cui appensa sunt octodecim Cardinalium sigilla. Frequens eius mentio in antiquis instrumentis; in quorum uno dato ad annum 1278. (quod à se visum me monuit D. Claudius Robertus, cuius supra in Hugone primo, & inferius, in Quintino meminimus) Eudo appellatur: eâ chartâ Philippus de *Viennâ*, Dominus de *Pagny*, & de *Seurre*, de consensu Aleidis, Domine de *Pouilly* matris, & Agnetis Burgundæ vxoris, & Hugonis primogeniti, donat ius Communie, & Maioritatis, mediante summâ 4000 librarum Viennensium, præsentente Eudone Archiep. Bisuntinensi, & Roberto Duce Burgundiæ. Anno 1269, 17. cal. Nouemb. conuenit Odo Archiep. cum Ruone Abbate Cluniacensi, super electione Abbatum, & visitatione monasterij Balmensis: ex diplomate relato in bibl. Clun. dato Belnæ, præsentibus Henrico de *Ceys* Cantore Bisuntino, Richardo de *Vulgrenant* Archidiacono de *Luxouio*, Scholastico Bisuntino, & alijs. Odoni promisit obedientiam Henricus Basileensis Episcopus: ex chartâ anni 1280, datâ apud

apud *Insulam supra Dubium*, propè Abbatiam *Loci crescentis*. Sequenti verò anno 1281, in *crastino Inuentionis* 1281. *S. Crucis*, dominicâ tertiâ post *Pascha*, dedicatum fuit maius altare ecclesiæ *S. Magdalenes*, cum altari *S. Michaëlis* (in eadem ecclesiâ sito) per R. Patrem *Odonem Arch. Bisuntinum*. M S. S. Magdal.

Anno 1301, reedificata est *S. P. Q. Bisuntinum*, capella *S. Iacobi in Arenis*, extrâ muros ciuitatis, vbi olim sub Romanis fuerat Amphiteatrum: ex *diario ciuicæ domus*: eodémque anno 1301, *Odo Archiep. cu-* 1301. *ratis* per annos triginta tres Ecclesiæ suæ rebus, obiit 9. cal. Iulij: ex *necrologio S. Joannis*: Iacet ante maius altare Ecclesiæ *Bellæuallis*, absque epitaphio.

Ad æuum *Odonis* pertinet hocce epitaphium, quod apud *Franciscanos*, *Arceæ* sepulchrali perhonorificæ inscriptum:

HIC IACET FRATER ELIAS, QUI
OBIIT ANNO M. CC. LXXXV.

Eliam illum esse putant plerique, secundum *Generalem Ministrum Ordinis Minorum*, quem *Gregorius IX* officio abdicauit, quod *Friderico secundo Imp. schismatico* adhæsisset; qui ex *B. Francisci prædicatione*, obiit extrâ *Ordinem*, & tandem in morte *pœnitens* (ex libro, cui titulus, *Firmamenta trium Ordinum*, primâ parte, in memoriali *Ordinis Minorum*) socium ad *Papam* misit, & *absolutionem* promeruit, & in *Gallijs* in ciuitate *Imperiali Bisuntinensi*, *pro-* *uincia Burgundia*, tunc *Francia*, in *Conuentu fratrum Mi-*

nn norum,

norum, honorificè sepultus fuit. Næ, longæuius fuerit Elias hic, si à Generalatu, dum adhuc S. Franciscus viueret, suscepto, ad vsque annum 1285, inter viuos perstiterit: obiit quippe S. Franciscus anno 1226: vide an duos potiùs fratres Elias suspicere.

L X V I I I.

H V G O U.

QUONIAM substitutus fuit Hugo *de Cabilone*, filius Ioannis *de Cabilone* Comitis Burgundia, ex Dominâ Laurâ *de Commercio*, quæ sepulta est in Salinensi Franciscanorum templo. Is primùm à Bonifacio VIII institutus Episcopus Leodiensis (malè apud Golusium *Lao-*
 1296. *dicensis*) anno 1296; sex post annis, ab eodem in Archiepiscopatum Vefontionensem euectus est: atque inter alia, quæ vel prudenter, vel piè gessit, Ecclesiam *Belliprati*, altero aut tertio à ciuitate milliari, loco amœnissimo à se extructam, opimis prouentibus dotauit, & egregiâ ornauit sacrâ supellectile: è
 1316. viuis autem excessit circà annum 1316, quo adhuc Senatuscòsulto cuidam subscriptus legitur; vt nunc nunc, properante prælo, literis suis humanissimis nos admonuit maximus ille Aruernorum Præses, Apollinaris sui Genius, Io. Sauaro, qui iampridem; vt Ruffus noster, vidit scripta de se carmina, & interfuit

terfuit posteritati suæ. Quod verò suprà Guilelmo II tribuimus epitaphium, nō defuere qui Hugoni V positum crederent, delusi verbis illis: *Quondam præfedi Cabiloni*: quasi verò Hugonis familiam, & non potiùs Guilelmi Cabilonensem Episcopatum designent.

L X I X.

VITALIS II.

VITALIS natione *Vasco*, vir magnæ in rebus gerendis, tum auctoritatis, tum prudentiæ, Hugoni suffectus, sacra ossa SS. *Epiphaniij, & Isidori*, olim Vesontionem à Iuniore Theodosio missa, anno 1320, cum nonnullis ossibus Sanctorum Innocentium perhonorificè collocavit in capsâ argenteâ benè graui, & affabrè elaboratâ; quam dono misit *Ioanna* Regina Franciæ, filia *Orthonis* Comitis Burgundiæ, ex *legendario S. Ioannis 4. Augusti*; in quam diem transfertur officium de Sanctis *Epiphanio & Isidoro*: cùm tamen sacra eorum ossa, Vesontione accepta sint tertiâ Augusti, vt superiùs monuimus in Celidonio. Reposita autem putamus in eâ capsâ, à Vitali Archiepiscopo, *quinto nonas Octobris*; quâ die notatur in Martyrol. S. *Ioannis*, *Reuelatio S. Epiphaniij & Isidori in matrice ecclesiâ S. Ioannis Euangelistæ*. Vbique in Martyrologiis Bisontinis

tinis *reuelationem* inuenias pro *releuatione* : an mendum est exscribentium ? an etiam *releuatio* Sanctorum ossium , quædam eorum *reuelatio* ac *manifestatio* est, dum ex obscuriore loco in ornatorem transferuntur ?

1321. Sequenti anno 1321, Ioannes *de Corcondrayo*, Scholasticus, & Canonicus Bifont. à duobus Græcis Episcopis, Auenione accepit interpretationem, quarumdam Græcarum vocum , antiquo charactere inscriptarum, circa thecam, in quâ *S. Ioannis Calibite* venerandum Caput, in Bifontinâ *S. Stephani* ecclesiâ seruabatur: quo nomine Episcopi illi publicum instrumentum confecerunt Auenione , 17 Aprilis anno à Natiuitate 1321, Indiët. 4 , Pontifice Ioanne XXII. Ioannes ille *de Corcondrayo* , factus postea Decanus Bifontinus, obiit 22 Octobr. 1360: iacetque in sacello *S. Martini*, (cuius sacelli meminit *Aimoin. lib. 5, c. 25,*) in claustro ecclesiæ *S. Stephani* , tumulo conditus perhonorifico , multumque à terrâ eminente.

1324. Anno 1324 , nonis Augusti , post vespervas, coram basilicâ *S. Ioannis* , erupit ex veteri aquæductu pridem sub terrâ delitescente , maxima aquarum copia: quod magnæ fuit ciuibus admirationi. *ex Martyrolog. S. Ioannis.*

1333. Obit Vitalis , 6 cal. Sept. anno 1333 : Iacet apud *Franciscanos* ante maius altare: malè nonnulli, apud *Dominicanos.*

Eo verò Vefontinam regente Ecclesiam, Bifuntinus quidam Hugo , *de Bifuntio* dictus, Parisiensem gerebat

gerebat Episcopatum : in quo institutus cùm fuisset
anno 1326, postriedie octauarum Epiphaniæ, obiit 29 1326.
Iulij, anno 1332 ; *du Breul, in antiquit. Parisiacis* ; & pa- 1332.
trix memor , certam pecuniæ summam , pro anni-
uersario suo annuatim pendendam, ecclesiæ S.Ioan-
nis assignauit. *M S. S. Ioannis.*

L X X.

H U G O V I.

VITALEM sequutus est Hugo, illustri *Vien-*
nensi familiâ oriundus, sed aliis humanis, di-
uinisque ornamentis longè illustrior: cui diu
& magnis perfuncto laboribus, grati superstites, in
choro S. Stephani , ad sinistram maioris Altaris,
marmoreum egregio opere sepulchrum excitarunt,
hac inscriptione :

HIC IACET VENERABILIS PATER
DOMINVS HVGO, DE VIENNA, QVONDAM
ARCHIEPISCOPVS, QVI BIS VNTINAM
ECCLESIAM REXIT ANNIS XXII.
OBIIT AVTEM IIII. IDVS MAII,
ANNO DOMINI M. CCC. LV.

1355.

Eo verò sedente, anno 1349, die sextâ Martij, ves- 1349.
pertinis horis, templum S. Stephani ictum est ful-
mine, atque exustum cum adiacentibus ædibus Ca-

nn 3

noni

nonicorum : cuius rei testis est ænea lamina vetus,
quæ ad ianuam basilicæ, sic inscripta:

Mille, C ter, quater X, postea tres numera ter,

Mart. sextâ luce, vespere iamque duce.

Tunc fuit ecclesia Sancti Protomartyris vsta,

Et nocuit cunctis Stephanistis fulminis ignis.

Quibus versibus idem Gallicè sic notatum subiici-
tur :

M. CCC. IX, & XL,

1349.

A vespere le VI de Mars,

Ceste eglise icy presente,

Et tous les hostels furent ars.

Præteritis sæculis , cùm ædificia plurima è ligno
essent, frequentissima erant incendia : annis quippè
1448, multæ montis Cælij domus, & Iussanum monaste-
rium; 1452 magnus vicus, Burgi vicus & Macellum ; 1460
Vici S. Pauli & Carcerum; 1488 Vicus Clausi; 1510 Vicus S.
Vincentij cū Aedibus Clarissarum; 1520 Monasterium Frä-
ciscanorum ; 1545 Vicus Arenarum ; 1588 vici Batualium
& Campi Rotundi conflagrarunt. Hinc iampridem
Edicto Gubernatorum sancitum est, vt quæcumque
restaurarentur, aut de nouo excitarentur ædificia,
ex quadrato lapide fierent ; quod præter vtilitatem,
maximam Ciuitati venustatem conciliauit.

LXXI.

JOANNES III.

JOANNES *de Viennâ*, Hugoni sufficitur ipso anno 1355, quo subscriptus iam inuenitur Vincentiano cuidam instrumento. 1355.

Anno 1360, tempore Innocentij Papæ VI, 14 cal. Iulij, releuat Corpus S. *Antidij* Archiep. Bifontini, & Martyris; vti fert, præter alia monumenta, antiquus lapis retrò altare maius Ecclesiæ sancti Pauli, qui sic habet:

ANNO MILLENO, CENTVM TER, SEX
VNA DENO,
CVM HIS IVNGENDIS IVLII TER
QVINQVE KALENDIS,
ANTIDI FOSSA TOLLVNTVR DI-
GNIVS OSSA,
PONVNTVR CASSA, PER QVÆ SINT
CRIMINA LASSA.

Illud *ter quinque*, versus causâ positum putamus; cum alioquin antiqui & optimæ notæ codices, in hoc omnes conueniât, releuatum esse corpus S. *Antidij*, anno 1360. 14 cal. Iulij. Anno 1361, 12 Maij, 1361. Ioannes *de Viennâ*, in sanctâ Synodo obtulit super altare sancti Ioannis, imaginem argenteam ad honorem

norem B. Ioannis Euangelistæ, ponderis X I marcarum, duabus vnciis minùs; *tabula sancti Ioannis*: eodémque anno translatus est ad *Metensem* Episcopatum: & quinquennio pòst, anno scilicet 1366, ad *Basileensem*; in quo obiit anno 1382, Bruntruti sepultus. Vir fuit planè militaris & contentiosus, qui fori, atque armorum strepitu, (quod in Episcopo mirè) oblectari videretur: quæ bella cùm Basileensibus gesserit, referunt Stumpffius, Vrstisius, & alij rerum Basileensium scriptores: quas mōuerit Metensibus lites, notat Chronicon Metense in *Augustâ Basilicâ sancti Arnulphi Metensis*, per Andream Valaderium Gallico idiomate nuper editâ: in quo tamen Chronico illud emendandum, quod Ioannes *de Viennâ*, ad Metensem Episcopatum à Bisuntinensi Archiepiscopatu translatus dicitur anno 1371; cùm id toto antè decennio factum constet, ex hac nostrâ, & aliis Basileensium Episcoporum Chronologiis.

XX

L X X I I.

L V D O V I C V S.

L I V S fuit Henrici Comitis *Montisbelicardi*, atque ex Decano Archiepiscopus, nouem tantùm mensibus præfuit: conditus est in choro sancti Stephani, ad dextram maioris altaris, ex opposito Hugonis de Viennâ, hac tumuli epigraphâ:

HIC

HIC IACET REVERENDVS PATER
DOMINVS LVDOVICVS DE MONTE-
BELICARDO, QVONDAM ARCHIE-
PISCOPVS BISVNTINVS, QVI OBIIT
VIII KAL. AVG. ANNO DOMINI 1362.
M. CCC. LXII.

LXXIII.

A T M O.

Hic illustri natus familiâ dominorum de
Villario-sexel, ex maiori Archidiacono
factus Archiepiscopus, ecclesiâ S. Stephani,
quam sub Hugone VI flammis vastatam vidimus,
magnâ ex parte restituit. Iacet in eâdem basilicâ,
ante altare B. Virginis, prope sacrarium, cum hoc
epitaphio:

HIC IACET REVERENDVS PATER
DOMINVS Aymo DE VILLARIO
QVONDAM ARCHIEPISCOPVS BI-
SVNTINVS, QVI OBIIT IV IDVS DEC.
ANNO DOMINI M. CCC. LXX. DEVS 1370.
SIT EI PROPITIUS, AMEN.

oo LXXIV.

LXXIV.

GVILELMVS III.

VIT iste ex Illustrissimâ, & antiquissimâ *Vergeyorum* gente; è quâ *Manasses* ille Comes Burgundiæ (cuius meminit *Vignierus* in *Chronico Burgund.* anno 924.) fundator Monasterij Vergiacensis, cui à *S. Vuentio* nomen: *Philippum* Ducem & Comitem Burgundiæ, vinculis sacris obstrinxit, quòd contrà iura vetera ciuitatis Bisfontinæ, monetam cudi faceret apud *Axonam*: ob id Dux *Audax* audacter eum tunc *Giaci* commorantem obsedit; cuius furori, de suorum consilio, simul cessit, & Archiepiscopatui, factus Cardinalis: de eo sic *Ciacon.* in *Clemente VII* Antipapâ: *Anno Domini* 1391. *Pont. 13. XVII. Kal. Maij, Auenione, Clemens VII* unum creauit Anticardinalem: Is fuit *Guilielmus de Vergeyo, Gallus, Archiepiscopus Bisuntinus, Anticardinalis presb. it. S. Cecilia.* Obiit anno 1407. Ea erat turbulentissimæ illius tempestatis conditio, quæ vix legitimum à spurio, probatum ab adulterino secerni pateretur: vt vitio vertendum non sit *Guilermo*, quòd *Clementi Pseudopontifici*, bonâ fide adhæserit; à quo alioquin eundem Cardinalatus honorem accepit *Thaumaturgus* ille *Petrus de Luxemburgo*, de cuius non modò fidei integritate, sed & sanctitudine eximiâ nemo sapiens dubitauerit.

LXXV.

L X X V.

G I R A R D U S I I.

GIRARDVS *a' Athies*, nobili apud Picardos,
 familiâ oriundus, abdicatum à Guilielmo
 Archiepiscopatam suscepit: cuius incunte
 Præfulatu, Bisontinum *Carmelitarum Conuentu* funda-
 uit anno 1392, Ioannes *de Viennâ*, Eques, Dominus *de* 1392.
Rolans, Admirallius Franciæ, & Ioanna *d'Oyselet*
 eius vxor, regnante Carolo VI, Galliarum Rege; *ex*
diplomate dato Parisiis, 1392. Sodalitatem seu confrat-
 riam Corporis Christi, in parochiali Ecclesiâ S. Pe-
 tri institutam confirmavit dato diplomate ad quar-
 tam diem Nouëbris, anni 1399. Anno 1403, fundauit 1399
 horas B. Virginis, in Ecclesiis S. Ioannis, & S. Stepha- 1403
 ni; *ex Calendario S. Ioannis*: alia plurima reliquit suæ
 virtutis monumenta, quæ breuitatis studio omitti-
 mus: Anno verò 1404, obiit Parisiis, 22 Nouembris: 1404.
 eius corpus sepultum est in Ecclesiâ S. Eligij, *Nouiomis*,
 vbi fuerat Monachus Benedictinus; cor autē (prout
 adhuc viuens præceperat) Vesontionem delatum,
 & in choro S. Stephani, sub insigni monumento re-
 conditum, à parte dextrâ maioris altaris, infrà Lu-
 douicum *de Montebelicardo*, cum hac inscriptione:

O O 2 HIC

HIC REQUIESCIT COR REVERENDI
IN CHRISTO PATRIS, ET DOMINI
D. GERARDI D'ATHIES QVONDAM
ARCHIEPISCOPI BISVNTINI, QVI
OBIIT PARISIIS, XXII DIE MENSIS
NOV. ANNO DOMINI M. CCCC. IIII.
ORATE PRO EO.

LXXVI.

THEOBALDVS.

THEOBALDVS *de Rubeomonte*, Episcopus erat *Matiscouensis*, annis 1390, & 1393, vt notat D. Scuertius in *Chronologiâ: Vienneſis* verò Archipraeful, anno 1399, ex Ioanne à Bosco, ad calcem bibl. Floriacensis: denique Bisuntinus post Gerardum II.

Adiisse fertur aliquando terram sanctam, & redemptionis nostrae monumenta, ac Redemptoris vestigia adorasse: Sed & pro suâ in Beatissimam Dei matrem Virginem pietate, sacram illi prope *Gyacum* excitauit ædiculam, quam dicunt *Dominam nostram de Fonte*; vulgus *Nostre Dame de leffont* vocitat. Cùmque annis circiter 25, Bisuntinae praefuisset Ecclesiae, 1429. obiit Romæ 16 Septemb. anno 1429; depositus est in basilicâ Principis Apostolorum, in sacello S. Thomæ.

Eo

Eo verò sedente, vidit Vesontio, magno suo, & rei Christianæ bono, duo illius ætatis lumina, *B. Coletam* Ordinis S. Claræ reſtitutricem, & *S. Vincentium Ferrarium*. Coletam (cui patria fuit Picardiæ vrbs *Corbeia*) in S. Claræ familiam adſcitam, prima excepit Biſontina Clariffarum domus, quam Transalpinarum omnium antiquiſſimam fuiſſe ferunt: in eâ verſari cœpit circiter annum Domini 1410, ex 1410. eâque, vt è capite reſtituti Ordinis, aliis monaſteriis, vel de nouo erigendis, vel ad priſtinam Inſtituti puritatem reuocandis prouidebat, de conſilio F. Hærici de Balmâ confeſſarij ſui, viri ſanctitate vitæ commendabilis, cuius oſſa in dictâ Clariffarum Domo piè aſſeruantur. Viram B. Coletæ bene longam conſcripſit *Stephanus Iuliacus*, quam refert Surius, 6 Martij.

At verò Apoſtolicus ille *Vincentius* Ordinis prædicatorum, nobili apud Valentiam Hiſpanorum *Ferrariâ* familiâ natus, qui Europam prope vniuerſam doctrinæ euangelicæ prædicatione compleuerat, 4 Iulij, horis vespertinis, vacante Apoſtolicâ Sede, & Synodo apud Conſtantiam congregatâ, anno 1417, 1417. paucis antequàm ad cœlos euolaret menſibus (obiit quippe anno 1418, 5 Aprilis) Vesontionem ingreſſus eſt, magno diſcipulorum comitatu. Quotidie manè, in plateâ, quæ inter ædem S. Petri, & domum Ciuicam interiacet, altari ad id compoſito, ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium offerebat; de quâ eiùs conſuetudine vide S. Antoninum 3 parte tit. 23, cap.

8, §. 4: Missam excipiebat oratio ad populū, de Deo, diuinisq̃ rebus; sed ea adeò potens, atque efficax, vt mirabiles in audientium animis excitaret motus. Eius cathedra, concionum *μνησθεύων*, in Domincanorum cœnobio hodièque asseruatur: *Brachium* verò iam defuncti, & in Sanctorum canonem auctoritate Apostolicâ relati, Vescitionem delatum est, & habetur in basilicâ S. Mariæ Magdalenes, cum reliquiis *Sanctæ Magdalenes, S. Ioannis Baptista, S. Christophori, S. Sigismundi Regis, S. Laurentij, S. Theobaldi, S. Tuonis, S. Sebastiani, S. Blasij*, & aliis quamplurimis.

L X X V I I.

I O A N N E S I V.

IOANNES à natali solo dictus *de Rupe scissâ* (viculus est, qui duobus circiter millariis abest à Lugduno) cognomēto *Rothomagensis*, à Rothomagēsi, quod gessit Archiepiscopatū in ecclesiâ Lugdunēsi à puero educatus, suam illi operâ pueri symphoniaci nomine multis annis præstitit: inde, vt erat acerrimo ingenio, ad studia literarū applicitus, tantos in eis profectus fecit, vt aliquot post annis, vtriusque Iuris Doctoratum sit consequutus. Constitutus deinde Officialis Rothomagensis, ad Episcopatum *S. Pauli*, & Patriarchatum Aquilegiensem promotus est in Concilio Constantiensi; quod

quod anno 1414, Nonis Nouembribus inchoatum, anno verò 1418, calendis Maij dissolutum est: postea à Martino tertio (*quintum* vulgò appellant) qui Sedem Romanam tenuit ab anno 1417, ad 1431, translatus est ad ecclesiam Gebennensem; inde, non multò post, ad Parisiensem, cui cùm præesset, consecrauit Lutetiæ, anno 1424, 4 Mart. ecclesiam parochialem S. Petri *des Affis; du Breul in antiq. Parisiacis*: à Parisiensi subinde ad Metropolitanam Rothomagensensem ab eodem euectus est. Ineunte verò anno 1426, Pontificatus Martini V nono, S. R. E. Vicecancellarius constitutus est; & eodem anno 9 cal. Iulij, Romæ creatus est presb. Card. tt. S. Laurentij in Lucinâ; quod vtrumque munus ad mortem vsque gessit: Ciaconius in Martino V, eum præterea *Correctorem literarum Apostolicarum, & Patriarcham Constantinopolitanum* appellat. Igitur Theobaldo, anno 1429, 1429. Romæ defuncto, postulatus est à Capitulo Bisuntino in Pastorem *Ioannes*, tot clarus dignitatibus, tot perfunctus officiis: annuit Martinus V, & electum confirmavit in Archiepiscopatu Bisuntino; quem cùm annis fermè octo tenuisset, obiit 9 cal. April. 1437. anno 1437 (malè nonnulli eius obitum referunt in annum 1436, & alij in 1438.) Ciaconius in Eugenio I V, dicit mortuum Bononiæ in Legatione, ibique sepultum: vetusti Bisontini codices, conditum referunt in ecclesiâ Lugdunensi, sub humili saxo: at distinctiùs liber anniuersariorum S. Stephani, notat eum obiisse Bononiæ in Italiâ, Dominicâ in Ramis, sepul

sepultum verò in choro ecclesiæ Lugdunensis (habent quidam codices, *in naui.*) Biennio ante mortem, anno 1435, Indiēt. 13, Pontif. Eugenij IV, anno quinto, die 13 Septemb. conuenerat cum Capitūlo Bifont. super celebratione quatuor anniuersariorum suorum. *Calendar. S. Ioannis.* Longas cum ciuibus Bifontinis exercuit lites, cum quibus certis demùm conditionibus transēgit, tractatūque iniit, qui vulgò dicitur *Rothomagensis.*

1435

Eo sedente, Anno 1435, Iacobus Borbonius, Neapolis & Sicilia Rex, Vefontione factus est Franciscanus; ex Oliucrio *de la Marche*, monument. cap. x sepultus est in Ecclesia Clarissarum, in Sacello quod vulgò vocant, *la chapelle du Roy Iacques*, cum hoc Epitaphio:

1438

Cy gist Iacques de Bourbon, tres-haut Prince & excellent, De Hongrie, Hierusalem, & Sicile, Roy Tres-puissant; Comte de la Marche, de Castre, & Seigneur d'autres pays, qui pour l'amour de Dieu laissa freres, parens, & amys, & par deuotion entra en l'Ordre de S. François, lequel trespassa le XXIII iour de l'an M CCCC XXXVIII: Priez pour son ame deuotement.

Regius huius Sacelli Capellanus nunc est D. Philippus Chiffletius, Patruus meus, in quo, pro salute animæ dicti Regis, sacrosancta Regi æterno non desinit offerre sacrificia.

LXXVIII.

LXXVIII.

FRANCISCVS I.

FRANCISCVS *Condemerius*, patriâ Venetus, Eugenij IV nepos, eius scilicet fratris filius, Protonotarius Apostolicus, & Vicecamerarius, ab eodẽ Eugenio, Romæ creatus presb. Card. tt. S. Cæcilie, anno 1431. Pontif. i. 13. cal. Octobris; ac subinde tt. S. Clementis, & S. R. E. Camerarius (nam eodem anno 1431, pridie idus Nouembris, iam subscriptus legitur, tt. S. Clementis, in bullâ quadam Eugenij IV, quæ refertur in actis Concilij Basileensis): mortuo Ioanne de *Rupescissa*, duplicem eius dignitatem adeptus est, factus post eum, S. R. E. Vicecancellarius, & Bisuntinus Archiepiscopus constitutus ab Eugenio IV. Sed cum Cûnõnici Bisuntini, Decanum suum Ioannem de *Fruyno*, in Archiepiscopum elegissent (elegerant verò anno 1437, 24 Aprilis) mira omnium rerum fuit ^{1437.} perturbatio, dum duobus Officialibus ab utroque constitutis, anathemate vtrunque certatur, & quod stringit alter, alter soluit: nonnihil in eo tumultu gestum refert M. S. codex S. Magdalenes, his verbis: *Anno à Natiuitate Domini 1438, more Romane Curie sumpto, die Iouis sanctâ, quæ fuit 10 mensis Aprilis, indictione primâ, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, &*

pp Domi

Domini nostri Eugenij, diuinâ providentiâ Papæ quarti, anno eius octauo; in Ecclesiâ collegiatâ, & parochiali B. Mariæ Magdalenes Bisunt. de licentiâ & auctoritate Reuerendi in Christo Patris, & D. Domini Francisci, miseratione diuinâ tt. S. Clementij, S.R.E. presbyteri, Cardinalis Venetiarum communiter nuncupati, Domini D. nostri Papæ Camerarij, & Archiepiscopi Bisuntini, Reuerendus Pater D. Petrus Episcopus Capuanensis, Ordinis S. Augustini, fecit officium, & cōsecrauit sanctum Chrisma, Oleum sanctum, & oleum infirmorum: quæ vnctiones remanserunt in sacratio dictæ Ecclesiæ Magdalenes, penes Matricularium eiusdem Ecclesiæ: & in eadem Ecclesiâ baptisabantur pueri per totam hebdomadam post Pascha: quod officium non fuit factum in Ecclesiâ cathedrali S. Ioan. Euang. prout consuetum erat, obstante processu, lite, & controuersia motis & existentibus, inter prædictum R. Patrem Dominum Cardinalem, & Venerabilem, virum Dominum Ioannem de Fruyno, presbyterum, Decanum Bisuntinum, & huius ecclesiæ Canonicum, se dicentem electum, & confirmatum Archiepiscopum Bisuntinum per Concilium Basileense: quod Concilium fuit auctoritate Apostolicâ, à ciuitate Basileensi ad ciuitatem Ferrariensem translatum, de, & super Archiepiscopatu Bisuntino prædicto. Acta fuerunt hæc, anno, die, loco, indictione, & Pontificatu quibus supra, Regnante Carolo Rege Franciæ, Philippo Duce Burgundiæ, ac etiam Sigismundo Imperatore nouiter defuncto, Ducēque Alberto Imperatore electo. Huic sedandæ procellæ, ita demum transactum est, vt certâ pensione Ioanni de Fruino assignatâ, Franciscus ad Veronensem Ecclesiam transiret,

&

& à Viennensi ad Bisuntinam Ioannes de Norry, de quo post paululum. Franciscus deinde Veronenfis Episcopus, ex presbytero Card. tit. S. Clementis, creatus est ab Eugenio, Card. Episcopus Portuensis, & S. Rufinæ : quod factum puto anno 1446, quo anno Henricus de S. Allosio, titulum S. Clementis accepit. Obiit denique Romæ, anno 1453, nonis Septembris, sepultus apud S. Petrum in Vaticano. *Ciacon. in Eugenio IV, & Nicolao V.* At Ioannes de Fruyno, quinque post annis vitæ functus, nempe anno 1458, 14. Sept. conditus est in naui Basilicæ S. Stephani, hoc Epitaphio : *Hic iacet Venerandus Pater, & Dominus Magister Ioannes de Fruyno, de Poligniaco, in legibus Licentiatus, Decanus & Canonicus, Electusque concorditer Ecclesiæ Bisuntinæ; ac ecclesiarum, Tornacensis, Capellæ Ducis Burgundiæ de Diuione, S. Anatolij, & S. Michaëlis de Salinis Canonicus, ipsius Domini Ducis Consiliarius, qui obiit anno M. CCCC. LVIII. XIV. Sept.*

L X X I X.

I O A N N E S V.

IOANNES de Norry, ab Eugenio IV, à Viennensi Sede ad Bisuntinam translatus, per procuratores suos receptus est in ædibus Archiepiscopalibus, à Gubernatoribus ciuitatis, anno 1438, 17 Aprilis: cum autem

1438.

pp 2

ipse

ipse Gyacum primò venisset, ibique interquiescens (vt erat affectæ iam ætatis) solemnem suum in ciuitatem ingressum cogitaret, contracto morbo excessit è vitâ. Eius corpus Gyaci conditum est, ante altare S. Symphoriani.

1438. Anno 1438, 18 Iunij, Capitulum Bisontinum ratam habuit vnionem Hospitalis *S. Brigide*, factam *Cantoria* Bisuntinæ: ex actis Capituli; in quibus actis, 7 Decemb. 1530, dicitur fundatio illius domus nullibi reperiri: atque idipsum innuit vetustus, & anno 1363, conscriptus codex, in quo hæc habentur: *De institutione, seu fundatione domus S. Brigide, referunt antiqui, quòd fuit fundata, & instituta antiquitus ab ecclesiâ Bisuntinâ S. Ioannis, per Dominos Canonicos tunc existentes; non tamen pro Hospitali communi, vel tanquam Hospitali; sed solum vt ibi sustentarentur pauperes familiares ipsius ecclesiæ, antiqui, infirmi, & impotentes propter senium, vel infirmitatem, ibidem Deo famulaturi usque ad obitum suum: subdit deinde; processu temporis factum, vt alij quoque pauperes reciperentur: tum aliquot Rectorum illius Xenodochij nomina recenset, Andrea, Guidonis, Columbeti, Badeti Officialis Bisuntini, Simonis de Cromary, &c. sed ea Rectoris dignitas, vnita est Officio Cantoris, anno prænotato: nec superest amplius Xenodochium illud; sicut nec quod iuxta S. Antonij ecclesiam olim extabat; cùm tamen alia non desint in tam piâ ciuitate, nempe, S. Spiritus Xenodochium, pro infantibus, à ciuibus Bisontinis erectum circa annum 1200: & S. Iacobi in arenis intra ciuita*

ciuitatem , paulò post , curandis ægris , atque excipiendis ex itinere peregrinis destinatum.

Porro super altare S. Brigittæ , asseruatur eiusdem Beatæ fœminæ baculus quidam , quem clinicæ nostræ , puerperis auxiliari credunt.

L X X X.

Q U I N T I N U S .

QUINTINVS *de Flaigneyo* , Eduensis diœcesis , cognomento *Menart* (vt me monuit , ex Necrologio S. Capellæ Diuionensis , *D. Claudius Robertus* Lingonensis presbyter , egregiâ pietate , doctrinâque vir) Canonicus & Thesaurarius S. Capellæ Diuionensis , Præpositus *S. Audomari* apud Belgas , *Philippi* Ducis & Comitis Burgundiæ à secretis , atque ab eodem ter ad Martinum V , semel ad Eugeniũ IV , itémque ad Nicolaũ V , ad alios verò Franciæ , Angliæ , & Alemâniæ Reges ac Principes sæpissimè , pro grauissimis negotiis missus Legatus : ex Episcopo Atrebatensi , Archiepiscopus Bisuntinus constitutus est anno salutis 1439. Canonicos in patrio suo solo *Flaigneyo* , apud S. Genesium instituit , & annuis dotauit prouentibus : organa nobilissima curauit in ecclesiis Bisuntinis S. Ioannis , & S. Stephani ; quibus ecclesiis pretiosissimas vestes sacras , aliâque ornamenta contulit : domos Archiepiscopi

1462.

piscopales quamplurimas, vel labantes restituit, vel ab imo crexit: annis demùm viginti duobus, & eo ampliùs in Archiepiscopatu exactis, obiit Gyaci propè octogenarius, anno 1462, 18 Decembris: eius corpus Vefontionem delatum, & in choro S. Stephani ad sinistram maioris altaris sepultum splendido monumento, cui hæc inscripta sunt:

HIC IACET REVERENDÆ MEMORIE REVERENDISSIMVS IN CHRISTO PATER, ET DOMINVS D. QVINTINVS ARCHIEPISCOPIVS BISVNTINENSIS, QVI OBIIT DIE XVIII MENSIS DEC. M. CCCC. LXII.

Miram vitium feracitatem notant Bisuntina Chronica anno 1448, vt condendis vinis non suppeterent vasa: & anno 1456, 15 Octobris, inauditam aquarum eluuiionem.

L X X X I.

CAROLVS.

AROLVS de *Nouocastro*, filius illustrissimi Ioannis de *Nouocastro*, primùm Episcopus *Baiocensis*, deinde anno 1462, pridie calendas Ianuarij, decimotertio die ab obitu Quintini, à Capitulo Bisuntino in Archiepiscopum electus

electus est, cum annos natus esset vnum non amplius suprà viginti. Sequenti anno 1463, sextâ die 1463. Maij, pater eius *Ioannes* Vefontionem venit, possessionem Archiepiscopatus, filij nomine initurus: ac paulò post, die decimâ Iulij, eiusdem anni, Carolus ipse, magnâ vel illustrium è Burgundiâ ac Germaniâ virorum, qui in eius comitatu; vel Bisontinorum obuiam prodeuntium pompâ, Vefontione exceptus est. Vetus palatium à Quintino reædificari cœptum perfecit; & suæ diœceseos breuiarium, in meliorem ordinem digessit: fuit primus Abbas commendatarius S. Pauli Bisuntini, cum antea Abbates ex eâ Benedictinâ familiâ, seu potius Augustinianâ, præfici solerent. Anno verò 1498, octaua 1498. Augusti, Vefontione adfuere nuntij, qui de obitu *Caroli* Archiepiscopi, in partibus Normanniæ defuncti, admonerent: obierat ille, vt notatur in necrologio S. Pauli, 13 cal. augusti, postquam præfuisset annos 36. Vacante Sede, Pontificalia per totam diœcesim exercuit ex decreto Capituli, R. Dominus Episcopus *Thibeuadensis*, Suffraganeus Bisuntinus. Anno 1481, obierat Vefontione R. D. Iacobus *Clare-Vallis* Episcopus *Ebroicensis*, sepultus in angulo sacelli S. Agapiti, in Ecclesiâ S. Stephani.

L X X X I I.

F R A N C I S C U S I I.

1498. T-primùm de *Caroli* obitu accepit Maximilianus Rex Romanorum, sequenti Augusto ad Canonicos Bisuntinos literas dedit, quibus rogabat, ut Petrum *Bontemps* Protonotarium Apostolicum, Carolo sufficerent: sed cum mutato consilio idem Maximilianus Franciscum *de Busleyden*, in Archiepiscopum eligi postulasset, & accessissent *Philippi* Archiducis Austriae, Maximiliani filij commendatitiae, in eum cōsensere electores, die 12 Octob. anni 1498. Is patriam Luxemburgensis, patre natus *Ægidio de Busleyden*, Equite Aurato, & *Philippi Boni* Burgundiae Ducis à consiliis, cum esset præpollentis ingenij vir, & summæ eruditionis, Philippo ex Mariâ Burgundâ Maximiliani Imp. filio magister datus, eam familiam, variis hæc illac felicissimè gerendis rebus, plurimum sibi deuinxit: quam ob rem ad *S. Lamberti* Leodiensis, ac *S. Donatiani* Brugensis Præposituras, aliasque dignitates euectus: vacante demum Bisuntinâ Sede, (vti dictum est) Cæsaris, & *Philippi* Archiducis rogatu, ad eam absens (cum in Belgio ageret) electus est; in eaque ab *Alexandro VI* confirmatus, ciuitatem festo omnium ordinum occursum, & gratulatione

ne

ne ingressus est, non ante diem 6. Nouembris, anni
 insequentis 1499. Tanti fuisse dicitur apud *Philippum* 1499.
 Archiducem, adultæ etiam ætatis, vt in rebus qui-
 busque grauissimis eo inconsulto nihil vnquam de-
 cerneret. In alijs, quæ præclare gessit Franciscus,
 illud censei solet, quod Louanij *Collegium trilingue*
 instituit, & illud quidem (addit Petr. Nannius,
 miscell. lib. 5, cap. 3.) quo nullum post hominum me-
 moria extiterat in orbe Christiano prius. In quam-
 plurimis præterea, tum Belgij, tum suæ diocesis Ec-
 clesijs, diuina officia quorannis recurrentia insti-
 tuit, magnis in eam rem collatis prouentibus. Cum-
 que anno 1501, Philippo vnâ cum vxore Ioannâ Fer- 1501.
 dinandi Catholici Regis & Elizabethæ filiâ, in His-
 paniam per Gallias & Parisios (ubi à Franco Rege
 honorificentissimè exceptus est) iter facienti comes
 accessisset, ibique arduis distentis rebus, ageret
 menses aliquot, designatus est ab *Alexandro VI* Car-
 dinalis, ab eoque illi Cameracensis Ecclesia per id
 tempus vacans, in commendam data: sed paucos
 post dies febre correptus, huic honori simul & vitæ
 cessit, euocatus ad cœlitum tergeminos honores,
 quos sua illi virtus, & pietas pepererat. Obiit Toleri,
 10. cal. Sept. anno 1502: corpus suum in cœnobio Di- 1502.
 ui Bernardi propè Tolertum sepeliri voluit: cor verò,
 ad sponsam suam Bisuntinam Ecclesiam deferri:
 quod promissum conditum est; conditumque per-
 honorificè in Bisuntinensi Protomartyris Basilicâ,
 in sacello S. Agapiti, veteri Archiepiscoporum cœmeterio:

sic enim ab antiquo appellatum illud sacellum, frequenter in S. Stephani codicibus reperies; ex quo existimes velim, plerósque omnes Archiepiscopos, quorum sepulturæ locum non indicauimus, in eâ S. Agapiti capellâ, communi Archiepiscoporum sepulchro depositos.

LXXIII.

ANTONIVS I.

1502. **F**RANCISCO vitâ functo, electus est eodem anno 1502, decimâ die Octobris, Antonius *de Vergeyo* (è familiâ Guilelmi III,) annum agens ætatis decimumquartum: qui dum
1508. eruditur Dolæ (vbi anno 1508, 9 Februarij, primum lapidem maioris ecclesiæ *B. Virginis* posuit ritu solemnî: *Golus. lib. 2, cap. 49*:) fuit interim administratio Archiepiscopatus penes Decanum & Capitulum; donec Antonius, cùm annum attigisset ætatis vigesimum quintum, ciuitatem Bisuntinam magnâ pompâ, anno 1513, 27 Augusti ingressus, suo Archiepiscopi munere fungi ipse cœpit.
- 1513.

Deinde Carolo V Imperatori, cùm adhuc tenerioris esset ætatis, datus est moderator, qui eius mores ad Christianam pietatem, & virtutes regias formaret. Ei verò Coadiutorem addidit in Archiepiscopatu Bisuntino, Petrum à *Baumâ* Gebennensem Episco

Episcopum Clemens VII, datis in eam rem literis Bononiæ, 12 cal. Febr. anno Domini 1529, Pontif. 7: 1529. quas literas Apostolicas, Ludouicus *de Rye*, Abbas monasterij *Albaripa*, ord. Cistert. & diœcesis Lingonensis, exhibuit in Capitulo Bisontino, die 17 Decemb. anni 1532, & nomine Petri à *Baumâ*, Coadiutoris possessionem accepit ritu consueto. 1532.

Anno 1539, die Lunæ post festum Resurrectionis 1539. Dominicæ; in ecclesiâ Metropolitanâ S: Ioannis Euang. Bisunt. Gubernatoribus ciuitatis, & maximâ cleri ac populi multitudine ibidem congregatis, R. Domino Franc. *Symard* Episcopo Nicopolitano & Suffraganeo Bisuntino Missam celebrante, post offertorium facta est, magnâ suauitate vocum, & totius officij maiestate, translatio sacrarum reliquiarum SS. Martyrum, *Ferreoli & Ferruci*, de vetere in nouam capsam, per manus Domini Archiepiscopi Antonij *de Vergeyo*; ex actis Capituli Bisuntini. Eam capsam ex argento, vel mole, vel operis elegantia præcipuam, Gubernatores, & Canonici Bisuntini consilari curauerunt; vt notatur in actis Capituli, annis 1518, & 1525.

Sed vt ad Antonium redeamus; tantæ fuit commiserationis in ægros, eos maximè quibus angusta domi res erat, vt non modò suis sumptibus adsciscere soleret qui opem ferrent, sed ipse etiam persæpe ad eorum se ministeria abiiceret: tantæ in egentes, ac tam profusæ liberalitatis, vt ipsi (quod illustre sit testimonium) apud omnes, *Boni*, & *Patri*

pauperum cognomentum pepererit: dignum sanè pio Præsule, quòdque longè in illum, quam in *Traianum* aptius quadret elogium; quippe qui id cum gereret Pastoritij muneris, bonus esse magis, quam haberi vellet. Ei, cum annis propemodum quadraginta, maximæ tum claritati sanguinis, tum dignitati, maiora virtutum ornamenta copulasset, vitâ functo, & in basilicâ S. Stephani sepulto, sepulchralis hæc epigrapha posita est:

GENEROSORVM ET PAUPERVM REMEDIVM QVI FVERAT PRÆSENTIS-SIMVM HAC TEGITVR VRNA.

REVERENDISSIMI IN CHRISTO PATRIS AC DOMINI D. ANTONII DE VERGEIO QVONDAM ARCHIEPISCOPI BISVNTINI DEPOSITVM, QVI OBIIT XXIX DEC. M. D. XLI.

Atque vt videas, fuisse hanc in pauperes pietatem in eum hæreditario quasi iure transfusam, accipe vnus ex ipsius Maioribus *Theoloci* sepulti epitaphium:

Cy gist Henry de Vergey, Cheualier, Sieur de Fouuens, & Seneschal de Bourgongne, appelé pere des pauures, qui trespassa l'an M. CCC. XXX.

Hoc est: Hic iacet Henricus de Vergelyo, Eques, Dominus de Fouuens, & Seneschallus Burgundie, dictus Pater pauperum; qui obiit anno 1330.

Porro

Porro Antonio tres fuere Suffraganei : D. Ioannes d' Anuers , Episcopus Salonenfis , & Canonicus Bisuntinus , qui obiit 23 Nouembris, 1523 : Petrus Tafsard Ord. Prædicatorum , Episc. Chrissopolitanus , qui obiit anno 1533 : & Franciscus Symard , Doctor Parisienfis , Canonicus Bisuntinus , & Episcopus Nicopolitanus , qui è viuis excessit anno Christi 1554.

Antonio sedente D. Ferricus Carondeletus splendidissimum in ecclesiâ S. Stephani sacellum construxit , è quo ascenditur ad Theatrum S. Sindonis , in quo postea eius ossa condita sunt marmoreo monumento, cum hoc epitaphio:

D. Ferrico Carondeleto Archidiacono maiori Ecclesiæ Archiepiscopalis Bisunt. Abbati Commendatario B. Mariæ Montis Benedicti in Comitatu Burgundiæ : Præposito Furnen. apud Flandros : Caroli V Imp. P. F. Aug. Consiliario , & suæ Majestatis Oratori & Commissario in Curiâ Romanâ : D. Ioannes Carondeletus Archiepiscopus Panormitanus , Cancellarius perpetuus Flandriæ, eiusdemque Imp. Consiliorum Belgicorum Præses Primarius, suâ impensâ translatis ossibus in hoc sacellum ab ipso Ferrico prius constructum , hoc Monumentum fratri bene merito, cui in dictâ Abbatia successit , posuit & dedicauit : Obiit anno M. D. XXVIII, die XXVII Iunij, ætatis suæ anno LV.

L X X I V.

P E T R U S.

ET RV M à *Baumâ* (ea est illustris apud Burgundos familia) Gebennensem Episcopum , Antonio *de Vergeyo* Coadiutorem datum vidimus , iam inde ab anno

1529. 1529 : is præcedenti anno 1528 , ipsâ illâ die mensis Augusti primâ , quæ B. Petro diuinitus vinculis erepto consecrata est ; cùm palàm sæuiretur à sectariis in auitæ religionis professores , consultum scilicet sibi esse voluit , ac veritus capiti suo , Gencuâ noctis silentio clam elapsus , lacu Lemano , in suam sancti Claudij Abbatiam se recepit : elapso inde quinquennio , ne suorum oblitus videretur , eosque , si quo modo posset , ex hostium manibus eriperet , Ciuitatem Gebennensem adire constituit , vel cum vitæ discrimine : eam cùm ingressus esset primò Iulij , anni 1533 , postridie indicta est Clero omni ac populo supplicatio , quæ & frequens fuit , & , quod pro eo tempore vix credas , satis religiosa ; secundùm quam dato signo de mandato Episcopi , Magistratus iuxtâ , ac populus , pro foribus Basilicæ sancti Petri conuenire : ad eos Baillius Dolanus Episcopi nomine orationem habuit eloquentiæ plenissimam ; quam vt absoluit , tum verò Petrus à *Baumâ* , è medio virorum Nobilium , atque Illustrum

strium cœtu dicere aggressus, hoc primùm ex populo sciscitatus est, num se Pastorem agnoscerent: quibus vnâ voce se verò agnoscere profitentibus: *Viuite igitur, inquit, concordēs, & state in antiquâ fide in vos ab Apostolis, & eorum successoribus deriuatâ*: plura ille in eodem argumento, quibus adeò commoti sunt vniuersi, vt è vestigio præcipui quidâ è factiosis hæreticis in carceres coniecti sint: sed inualuerat potentiorum ex iis quorundam impietas: cogitari cœptum est de Episcopi nece, nocte intempestâ tentatâ non semel eius hospitij fores, ac penè perrupti aditus à sicariis; adeout, cùm nihil propius abesse sentiret Petrus, quàm vt in suo ipse hospitio iugularetur, nec vlla ei reliqua spes esset curandæ præsentâ suâ rei Catholicæ, furori apertisque insidiis cedendum putauerit, & Ciuitate excedendum; quod & fecit quamprimùm. Cùm autem anno 1535, 1535.

- Geneuenses abiectâ Catholicâ fide, Calvinianam superstitionem publicè professi essent (cuius infelicissimi consilij triste monumentum laminâ æream, inscripto suo de reformatâ religione profitendâ decreto, ante domus ciuicæ fores posuerunt) dictum est anathema ciuitati, & Dominicâ primâ Augusti, eiusdem anni 1535, Episcopi auctoritate, per omnes Diœcesis Ecclesias proclamatum, simul prohibitum, ne quid commercij causâ importaretur in ciuitatem, neque cum Gebennensibus commune quidquam haberetur, vt qui essent à fidelium communione extorres. De totâ hac tragœdiâ legendus libellus

libellus Gallicus; qui inscribitur, *Le leuain du Calu-
nisme*, simplici stylo conscriptus à quadam è Geben-
nensi S. Claræ Conuentu piâ moniali, quæ Gencuæ
habebat tum, cùm hæc gererentur: prætereaque
Florimundus *de Raimond*, lib. 7. historiæ hæresecon-
huius sæculi, cap. 17: tametsi hic immeritò *Petrum*
incuriæ ac somnolentiæ notat, quem ob Pastoris
optimi munus in miserâ illâ sacrorum euerfione ritè
obitum, & egregiam Catholicæ Ecclesiæ operam
1539. præstitam, Paulus III, anno 1539, Pontif. 6, 14 cal. Ia-
nuarij, creauit Presbyterum Cardinalem SS. Ioan-
nis, & Pauli, et. Pammachij.

1542. Igitur secundo Ianuarij, anni 1542, à calendis Ia-
nuariis inchoati, quarto die ab obitu Antonij *de Ver-
geyo*, postquàm ei parentatum est egregiâ pompâ,
Franciscus *Bonwallot* Iurium Doctor, Ecclesiæ Bisun-
tinæ Thesaurarius, & Canonicus, Commendatarius
perpetuus Abbatix S. Vincentij, ac Cæsareæ Maje-
stis Consiliarius, nomine Reuerendissimi in Christo
Patris, & Domini D. Petri à *Baumâ*, Commendatarij
perpetui Abbatix S. *Claudij*, & S. R. E. presb. Cardi-
nalis, ad dignitatem Archiepiscopalem Bisuntinam
(officio Coadiutorix dudum auctoritate Apostoli-
câ sibi de consensu Antonij Archiepiscopi commis-
sæ, per eiusdem obitum cessante) admissi, & rece-
pti, repræsentauit literas Apostolicas dictæ Coad-
iutorix, & pro D. Petro absente, Archiepiscopatus
Bisuntini possessionem accepit, vt moris est; *ex actis*
Capituli Bisunt. At Petrus iam tum senio grauis, im-
petrauit

petrauit à summo Pontifice bullas deputationis in Administratorem, & prouisionis Archiepiscopatus, in fauorem Claudij à *Baumâ*, sui ex fratre Nepotis, datas Parmæ, 5 cal. Iulij, anno 1543, quibus Carolus 1543. V Cæsar adiunxit literas sui consensus, 2 Aug. eiusdem anni 1443 : ac paucis post mensibus, nempe 4 Maij, 1544, obiit Petrus *Arbosij*, ibidem sepultus in 1544. ecclesiâ S. Iusti, prope *Claudium* fratrem suum, Equitem Velleris aurei, & Burgundiæ *Mareschallum*. Vtrūque malè plerique sepultum dicunt *Igniyaci*, delusi fortasse ex eo, quòd illud ecclesiæ S. Iusti *Arbosien-*sis, in quo iacent, sacellum, *capella Igniyacensis* (sicut alicubi scriptum legimus) appellaretur.

L X X X V.

CLAVDIUS III.

DEFUNCTO *Petro*, Canonici Bisuntini, quos latebat ius Claudio à *Baumâ*, ab Apostolicâ Sede concessum, Franciscum *Bonvallot*, in Archiepiscopum elegerunt, 16 die eiusdem mensis Maij, anni 1544. Prouocatum vtrunque ad Pontificem, & Cæsarem: ac 24 Sept. 1544, admissus est à Capitulo Administrator Ar- 1544. chiepiscopatus stante lite, inter Claudium & Franciscum electos, Iacobus *du Res*, Decanus sancti Petri Insulani, à Carolo V Imp. & Mariâ Hungariæ Reginâ ad id muneris designatus: ita demum alicuo
rr post

- post tempore transactum est, vt Francisci esset Administratio Archiepiscopatus, cum parte tertiâ prouentuum, ad vsque tempus, quo Claudius vigesimum quintum ætatis annum compleuisset; eaque transactio auctoritate Apostolicâ confirmata, Veneratione publicè proclamata est, adstantibus, *Claudio* Archiepiscopo, & *Francisco* Administratore, ac multis Baronibus, & illustribus viris, die 8 Septemb.
1545. 1545: quâ die Canonici Bisuntini Claudium à *Baumâ* solemni ritu in Sedem Archiepiscopale deductum, dato osculo pacis, & exactis de more Sacramentis, in Archiepiscopum summâ omnium consensione admiserunt: sed tenerioris cùm esset ætatis, quàm vt id muneris susciperet, datus est *Antonio Lullo* Theologo liberalibus excolendus disciplinis, dum penes Franciscum esset Administratio, prout conuentum erat: quâ pendente, anno Domini 1548,
1548. *Joannes Chuppin*, Canonicus S. Mariæ Magdal. Bisuntinæ, digitum indicem dextræ manus *S. Vernerij*, clarissimi apud Treuirenses Martyris, cum parte sudarij eiusdem, ex oppido Baccaracensi Treuirensis Diocesis, ad Ecclesiam S. Mariæ Magdal. detulit, ex *Ioannis* Treuirensis Electi, & *Friderici* Comitis Palatini licentiâ: tum Bisuntini viticolæ, magna pars plebis, bonis auibus *sanctum Vernerium* sibi patronum cooptarunt, ac sub eius nomine & patrocinio, pia sodalitas erecta est in dictâ S. Magdal. Ecclesiâ.
1556. Anno 1556, 3 Aprilis conuenerunt in Capitulum Bisuntinû *Franciscus à Baumâ*, Comes de *Mont-reuel*, & fra

& frater Claudij Archiepiscopi; Girardus *de Rye*, Eques, Dominus *de Balançon*; & Dominus Abbas *de Rosieres*, Procuratores Claudij à *Baumá*; ac propositâ conuentione olim factâ declararunt, per Claudij ætatem cessare ex tunc Administrationem D. Francisco *Bonvallot* concessam: quod ipsemet præsens agnouit, & Administratoris officium vltro abdicauit: obiit deinde anno 1560, splendido tumulo conditus in sacello quodam S. Stephani, hac Epigraphâ:

Reuerendissimo in Christo Patri D. Francisco *Bonvallot*, Administratori quondam Archiepisc. Bifont. Abbati, ac D. *Luxouien. S. Vincentij Bifuntini*, & S. *Mariae Parci in Sicilia*, Thesaurario ac Canonico huius Ecclesie: Item *Caroli V Imp. August. & Philippi Caroli August. F. Hispaniarum Regis Catholici à consiliis Status rerum Burgundicarum*, & libellorum supplicum Curie Magistro; qui amplissimis per Galliam, aliâsque prouincias legationibus, *Caroli V Imp. iussu*, summâ cum laude functus, de religione, & republicâ optimè meritus, graui demùm morbo ex assiduâ laboribus contracto, non sine magno suorum, bonorumque omnium luctu decessit, XV cal. Ianuar. anno post Christum M D L X. Domina *Nicola Bonvallot*, D. de *Granuellâ* soror, fratri chariss. moriens posuit.

Anno 1557, Ioannes *Blanche-teste*, ciuis Bifuntinus ædificauit, & consecrari curauit sacellum, in honorem S. *Annæ*, Vesontione, secundum viam Iuliani monasterij, nunc *Minimorum*: ex Epigraphâ.

Anno 1566, 8 Febr. Claudius à *Baumá* declarauit 1566.

Capitulo, velle se quamprimùm adire ad limina Apostolorum, cum *Antonio Lullo*, Vicario suo generali; eam ob rem Ecclesiæ suæ regimen obtulit Francisco *de Grandmont* Maiori Decano, qui consensu Capituli illud suscepit: at Româ reuersus Claudius

1571. anno 1571, cum Ciuitatem Bisuntinam ingressus esset die Octobris primavigesimâ, tertiâ post die, Octobris 24, Missam solemnem in Metropolitanâ sancti Ioannis Basilicâ, Pontificiâ Majestate celebravit, & sacrosanctæ Tridentinæ Synodi decreta, magno omnium ordinum concursu promulgari curauit, futura scilicet propugnaculi instar, aduersus imminens (nî Deus auertisset) hærescos malum:

1575. anno quippè 1575, die 21 Iunii, hæretici Bisuntinam Ciuitatem subito conatu adorti (quâ de re pluribus parte primâ) magnum ciuibus terrorem incusserunt; in quibus propulsandis, vt totius ciuici Magistratus, & Francisci *de Vergeio*, Comitatus Burgundiæ Gubernatoris, qui tunc Vefontione; sic & Claudij à *Baumâ* egregia enituit vel prudentia, vel fortitudo: quâ de re cùm accepisset Gregorius

1578. XIII, anno 1578, Pontif. 6, die Veneris, 9 cal. Martij, cùm quintò Cardinales eligeret, absentem Claudium à *Baumâ*, Romæ creauit Presbyt. Cardinalem S. Pudentianæ, *et t. Pastoris*: cuius tituli memor Claudius, & Pastoritij muneris, Romanam Curiam non adiit, ne in tantis Galliæ ac Germaniæ tumultibus, & hæreticæ impietatis, quæ per ea tempora quaquaersum spargebatur, periculis, suo ipse
gregi

gregi deesset: in eâque curâ tamdiu perstitit, donec anno 1584, die Iouis, 14, Iunij, Pastoris officio simul & vitâ cessit, Arbosij, quo loco sepeliri voluit, in Ecclesiâ S. Iusti, propè Claudium parentem suum, Equitem velleris aurei, & Mareschallum Burgundia, ac Petrum à Baumâ, patrum suum, Cardinalem, & Archiepiscopum Bisuntinum.

His annis ferè quadraginta, quibus præfuit Claudius, quatuor habuit Bisuntina Ecclesia Archiepiscopi Suffraganeos; Franciscum Symard, de quo supra, qui obiit anno 1554, & fuerat Episc. *Nicopolitanus*; Franciscum Richardot, Episcopum quoque *Nicopolitanum*, inde, vsque ad annum 1557, quo creatus est Episc. Atrebatensis, eique successit in Officio Suffraganeatus Bisuntini Nicolaus Garin Prior major Monasterij, & Abbatia *Cariloci* ordin. Cisterciensis: cui deinde successit Ludouicus du Tartre, Professor in Academia Dolanâ, Abbas *Bellenallis*, & Episc. *Nicopolitanus*.

XX

LXXXVI.

ANTONIUS II.

AUDIO successit Antonius Perrenotus, dictus *Cardinalis Granuellanus*: is Vesontione natus Nicolai Perrenoti, Domini à *Granuellâ*, Burgundi, viri domi, ac foris clarissimi, & Caroli V Imp. Cancellarij filius, pri-

mum in literarum otio, tum in publicis rebus verfatus, feptem linguarum cum eſſet peritiſſimus, tantâ fuit animi vi, vt (quod fertur de Iulio Cæſare) quatuor nonnunquam, aut quinque ſcribas, de arduis reip. negotiis vario idiomate dictando fatigaret: Canonicus primùm Biſontinus, Abbas Atrebatenſis, & Protonotarius Apoſtolicus; à Capitulo
 1532. Biſuntino, anno 1532, 5 Martij receptus eſt Archidia-
 1539. conus *de Grayaco*; deinde anno 1539, ciuitatis Atrebatenſis electus Epiſcopus, in Tridentinâ Oecumenicâ Synodo (ad quam vnâ cum patre, à Cæſareâ Maieſtate miſſus Legatus conuenerat) orationem habuit eloquentiæ plenam, de quâ Paulus Iouius hiſt. lib. 45.

Commendatus poſteâ Capitulo Biſuntino à Paulo III, datis in eam rem literis 17 Febr. 1541, ad Maioris Cantoris dignitatem, è quatuor in Metropolitânâ eccleſiâ præcipuis vnam, (quam nunc obtinet Illuſtris ac Reuerendus D. Claudius *de Bauffremont* Abbas Balernenſis, eccleſiæ Biſuntinæ magnum decus) poſt Franciſcum *de Palude* electus eſt, anno
 1542. 1542, 18 Octobris.

1554. Anno 1544, ad Cæſaris ſecreta conſilia adſcitus, ad Franciſcum primum Francorum, & Henricum VIII Anglorum Reges deſtinatus eſt Orator, qui de pace ageret: de quâ etiam, eiufdem Caroli V nomine dicturus, anno 1555, ad celebrem illum conuentum prope *Caletum* ſe contulit.

1559. Anno 1559, menſe Iulio, in comitiis Gandauenſibus,

sibus, à Rege Philippo II Hispanias petituro indictis, Regis ipsius nomine orationem habuit, de qua *Michaël ab Iffelt*, in historiâ sui temporis: quo etiam anno, simul ab eodem *Philippo* Rege in Hispanias discedente, *Margarita* Austriacæ eius sorori, Belgarum Gubernatrici, *Ostanzij* Parmæ & Placentiæ Ducis coniugi, datus est à consiliis; simul constitutus primus Mechliniensis Metropolitæ, & Antistitum Belgicorum caput; quippe cui non modò sex Suffraganei tâquam Metropolitano, sed duo insuper Metropolitani (Cameracensis cum quatuor, & Ultraiectensis cum quinque Suffraganeis Episcopis) ut Primati subessent: quorum Episcopatuum æconomiam, & Episcoporum nomina ipsa refert *Michaël Aitsingerus* Austriacus, in indice personarum Leonis Belgici.

Ad hos honores accessit quasi pro colophone, apex Cardinalatus à Pio IV Pontifice, qui anno 1561, 4 cal. Martij, Antonium, Presbyterum Cardinalem tt. S. Bartholomæi in insulâ, mox S. Sylvestri, absentem creavit: quæ purpura, quàm oculos invidentium perstrinxerit, quantæ anno 1562, & aliquot sequentibus, in Cardinalem excitatæ per Belgium procellæ, persequitur *Michaël ab Iffelt*, in introductione ad historiâ sui temporis: in utraque scilicet fortunâ probari fortem virum decebat, sed quem prospera non extulerat, nec aduersa prostravit: illud certum, nullâ firmiore columnâ stetisse in Belgio Catholicam fidem, quàm *Cardinali Granuellano*, quem

quem vel eo nomine ſectarij, & auitæ religionis hoſtes, paſſim *Papiſtarum in Belgio Principem* nuncupabant.

1566. A Pio V, (qui anno 1566 Pontificatum eſt adeptus) tranſlatus eſt ad titulum S. Anaſtaſiæ; inde preſb. Card. S. Petri ad vincula tt. Eudoxiæ, conſtitutus: à Philippo Catholico Rege, anno 1570, cum Cardinale *Pacieco* electus, vt de ſœdere Principum pro bello in Turcas ſuſcipiendo ageret cum Pontifice, & Regni Neapolitani Prorex denunciatus; ac vexillum militare Chriſtiano ritu benedictum (vt pote Legatus quoque Apoſtolicus) *Ioanni Auſtriaco*, ſuſceptæ aduerſùs hoſtes nominis Chriſtiani Turcos expeditionis Imperatori, dedit in manus, 19 cal. Septembris, anno 1571, in eccleſiâ Neapolitanâ Sanctæ Claræ.

Sub Gregorij XIII deinde Pontificatu, relicto Eudoxiæ titulo, & S. Mariæ trans Tyberim aſſumpto, tandem Card. Episcopus Sabinenſis creatus eſt.

- Notat *Guil. Gazetus* in hiſt. eccl. Belgij, Ioannem *Hanchin*, per ceſſionem Antonij Perrenoti, inunctum fuiſſe ſecundum Archiepiſcopum Mechlinieſem, in vrbe *Tornaco*, penultimâ die Octobris, 1583: ſequenti verò anno 1584, 25 Iunij, electus eſt Cardinalis Granuellanus à Capitulo Biſuntino, ad Biſunt. Archiepiſcopatum, vacantem per obitum Claudij à *Baumâ* Archiepiſcopi, 14 die eiufdem menſis Iunij, è viuis ablati.

Interim Cardinalis, qui pro ſuâ dignitate & meritis,

ritis, ad splendidiſſima quæque munia adhiberi ſolebat, intereſt Madriti, eodem anno, 12 Nouembris, inaugurationi Philippi III Hiſpaniarum Regis; vbi ſux Majeltati, Euangelium & pacis oſculum præbuit; Sacro verò finito, Principem ad ſummum altare manu deduxit, atque ibi à Cardinali Tolentino, ſacramento Confirmationis munitum, ſacròque oleo perunctum, ad priorem locum reduxit.

Incunte porrò anno 1585, 7 Febr. Veſontione adfuit Iacobus à *S. Mauritio*, maior Archidiaconus eccleſiæ Biſuntinæ, qui Cardinalis Granuellani nomine poſſeſſionem Archiepiſcopatus adiret, conſuetis ritibus in Metropolitanâ S. Ioannis baſilicâ peractis: ſed Biſuntinis Paſtore ſuo frui non licuit; quippequi, cùm Siciliæ Prorex, & conſilij rerum Italicarum ſummus Præſes à Rege Catholico declaratus, Caſarauguſtæ in-nuptiis *Caroli Philiberti* Sabaudia Ducis, & *Catharinae Philippi II*, Hiſpaniarum Regis filia nati maioris, eodem anno 1585, ſexto Idus Martij, ritus Matrimoniales celebraret; ſequenti anno 1586, 11 cal. Octobris, obiit Madriti in Hiſpaniâ, annos natus 71: eiùſque corpus in *S. Philippi templo* apud Eremitanos S. Auguſtini deſcriptum, ac Veſontionem poſtea tranſlatum, apud Carmelitas, (malè nonnulli, in Metropolitanâ) in oſſuario familiari, iuxta patris Nicolai Perrenoti oſſa, qui 6 cal. Septembris, anno 1550, ætatis ſux 64, Auguſtæ Vindeſicorum è viuſ exceſſerat, conditum eſt.

De tanto viro (cuius proſequendis rebus vix inſſtum

Itum volumen sufficiat) plura *Ioan. Antonius Petramellarius* in continuatione *Onuphrij*, *Michael ab Isselt* in historia sui temporis, *Fulsius Ursinus* in epist. dedicatoria ad selecta Polybij, *Molanus* item in dedicatoria notarum suarum in *Vsuardi Martyrologiū*, *Aubertus Mireus* in elogiis Belgicis, & alij qui huius æui historias Belgicas atque Hispanicas prosequuti sunt.

LXXXVII.

FERDINANDVS.

ROSTRIDIE quàm animam exhalauit *Cardinalis Gramuellanus* Archiep. Bisuntinus, dedit *Philippus II*, Rex Catholicus ad Capitulum Bisuntinum literas, quibus monebat de obitu Cardinalis: simul rogabat, cum sibi Pastorem adsciscerent, qui vitæ integritate suis præluceret, & *Franciscum de Grandmont*, Maiorem Decanum commendabat. Iis ergo literis, tertij die Octobris, 1586, publicè in Capitulo recitatis, prænominatus *Franciscus de Grandmont*, in Archiepiscopum electus est, die vndecima eiusdem mensis. Sed adfuit paulò post eodem anno, & mense, à *D. Ferdinando de Rye*, tunc Priore S. Marcelli, qui nomine ipsius, Capitulo Bisuntino exhiberet bullas Apostolicas Sixti V, quibus constabat, dictum *D. Ferdinandum de Rye*, auctori

Autoritate Apostolica prouisum esse de Archiepiscopatu Bisuntino, vacante in Curia Romana, per obitum prædicti Cardinalis, iunctis instrumento consecrationis, & receptionis pallij. His exhibitis Canonicis, ut par erat, abiecta priori sua voluntate, *Ferdinandum* in Pastorem adinserunt. At *Franciscus de Grandmont*, maior Decanus, & Abbatiarum *Montis-Benedicti*, ac *Fauerniaci* Commendatarius perpetuus, obiit anno 1595, sepultusque est in naui basilicæ S. Stephani; cui statim successit in Decanatu Illustris ac Reuerendus, D. Prosper *de Bauma* Carilocensium Abbas. 1595.

Sedit igitur post Cardinalem Granuellantum, & nunc anno 1618, cum hac edimus, sedet feliciter Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus, S. R. I. Princeps, *Ferdinandus de Rye*, filius Illustris ac Generosi Equitis D. *Girardi de Rye Domini de Balançon*, & D. *Ludouicæ de Longrey Domina de Villaffans*, Abbas *S. Claudij*, & *Cariloci*, Prior *Arbosij*, *Gigniaci*, & c. piissimus & humanissimus Archipræsul, qui auitæ nobilitatis maxima decora, propriæ virtutis ac pietatis splendore illustrans, rem Ecclesiasticam adeo bene curauit, ut plures eo sedente, quam multis retrò sæculis, Religiosæ familiæ tam in Ciuitate, quam in Diocesi Bisuntinâ receptæ sint.

Anno 1597, 26 Maij Clerici Regulares Societatis Iesu Vesontione recepti sunt, quorum industria & laboribus auita Bisuntinorū religio ac pietas, felicibus aucta est, augeturque in dies incrementis: a qui-

bus etiam erectæ scholæ, quæ vel præscarum municipalium, quibus (teste Aufonio) præfuit cantatissimus ille *Tirianus*; vel earum, quas olim laudauit magnus *Petrus Damiani* Cardinalis Ostiensis, vel aliarum, quæcumque ab Imperatoribus, ab Archiepiscopis, à Senatu Bisuntino, variâ ætate, variisque ciuitatis regionibus institutæ sunt, faciliè desiderium leniant; quippe in quibus, non liberalibus modò disciplinis iuuenum animi, sed virtutum maximè ac pietatis ornamentis magno publicæ ac priuatæ cuiusque rei bono excolantur.

1598. Anno 1598, 4 cal. Aug. Ferrariæ, in secreto confistorio, coram Clemente VIII Pontifice Maximo, & Cardinalibus, Ferdinandus pro Serenissimo Principe Alberto, Archiduce Austriæ, & Gregorij Papæ XIII, Diacono Cardinali, Purpuram & Galerum Cardinal. dimisit, cùm Albertus Belgicæ Prorex, Isabellæ Philippi III Hispaniarum Regis sorori, matrimonio iūgi vellet. *Ciacon. in Greg. XIII, & Clem. VIII.*

1599. Anno 1599, Prospero à Baumâ Maiori Decano defuncto 7 Iunij, successit vnanimi Insignis Capituli consensu Illustris ac Reuerend. Dominus, D. Fr. de Rye, Illustrissimi Ferdinandi Nepos, Monasterij *Accinoti* Ord. Cisterstiensis Abbas dignissimus; cuius præclaræ virtutes, tum in ecclesiâ, in quâ primam obrinet dignitatem illuxerunt, tum maximè in Auflâ Serenissimi Principis Alberti, in cuius Capellâ (ad exemplum Hugonis I, antequàm ad Præsulatum accederet, Rodulphi Regis Capellani) iam multis annis

annis, & magno labore defudauit.

Vno postmodum eodẽque anno 1607, recepti 1607. sunt Vesontione *Minimi*, è familiâ S. Francisci de *Paulâ* (quibus Iussanum monasterium, quod *S. Mariam in Bisintione* vocat Aymoinus lib. 5, cap. 25, olim S. Donati æuo extructum, attributum est ad habi-
randum, & pia quæ ipsorum Instituti sunt, obeun-
da munia:) & Minoritæ S. Francisci, vulgò *Capuci-
zi*, paupertatis sanctissimæ sectatores; quos vt Sena-
tus, populûsque vniuersus, eleemosynarum largitio-
nibus alendos suscepit, ita Illustrissimus Archiepis-
copus nouis ædibus in campo Martio excitatis do-
nauit: in quibus extruendis, varia ædificiorum ru-
dera reperta, muri subterranei hinc inde in trans-
uersum positi, & cancellatim fornicati; aquæ item
ductus, vetera numismata, ac varij marmoris fru-
sta; quæ omnia insignem antiquarum ædium splen-
dorem referebant: sed hæc, quod propè quotidiana
sunt apud Bisontinos, non fuere ipsis admirationi:
at illud mirum contigit, vt fundamentis Eccle-
siæ funiculo vtrique designatis, cùm fodiendo ad
tertium circiter cubitum peruentum esset, iacta iam
olim firmissima, atque optimè materiata fundamen-
ta, & sacro illi ædificio quasi cœlitus referuata oc-
currerent.

Anno 1608, die S. Pentecostes, 25 Maij, in Ecclesiâ 1608.
antiquissimi Monasterij B. M. Virginis de *Fauerné*,
(Aimoinus loc. cit. anno Christi 870, *Fauerniacum* vo-
cat) ord. S. Benedicti, Diœcesis Bisontinæ; cùm in-

dulgentiarum tunc concessarum causâ, Sanctissimū
 Eucharistię Sacramentum in duabus hostiis ipsâ eā-
 dem die consecratis, argenteo Reliquiatio vnus ad
 minimum marcæ inclusum, de more populo propo-
 situm fuisset: contigit, vt igne, quo fato nescitur, ac-
 censo, mensâ lignea, gradu, Tabernaculo, mappis,
 & aliis ornamentis absumptis, suppositoque mar-
 more humi fracto, Reliquiarium graue, & metalli-
 cum eum duabus inclusis hostiis non modò illasum,
 sed etiam in aëre suspensum, absque vilo sustentan-
 te corpore solido, remaneret; idque per spatium
 triginta trium circiter horarum; vsque ad horam
 scilicet decimam matutinam diei Martis, tertij
 festi Pentecostes; cum, vicino quodam Parocho,
 qui solemnī supplicatione illuc aduenerat, Mis-
 sam celebrante, & sacratissimam Hostiam, post pri-
 mam eleuationem demittente, Reliquiarium ex se,
 sensim, & leniter descendit, rectaque Missali codici
 insedit, qui corporali contactus (vt cum maiori re-
 uerentiâ exciperetur, si fortè decideret) illi cum in-
 termedio spatio fuerat suppositus. Quæ omnia visa
 sunt à quamplurimis inculpatæ vitæ, & integræ fi-
 dei testibus, quibus per inquisitores idoneos auditis
 firmatum miraculum, ad Dei Om̃i gloriæ & ho-
 norem, Ecclesiæ Catholicæ bonum & fidelium con-
 solationem publicauit Illustrissimū Ferdinandus
 1608. Diplomate dato Vespersione 10 Iulij anni 1608. Ho-
 stiarum miraculosarum vna Fauerniaci remansit:
 altera, iussu Serenissimorum Archiducum, Alberti &
 Isabel

Isabella, Burgundiae Principum, Dolam Sequano-
rum, maximâ pompâ, cum precibus publicis trans-
lata est, in festo S. Thomae Apostoli, eiusdem anni
1608, cui deinde pius Aduocatorum cœtus, sub S. 1608.
Yvonis patrocinio Dolæ pridem institutus, sacellû
splendidissimum exstrui curauit, quod anno 1614, 1614.
die 19 Maij, Reuerendissimus Ferdinandus ritu so-
lemni dedicauit.

Anno 1610, 18 Aprilis, Arbosij, in capellâ S. Cru- 1610.
cis, Ferdinandus assistentibus Guilhelmo *Simonin* Co-
rinthiensi, & Petro *Saulmier* Augustodunensi Episco-
pis, consecrauit in Episcopum Laufanensem, Illustrē
ac Reuer. Dominum, D. Ioannem de *Vateuile*, Mo-
nasterij Charitatis Ord. Cistert. meritissimum Ab-
batem, virum vt illustri familiâ natum, sic omnium
virtutum ornamentis decoratum, qui suum quan-
tumuis exiguum gregem, à luporum imminentium
faucibus, summâ, quâ potest vigilantia defendit pius,
Pastor simul dies ac noctes cogitans, quibus artibus
aberrantes oues ad Christi pascua ponit reducere.

Anno 1616, mensē Sept. Sanctimoniales Carme- 1616.
litæ, ex B. Matris *Theresia* normâ vitam agentes, ro-
gatu Augustissimæ Imperatricis *Anna ab Austria* (cu-
ius preces delatæ ab Illustrissimo Domino Iac. Lu-
douico Comite de *Furstenberg*, S. Cæsareæ Maiestatis
ad Bisontinos Legato) decreto Senatus, ciuitate
donatæ sunt.

Ferdinando tres hucusque fuere Suffraganei, *Ioã-
nes Dorotheus* à summo Pontifice constitutus Suffra-
ganeus

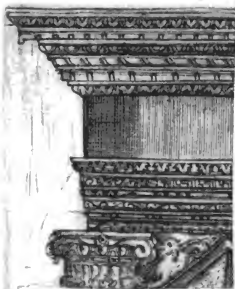
ganeus Bisuntinus, & Episcopus *Nicopolitanus*, datis literis Romæ apud S. Petrum, 7 cal. Sept. 1585: quo ad Lausanensem Episcopatum translato, successit D. G. *Simonin*, nunc Abbas S. Vincentij Bisuntini, creatus Archiepiscopus *Corinthiensis*: postremò id muneris suscepit R. P. D. *Claudius de la Barre*, è S. Francisci familiâ sacræ Theologiæ Doctor, & emeritus diuini
 1616. verbi præco, quem Nouembri mense anni 1616, Reuerendiss. Archiepiscopus, *Ornaci, Andreuillensem Episcopum* consecrauit.

Hæc sunt, quæ de nostris Archiepiscopis, deque Antiquissimâ Bisontinâ Ecclesiâ, non sine puluere, ex vetustis monumentis eduximus: in quibus ad rectam temporum rationem aptandis, Petri Franc. Chiffletij, è Societate I E S V, fratris charissimi consilio, & auxilio vsi sumus. Epitaphia autem pleraque, quæ in Bisontinis Ecclesiis còsultò omisimus, quòd ea cum aliis Sequanicis D. Guillelmus Belotus IC. Ledonensis, in eorum gratiam, qui talibus delectantur Epigraphis, breui, vt speramus, sit vulgarurus.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

bi

rè

u-

a-

na

f-

ns

X

PLAUTVS IN

PERSA. Act. 4.

SA. *Quid id quod vidisti, ut munitum muro tibi
visum sit oppidum?*

VIRGO. *Si incolæ benè sunt morati, pulchrè
munitum arbitror.*

*Perfidia & peculatus ex urbe, & auaritia si exu-
lant;*

*Quarta inuidia, quinta ambitio, sexta obrecta-
ctio,*

*Septimum periurium. TO. euge. VIR. octaua
indiligentia,*

*Nona iniuria, decimum quod pessimum aggres-
su scelus:*

*Hæc nisi, undè aberunt, centuplex murus rebus
seruandis parum est.*

et

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM

Secundæ Partis.

- A**
 BBATIA S. Vi-
 ti. 176
 Abbates S. Stephani. 195.196
 Achardus primus Abbas S.
 Vincentij. 230
 Adonus Prior Luxouienſis
 coadiutor Archiepiſcopi
 Biſontini. 170.171
 S. Agapiti caput. 105
 eius inuentio. 196
 S. Agapiti capella cœmete-
 rium Archiepiſcoporum.
97.115.305.306
 S. Agapitus miraculo ſanat
 Archiepiſcopum Biſont.
 188
 Aldalſinda monaſterij *de Bat-*
tant prima Abbatiſſa. 155.
156
 Altaris S. Ioannis Euang.
 conſecratio per Eugeniũ
 III Papam. 242
 Altaris S. Stephani conſecra-
 tio per S. Leonem IX Pa-
 pam. 105. roſa in eo con-
 cau. 207.208
 Altaris monaſterij *de Roſe-*
res. conſecratio. 256
 Altepetrenſis Eccleſia Clu-
 niacenſibus conceditur.
238
 Amalgarius Dux Burgun-
 diæ. 155
 S. Anatholij Salinēſis Eccle-
 ſiæ reædificatio. 192. ibid.
 Canonice inſtitutio. 193
 eiufdem releuatio. 268
 S. Aniani deſcriptio. 49. trãſ-
 latio. 52
 S. Annæ ſacellum. 315
 S. Antidij viſio. 72. iter Ro-
 mam. 74. martyrium. 77.
90. miracula. 86. 87. 88.
89. Translatio Ruffaco
 Veſontionem. 91. 92.
 eius hiſtoria comproba-
 tur. 93.94. 95. Releuatio.
287
 S. Antonij Xenodochium.
300

Aquæ

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

- Aquæductus Bisont. 35.36.
107.284
- Archidiaconorum quinque
in Ecclesiâ Bisontinâ or-
dinatio. 162
- Archiepisc. Bisontinus di-
gnitate clarus. 85. nulli
primati subest. 92
- B
- B**aptisteria in Ecclesiis
Bisontinis quâdo in-
stituta. 163
- Baptisterium S.Lini. 15
- Monasterij *de Battant* funda-
tio, reformatio, reliquiæ.
156.157
- Baudulphus miles S. Nice-
tio infensus. 125
- Bellipratensis Ecclesia. 282
- Bernardus Gebennensis Epif-
copus visitat Ecclesiam
Bisontinam. 255
- Bernonis Cluniac. Abb. or-
dinatio. 174.178
- Besuenfis cœnobij fundatio.
155
- Bethania cœnobium. 247
- Bonifacius Anglus Bisonti-
nam Ecclesiam lustrat.
168
- Brachium S. Stephani furto
surreptum miraculosè re-
peritur. 133. 134. in alta-
ri S. Stephani reconditur.
109.209
- Brachium S. Stephani Ve-
sontionem mittitur. 101.
miraculo sanguinem e-
mittit. 103
- S. Brigittæ facellum. 23. Xe-
nodochium. 300
- Brunchildis Regina Bison-
tinam Ecclesiam reedifi-
cavit. 128
- Burgundiæ Cœmites octo
sepulti in S. Stephani ec-
clesiâ. 252
- Calixtus II Papa patriâ Bi-
sontinus. 185
- Camborniacensis Ecclesia,
Belleuallésibus datur. 242
- Canonici ad monasterium
S. Pauli vitæ strictioris er-
gò se conferebant. 167
- Canonicorû deprauatio sub
Felice. 166.167
- Canonicorum S. Ioannis &
S. Stephani de materni-
tate contentio. 37. 238.
262. Ecclesiarum vnio.
273
- Canonici septem S. Stepha-
ni olim Cardinales. 205.
206.207
- Capella S. Iustini de Cam-
burniaco. 187
- Capucini Ciuitate donati.
325
- Carmelitarum Religiosorû
conuentus fundatur. 291

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

Carmelitæ Sanctimoniales
ciuitate donantur. [327](#)

Carolus Caluus Imp. Ve-
fontione transit, & S. Vin-
centij reliquias donat. [181](#)

Castrum Caroli Abb. [181](#)

Chronicum Antistitum Bi-
font. quis primus scripsit.

[165](#)

Clarissarum domus. [293](#)

S. Claudij vita. [139](#)

Clerici Regulares Societatis

I E S V Vefontione admit-
tuntur. [323](#)

Cœmeterium pro Ecclesiâ.

[32](#)

B. Coleta Vefontione. [293](#)

S. Columbanus Vefontione
[122](#). reos miraculosè è
carceribus educit. [124](#)

Columnæ montis Cœlij. [15](#).

[16](#)

Comites octo Burgundiæ
sepulti in S. Stephani. [252](#)

Confratria corporis Christi
in S. Petri cõfirmatur. [291](#)

Conradus Dux Bauariæ po-
stulatus in Archiepisco-
pum Bisfontinum. [261](#)

Constantij persecutio. [41](#)

Consuetudo assidendi in lo-
cis sacris damnatur. [216](#)

D

Æmones humanâ spe-
cie visi in synodo

Æduensi. [225](#)

S. Desiderati translatio, far-
cophagus. [56.57](#)

Dolanæ Ecclesiæ prima ædi-
ficatio, & propter eam
contentio. [240](#)

Dolanæ Ecclesiæ lapis pri-
marius ponitur. [306](#)

Dominicani Vefontione re-
cipiuntur. [258](#)

S. Donatus miraculo nasci-
tur. [151. eius](#) Ecclesia Ve-
fontione. [161](#)

E

Ecclesia B. M. Virginis
de fonte excitatur.

[292](#)

Ecclesia S. Martini de Tar-
ceniaco. [183](#)

F. Elias Franciscanus sepul-
tus Vefontione. [281.282](#)

Eliphius Tullensis Martyr.
[45.61](#)

SS. Epiphaniij & Isidori rele-
uatio. [283](#)

Episcopi Gallici decem mi-
raculosè conueniunt Ve-
fontione. [102](#)

Eponense Concilium, du-
plex. [117. 118](#)

S. Ermenfredi cranium. [260](#)

Eusebius Vercellensis Episc.
[43.46](#)

S. Eugendi Monasterium.
[144](#)

Fabæ

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

F

F Abæ olim apponi solitæ in anniuersario Hugonis **L** 221

SS. Ferreolus & Ferrucius Vefontionem mittuntur.

17. Eorum visio mirabilis

18. Martyrium. 20. 21.

22. 23. tempus 24. 25. 26.

27. 28. Inuentio corporum 46. 47. 48. insigne

miraculū. 49. 50. Translatio. 217. collocatio in capsâ

lignæa deaurarâ. 272. 273.

in capsâ argenteâ. 307

SS. Ferreoli & Ferrucij villa.

61

SS. Ferreoli & Ferrucij Ecclesia. . . 48

Flauia S. Donati mater. 151.

154. 155

Fridericus **L** Imp. Schismaticus. 246

Franciscani Ciuitate donantur. 265

G

G Alla Patricia. 105. 106. 107

Gaufridus Archiep. submergitur. 269

Geneuenses Catholicam fidem abiiciunt. 311

S. Germani Mattyrium. 58.

59. 60

Germanus Altissiodorensis

Vefontione. 100

Golliani Monasterij fundatio. 257

Grandifons oppidum. 58. 59

Guido Archiepisc. Bifont. nō fuit Papa Calixtus 11. 185

Guilelmus Comes Burgundia Pater Hugonis III.

229

Guntranni Regis somnium.

64. 65

H

Hæretici Vefontionem aggressi propulsantur. 316

Halinardi Archiepisc. Lugd. consecratio. . . 104

Helena Constantini mater Vefontione. 34. 35. mittit

Dalmaticam cum parte sanguinis S. Stephani. 38

Herberti Schismatici miser interitus. 248

Henricus de Balmâ. 293

S. Hilarius Arelatensis Vefontione. 99. 100

Hugonis Abb. Cluniac. consecratio. 209

Hugonis primi diploma insigne quod testamentum vocant. 199

Hugo primus in Synodo Remensi miraculosè obmutuit. 110. adest inuentioni

Philippi **I** Francorum

cc 3

Regis

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

- Regis. 211. sibi sepulcrum
viuens parat. 215. 212.
213. 224
- Hugo II. suspenditur ab of-
ficio. 216
- Hugo de Bisontio Episco-
pus Parisiensis. 284. 285
- I**
- Iacobus Borbonius fit
Franciscanus Vefontio-
ne. 296
- S. Iacobi Capella in arenis.
281
- Iacobus Claræ-vallis Epi-
scopus Ebroidensis obiit
Vefontione. 303
- S. Iacobi Xenodochium.
300
- Incendia olim Vefontione
frequentissima. 286
- Insignis Ecclesiæ Bisontinæ
status. 276. 277
- S. Ioannis Baptistæ Ecclesia.
30. 161. 163
- S. Ioannis Calibytæ caput
Vefontione. 284
- S. Ioannis Euang. Ecclesia.
32. 35. 36. 41. 96. 97. 175. 176.
220. 289
- Ioannes de *Vuattenille* Lau-
sanensis Episcopus con-
secratur. 327
- Juliani Imp. transirus Ve-
fontione. 43. 44. 45
- Iurenſes fratres. 139
- Iuſſanum Monasterium. 154
- L**
- Edo Vicus: Ledonenſis
Ecclesia. 155
- Lambertus Lingonēſis Præ-
positus curatur miraculo
S. Stephani, Vefontione.
136. 137.
- Landerici Lauſanenſis Epif-
copi consecratio. 243.
- S. Laurentij Ecclesia. 97. 212.
213. 214
- S. Leonardi Eremus. 279
- S. Linus Vefontionem ad-
uentat. 10. baptisterium
constituit. 11. deturbat co-
lumnâ Idoliſj. 11. fuit
ſucceſſor Petri. 12. 13. ſcri-
pſit acta SS. Petri & Pau-
li, quæ habentur ſincera
Vefontione. 14
- M**
- Macarius Episc. Hiero-
ſolymit. cōceſſit S.
Helenæ reliquias S. Ste-
phani. 38. 39
- S. Magdalenes Canonica
inſtitutio. 212. 213. 214.
maioris altaris dedica-
tio. 281. Chryſmaris cōſecra-
tio. 298
- S. Maimbodi Martyris trāſ-
latio. 183
- S. Maiolus Abbas Cluniac.
ad ſedem Biſontinam vo-
catur.

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

catur. 186
 Martyres præcisa capita sæpe gestarunt. 61
 Martyrum Ecclesiæ propè Vesulium fundatio & consecratio. 234
 S. Mauritij Ecclesia fundatur. 51
 S. Maximini festus dies. 30. sepultura, sacellum, eremus. 31
 S. Michaëlis Ecclesia pro Recluso. 279
 S. Migetij ante obitum visio mirabilis. 164
 Minimi Vesontione recepti.

154. 3 25
 Miraculum Fauerniacense. ibid.
 Missa trium Euangeliorum. 33
 Monasterium *de Battant.* 156
157. 262
 Monasterium in Colle Dianæ. 97
 Monasteriorum vrbis reparatio. 175
 Monasterium quid Gallis. 138

N

S. **N**icetius Archiepisc. Bifont. est alius à Treuirensi. 127
 S. Nicetius Luxouium, Anagrates, & fontanas adit.

121. sepultus est in sancti Petri. 123. 127

O

S. **O**dilonis Abb. Cluniacensis consecratio. 186. 187
 Odonis Cluniac. Abb. consecratio. 177
 Oliuerius Abbas Luxouien-
 sis Vicarius Archiepiscopi Bifont. 250
 Onnadius Tribunus S. Linu excipit. 10. 11
 S. Othilia virgo Palmæ educatur. 66

P

Palmensis monasterij fundatio. 64 63
 Palmensis vrbis insigne. 65
 Pauliacum villa. 182
 S. Pauli monasterium. 152.
153. 178. 194. 197. 198. 201.
226
 S. Petri Ecclesiæ fundatio. 33.
 multi sancti in eâ sepulti. 52. 53
 SS. Petri & Marcellini ædificatio. 165
 Petri Venerabilis consecratio. 240
 S. Petrus Archiep. Tarentasus. 246
 Petrus Damiani iter habet per Vesontionem. 212
 S. Protadius librum rituum con

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

scripsit. [131.132.](#) transla-
tio ossium eius. [132](#)

Q Vintini Ecclesia. [196.197](#)

R Eclufi olim duo Ve-
fontione. [278.279](#)

Rogerus Episcopus Lausa-
nensis Diocesim Bisonti-
nam lustrat. [249](#)

S. Romanns præsbyter ordi-
natur. [99](#)

Rosa altaris S. Stephani [207.](#)
[208](#)

Roseriani altaris consecra-
tio. [256.](#) Monasterij fun-
datio. [257](#)

Ruffacum vel Ruffeium ca-
strum. [80.88.91](#)

S Anætimariani monaste-
rij fundatio. [257](#)

Sanguis S. Stephani Vefon-
tione, Biturigæ, Colonix,
Neapoli. [110.111.112](#)

S. Sindon Christi Vefon-
tione. [108](#)

Sirudis S. Donati foror. [153.](#)
[154](#)

S. Spiritus Xenodochium:
[300](#)

S. Stephani Ecclesia in supe-
riori parte mōtis inchoa-
tur. [40.](#) promouetur. [41.](#)

perficitur. [53. 54.](#) reædi-
ficatur. [128.189.190. 195.](#)
fulmine exurit. [285.](#)
[286](#)

S. Stephani Inuentio cur ce-
lebretrur 3 Aug. [112.113](#)

S. Stephani miracula Vefon-
tione. [134.135. 136. 137](#)

Stephanus Bellicensis Epif-
copus, Vicarius Berenga-
rij Archiep. Bisont. [183](#)

S. Syluestri festum & trans-
latio. [51.52](#)

Synodus habita [Rhemis.158.](#)
[159](#)

T Hebanæ legionis deci-
matio. [31](#)

Theodoricus II Hierosoly-
mam proficiscitur. [249.](#)
[250](#)

Trenortiana Synodus. [184.](#)
[185.](#) alia nondum à quo-
quam edita. [238](#)

Tridentinæ Synodi decre-
ta Vefon- tione publican-
tur. [316](#)

V Alclufenfis Ecclesia.
[237](#)

Vvandalenus Dux Burgun-
diæ, pater [S. Donati. 151.](#)
[155.](#)

Vvandalorum & Hunno-
rum persecuciones apud
autho

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

authores confusæ. 68.69	S. Vincentij Monasterium. 226.227.230.232
Vvarnarius Comes sepultus Palmæ. 63.64	S. Vincentij reliquiæ. 181
S. Vernerij Martyris reliquiæ. 314	Vifio SSS.Felicis, Fortunati, & Achillæi. 17.18
Vcfontio à Barbaris flammis abfumpta. 174	Vnio Capitulorum S. Ioannis, & S. Stephani. 273
Vicus Martyrum. 23	X
S. Vincentius Ferrerius Vcfontione. 293	X Enodochia Bifontina. 300.301

FINIS INDICIS II. PARTIS.

uu

EXEM

EXEMPLAR APPROBATIONIS Dominorum Gubernatorum.

Nos Gubernatores Ciuitatis Imperialis Vefontinæ, quia bene constitutæ Reip. salutem, & securitatem nouimus, vt malefactorum pœna, sic benemeritorum præmiis & mercede subsistere; nec utilitati publicæ meliùs posse consuli, quàm si morum integritate, & doctrinæ gloriâ præstantibus viris munia publica deferantur. Eapropter, solitâ curâ, & diligentîâ Ciuitatis nostræ incolumitati prouidentes, quia iam indè post luctuosam mortem Nobilis, & eruditissimi Domini Ioannis Chiffletij Collegæ, & Archiatri nostri, valetudinis publicæ præfecturam vacuam esse perspeximus: Ideo ne pestilentinæ fortè, aut popularium morborum grassante sæuitiâ, tam necessarij muneris inopiâ laboretur; Nobilem, & eruditum virum D. Ioannem Iacobum Chiffletium, non patriâ modò, sed propriâ quoque virtute clarum & commendabilem, eiusdem dignitatis apice, & Archiatri Bisontini titulo, præsentî diplomate declaramus. Quo quidem munere prædictum D. Ioannem Iacobum Chiffletium tanto censuimus esse digniorem, quia Patris amissi detrimētum, artis medicinæ multâ peritiâ, & labore penset, suumque erga Ciuitatem nostram studium, & amorem ipsis rerum documentis obsequiisque pluribus comprobarit. Nos igitur tum & Patris, tum
ipsius

ipſius meritis, atque virtutibus, pio, & æquabili voto ſuffragantes, eundem Dominum Io. Iacobum Chiffletium, Ciuitatis noſtræ Biſontinæ Archiatrum eligimus & pronuntiamus; ita vt omnibus prærogatiuis, immunitatibus gaudeat, quæ Diuorum Cæſarum conſtitutionibus, & Ciuitatis noſtræ moribus, atque inſtitutis primariis Medicis, ſiue Archiatris conceditur, & antea præſtitæ, in poſterum competitura ſunt: Intellecturis omnibus hanc præterea dicto Domino Ioanni Iacobo Chiffletio Archiatro à nobis dari Prouinciã, vt hoſpitum, peregrinantium, pauperum domos, & Ciuitatis Xenodochia inuiſat, ægris ſubueniat, erigat imbecilles, & cætera publicæ Charitatis officia exequatur, tum vt medicantium & Circulatorum hominum, ſi quando hæc in Ciuitatē aduenerint, peritiã, & profeſſionem, poſt impetratum à nobis mandatum, exploret; vnguenta, medicamina, cæterasque merces expendat, nec ipſorum quiſquam in publicum vendere, aut menſam exhibere poſſit, quàm (ex noſtrâ expreſſâ cõmiſſione, & decreto) prædicti Archiatri noſtri examine, & habitæ ad nos relationis fide approbetur. Inſuper librum prædicti Archiatri noſtri, cui Titulus VESONTIO, hoc eodem diplomate approbamus; quia nihil in eo Reipublicæ, aut bonis moribus contrarium inuenimus, ſed digniſſimum qui prælo mandetur communi voto cenſuimus. In quorum omnium fidem, & indubitatum teſtimonium præſentes literas ſigillo noſtro, & Secretarij noſtri

syngraphâ muniri mandauimus. Actum Vefontione, Calendis Martiis, anno Christiano, millesimo sexcentesimo decimo quarto.

D. GALIOT.

APPROBATIO THEOLOGORVM.

EGo infrascriptus artium, & Sacræ Theologiæ Doctor, Guardianus Conuentus Minorum Bifontinensium, attentè legi librum Domini Ioannis Iacobi Chiffletij Patricij, Consularis, & Archiatri Bifontini, cui Titulus VESONTIO: nec in eo quicquam orthodoxæ fidei, & bonis moribus contrarium reperi. Idcirco luce dignum iudicaui, Vefontione vigesimo primo Februarij, anno millesimo sexcentesimo, decimo octauo.

FRATER IOANNES CHAPVSOT.

Opus hoc integrum eximij Domini D.Ioan. Iac. Chiffletij, Patricij, Consularis & Archiatri Vefontini summâ, quâ potui, attentione, perlegi; nihilque in eo, aut Catholicæ fidei, aut bonis æquisque moribus, aut Principibus contrariū reperi: quinimò dignissimum iudicaui quòd mandetur typis, & in lucem, ad communem omnium vtilitatem (præsertim populo acclamante Vefontino) prodeat: ne deinceps lumen hoc tam diu absconditum, quàm ab omnibus desideratum lateat. Vefont. è Conuentu

uentu sacri Ordinis Minimorum, hac luce 7 Martij
D. Thomæ Angelico Doctori sacrâ, anno Dom.
Incarn. 1618.

FR. ANDREAS BAIRD M.
in sacrâ Theologiâ lector.

OPus hoc Ioan. Iacobi Chiffletij, vt luce, &
laude dignum. In prophanis enim author ve-
rè Catholicus, nihil à fide Catholicâ & Ortho-
doxâ alienum dicit: de sacris sincerè & verè agit:
Ita censeo. Actum Lugduni vltimâ April. 1618.

FR. ROBERTVS BERTHELOT
Episcopus Damasci.

Vesontionis Chiffletianæ alteram partem rerum
profanarum, sacrarum alteram, semel iterum-
que legendo decurrimus: illam quidem plenissi-
mam veteris ac politæ eruditionis: istam verò sin-
ceræ & antiquæ Religionis illustribus monumentis
refertissimam: neutram ab Ecclesiæ Catholicæ pro-
nunciatis vllâ in parte alienam: vtramque auitæ
Sequanorum virtuti, & eiusdem gentis principum
Vesontionensium ciuium gloriæ ad posteros lucu-
lentiùs propagandæ peridoneam: vt neque argu-
menti dignitas, neque industria Scriptoris fraudari
publicâ luce diutiùs posse videantur. Lugduni No-
nis Iuniis CIO IDC XVIII.

PHILIBERTVS MONETVS
de Societate IESV.

P E R M I S S I O N.

VEu les Approbations des Docteurs cy deuant
inferées; permis à Claude Cayne, d'imprimer
le present Liure, intitulé *Vesontio*. Auec deffences à
tous autres en tel cas requises. Fait à Lyon, ce 9.
Iuin, 1618.

SEVE Lieut. General.

INDICVLVS ERRATORVM.

OPrabam summpere, Lector, vt opusculum hoc ex autographo meo sanum
tibi prodiret: sed quia ob præli festinationem, mea, quæ memoriter tenebam,
raptim relegere, ac mente potius, quàm oculis percurrere coactus sum; præter vi-
tia *typographias*, irrepsere contra votum aliquot nxiui, quos pro tuâ beneuolentiâ
expungas precor. Primâ igitur parte pag. 10. lineâ 1, lege *priscos*: 14. 27. nephriticæ
28, 3, *Catamantaledu*: 35, 18, *transiuit*: 71, 17, *de quo*: 83, 9, *caput xxv*: 86, 2, &
87, 14, *humiati* prior: 88, 15, *sine*: 102, 6, *municipum*: 103, 23. *arnu*: 114, 12, *parentes*:
136, 5, *lib*. 1: 192, 22, *cap*. 1, & 11: 218, 18, *Stadensis*.

Parte secundâ, pag. 8, lineâ 2, *sermone* 17: 18, 20, *conualescamus*: 21, 19, *cruciatibus*:
21, 24, *flagellarentur*: 26, 6, *vulni*: 57, 1, *circumspexit*: 71, 5, *conferram*: 93, 1, *Sargi*:
104, 28, *præfata*: 131, 3, *mysterium*: 158: 24, *anno* 632: 168, 4, *martyribus Petro*: 180,
13, *Trecerfi*: 202, 23, 1258: 202, 25, 1258: 222, 2 dele *aug*: 253, 23, 1291: 264, 9, *nemi-*
natur: 264. 16, *fuisse*: 281, 7, *readificata est per*: 291, 3, *d' Athies*: 294, 4, *consonum*:
294, 17, *quem gessit*: 313, 6, 3543: 315, 24, *marens*.

